

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมตำบลท่าอิฐ จังหวัดนนทบุรี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาหลักสูตรภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต แผน ก แบบ ก 2

ภาควิชาสาขาวิชาภูมิสถาปัตยกรรม

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2565

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมตำบลท่าอิฐ จังหวัดนนทบุรี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาหลักสูตรภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต แผน ก แบบ ก 2

ภาควิชาสาขาวิชาภูมิสถาปัตยกรรม

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2565

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

CULTURAL LANDSCAPE OF THA-IT, NONTHABURI

By

MR. Akrapol CHUANKLANG

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Master of Landscape Architecture (Master of Landscape Architecture Program)

Department of Division of Landscape Architecture

Silpakorn University

Academic Year 2022

Copyright of Silpakorn University

หัวข้อ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมตำบลท่าอิฐ จังหวัดนนทบุรี
โดย นายอัศรพล ชวนกลาง
สาขาวิชา หลักสูตรภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต แผน ก แบบ ก 2
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยสิทธิ์ ด้านกิตติกุล

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

.....คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ดร. อภिरตี เกษมสุข)

พิจารณาเห็นชอบโดย

.....ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สีนินาถ ศุภรัตน์เมธี)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

(รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยสิทธิ์ ด้านกิตติกุล)

.....ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

(รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยสิทธิ์ ด้านกิตติกุล)

.....ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

(รองศาสตราจารย์ ดร. หม่อมหลวง วุฒิพงษ์ ทวีวงศ์)

61060206 : หลักสูตรภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต แผน ก แบบ ก 2

คำสำคัญ : ภูมิทัศน์วัฒนธรรม, ชุมชนริมน้ำ, ท่าอิฐ, จังหวัดนนทบุรี

นาย อัครพล ชวนกลาง: ภูมิทัศน์วัฒนธรรมตำบลท่าอิฐ จังหวัดนนทบุรี อาจารย์ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์หลัก : รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยสิทธิ์ ด้านกิตติคุณ

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมคำจำกัดความที่นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนของมนุษย์กับสภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์วัฒนธรรมคือร่องรอยและสิ่งที่สะท้อนเอกลักษณ์ของพื้นที่บริเวณนั้น ว่ามีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงมาอย่างไร มีคุณค่าและความสำคัญแบบไหน คุณค่าและความสำคัญของภูมิทัศน์วัฒนธรรมนั้นมีหลากหลายด้านทั้งรูปธรรม และนามธรรม เนื่องจากภูมิทัศน์วัฒนธรรมสามารถเลื่อนหาย พังทลาย ไปตามกาลเวลาได้จำเป็นต้องมี การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองในปัจจุบันอย่างเหมาะสมดังนั้น จุดมุ่งหมายในงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลง และลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์ 2) เพื่อศึกษาองค์ประกอบทางด้านภูมิวัฒนธรรมในพื้นที่ตำบลท่าอิฐ 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

จากการศึกษาพบว่า คุณค่าภูมิทัศน์วัฒนธรรมของตำบลท่าอิฐนั้นมีความหลากหลาย วิธีที่การดำรงชีวิต ความต่างทางด้านศาสนา สังคม ประเพณี วัฒนธรรม และการอยู่ร่วมกันแบบพหุวัฒนธรรม จึงส่งผลให้เกิดรูปแบบ วิถีชีวิตชุมชนริมน้ำ อาชีพพื้นถิ่น วัด สถาปัตยกรรมที่อยู่อาศัยในรูปแบบต่าง ๆ จึงกลายมาเป็นเอกลักษณ์ของตำบลท่าอิฐมาตั้งแต่ในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ภูมิวัฒนธรรมของตำบลท่าอิฐประกอบไปด้วย การรวบรวมข้อมูลเรื่องราว ประวัติศาสตร์ ลักษณะวิถีชีวิต ลักษณะวัฒนธรรมประเพณี ลักษณะทางเศรษฐกิจ ลักษณะทางกายภาพ รวมไปถึงคุณค่าด้านต่าง ๆ ที่อยู่ในกรอบของการศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรม เพื่อเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์ การจัดการพื้นที่ที่เหมาะสมแก่ชุมชน เสนอแนะแนวทางการให้คุณค่ากับสถานที่สำคัญทางศ าสนา และ สถาปัตยกรรมของพื้นที่นั้น ๆ เสนอแนะแนวทางการจัดการสภาพแวดล้อมในชุมชน และวิเคราะห์แนวโน้มกับปัจจัยต่างที่จะส่งผลต่อความยั่งยืนในอนาคตของตำบลท่าอิฐให้เป็นไปตามแนวทางที่เหมาะสมกับการพัฒนาเมือง

61060206 : Major (Master of Landscape Architecture Program)

Keyword : Cultural Landscape, Riverside Community, Tha-it, Nonthaburi

MR. Akrapol CHUANKLANG : Cultural Landscape of Tha-it, Nonthaburi Thesis
advisor : Associate Professor Chaisit Dankitikul, Ph.D.

The cultural landscape is made up of the definitions that lead to human sustainability in the environment. The cultural landscape is a trace and reflection of the identity of people and how they changed and developed, and it is significant for the people of that region. The values and importance of the cultural landscape are diverse in both the concrete and abstract, as the cultural landscape can fade away and collapse over time. It is necessary for the management of the cultural landscape to involve proper city development at the present time. The aims of this research are: 1) to study the changes and sequences of historical events. 2) to study the geopolitical elements in Tha-it sub-district 3) to suggest appropriate guidelines for managing the sustainable cultural landscape.

The studies have shown that the cultural landscape values of Tha-it sub-district consist of the diversity of livelihood with different religions, societies, traditions, cultures, and multicultural coexistence, which are reflected in the form of lifestyle, riverside community, local employment, temples, and residential architecture in various forms. Therefore, it has been the unique identity of Tha-it sub-district since the early Rattanakosin period. The landscape culture of Tha-it sub-district consists of collecting information about the historical history, culture, tradition, economic characteristics, physical characteristics, and various values within the framework of the cultural landscape. Propose guidelines for conservation and proper management of the area for the community; provide guidelines for the value of religious and architectural sites in this area; propose how to manage the community environment; and analyze trends and factors affecting the future sustainability of the sub-district to follow the guidelines that are appropriate for urban development.

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยได้รับความช่วยเหลือเป็นอย่างดี จากอาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยสิทธิ์ ด้านกิตติคุณ ที่กรุณาเสียสละให้คำแนะนำ ให้กำลังใจและข้อคิดเห็นต่าง ๆ ในการศึกษาวิทยานิพนธ์ที่เป็นประโยชน์มาโดยตลอด รวมทั้งอาจารย์ในภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรมศาสตร์ทุกท่านเป็นอย่างสูง ที่ได้ให้ความรู้ คำแนะนำ ความอดทนต่อผู้วิจัยและความช่วยเหลือตลอดระยะเวลาอันยาวนานการทำวิจัย รวมทั้งคอยติดตามผลงานการทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำวิทยานิพนธ์ การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น รวมทั้งการแก้ไขข้อบกพร่องในกระบวนการทำงานให้สำเร็จลุล่วง และสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

กราบขอบพระคุณ คุณแม่ คุณพ่อ และครอบครัวที่คอยสนับสนุนให้กำลังใจ ในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ตลอดมา ขอขอบคุณ รุ่ง และตะวันที่คอยอยู่เคียงข้างกันและให้กำลังใจมาโดยตลอด ขอขอบคุณแคท เบล ปุ้ย และโบท เพื่อนที่คอยให้ความช่วยเหลือ ขอขอบคุณพี่ยูที่ช่วยที่มาช่วยเก็บข้อมูลจนวิทยานิพนธ์แล้วเสร็จ ขอขอบคุณคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่เป็นสถานที่ให้ความรู้ ขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ที่ไม่ได้กล่าวถึง สำหรับความช่วยเหลือตลอดมา

สุดท้ายนี้ข้าพเจ้าหวังว่าเอกสารการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจ หรือหน่วยงานในการนำการศึกษาครั้งนี้ไปต่อยอดทางการศึกษา หรือนำไปพัฒนาพื้นที่ถนนคนเดิน หากการศึกษาในครั้งนี้มีข้อผิดพลาดประการใด ซึ่งอาจเกิดจากความบกพร่อง หรือความผิดพลาดประการใดก็ตาม ข้าพเจ้าขออภัยมา ณ ที่นี้

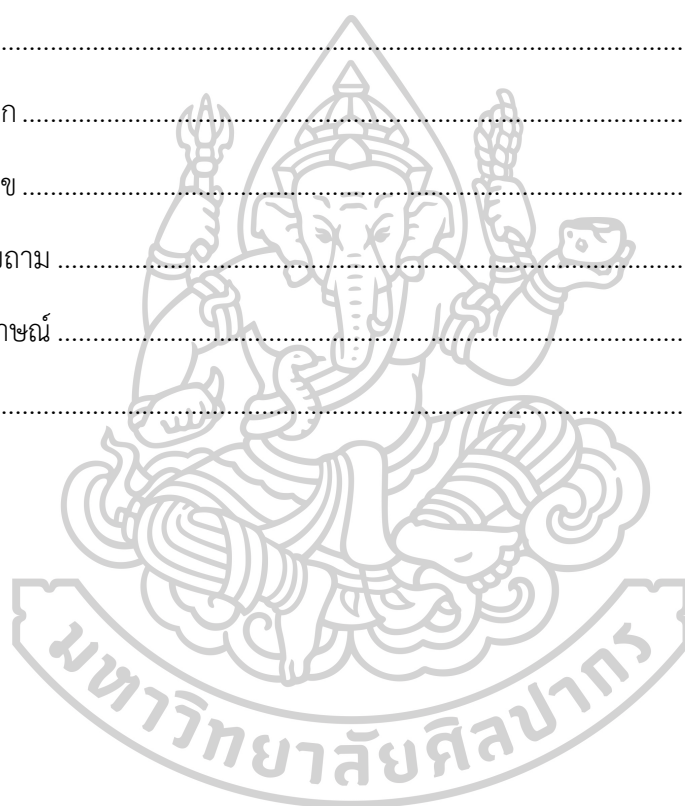
นาย อัครพล ชวนกลาง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 คำถามของงานวิจัย.....	2
1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	2
1.4 ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา.....	2
1.5 ขั้นตอนการดำเนินการการศึกษา.....	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
1.7 ความหมายของคำศัพท์ที่เกี่ยวข้อง.....	6
บทที่ 2 ความหมาย ทฤษฎี แนวความคิด และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง.....	8
2.1 ความหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม.....	8
2.2 รูปแบบและวิธีการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม.....	17
2.3 วัตถุประสงค์ของการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม.....	19
2.4 ขั้นตอนการอนุรักษ์และการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม.....	19
2.5 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับชุมชนและชุมชนน้ำ.....	21
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง/กรณีศึกษา.....	24

บทที่ 3 การดำเนินงานวิจัย	47
3.1 กรอบทฤษฎี แนวความคิด	47
3.2 กระบวนการวิจัย	49
3.3 การเลือกพื้นที่ศึกษา.....	51
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	52
3.5 การรวบรวมข้อมูล.....	53
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล	54
บทที่ 4 การศึกษาลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ศึกษา	55
4.1 สภาพทั่วไปของจังหวัดนนทบุรี	55
4.2 ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ศึกษา	60
4.3 การจัดการข้อมูลด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมของตำบลท่าอิฐ.....	82
4.4 การแปลความหมายข้อมูล	90
บทที่ 5 การศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์ ประเด็นปัญหา	93
5.1 การวิเคราะห์ศักยภาพและปัญหาในพื้นที่ศึกษา	93
5.2 เหตุและปัจจัยที่ส่งผลต่อภูมิทัศน์วัฒนธรรมตำบลท่าอิฐจังหวัดนนทบุรี.....	104
5.3 สรุปการศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูล	107
บทที่ 6 การเสนอแนวทางในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมตำบลท่าอิฐ	111
6.1 วัตถุประสงค์ และเป้าหมายในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมตำบลท่าอิฐ	112
6.2 เป้าหมายในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมตำบลท่าอิฐ	114
6.3 แนวคิดในการจัดภูมิทัศน์วัฒนธรรมตำบลท่าอิฐ.....	114
6.4 รูปแบบและวิธีการในการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ตำบลท่าอิฐ.....	115
6.5 แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมตำบลท่าอิฐ	116
6.6 ข้อเสนอแนะด้านแรงจูงใจต่อผู้คน	134
6.7 ข้อเสนอแนะด้านมาตรการและการควบคุม (Controlling Measure)	134

6.8 ข้อเสนอแนะด้านบทบาทของหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง.....	135
บทที่ 7 บทสรุป.....	137
7.1 สรุปผลการวิจัย.....	137
7.2 ข้อจำกัดในการวิจัย.....	140
7.3 ข้อเสนอสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป.....	141
รายการอ้างอิง.....	142
ภาคผนวก.....	144
ภาคผนวก ก.....	145
ภาคผนวก ข.....	151
1.แบบสอบถาม.....	151
2.การสัมภาษณ์.....	153
ประวัติผู้เขียน.....	154

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 การแบ่งหมวดหมู่องค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมของคณะกรรมการมรดกออสเตรเลีย .	12
ตารางที่ 2 การแบ่งหมวดหมู่องค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมของกรมอุทยานแห่งชาติสหรัฐอเมริกา	13
ตารางที่ 3 องค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมโดย เกรียงไกร เกิดศิริ.....	14
ตารางที่ 4 การประยุกต์เกณฑ์การประเมินสำหรับภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนริมคลองอ้อมนนท์.....	25
ตารางที่ 5 แสดงแนวทางการเก็บรักษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมและผู้เกี่ยวข้องหรือนำแผนไปปฏิบัติ	28
ตารางที่ 6 การวิเคราะห์สถานการณ์ของภูมิทัศน์วัฒนธรรมในปัจจุบันชุมชนคลองบางบาล (สถาปัตยกรรม ร้อยจัมปา, 2562)	40
ตารางที่ 7 ข้อมูลเขตการปกครองส่วนภูมิภาคจังหวัดนนทบุรี.....	58
ตารางที่ 8 การนับถือศาสนาของประชากรในตำบลท่าอิฐ	76
ตารางที่ 9 วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis).....	109
ตารางที่ 10 ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม	123
ตารางที่ 11 องค์ประกอบทางด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมในพื้นที่ตำบลท่าอิฐ.....	139

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา บริเวณ ภาคกลาง ตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี.....	3
ภาพที่ 2 บริเวณพื้นที่ศึกษา ตำบลท่าอิฐ และ หมู่บ้านจำนวน 10 หมู่.....	4
ภาพที่ 3 วิธีการดำเนินการศึกษา.....	5
ภาพที่ 4 โครงสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนริมคลองบางบาล	37
ภาพที่ 5 ขั้นตอนการศึกษาองค์ประกอบเพื่อประเมินความสำคัญ	38
ภาพที่ 6 บริเวณมีศักยภาพเหมาะสมแก่นุรักษ์และควบคุมภูมิทัศน์วัฒนธรรม	42
ภาพที่ 7 บริเวณเสี่ยงต่อความสำคัญภูมิทัศน์วัฒนธรรม.....	43
ภาพที่ 8 ขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัย	49
ภาพที่ 9 แผนที่นนทบุรีและตำบลท่าอิฐ.....	56
ภาพที่ 10 ผังแสดงทางเข้าออกในตำบลท่าอิฐ	57
ภาพที่ 11 แผนที่หมู่บ้านภายในตำบลท่าอิฐ.....	61
ภาพที่ 12 แผนที่ย่านแต่ละประเภทในตำบลท่าอิฐ.....	62
ภาพที่ 13 แผนที่แสดงคลองในตำบลท่าอิฐ	64
ภาพที่ 14 ลักษณะคลองและแหล่งน้ำในพื้นที่	65
ภาพที่ 15 ลักษณะสวนกล้วย และสวนทุเรียน	65
ภาพที่ 16 แผนที่แสดงพื้นที่สวนผลไม้ที่ยังมีอยู่ในปัจจุบัน	66
ภาพที่ 17 ลักษณะของบ้านที่มีน้ำท่วมขัง	67
ภาพที่ 18 ลักษณะของที่อยู่อาศัย	68
ภาพที่ 19 เส้นทางคมนาคมทางรถ.....	69
ภาพที่ 20 เส้นทางคมนาคมภายในตำบลท่าอิฐ	70
ภาพที่ 21 ลักษณะภูมิประเทศ	72

ภาพที่ 22 รูปแบบบ้านพักในตำบลท่าอิฐ.....	75
ภาพที่ 23 วัดท่าอิฐ	79
ภาพที่ 24 มัสยิดท่าอิฐ.....	80
ภาพที่ 25 วัดเชิงเลน	81
ภาพที่ 26 ผังวัดเชิงเลน	81
ภาพที่ 27 วัดแสงสิริธรรม	82
ภาพที่ 28 ตลาดน้ำวัดแสงสิริธรรม.....	82
ภาพที่ 29 บ้านหลังที่ 1 (ซ้ายมือ) สถาปัตยกรรมเพื่อพักอาศัย (อาคารก่ออิฐฉาบปูน และครึ่งปูนครึ่งไม้) บ้านหลังที่ 2 (ขวามือ) สถาปัตยกรรมเพื่อพักอาศัย (อาคารไม้).....	83
ภาพที่ 30 ตัวอย่างสถาปัตยกรรมเพื่อการพาณิชย์กรรม.....	84
ภาพที่ 31 ตัวอย่างสถาปัตยกรรมวัดเชิงเลน	85
ภาพที่ 32 ตัวอย่างสถาปัตยกรรมวัดเชิงเลน (โบสถ์หลังใหม่).....	86
ภาพที่ 33 ตัวอย่างสถาปัตยกรรมวัดท่าอิฐ	87
ภาพที่ 34 ตัวอย่างสถาปัตยกรรมมัสยิดท่าอิฐ	88
ภาพที่ 35 ผังสถานที่สำคัญในตำบลท่าอิฐ.....	89
ภาพที่ 36 ตัวอย่างพื้นที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา	93
ภาพที่ 37 ลักษณะสิ่งปลูกสร้างเดิมที่ถูกทิ้งร้างและยังคงหลงเหลือในปัจจุบัน	96
ภาพที่ 38 แสดงสถิติจำนวนประชากรในเขตตำบลท่าอิฐ ระหว่างปี พ.ศ. 2545 - พ.ศ. 2565.....	97
ภาพที่ 39 โครงสร้างองค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ.....	98
ภาพที่ 40 แผนที่ทำยข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ.....	102
ภาพที่ 41 ลักษณะบ้านเรือนภายในตำบลท่าอิฐ บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา	105
ภาพที่ 42 โครงการถนนเลียบริมแม่น้ำเจ้าพระยาอยู่ในช่วงก่อสร้าง	106
ภาพที่ 43 กระบวนการศึกษาแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมตำบลท่าอิฐ.....	111
ภาพที่ 44 ผังข้อเสนอการใช้ประโยชน์อาคาร	126

ภาพที่ 45 ผังข้อเสนอเส้นทางสัญจร.....	127
ภาพที่ 46 ผังข้อเสนอการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมตำบลท่าอิฐ	128
ภาพที่ 47 ผังข้อเสนอการอนุรักษ์พื้นที่ชุมชนดั้งเดิม	129
ภาพที่ 48 ผังข้อเสนอแนะพัฒนาพื้นที่รกร้าง	130
ภาพที่ 49 พื้นที่โล่งและโรงเชือดเก่า บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาตำบลท่าอิฐ.....	131
ภาพที่ 50 ผังข้อเสนอแนะพื้นที่กิจกรรมชุมชน.....	132
ภาพที่ 51 ผังข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมตำบลท่าอิฐ.....	134
ภาพที่ 52 ผังการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณตำบลท่าอิฐ.....	145
ภาพที่ 53 แบบสอบถามเรื่อง แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม ตำบลท่าอิฐ จังหวัดนนทบุรี (แผ่นที่ 1).....	151
ภาพที่ 54 แบบสอบถามเรื่อง แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม ตำบลท่าอิฐ จังหวัดนนทบุรี (แผ่นที่ 2).....	152

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ยุคสมัยใหม่การพัฒนาเมืองนั้นเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ความเจริญก้าวหน้าเช่น เศรษฐกิจ วิถีชีวิต เทคโนโลยี ผู้คนตอบรับกับการพัฒนาอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ทำให้บทบาทของเรื่องราว สถานที่ ประเพณี วัฒนธรรม ในอดีตนั้นถูกมองข้ามไปโดยสิ้นเชิง ภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscape) คือ การศึกษาสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัว ศึกษาความเป็นมา เรื่องราว ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ เพื่อปกป้องสิ่งเหล่านี้ไม่ให้เกิดความเสียหายจากกาลเวลา และส่งเสริมคุณค่าหรือเรื่องราวเหล่านี้ ให้ความเชื่อมโยงกับการพัฒนาเมืองควบคู่ไปด้วย จังหวัดนนทบุรีนั้นในอดีตมีการย้ายถิ่นฐานของผู้มาจากหลากหลายที่จึงมีความหลากหลายของวัฒนธรรมและศาสนา มีชุมชนที่ย้ายมาตั้งรกรากตั้งแต่มัยกรุงศรีอยุธยาเมื่อครั้งที่เสียกรุง อีกทั้งยังคงเคยเป็นเมืองท่าและเมืองหน้าด่านทางทิศใต้ของกรุงศรีอยุธยา ปัจจุบันยังเป็นที่ตั้งของเมืองนนทบุรี

ตำบลท่าอิฐก็ถือได้ว่าเป็นชุมชนโบราณที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยามาตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ภายในชุมชนนี้มีการอยู่ร่วมอาศัยแบบพหุวัฒนธรรมระหว่าง ชาวพุทธกับชาวมุสลิมทำให้มีความหลากหลายทางด้าน เรื่องราว วัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรมต่าง ๆ อีกทั้งยังมีสถานที่สำคัญที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา เช่น วัดแสงสิริธรรม มีโบสถ์ที่มีเรื่องราวมากกว่า 200 ปี วัดท่าอิฐที่อยู่คู่กับชุมชนมายาวนาน และมีสยิดท่าอิฐที่สร้างขึ้นในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ที่คอยเชื่อมโยงเรื่องราวในอดีต ชาวตำบลท่าอิฐมีอาชีพปั้นอิฐก่อสร้างจากดินเผา มีท่าเรือส่งอิฐจำหน่ายตามริมฝั่งเจ้าพระยาจนผู้คนเรียกติดปากกันว่า “ท่าอิฐ” และ ชาวไทย-มุสลิมที่ยึดอาชีพแร่เนื้อ ขายเนื้อ ที่สืบทอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ตำบลท่าอิฐนั้นมีหน้าที่มีบทบาทและความสำคัญในประวัติศาสตร์ของประเทศไทย มากกว่า 200 ปี ในยุคสมัยปัจจุบันเมืองต่างมีการวิวัฒนาการ การก่อสร้างถนน การก่อสร้างรถไฟฟ้า คอนโดมิเนียมการพัฒนาแบบที่อยู่อาศัย ส่งผลให้บทบาทของพื้นที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ความสำคัญและคุณค่าของ ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต หรือสถานที่สำคัญต่าง ๆ ถูกลดลง

เมืองมีการเคลื่อนไหวและการพัฒนาที่รวดเร็วอยู่ตลอดเวลา ซึ่งทำให้เกิดปัญหาในหลาย ๆ ด้านควบคู่กับการเติบโตของเมืองอีกด้วย เช่น การคุกคามสิ่งที่มีคุณค่าแก่การอนุรักษ์ในพื้นที่ การ

เปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพโดยขาดข้อมูลพื้นฐานที่เป็นประโยชน์ ร่องรอยความเป็นมาในแต่ละช่วงสมัยของพื้นที่นั้น ๆ การเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตแบบรวดเร็วของผู้คนบริเวณนั้น ๆ เป็นต้น แต่ในอีกแง่หนึ่งการพัฒนาควรตระหนักถึงคุณค่าของสถานที่นั้น ๆ ควบคู่ไปด้วย ในหัวข้อภูมิทัศน์วัฒนธรรมของตำบลท่าอิฐ เพื่อศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่บริเวณนั้น และสิ่งที่สมควรอนุรักษ์ ส่งเสริมให้สถานที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ยังคงอยู่และไม่ถูกมองข้าม เพื่อให้ชนบทบุรีมีการเติบโตทางด้านคุณค่าไปพร้อมกับการพัฒนาเมืองที่เป็นเมืองรองรับผู้คนอย่างแท้จริง

1.2 คำถามของงานวิจัย

- 1.2.1) เรื่องราวและการเปลี่ยนแปลงในอดีตถึงปัจจุบันของตำบลท่าอิฐเป็นอย่างไร
- 1.2.2) องค์ประกอบทางด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมของตำบลท่าอิฐคืออะไรและมีคุณค่าในระดับ
- 1.2.3) การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของตำบลท่าอิฐควรมีแนวทางอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.3.1) เพื่อศึกษาเรื่องราวการเปลี่ยนแปลง และลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์
- 1.3.2) เพื่อศึกษาองค์ประกอบทางด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมในพื้นที่ตำบลท่าอิฐ
- 1.3.3) เพื่อเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

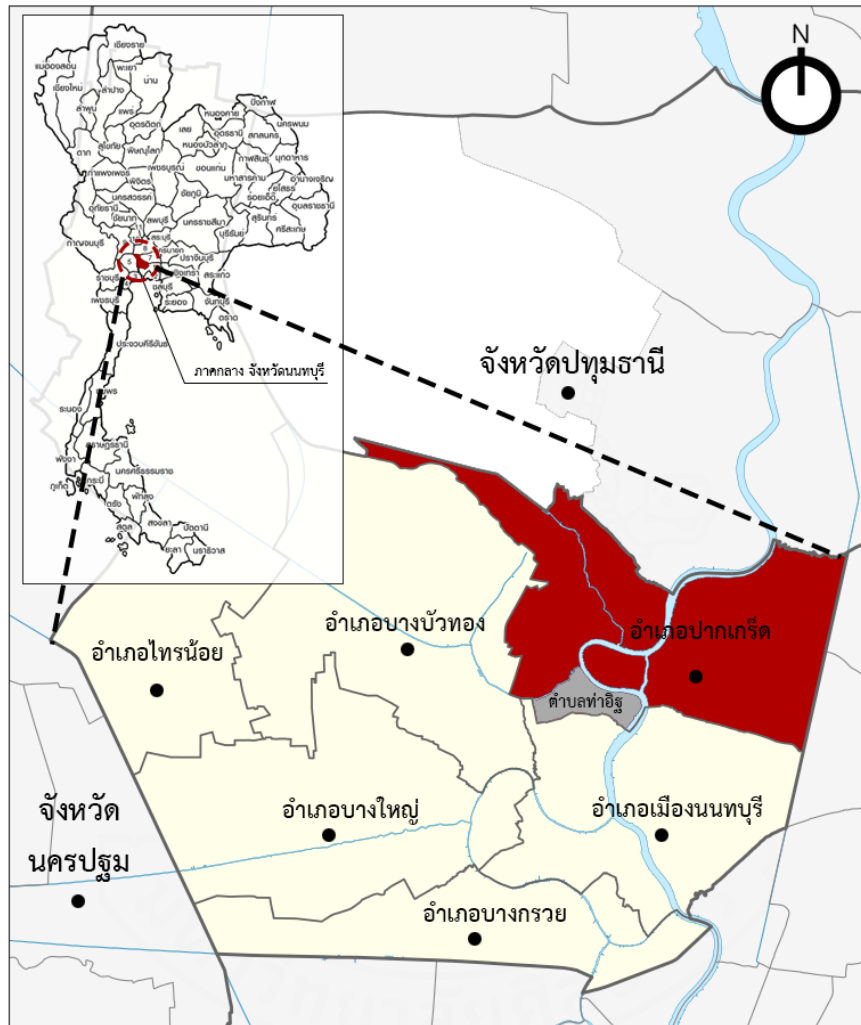
1.4 ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาการพัฒนาการของพื้นที่ตำบลท่าอิฐ รวมไปถึงการจัดทำข้อมูลระบุขอบเขตของพื้นที่ชุมชน มรดก วัฒนธรรม วิถีชีวิต จารีต ประเพณี องค์ประกอบและคุณค่าทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมซึ่งกลายมาเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ และแนวทางในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของตำบลท่าอิฐ ค้นหาแนวทาง ข้อเสนอแนะ ข้อกำหนด ที่ทำให้ชุมชนสามารถอยู่ร่วมกับการพัฒนาเมืองในอนาคตได้

1.4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาพื้นที่บริเวณ ชุมนชนทำอิฐ ต.ทำอิฐ อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี

ภาพที่ 1 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา บริเวณ ภาคกลาง ตำบลทำอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
ที่มา: ปรับปรุงจาก Google, Google Map, [โปรแกรมคอมพิวเตอร์], นนทบุรี: Google, 2020

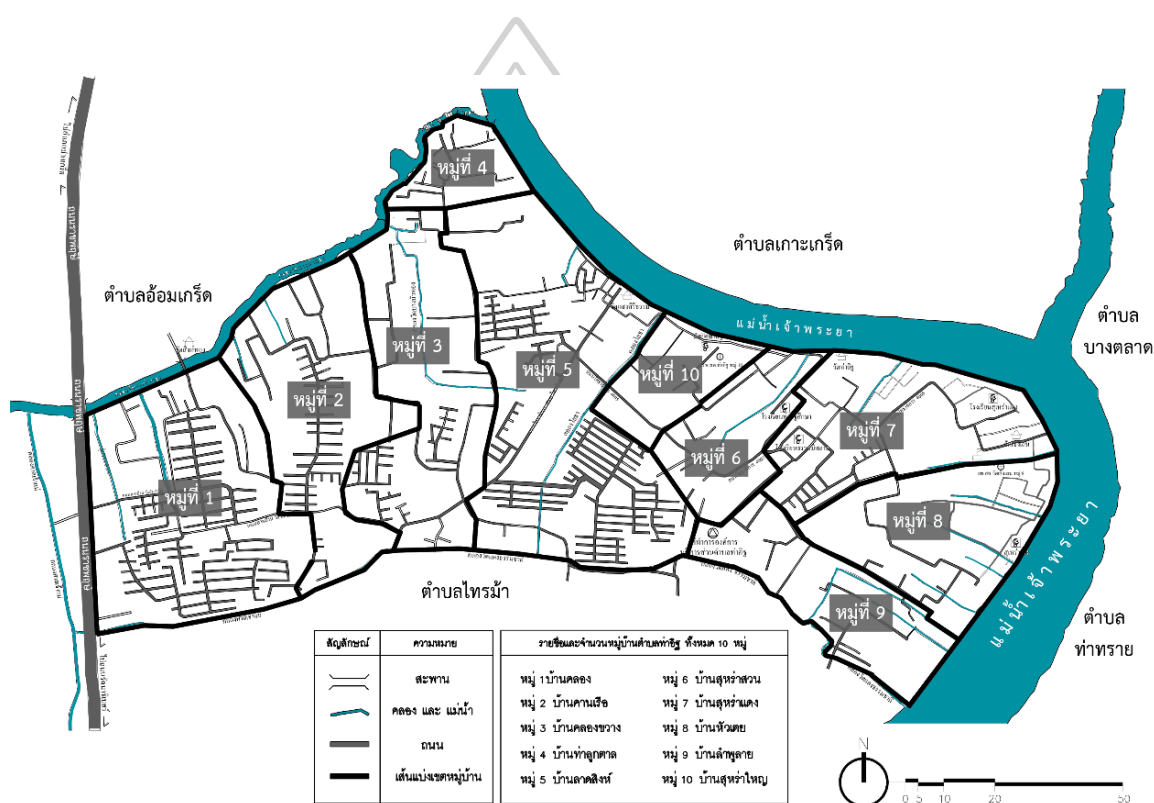
อาณาเขตบริเวณอยู่ในพื้นที่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาอยู่ เขตการปกครองของ อำเภอปากเกร็ด จังหวัด นนทบุรี ครอบคลุมพื้นที่ 5.76 ตารางกิโลเมตร อาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ จด คลองบางบัวทอง,แม่น้ำเจ้าพระยา,ตำบลอ้อมเกร็ด อำเภอปากเกร็ด

ทิศใต้ จด ตำบลไทรม้า อำเภอเมือง

ทิศตะวันออก จด แม่น้ำเจ้าพระยา ตำบลบางตราด , ตำบลท่าทราย อำเภอเมือง

ทิศตะวันตก จด ตำบลบางรักน้อย อำเภอเมือง ตำบลบางรักใหญ่ อำเภอบางบัวทอง

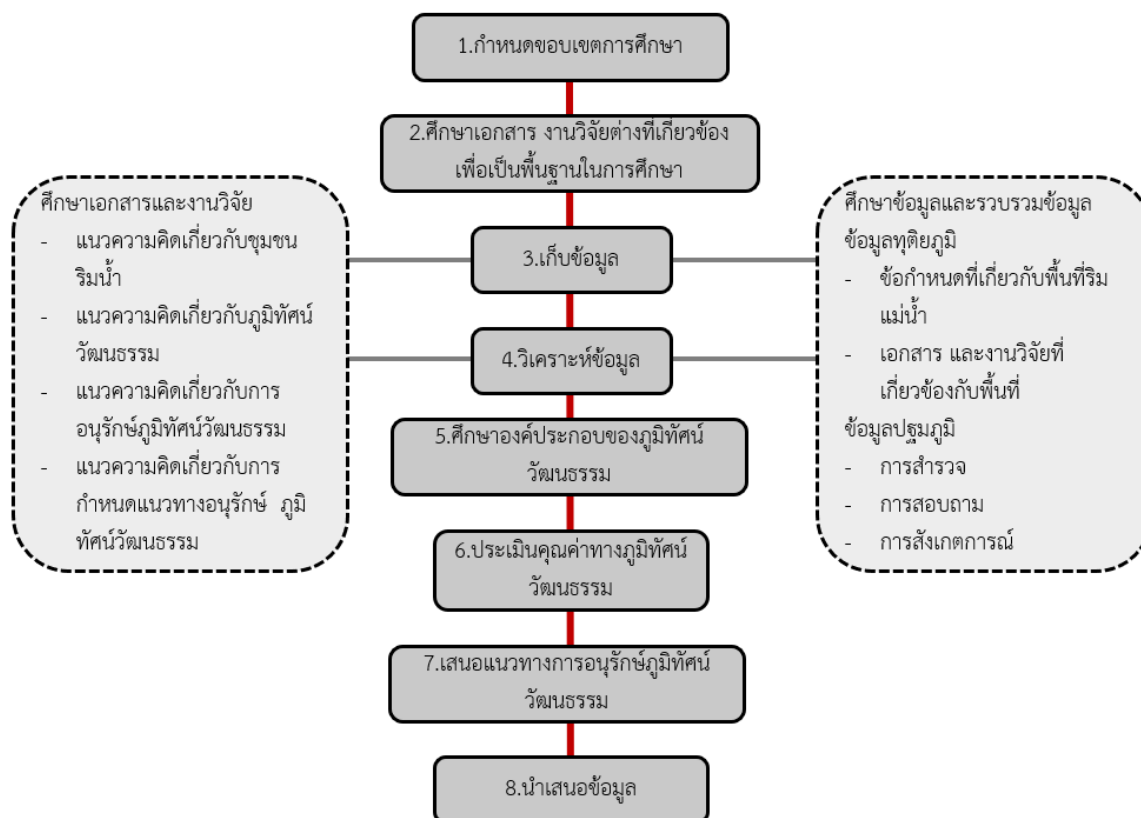

ภาพที่ 2 บริเวณพื้นที่ศึกษา ตำบลท่าอิฐ และ หมู่บ้านจำนวน 10 หมู่

ที่มา: ปรับปรุงจาก Google, Google Map, [โปรแกรมคอมพิวเตอร์], นนทบุรี: Google, 2020

1.5 ขั้นตอนการดำเนินการการศึกษา

ขั้นตอนในการดำเนินการศึกษาคั้งนี้สามารถแบ่งได้ 8 ขั้นตอนดังนี้

ภาพที่ 3 วิธีการดำเนินการศึกษา

1.5.1 ศึกษาแนวความคิดทฤษฎี

งานวิจัยและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นข้อมูลในการศึกษาข้อมูลของ ตำบลท่าอิฐรวมไปถึงแนวความคิดที่เกี่ยวข้องภูมิทัศน์วัฒนธรรม แนวทางการจัดการของภูมิทัศน์วัฒนธรรม ข้อกำหนด หลักการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องรวมทั้งกรณีศึกษา

1.5.2 รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

- 1.5.2.1 ข้อมูลด้านกายภาพของพื้นที่
- 1.5.2.2 ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต หลักฐาน และเรื่องราวในอดีต
- 1.5.2.3 ข้อกำหนด กฎหมาย ข้อบัญญัติ
- 1.5.2.4 แผนพัฒนาเมือง ข้อกำหนดผังสีเมือง
- 1.5.2.5 ข้อดีและข้อเสีย ของแต่ละพื้นที่ในตำบลท่าอิฐ
- 1.5.2.6 การอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม

1.5.3 วิเคราะห์ข้อมูล

- 1.5.3.1 วิเคราะห์ทางด้านพัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่บริเวณตำบลท่าอิฐว่าสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคืออะไรอะไรที่เปลี่ยนแปลงไปแล้วบ้างอย่างไร
- 1.5.3.2 วิเคราะห์ทางด้านองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรม
- 1.5.3.3 ประมวลผลการศึกษาเพื่อเสนอแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม
- 1.5.3.4 สรุปผลการวิจัยเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรม

ตำบลท่าอิฐมีพัฒนาการอย่างไรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีองค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมใดที่สำคัญและควรค่าแก่การรักษา เสนอแนวทางการจัดการ กำหนดหลักการ เพื่ออนุรักษ์ให้ภูมิทัศน์วัฒนธรรมสามารถสามารถอยู่ควบคู่กับการพัฒนาเมืองได้

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.6.1 เพื่อทราบถึงเรื่องราว คุณค่า และการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันของตำบลท่าอิฐ
- 1.6.2 เพื่อทราบถึงปัญหาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อนำไปเสนอแนะแนวทางที่เกี่ยวข้องกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม
- 1.6.3 เพื่อทราบถึงแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่ศึกษา เพื่อนำไปใช้ในแผนพัฒนาตำบลท่าอิฐ หรือเป็นข้อมูลเบื้องต้นประกอบการศึกษาทางด้านอื่น ๆ

1.7 ความหมายของคำศัพท์ที่เกี่ยวข้อง

1) ภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscape) หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างทั้งทางรูปธรรมและนามธรรมอันเป็นสิ่งที่ผู้คนในกลุ่มยึดถือร่วมกัน (ค่านิยม) และได้กระทำต่อสภาพแวดล้อมภูมิประเทศ

เพื่อสร้างความเจริญงอกงามและพัฒนาสังคมมนุษย์ อันมีความเกี่ยวเนื่องกับการพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และมีคุณค่าด้านความงาม ภูมิทัศน์วัฒนธรรมแสดงให้เห็นถึงต้นกำเนิดและพัฒนาการของสังคมหนึ่ง ๆ ผ่านลักษณะทางกายภาพและการใช้งานของพื้นที่

2) กระบวนการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Management Process of Cultural Landscape) หมายถึง การดำเนินงานตามขั้นตอนและวิธีการอย่างมีแบบแผน ได้แก่ การจัดการข้อมูล การแปลความหมายข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและการสรุปผลการดำเนินงานเกี่ยวกับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ที่ประกอบด้วยแหล่งทรัพยากรทางวัฒนธรรมและธรรมชาติอันมีความเกี่ยวเนื่องกับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ มีคุณค่าทางความงาม ภูมิทัศน์วัฒนธรรมแสดงให้เห็นถึงต้นกำเนิดและพัฒนาการของสังคมหนึ่ง ๆ ผ่านลักษณะทางกายภาพและการใช้งานของพื้นที่

บทที่ 2

ความหมาย ทฤษฎี แนวความคิด และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

เนื้อหาภายในบทที่ 2 นี้ เป็นการศึกษาเพื่อการทำทำความเข้าใจในความหมาย และ แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม รวมไปถึงกรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย และการเลือกชุมชนพื้นที่ศึกษา เพื่อนำไปสู่แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมตำบลท่าอิฐ โดยได้ แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 การศึกษาความหมาย ทฤษฎี แนวความคิดและเอกสารที่เกี่ยวข้องของภูมิทัศน์วัฒนธรรม ส่วนที่ 2 เรื่องของชุมชนริมน้ำ ความรู้พื้นฐาน ลักษณะ ส่วนที่ 3 การศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมและชุมชนริมน้ำ

2.1 ความหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมมีที่มาจากคำ 4 คำ รวมกัน

- ภูมิ หมายถึง แผ่นดิน
- ทัศน์ หมายถึง ความเห็น การเห็น เครื่องรู้เห็น สิ่งที่เห็น
- วัฒน หมายถึง ความเจริญ ความงอกงาม
- ธรรม หมายถึง คำที่ประกอบทำยคำที่เป็นนามธรรม เมื่อประกอบแล้วมีความหมายไม่ต่างไปจากศัพท์เดิม

ดังนั้น ภูมิทัศน์วัฒนธรรม จึงหมายถึง การรับรู้สภาพแวดล้อมภูมิประเทศที่ปรากฏตามจริง และภาพลักษณะในจิตใจที่รู้สึกได้ ตามสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น คิดขึ้น เพื่อใช้ในการดำรงอยู่ สืบทอด และ พัฒนาสังคมของตนเอง แสดงถึงความเจริญงอกงามของสังคมมนุษย์เป็นประโยชน์ ด้านทางกายเช่น การบริโภค การใช้สอย และประโยชน์ทางใจเช่น การชมสิ่งที่เจริญตา เจริญใจ สอดคล้องกับการแบ่ง วัฒนธรรมเป็น 2 ส่วน คือ ทางรูปธรรม (บ้านเรือน ศาสนาสถาน การแต่งกาย อาหาร ยารักษาโรค ทัศนกรรม งานศิลปะ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม งานฝีมือ การใช้เวลาว่าง การพักผ่อน และสันทนาการ) และ ทางนามธรรม (คติ ความเชื่อขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา วรรณคดี สภาวะ ครอบครั้ว การเมือง การปกครอง การศึกษา ศาสนา สาธารณสุข)

ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ก็คือทุกสิ่งทุกอย่างทางรูปธรรมและนามธรรมอันเป็นสิ่งที่ผู้คนในกลุ่มถือ ร่วมกัน (ค่านิยม) และได้กระทำต่อสภาพแวดล้อมภูมิประเทศ เพื่อสร้างความเจริญงอกงามและ พัฒนาสังคมมนุษย์ นอกจากนั้นนักภูมิศาสตร์ยังให้ความหมายของภูมิทัศน์วัฒนธรรมไว้ว่า “เป็น

ร่องรอยและหลักฐานการเปลี่ยนแปลงแผ่นดิน พื้นที่ภูมิประเทศและสภาพแวดล้อมโดยมนุษย์ งาม กิจกรรมตามวิถีของชุมชนหรือชาติพันธุ์นั้น ซึ่งแสดงออกในลักษณะรูปธรรมและนามธรรม อันได้เรียนรู้และถ่ายทอดสั่งสมกันมายาวนาน เป็นพัฒนาการตั้งแต่บรรพบุรุษสู่รุ่นลูกหลาน อาทิการสร้างบ้านเรือนที่พักอาศัย สิ่งก่อสร้าง สถาปัตยกรรมต่างๆ ถนนหนทาง พื้นที่การเกษตรและชุมชน อันเป็นสิ่งที่จับต้องได้ และรวมถึงสิ่งที่จับต้องไม่ได้ คือ บรรยากาศที่รับรู้ได้เป็นจินตภาพจากชุมชนเฉพาะแห่งนั้น โดยอาจเรียกว่าเป็นบุคลิกของพื้นที่นั้น (เอกลักษณ์) อันรับรู้ได้จากภาพที่เห็น เสียงที่ได้ยิน กลิ่นที่ได้รับ และวิถีชีวิตของผู้คนที่อยู่แห่งนั้น (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม, 2549)

จากเนื้อหาข้างต้นจะเข้าใจได้ว่า ภูมิทัศน์วัฒนธรรมคือสิ่งที่มนุษย์และสภาพแวดล้อมเกิดการเปลี่ยนแปลงร่วมกันเพื่อสร้างความเจริญอกงาม และ พัฒนาความเจริญของสังคมมนุษย์ จึงก่อให้เกิดความเป็น เอกลักษณ์ ในแต่ละพื้นที่ทั่วโลกที่มีความต่างไม่เหมือนกัน สะท้อนให้เห็นความมีคุณค่าของพื้นที่นั้นๆ สะท้อนเรื่องราวความเป็นมาบอกเล่าประวัติศาสตร์ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

เกรียงไกร เกิดศิริ ได้ประมวลข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ได้ให้คำจำกัดความของภูมิทัศน์วัฒนธรรมไว้ว่า “สภาพแวดล้อมสรรค์สร้างที่เกิดจากการจัดการของมนุษย์เพื่อดำเนินชีวิตอยู่โดยปกติสุขในสภาพแวดล้อมทางธรรมชาตินั้น” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหากมนุษย์รู้จักการจัดการกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมอย่างดีแล้วย่อมส่งผลให้มนุษย์ดำเนินชีวิตและมีความมั่นคงในชีวิต (เกรียงไกร เกิดศิริ, 2551)

จากเนื้อหาข้างต้นจะเข้าใจได้ว่า มนุษย์และสภาพแวดล้อมถ้าเป็นอันหนึ่งเดียวกันแล้วสามารถสร้างสรรค์สิ่งที่มีคุณค่าออกมาได้ตามแต่ละยุคและสมัย เช่น สถาปัตยกรรม บ้านเรือน ความเชื่อ คติ ความเจริญรุ่งเรือง จึงเห็นได้ว่าการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมให้พัฒนาไปกับการคิดสร้างสรรค์จะเป็นทั้งประโยชน์ต่อมนุษย์และสภาพแวดล้อมต่อไปในอนาคต (เกรียงไกร เกิดศิริ, 2551)

ศรัศิกร วลธิโกดม ภูมิทัศน์วัฒนธรรม คือความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรม ซึ่งในบริบทสังคมวัฒนธรรม หมายถึงลักษณะภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ในอาณาบริเวณใด บริเวณหนึ่งเช่น บริเวณป่า ท้องทุ่ง หนองบึง แม่น้ำหรือปากอ่าวทะเล อันสัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐาน บ้านเมืองของผู้คนในท้องถิ่น จนเป็นที่รู้จักร่วมกันและมีการกำหนดนามชื่อ (Toponym) เป็นสถานที่ต่าง ๆ ให้เป็นที่รู้จักร่วมกันในลักษณะที่เป็นแผนภูมิแผนที่เพื่อสื่อสารถึงกัน และอาจสร้างเป็นตำนาน (Myth) ขึ้นมาอธิบายถึงความเป็นมาและความหมาย ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ

วัฒนธรรมของสถานที่ และท้องถิ่นนั้น ๆ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมจึงประกอบด้วยองค์ประกอบการศึกษาที่สำคัญ (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2551)

1) ภูมิศาสตร์ที่สัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐาน หมายถึงลักษณะภูมิประเทศที่สำคัญในการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ซึ่งจะปรากฏเป็นสถานที่หรือชื่อบ้านนามเมือง เป็นจุดเด่นที่สำคัญของชาวบ้านในท้องถิ่นหรือนักเดินทางที่เข้ามาในพื้นที่

2) นิเวศวัฒนธรรม (Cultural Ecology) หมายถึงพื้นที่เฉพาะที่มนุษย์สร้างบ้านเมืองขึ้นมาเป็นท้องถิ่นต่าง ๆ ย่อมไม่เหมือนกัน นิเวศวัฒนธรรมของแต่ละแห่งนั้นมักเป็นการมองจากคนภายในที่มีต่อสภาพแวดล้อมอย่างละเอียด เห็นความหลากหลายทางชีวภาพ ชาติพันธุ์ หลายชุมชนในพื้นที่เดียวกัน จากนั้นมีการกำหนดหรือสร้างองค์ความรู้ในการดำเนินชีวิต สร้างกติกาการอยู่ร่วมกัน สร้างประเพณีและความเชื่อในพื้นที่เดียวกัน

3) ชีวิตวัฒนธรรม (Cultural Life) หรือ โครงสร้างที่อยู่ในชีวิตประจำวัน อันเป็นวิถีชีวิตของผู้นั้นในชุมชนเดียวกัน ซึ่งประกอบด้วยโครงสร้างทางสังคม เช่น เครือญาติและกลุ่มทางสังคมต่าง ๆ ดังนั้น การทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม จึงต้องศึกษาสภาพแวดล้อมในอดีตและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบันจากปัจจัยต่าง ๆ ในวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ๆ ที่เชื่อมโยงกับชีวิตวัฒนธรรมของมนุษย์ในมิติต่าง ๆ เพื่อสร้างความเข้าใจในประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม รวมทั้งสภาพแวดล้อม ในมิติจากภายในและภายนอกที่ชัดเจน และการศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมนั้นเป็นกระบวนการขั้นพื้นฐาน อันจะนำไปสู่ความเข้าใจในนิเวศวัฒนธรรมของผู้นั้นในท้องถิ่น ซึ่งมีชีวิตร่วมกันในชุมชนของชาติพันธุ์

2.1.1 ประเภทของภูมิทัศน์วัฒนธรรมภูมิทัศน์วัฒนธรรม

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมนั้นมีรูปแบบและความแตกต่างกันตามสภาพแวดล้อมและบริบท มีการพัฒนาการผ่านทางกายภาพของพื้นที่ ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์กับธรรมชาติ การแบ่งหมวดหมู่ อาจแบ่งได้หลายวิธี ประเภทของภูมิทัศน์วัฒนธรรม UNESCO ได้แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม, 2549)

- 1.) ภูมิทัศน์ซึ่งได้ออกแบบและสร้างสรรค์อย่างตั้งใจจากมนุษย์
- 2.) ภูมิทัศน์ที่มีวิวัฒนาการอันเป็นผลสืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การปกครอง ศาสนาและความเชื่อ
- 3.) ภูมิทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม หรือองค์ประกอบทางธรรมชาติ

Lucas ได้แบ่งประเภทของภูมิทัศน์ตามอิทธิพลของมนุษย์ต่อการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมธรรมชาติได้ 4 ประเภท คือ (Lucas, 1992)

- 1.) ภูมิทัศน์ที่ได้รับการจัดการ ได้แก่ทุ่งเลี้ยงสัตว์ ฟาร์มปศุสัตว์ ป่าปลูก มีบ้าน เลียงนา
- 2.) ภูมิทัศน์เกษตรกรรม
 - 2.1) เกษตรแบบดั้งเดิม ทุ่งนา ทุ่งหญ้า ไร่บุกเบิก มีสภาพป่าแบบเดิมหลงเหลืออยู่
 - 2.2) เกษตรผสมแบบดั้งเดิม และแบบสมัยใหม่เริ่มปลูกพืชพันธุ์ชนิดเดียวกันเป็นจำนวนมากว่าการปลูกพืชหลายชนิดปะปนกัน มีสภาพธรรมชาติหลงเหลืออยู่
 - 2.3) เกษตรกรรมแบบสมัยใหม่ ปลูกพืชชนิดเดียวกันเกือบทั้งพื้นที่ สภาพธรรมชาติหลงเหลืออยู่น้อย
- 3.) ภูมิทัศน์รอบนอกศูนย์กลางเมือง เมืองขนาดเล็ก เป็นที่พักอาศัย ร้านค้า ไร่สวน
- 4.) ภูมิทัศน์ในเมือง สภาพแวดล้อมที่มีสิ่งก่อสร้าง อาคารหนาแน่น มสวนสาธารณะเป็นสภาพแวดล้อมที่สร้างขึ้น

การจำแนกประเภทภูมิทัศน์วัฒนธรรมในประเทศไทยสามารถจำแนกแบ่งประเภทของการจัดการ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของนักวิชาการไทย โดยแบ่งตามความเข้มข้นของการจัดการของมนุษย์และ สิ่งแวดล้อม ได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบภูมิทัศน์นำวัฒนธรรม หรือภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบชนบท มีลักษณะเด่น คือมีมนุษย์การดำเนินชีวิตใกล้ชิดสิ่งแวดล้อม เปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์น้อยมาก ทำให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างพึ่งพาธรรมชาติเป็นหลัก และเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับสภาพแวดล้อม หรืออาจเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ

2) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบลักษณะเด่นร่วมกันทั้งภูมิทัศน์และวัฒนธรรม ภูมิทัศน์ วัฒนธรรมแบบกึ่งเมืองกึ่งชนบทซึ่งมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา ย่อมต้องมีการปรับภูมิทัศน์ เพื่อตอบสนองต่อการดำรงชีวิต ซึ่งส่งผลต่อการปรับภูมิทัศน์วัฒนธรรมตามไปด้วย แต่ยังคงรักษา คุณค่าของสภาพแวดล้อมของพื้นที่ดั้งเดิม และใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการและแก้ปัญหาภายในพื้นที่

3) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่มีวัฒนธรรมนาภูมิทัศน์ หรือภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมือง ชุมชน

ขยายตัวมากขึ้นมีพัฒนาการทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่ซับซ้อนขึ้น มีทางเลือกในการจัดการและแก้ปัญหาด้วยวิธีต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีที่ทันสมัย พยายามที่จะควบคุมธรรมชาติแวดล้อมเดิม และเพิ่มความสามารถในการรองรับกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้น ซึ่งมีหลายเมืองพัฒนาและเรียนรู้สภาพแวดล้อม พร้อมกับทาความเข้าใจภูมิทัศน์วัฒนธรรม เพื่อนามาปรับใช้ในการจัดการซึ่งทำให้เมืองมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน (เกรียงไกร เกิดศิริ, 2551)

2.1.2 องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องในการศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรม

โดยทั้งคณะกรรมการมรดกออสเตรเลียและ กรมอุทยานแห่งชาติสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นองค์กรที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลต่างอ้างอิงถึง Lennon, Mathews and Associates, 1996 โดยทั้งสององค์กรต่างนำมาประยุกต์ให้เข้ากับลักษณะ สภาพแวดล้อมและปัจจัยในการศึกษาสามารถแบ่งได้ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 1 การแบ่งหมวดหมู่องค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมของคณะกรรมการมรดกออสเตรเลีย

โครงสร้าง	ลักษณะทางกายภาพที่ยังคงอยู่, โครงสร้างที่มีลักษณะเด่น มีความสัมพันธ์ กับกิจกรรมของมนุษย์
กลุ่มอาคาร	จำแนกลักษณะพิเศษแต่ละส่วนมีความสัมพันธ์กันในบางประการ
ที่ตั้ง	แหล่งที่ตั้งของเหตุการณ์, โครงสร้าง หรือกลุ่มอาคาร, หลักฐานทางกายภาพที่ยังหลงเหลืออยู่
ลักษณะพิเศษ	องค์ประกอบ หรือส่วนประกอบของภูมิทัศน์ ที่ตั้ง หรือกลุ่มอาคาร ลักษณะพิเศษทางธรรมชาติ
ลักษณะเป็นแนวยาว	โครงข่าย เช่น ถนน หรือเส้นทางการขนส่ง และส่วนประกอบที่เกี่ยวข้อง

ที่มา: กุลวดี หันทาชีวะ อ้างถึง กุวัตรเบอร์ธา (กุลวดี หันทาชีวะ, 2552: 19)

ตารางที่ 2 การแบ่งหมวดหมู่องค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมของกรมอุทยานแห่งชาติสหรัฐอเมริกา

กระบวนการกำหนดรูปร่างของพื้นที่	
1) การใช้ที่ดินและกิจกรรม	รูปแบบการใช้ที่ดิน, อาชีพ
2) รูปแบบของระบบพื้นที่	ขนาดพื้นที่ทางเกษตรกรรม, การตั้งถิ่นฐาน, การเข้าถึงแหล่งน้ำ (อาจได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางด้านการเมืองหรือนโยบาย)
3) การปฏิบัติต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติ	วิถีชีวิต ประเพณี และการปฏิบัติให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมท้องถิ่นและระบบนิเวศวิทยา
4) วัฒนธรรมประเพณี	อิทธิพลต่อการใช้ที่ดิน, การครอบครองที่ดินและรูปร่างที่ดิน
องค์ประกอบด้านกายภาพ	
5) โครงข่ายการสัญจร	ระบบขนส่ง
6) เส้นแบ่งเขต	กรรมสิทธิ์ครอบครองที่ดิน
7) การเพาะปลูก	การเพาะปลูกที่มีสัมพันธ์กับการใช้ที่ดิน
8) อาคาร, โครงสร้าง และ สิ่งก่อสร้าง	อาคารหรือโครงสร้างเพื่อตอบสนองกิจกรรมของมนุษย์
9) การรวมกลุ่ม	การรวมกลุ่มอาคาร, การตั้งถิ่นฐาน, พื้นที่เกษตรกรรม
10) แหล่งโบราณคดี	พื้นที่ทางประวัติศาสตร์ หรือร่องรอยการประกอบอาชีพ, ร่องรอยพื้นผิวที่ยังหลงเหลืออยู่
11) องค์ประกอบขนาดเล็ก	องค์ประกอบในระดับบุคคล เช่น สัญลักษณ์ถนน, รั้ว, สะพานสำหรับคนเดินเท้า, โครงข่ายการสัญจร

เกรียงไกร เกิดศิริ ได้จำแนกประเภทขององค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมได้ดังต่อไปนี้
 ตารางที่ 3 องค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมโดย เกรียงไกร เกิดศิริ

หัวข้อ	องค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรม
ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่	<ul style="list-style-type: none"> - ชื่อสถานที่ (Name) / ที่ตั้ง (Location) - สภาพโดยรวมของพื้นที่ (Existing Condition) - ลักษณะของภูมิลักษณะทางธรรมชาติที่โดดเด่น (Geography Feature) - เจ้าของ / ผู้ที่เกี่ยวข้อง (Owner / Stakeholder) - ประวัติศาสตร์ของพื้นที่ / ประวัติความเป็นมา (History / Background) - ประเภทของการใช้สอยของพื้นที่ในปัจจุบัน (Land Use) - ความเข้มข้นของการใช้สอย (Occupancy) - องค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรม ต้นไม้ใหญ่, สถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น, แหล่งน้ำ, แหล่งโบราณคดี (Cultural Landscape Feature and Component) - พืชพันธุ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ (Native Plant) - ชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ (Settlement) - กลุ่มชาติพันธุ์ / กลุ่มชน / ความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Ethnic Group / Indigenous / Cultural Diversity)
ข้อมูลพื้นฐานการวิเคราะห์	<ul style="list-style-type: none"> - ประเภทของภูมิทัศน์วัฒนธรรม - ความดั้งเดิมของสภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่เริ่มต้นมาตั้งแต่เมื่อใด - คุณค่าในด้านต่าง ๆ - ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ - ปัจจัยที่ส่งเสริมให้ภูมิทัศน์วัฒนธรรมยังคงดำรงอยู่ต่อไป - ปัจจัยคุกคามที่ทำให้ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเสื่อมสภาพ

2.1.3 แนวคิด ทฤษฎีของภูมิทัศน์วัฒนธรรม

2.1.3.1 แนวคิดและทฤษฎีในบริบทสากล

คำว่า “Landscape” มีความหมายมาจากรากศัพท์ของกลุ่มประเทศทางตอนเหนือในทวีปยุโรป ที่เกิดมาจากความชื่นชอบในภูมิทัศน์ของชนบท โดยเริ่มจากการเขียนภาพวาดของทิวทัศน์และธรรมชาติ มีการศึกษาศาสตร์ของการจัดสวนในช่วงปี ค.ศ. 1600-1700 (JAMES & MARTIN, 1981) จึงทำให้แนวคิดของชาวยุโรปที่มีต่อธรรมชาตินั้นเกิดการพัฒนา

ของทฤษฎีที่มีความเกี่ยวข้องกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม มีความสัมพันธ์และเกี่ยวเนื่องกันในหลาย ๆ ศาสตร์ อาทิเช่น ภูมิศาสตร์ มานุษยวิทยา และการออกแบบการเริ่มต้นของแนวความคิดภูมิทัศน์วัฒนธรรมเกิดจากการศึกษารูปแบบการตั้งถิ่นฐาน เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการอธิบายเหตุ ปัจจัยของการตั้งถิ่นฐานและการพัฒนาเมืองที่เกิดขึ้น และหลังจาก ค.ศ.1920 แนวคิดภูมิทัศน์วัฒนธรรมได้ถูกนำมาใช้เพื่อการศึกษาาระหว่างความสัมพันธ์ของมนุษย์และสิ่งแวดล้อม มาใช้ในการอธิบายความหมายลักษณะของภูมิทัศน์กับรูปแบบทางสังคมและวัฒนธรรมในชีวิตประจำวัน โดยมีแนวคิดในการศึกษาภูมิทัศน์ท้องถิ่น(Ordinary Landscape) เป็นการศึกษาที่มองย้อนไปยังอดีตเพื่อหาเหตุปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงทางภูมิทัศน์ในมิติทางเศรษฐกิจร่วมกับมิติทางวัฒนธรรมที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางภูมิทัศน์ โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมมาอธิบายรูปแบบที่ปรากฏ แนวคิดทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงในปี ค.ศ.1970 อันเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงแนวคิดทางวิชาการของโลกหลังยุคสมัยใหม่ (Post Modern) ที่ส่งผลต่อกระบวนการการศึกษาและแนวคิดเกี่ยวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่กระบวนการศึกษาเปลี่ยนแปลงไปมุ่งเน้นการแปลความหมายของภูมิทัศน์วัฒนธรรมในมิติอื่น ๆ มากขึ้น เช่น โครงสร้างทางอำนาจ กลุ่มทางสังคม ทำให้การตีความและการแปลความหมายของภูมิทัศน์มีความละเอียดและมีการวิเคราะห์ในเชิงลึกมากขึ้น

2.1.3.2 แนวคิด และทฤษฎีทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมในประเทศไทย

สำหรับในประเทศไทยคำว่า “ภูมิทัศน์วัฒนธรรม” ไม่มีหลักฐานปรากฏชัดเจนว่ามีการเริ่มใช้ หรือเกิดขึ้นมาตั้งแต่เมื่อไหร่ ซึ่งถ้าพิจารณาจากรากศัพท์จากการแปลความหมายจากคำว่า “Cultural Landscape” ซึ่งเป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับเข้าสู่อนุสัญญา มรดกโลกเมื่อปี พ.ศ.2535 โดยประเทศไทยก็ได้เข้าร่วมกับอนุสัญญานี้ด้วย โดยมีจุดมุ่งหมายในการอนุรักษ์ภูมิทัศน์ที่มุ่งเน้นต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์และการพัฒนาที่ยั่งยืน แต่เนื่องจากสังคมไทยยังไม่เคยมีการนำแนวความคิดนี้มาใช้ จึงเกิดความสับสนในการนำไปใช้ (เทียมสุรย์ สิริศรีศักดิ์, 2553) แต่เมื่อมองในกระบวนการการศึกษาในประเทศไทยที่มีความเกี่ยวข้องกับด้านนี้นั้น ได้มีปรากฏอยู่ในกระบวนการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นมาก่อนแล้ว เนื่องจากการศึกษาเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเป็นการมองสถาปัตยกรรมผ่านมุมมองบริบทของสภาพแวดล้อมทางกายของสังคม และวัฒนธรรม (สรรรค์ เวสสุนทรเทพ และ ชัยสิทธิ์ ด่านกิตติกุล, 2556)

2.1.3.3 แนวคิดการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม

กระทรวงวัฒนธรรมจัดแบ่งภูมิทัศน์วัฒนธรรมออกตามความเข้มข้นของการจัดการของมนุษย์ที่มีต่อสภาพแวดล้อม ได้เป็น 3 ประเภท คือ ชุมชนที่มีภูมิทัศน์นำวัฒนธรรม

ชุมชนที่มีลักษณะเด่นร่วมกันทั้ง ภูมิทัศน์และวัฒนธรรม ชุมชนที่มีวัฒนธรรมนำภูมิทัศน์ ประเภทของ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมตามความเข้มข้นของการจัดการสภาพแวดล้อม 3 ประเภท ดังนี้ (สำนักงาน คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม, 2549)

1) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบภูมิทัศน์นำวัฒนธรรม ลักษณะของชุมชนที่มีภูมิ ทัศน์เป็นเอกลักษณ์สำคัญโดดเด่น คือ ชุมชนที่ยังประกอบไปด้วยสภาพแวดล้อมธรรมชาติอันอุดม สมบูรณ์ การตั้งถิ่นฐานมีการแทรกตัวอยู่ในระบบนิเวศทางธรรมชาติ ด้วยการปรับตัวให้อยู่ร่วมกัน อย่างมีดุลยภาพ อาทิ การตั้งถิ่นฐานบนเทือกเขา ริมน้ำในป่าเขา เป็นต้น ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ลักษณะนี้ปราศจากการรบกวนความเจริญทางด้านวัตถุใดๆจากภายนอก หรือ จะมีก็เป็นแต่เพียงส่วน น้อย ไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ อย่างรุนแรง หรือชัดเจน เนื่องมาจากมีการอยู่อาศัยที่พึ่งพา ธรรมชาติ และปฏิบัติตนต่อสภาพแวดล้อมอย่างอ่อนน้อม โดยปกติแล้วผู้คนที่อาศัยอยู่ในภูมิทัศน์ วัฒนธรรมของตนเองอยู่บนข้อจำกัดด้านต่างๆ ของคน มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิด ประโยชน์สูงสุดหากจะซื้อหาสินค้าจากภายนอกชุมชนก็เพียงแค่สินค้าบางประเภทที่จำเป็นและไม่สามารถผลิตได้ในท้องถิ่นเท่านั้นการจัดการภูมิทัศน์ในลักษณะนี้คือการคำนึงถึงความใกล้ชิดกับ ธรรมชาติ การใช้วัสดุปรุงแต่งที่ต้องซื้อ จากภายนอกชุมชนให้น้อยที่สุด

2) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบมีลักษณะเด่นร่วมกันทั้งภูมิทัศน์และวัฒนธรรม ชุมชนที่มีลักษณะโดดเด่นทั้ง ในแง่ภูมิทัศน์และวัฒนธรรมร่วมกันเป็นพื้นที่ที่มีแนวทางการจัดการภูมิ ทัศน์วัฒนธรรมที่เหมาะสมได้หลากหลายแนวทาง แต่อย่างไรก็ตามในการจัดการต่างๆ ก็ควรอาศัย ปัจจัยภายนอกให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ ควรใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นที่มีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ใน การจัดการ และพึงระลึกว่าการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่มีสัดส่วนของการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ ในท้องถิ่นจะก่อให้เกิดปัญหาน้อยกว่าการพึ่งพาทรัพยากรที่สังเคราะห์ขึ้น

3) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบวัฒนธรรมนำภูมิทัศน์ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ 3.1) วัฒนธรรมที่จับต้องได้หรือเป็นรูปธรรม(Tangible)เป็นหลักในการเปลี่ยนแปลงภูมิ ทัศน์ ในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมประเภทนี้สามารถทำได้หลากหลายรูปแบบแต่อย่างไรก็ตาม จะต้องคำนึงถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่เป็นสำคัญ และต้องนำมาเป็นพื้นฐานความคิดในการออกแบบหรือ จัดการในภูมิทัศน์ ผลลัพธ์ของการจัดการจะออกมาดีหรือไม่ ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และความชำนาญ

ของคณะทำงานเป็นสำคัญ สำหรับการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมต้องระมัดระวังไม่ให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่กว้างขวางและหลากหลาย เพราะหากเป็นการจัดการที่ผิดพลาดแล้วย่อมส่งผลกระทบต่อทางลบที่รุนแรงและชัดเจนด้วยเช่นกัน ดังนั้นการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนลักษณะนี้มีความจำเป็นที่จะต้อง ทำการศึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจชุมชนอย่างถ่องแท้ เพื่อกำกับจัดการให้อยู่ในกรอบของวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนได้ และควรให้มีผู้ที่มีความรู้มีประสบการณ์เข้ามาแนะนำหรือวางกรอบความคิดและแผนการจัดการ ซึ่งต้องไม่เกินกำลังของชุมชนที่จะดำเนินการได้ 3.2) วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้หรือเป็นนามธรรม (Intangible) เป็นตัวนำพาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ลักษณะนี้อาจจะไม่ได้เห็นเป็นประจักษ์แก่สายตา แต่ต้องการการวิเคราะห์เชิงลึกซึ่งจะเกิดขึ้นในชุมชนที่มีวัฒนธรรมที่ซับซ้อน ซึ่งอาจจะเป็นชุมชนเมืองขนาดใหญ่หรือขนาดเล็กก็ได้ หากแต่ชุมชนนั้นต้องมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนที่โดดเด่นอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งการจัดการลักษณะนี้อาจเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรมดังกล่าว ซึ่งอาจจะเป็นการบริหารจัดการ หรือสนับสนุนวัฒนธรรมประเพณี แต่ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับความต้องการของชุมชนและควรมีการประเมินผลของการจัดการหลังจากดำเนินการจัดการไปแล้ว

2.2 รูปแบบและวิธีการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม

2.2.1 การศึกษาและการวิจัย (Study and Research) การศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ ถือว่าเป็นการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมในขั้น ตอนแรก กล่าวคือ ต้องทำการศึกษาพื้นที่ในแง่มุมต่างๆ เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการวิเคราะห์พื้นที่ประเด็นต่างๆซึ่งสามารถจำแนกข้อมูลออกเป็นสองประเภทคือข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ และข้อมูลพื้นฐานผ่านการวิเคราะห์ ซึ่ง ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิเคราะห์มาแล้วในระดับหนึ่ง ดังข้อมูลที่ปรากฏในข้างต้น

2.2.2 การดูแลรักษา (Maintenance) คือขั้นตอนแรกในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมหรืออาคารที่มีความสำคัญที่ระบุไว้ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ให้คงอยู่ในสภาพที่มั่นคง สมบูรณ์และเรียบร้อยอยู่เสมอ ด้วยการดูแลรักษาอยู่อย่างสม่ำเสมอ และหากเกิดการเสื่อมสภาพก็สามารถทำการซ่อมแซม ซึ่งสามารถทำได้ง่ายและไม่ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญ ไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายและทรัพยากรมากนัก

2.2.3 การรักษาให้คงสภาพ (Preservation) มักใช้การจัดการลักษณะนี้กับมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นโบราณสถานที่ขาดการใช้สอยร่วมสมัยของปัจจุบันไปแล้วคุณค่าของแหล่งโบราณสถานเหล่านี้จะมีประโยชน์ในแง่การศึกษาโดยทำหน้าที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์โดยใน

ส่วนของบริเวณพื้นที่ที่ทำการศึกษาในส่วนของชุมชนนั้น ยังไม่ปรากฏองค์ประกอบหรือมรดกทางวัฒนธรรมใดที่ต้องใช้การจัดการด้วยวิธีนี้

2.2.4 การบูรณะ (Restoration) โดยการซ่อมแซมปรับปรุงให้มรดกทางวัฒนธรรมหรือภูมิทัศน์วัฒนธรรมให้กลมกลืนกับของเดิมให้มากที่สุด แต่ก็ควรทำให้สามารถแยกแยะถึงสิ่งที่มีอยู่เดิมกับสิ่งที่ได้ปรับปรุงใหม่ การจัดการในลักษณะดังกล่าวมุ่งหมายที่จะทำให้คุณค่าที่เป็นนามธรรมด้านต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับพื้นที่กลับมามีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะในแง่คุณค่าด้านจิตวิญญาณ และคุณค่าด้านการศึกษา

2.2.5 การปฏิสังขรณ์ หรือการสร้างขึ้นใหม่ในรูปแบบเดิม (Reconstruction) โดยทำให้มรดกทางวัฒนธรรม และภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เคยสูญเสีรูปร่างไป หรือพังทลายให้กลับมาอยู่ในรูปที่เคยเป็น โดยการใช้หลักฐานจากภาพถ่าย โดยการสร้างขึ้นใหม่นี้แม้ว่าจะไม่สอดคล้องกับแนวความคิดการอนุรักษ์ที่คำนึงถึงความแท้จริงของอาคารหรือวัสดุ แต่ทว่าเมื่อมีความต้องการใช้สอยร่วมสมัยหรือในกรณีที่อาคารนั้น ๆ เป็นอาคารที่มีความสำคัญมากในแง่ของจิตวิญญาณ หรือการใช้สอยของผู้คนก็มีเหตุผลที่จะมีการปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่เพื่อตอบสนองต่อการใช้สอยนั้น

2.2.6 การฟื้นฟู (Rehabilitation) เป็นการส่งเสริมให้กิจกรรมแบบดั้งเดิมของพื้นที่กลับมาดำเนินต่อไป เพื่อเป็นการทำให้ภูมิทัศน์วัฒนธรรม และมรดกทางสถาปัตยกรรมที่มีอยู่เดิมแต่ได้ขบเซาะลงไปแล้ว กลับมามีชีวิตอีกครั้ง

2.2.7 การปรับประโยชน์ใช้สอย (Adaptation) ด้วยการเปลี่ยนแปลงหน้าที่เดิมของอาคารหรือภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบดั้งเดิมเพื่อตอบสนองต่อหน้าที่ใช้สอยใหม่ แต่ในการปรับเปลี่ยนรูปแบบใช้สอยใหม่ ต้องคำนึงถึงคุณค่าด้านต่างๆ ของมรดกทางวัฒนธรรมนั้น เป็นหลักสำคัญ เพราะภารกิจกรรมใหม่บางประเภทอาจส่งผลกระทบต่อหรือลดทอนการใช้สอยใหม่ควรที่จะเคารพต่อมรดกวัฒนธรรมเดิมหรือกิจกรรมเดิมที่มีอยู่ในพื้นที่ ทั้งในแง่ของประเภท ขนาด รูปแบบ สัดส่วน สี และพื้นผิว ควรคล้ายคลึงกับสิ่งที่มีอยู่เดิม และควรหลีกเลี่ยงการเลียนแบบที่อาจจะก่อให้เกิดความสับสนได้ว่าของสิ่งไหนเป็นสิ่งเดิม หรือของสิ่งไหนได้สร้างขึ้น ใหม่

2.2.8 การพัฒนาและการสร้างสรรค์ใหม่ (Development and New Creation) การพัฒนาและการสร้างสรรค์ใหม่ เป็นการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่มากที่สุด จากแนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนที่คำนึงถึงการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด แนวความคิดดังกล่าว ไม่ได้ปฏิเสธหรือเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาหรือการสร้างสรรค์ใหม่แต่อย่างใด เพียงแต่ระบุว่าการพัฒนาหรือการสร้างสรรค์ใหม่นั้น ต้องมีคุณค่า มีประโยชน์ใช้สอยสูงสุดต่อชุมชนเจ้าของพื้นที่ ที่ โดยไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม

2.3 วัตถุประสงค์ของการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม

การรักษาคุณค่าและความสำคัญภูมิทัศน์วัฒนธรรมให้คงอยู่และยั่งยืน สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของสังคมในปัจจุบัน เพื่อให้ได้ข้อมูล มาใช้ในการวิเคราะห์ วางแผน ดำเนินการรักษาคุณค่าและความสำคัญ เพื่อประโยชน์ของการดำรงอยู่อย่างเหมาะสม เพื่อสร้างความตระหนักในคุณค่า ความสำคัญ และการมีส่วนร่วมของสมาชิกในสังคม สำหรับแนวคิดในการจัดการพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรมต้องคำนึงถึง ความยั่งยืนดั้งเดิมที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่ การดำเนินการต่อไปของประโยชน์ใช้สอยและวิถีชีวิตในปัจจุบันของชุมชน ต้องให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมทั้งการอนุรักษ์ ปกป้องรักษา การพัฒนาเปลี่ยนแปลงพื้นที่ และการแปลความหมาย ของคุณค่าและความสำคัญอย่างถูกต้อง ซึ่งจะให้การอนุรักษ์เกิดความยั่งยืน และการจัดการที่ดี ต้องมุ่งหมายเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม สร้างความสามัคคี เอาผลประโยชน์ส่วนร่วมเป็นที่ตั้ง สร้างให้ชุมชนเข้มแข็ง ผู้คนมีความอบอุ่น และปลอดภัย

แนวทางการจัดการมีหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับลักษณะทางพื้นที่ ความต้องการใช้สอยร่วมสมัย และคุณค่าด้านต่างๆ ซึ่งสามารถแบ่งได้ ดังนี้ 1. การดูแลรักษา 2. การรักษาให้คงสภาพ 3. การบูรณะปฏิสังขรณ์ 4. การสร้างชิ้นใหม่ 5. การปรับประโยชน์ใช้สอยใหม่ และ 6. การพัฒนา และสร้างสรรค์ใหม่ สำหรับภูมิทัศน์วัฒนธรรมในปัจจุบันของไทย เป็นผลมาจากความเปลี่ยนแปลงของการเพิ่มขึ้น และการย้ายถิ่นฐานของประชากร และการพัฒนาทางเศรษฐกิจในช่วงกว่าสองศตวรรษที่ผ่านมา ตามนโยบายของรัฐและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งทำให้สภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปทั้งในสังคมเมือง และในสังคมชนบท ซึ่งภูมิทัศน์วัฒนธรรมในไทย ยังไม่ได้รับความสนใจและเอาใจใส่จากภาครัฐเท่าที่ควร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็ให้ความสนใจสถาปัตยกรรม และแหล่งโบราณคดีมากกว่า การให้คำจำกัดความและการตีความของภูมิทัศน์วัฒนธรรม ยังมีความคลาดเคลื่อนอยู่มาก และยังถูกนำมาใช้แบบไม่มีมิติ ไม่มีแนวความคิดในบริบทของท้องถิ่น

พื้นที่ทางภูมิศาสตร์อันประกอบด้วยแหล่งทรัพยากรทางวัฒนธรรม และทรัพยากรทางธรรมชาติซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องกับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และมีคุณค่าทางด้านความงดงาม มีสุนทรียะโดยพื้นที่นั้น ๆ จะสะท้อนเรื่องราวบอกเล่าความเป็นมาทางประวัติศาสตร์การก่อตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชนต่าง ๆ ในพื้นที่นั้น โดยมีพัฒนาการทางสังคมของวิถีชนที่มีคุณค่า ทั้งในอดีตและปัจจุบัน

2.4 ขั้นตอนการอนุรักษ์และการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม

การอุทยานแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา ได้จัดทำแนวทางการวางแผนอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมไว้ 6 ขั้นตอน ได้แก่ (Nation Park Service)

2.4.1 การค้นคว้าข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ของพื้นที่การศึกษาหาข้อมูลทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีของพื้นที่ที่จะช่วยให้เข้าใจถึงความสำคัญ ความเป็นมา และพัฒนาการของภูมิทัศน์วัฒนธรรมนั้นๆ ข้อมูลที่จะได้เป็นรากฐานในการตัดสินใจเลือกวิธีการอนุรักษ์การวางแผนดูแลรักษา และการจัดการข้อมูลสามารถค้นได้จากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ จดหมายเหตุ พงศาวดาร จารึก ภาพถ่ายทางอากาศ การขุดค้นทางโบราณคดีหนังสือและบทความต่าง ๆ เป็นต้น

2.4.2 การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันการทำบัญชีรายการ(Inventory) และเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ต้องอาศัยความสามารถในการมองภาพรวมของพื้นที่ที่จะอนุรักษ์เช่น ควรศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินรอบ ๆ พื้นที่ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อทัศนียภาพและการใช้ที่ว่างในภูมิทัศน์วัฒนธรรม การเก็บข้อมูลควรครอบคลุมทั้งองค์ประกอบทางด้านวัฒนธรรม และองค์ประกอบทางด้านกายภาพที่สะท้อนคุณลักษณะทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่เช่น สถาปัตยกรรม พื้นที่ว่าง ทางสัญจร ภูมิลักษณะ(Topography) พืชพรรณ และระบบนิเวศ

2.4.3 การวิเคราะห์พื้นที่การวิเคราะห์พื้นที่คือการประเมินคุณค่า (Value) ของภูมิทัศน์วัฒนธรรมด้วยการพิจารณาข้อมูลทางประวัติศาสตร์และข้อมูลสภาพปัจจุบันประกอบกัน มีวัตถุประสงค์เพื่อบ่งชี้องค์ประกอบที่แสดงให้เห็นถึงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่และจัดลำดับความสำคัญขององค์ประกอบแต่ละประเภท

2.4.4 การวางแผนแนวทางการอนุรักษ์และจัดการเป็นขั้นตอนการตัดสินใจหลังการวิเคราะห์และประเมินคุณค่าว่าจะยึดแนวทางการอนุรักษ์แบบใดที่เหมาะสมกับพื้นที่ในภูมิทัศน์วัฒนธรรมหนึ่ง ๆ อาจใช้แนวทางในการอนุรักษ์และการจัดการได้หลายแนวทางไปพร้อม ๆ กัน หรือใช้แนวทางใดแนวทางหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการสงวน รักษาการฟื้นฟูการบูรณะการปฏิสังขรณ์แบบสร้างขึ้นมาใหม่ หรือการปรับใช้ใหม่

2.4.5 การวางแผนการดูแลรักษาการดูแลรักษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมต้องวางแผนและจัดวางเขต (Zone) เพื่อจัดระดับในการดูแลรักษาพื้นที่ที่มีความสำคัญมากอาจต้องได้รับการดูแลรักษาเป็นอย่างดีส่วนพื้นที่รอบนอกอาจลดระดับการดูแลรักษาลงมาเพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย

2.4.6 การวางแผนเพื่ออนาคตการประเมินผลและการบันทึกความเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อประกอบการวางแผนพัฒนาในอนาคต

3. ภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบ วัฒนธรรมนำภูมิทัศน์ หรือภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองคือมนุษย์ตั้งถิ่นฐานมาอย่างยาวนานมีการปรับสภาพภูมิประเทศให้สนองกับการดำเนินชีวิต จนบางครั้งเป็นความพยายามที่จะเอาชนะสภาพแวดล้อมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ต่อกิจกรรมต่าง ๆ และมีความหลากหลายมากขึ้น

2.5 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับชุมชนและชุมชนริมน้ำ

ชุมชนริมน้ำ หมายถึง ชุมชนที่มีบ้านเรือนสิ่งปลูกสร้างเรียงรายตามริมน้ำและเป็นชุมชนที่มีความเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับแม่น้ำลำคลอง มีลักษณะคล้ายกับชุมชนชนบท มีการประกอบอาชีพแบบสังคมเกษตรกรรม มีความผูกพันกับครอบครัวและสืบสานวัฒนธรรมยึดมั่นในขนบธรรมเนียมแบบท้องถิ่น (ไพฑูรย์ เครือแก้ว ฌ ลำพูน, 2518)

ชุมชนริมน้ำ หมายถึง ลักษณะการตั้งถิ่นฐานที่มีรูปลักษณะโดดเด่นของชุมชนไทย มีการสร้างอาคารบ้านเรือนลงบนน้ำประกอบด้วยเรือนแพ หรือเป็นลักษณะชุมชนสะเทินน้ำสะเทินบก คือเป็นชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ริมฝั่งแม่น้ำลำคลองหรืออยู่ในน้ำตื้น ๆ รวมทั้งบริเวณน้ำท่วม ซึ่งใช้ประโยชน์จากน้ำในการสัญจรและรับส่งสินค้า ตลอดจนการอุปโภคบริโภค ประกอบด้วยเรือนไม้ยกพื้นสูง ดังนั้นสังคมไทยจึงมีวิถีการดำเนินชีวิตแบบชาวน้ำคือการสร้างถิ่นฐานอยู่แบบง่าย ๆ ตามแม่น้ำลำคลองซึ่งอาจจะเป็นการอยู่ในน้ำเลยที่เดียวหรืออยู่บนตลิ่ง (สุเมธ ชุมสาย ฌ อยุธยา, 2529)

2.5.1 องค์ประกอบของชุมชนริมน้ำ

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชนริมน้ำเป็นรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์มีความโดดเด่นส่วนใหญ่จะอยู่ตามริมแม่น้ำลำคลอง ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนชาวสวน ประกอบด้วยลักษณะทางชุมชนและองค์ประกอบทางกายภาพดังนี้ (ศิริวรรณ ศิลาพัชรินทร์, 2556)

2.5.1.1 ลักษณะทางชุมชน

1) ชุมชนริมน้ำ เป็นชุมชนที่มีการสร้างบ้านเรือนอยู่ริมน้ำคูคลองสายหลักต่าง ๆ จำแนกได้ดังนี้

- ชุมชนเมือง/ย่านการค้า มักเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บริเวณปากคลองสายหลักต่าง ๆ ที่เชื่อมกับแม่น้ำอันเป็นศูนย์กลางการค้าขาย

- ชุมชนชาวสวน คือชาวสวนที่มักตั้งบ้านเรือนอยู่ริมน้ำ ส่วนด้านในเป็นพื้นที่เกษตรกรรม

2) ชุมชนที่ไม่ได้อยู่ริมน้ำ

- ชุมชนเมือง/ย่านการค้า คือบริเวณการตั้งถิ่นฐานที่มักอิงกับแนวถนนหรือการคมนาคมทางบกมีความหนาแน่นของอาคารบ้านเรือนเป็นศูนย์กลางชุมชนมีสถานที่ราชการโรงเรียนและอื่น ๆ

- ชุมชนชาวสวน หมายถึง อาคารบ้านเรือนของชาวสวนที่มักตั้งอยู่ในพื้นที่สวนประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ทั่วไป

ศรีศักดิ์ วัลลโภดม อธิบายเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของชุมชนในลุ่มแม่น้ำไว้ว่าสภาพความเป็นอยู่ ตลอดจนการคมนาคมของชาวบ้านต้องอาศัยเรือและการสัญจรทางน้ำตลอดทั้งปีทำให้เลือกที่จะตั้งบ้านเรือนอยู่ริมน้ำอาคารจะตั้งเสาสูงทั้งในที่ที่น้ำท่วมถึงและที่ที่น้ำท่วมไม่ถึง (ศรีศักดิ์ วัลลโภดม , 2543)

เทิดศักดิ์ เตชะกิจจจร ชุมชนริมน้ำคือชุมชนที่มีองค์ประกอบดังนี้

- 1) วัด เป็นที่รวมจิตใจของผู้คนชาวพุทธ หรือโรงเจ ซึ่งตั้งอยู่ฝั่งริมคลอง สิ่งที่ยังบอกถึงจุดเริ่มต้นของการก่อกำเนิดของชุมชนริมน้ำ
- 2) ท่าเรือร่วม บ้านริมคลองส่วนใหญ่จะมีที่ขึ้นลงเรือประจำบ้านอยู่แต่กรณีที่บ้านอยู่เข้าไปในคลองสาย หรือคลองสวน ซึ่งเรือหางยาวหลักไม่วิ่งผ่าน ก็ต้องอาศัยเรือแท็กซี่ในบริเวณหนึ่งมาส่งที่ท่าเรือร่วมดังกล่าว นอกเหนือจากท่าเรือร่วมหน้าวัดแล้วบริเวณที่เป็นท่าเรื่อนั้นถูกกำหนดโดยตำแหน่งก็เป็นจุดศูนย์รวมของชุมชน
- 3) ตลิ่งหรือเขื่อน เป็นตัวกำหนดแนวเขตของลำน้ำตามธรรมชาติหรือเพื่อกันคลื่นซัดเดิมเริ่มจากตลิ่งดิน ต่อมาทำเขื่อนไม้เปลี่ยนมาเป็นเขื่อนหินทิ้ง เพื่อรักษาหน้าดินและนำหินมาก่อเป็นกำแพงล้อมบ้านตนเอง (เทิดศักดิ์ เตชะกิจจจร, 2541)

2.5.2 รูปแบบของที่อยู่อาศัยริมน้ำ

- 1) ที่อยู่อาศัยริมน้ำบนแพ สามารถแยกตามประเภทโครงสร้างได้เป็นเรือนไทย เครื่องผูก หรือเรือนไทยเครื่องสับหรือตามประเภทของการใช้งาน เช่น ที่อยู่อาศัยร้านค้า สามารถเคลื่อนย้ายได้ตามกระแสน้ำ
- 2) ที่อยู่อาศัยริมน้ำบนเรือเป็นรูปแบบที่เคยพบเห็นได้ทั่วไป มีข้อสันนิษฐานถึงต้นกำเนิดว่ามีใช้เนื่องจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม แต่เนื่องจากถูกบังคับทางสังคมจึงต้องอยู่อาศัยบนเรือในกรณีของคนไทยเนื่องจากได้เปรียบทางการคมนาคมและการค้าจะเป็นตัวกำหนดให้อยู่อาศัยริมน้ำบนเรือ

3) ที่อยู่อาศัยริมน้ำบนเสา มีทั้งถือกำเนิดขึ้นแต่ต้นตามแนวทางการสร้างบ้านยกพื้นสูงทั่วไป หรือประเภทที่ถูกสร้างขึ้นภายหลังจากการย้ายถิ่นมาทางน้ำ โดยอาศัยอยู่ริมน้ำบนเรือหรือแพ ซึ่งก็มีทั้งเราใช้ส่วนประกอบของเรือหรือยกแพเพื่อทำเป็นตัวเรือนของที่อยู่อาศัยริมน้ำบนเสา

2.5.3 ความสัมพันธ์ของน้ำและวิถีชีวิต

วิถีชีวิตเดิมของผู้คนที่มีความสัมพันธ์กับน้ำการใช้เส้นทางน้ำเพื่อการคมนาคมและการประกอบกิจกรรมทางน้ำเพื่อค้าขาย และผลจากการพัฒนาสาธารณูปโภค เช่น ถนน ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงรูปแบบของชุมชนริมน้ำ

2.5.3.1 ความสัมพันธ์ของน้ำกับวิถีชีวิต ความสัมพันธ์ของคลองและวิถีชีวิตว่าสภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญของการกำหนดรูปแบบชุมชนและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนในแต่ละพื้นที่ที่ลักษณะภูมิศาสตร์ที่มีน้ำเป็นแกนสำคัญ น้ำจึงผูกพันแทรกซึมเกี่ยวกับชีวิตคนไทยมาช้านาน นับตั้งแต่เรื่องของพิธีกรรม วรรณกรรม นาฏศิลป์จิตรกรรม ประติมากรรม ตลอดจนสถาปัตยกรรมรวมทั้งเรื่องของวิถีชีวิต เศรษฐกิจของชุมชนที่ปรากฏออกมาในรูปแบบชุมชนริมน้ำ

2.5.3.2 ความสัมพันธ์ของน้ำต่อชุมชนคลองขุดได้เข้ามามีบทบาทต่อชุมชนไทยจากการใช้ประโยชน์จากคลองตามธรรมชาติไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้อย่างเต็มที่ลักษณะของแม่น้ำลำคลองบางสายมีลักษณะคดเคี้ยวทำให้เสียเวลาในการเดินทาง บางสายมีน้ำไม่มากพอที่จะใช้ได้ตลอดปีหรือบางพื้นที่ไม่มีคลองไหลผ่าน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องขุดคลองเพิ่ม คลองในลักษณะนี้เรียกว่าคลองขุดเพิ่มคลองในลักษณะนี้เรียกว่าคลองขุดหลักฐานเกี่ยวกับคลองขุดนับตั้งแต่สมัยอยุธยา ธนบุรีและรัตนโกสินทร์ส่วนใหญ่เป็นไปตามพระราชบัญชาของพระมหากษัตริย์ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นถึงเหตุดังนี้

1) บทบาททางยุทธศาสตร์การขุดคลองเพื่อเป็นการป้องกันข้าศึกโจมตีเป็นรูปแบบการวางผังเมืองในสมัยโบราณ โดยขุดล้อมเมืองไว้คลองขุดลักษณะนี้เรียกว่า “คลองคูเมือง”

2) บทบาททางการคมนาคม การขุดคลองเพื่อช่วยในการคมนาคม มี 2 ลักษณะ คือคลองลัดและคลองเชื่อมระหว่างแม่น้ำการขุดคลองลัดเกิดขึ้นเนื่องจากพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา มีความลาดชันน้อย คลองลัดช่วยให้การเดินทางสะดวกและปลอดภัยยิ่งขึ้น

3) การขุดคลองเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูกนอกเหนือจากการขุดเพื่อการคมนาคมแต่เพียงอย่างเดียว การขุดคลองเป็นการเปิดพื้นที่รกร้างว่างเปล่าให้ราษฎรเข้าไปทำการเพาะปลูกและเป็นเส้นทางลำเลียงผลผลิตมาสู่ตลาด (วัลลิโกดม, 2559)

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง/กรณีศึกษา

2.6.1 ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนริมคลองอ้อมนนท์อำเภอบางใหญ่จังหวัดนนทบุรี

คุณค่าทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนริมคลองอ้อมนนท์เกิดจาก องค์ประกอบทางด้านกายภาพ องค์ประกอบทางด้านสังคม และ องค์ประกอบรวมทั้งหมดไปจนถึงองค์ประกอบทางประวัติศาสตร์ องค์ประกอบเหล่านี้เกิดจากสิ่งที่มีมนุษย์และธรรมชาติกระทำต่อกันซึ่งขึ้นอยู่กับความเข้มข้นที่มนุษย์เข้าไปจัดการเปลี่ยนแปลงธรรมชาติเพื่อให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิต จนเกิดเป็นรูปแบบของชุมชนริมน้ำ การทำสวนผลไม้ เครือข่ายลำน้ำ วัด ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนริมน้ำ กลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของชุมชนริมคลองอ้อมนนท์ซึ่งมีคุณค่าทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมด้านกายภาพ สังคม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์

แนวทางการเก็บรักษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนริมคลองอ้อมนนท์ ประกอบด้วย การเสนอแนวทางการใช้ที่ดินให้เหมาะสมกับพื้นที่ชุมชน แนวทางการอนุรักษ์รูปแบบสถาปัตยกรรม และองค์ประกอบด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรม แนวทางการรักษาสภาพแวดล้อมของคลองและภูมิทัศน์ชุมชน รวมไปถึงแนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์ชุมชนให้แก่ประชากรในท้องถิ่น

2.6.1.1 คุณค่าและการประเมินคุณค่าภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนริมคลองอ้อมนนท์

คุณค่าทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนริมคลองอ้อมนนท์เกิดจาก องค์ประกอบของภูมิทัศน์ วัฒนธรรมหลาย ๆ ด้านมารวมกันนี้เป็นผลที่เกิดจากมนุษย์และธรรมชาติกระทำต่อกันเกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิต จนเกิดเป็น รูปแบบของที่อยู่อาศัย การประกอบอาชีพ ประเพณี วัฒนธรรม การศึกษาคุณค่าทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนริมคลองอ้อมนนท์ ได้แบ่งคุณค่าเป็น 3 ด้านดังนี้ (พัชรี อาจสาลี, 2552)

ตารางที่ 4 การประยุกต์เกณฑ์การประเมินสำหรับภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนริมคลองอ้อมนนท์

คุณค่าด้านกายภาพ	คุณค่าด้านสังคมและวัฒนธรรม	คุณค่าด้านประวัติศาสตร์
1. เป็นตัวอย่างที่โดดเด่นของรูปแบบการตั้งถิ่นฐาน ที่หาได้ยากเสี่ยงต่อการสูญหาย	1. เป็นตัวอย่างที่โดดเด่นของมนุษยชาติที่แสดงออกถึงความสัมพันธ์กับธรรมชาติ	1. มีหลักฐานร่องรอยของวัฒนธรรมโบราณปรากฏอยู่บนพื้นผิวดิน
2. รูปแบบสถาปัตยกรรมของอาคารมีความโดดเด่น	2. จารีตประเพณีที่ยังคงปฏิบัติกันอยู่มีความโดดเด่น	2. มีหลักฐานทางโบราณคดี
3. มีการอนุรักษ์พืชพรรณในระบบของเกษตรกรรมและการเพาะปลูก	3. มีการเพิ่มคุณค่าของภูมิประเทศที่สวยงาม	3. มีร่องรอยเกี่ยวกับพิธีกรรมและประเพณีที่เลือนหายไป
6. มีการใช้ที่ดินแบบยั่งยืน		4. พื้นที่ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์
7. มีภูมิประเทศที่สวยงาม		

การศึกษาคุณค่าทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนริมคลองอ้อมนนท์ ได้แบ่งคุณค่าเป็น 3 ด้านคือ คุณค่าด้านกายภาพ คุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรม และคุณค่าด้านประวัติศาสตร์

1) คุณค่าด้านกายภาพ พื้นที่ที่มีคุณค่าด้านกายภาพสูงจะกระจายตัวอยู่ทั่วไปในขอบเขตพื้นที่ศึกษาทั้งพื้นที่สวน ชุมชนริมน้ำ บ้านเรือน รวมถึงคลองอ้อมนนท์ ที่ประกอบกันจนกลายเป็นลักษณะทางกายภาพที่สวยงามในรูปแบบของชุมชนริมคลองอ้อมนนท์ แต่จะเห็นได้ว่ามีพื้นที่อยู่บางกลุ่มที่น่าสนใจ คือกลุ่มที่ประกอบด้วยกลุ่มบ้านแบบเรือนไทยและพื้นที่สวนดั้งเดิมแบบยกร่องซึ่งอยู่ใกล้กัน โดยบ้านจะอยู่ติดริมคลอง และสวนปลูกบริเวณหลังบ้านซึ่งเป็นรูปแบบดั้งเดิมตั้งแต่มีการตั้งถิ่นฐานในยุคแรกๆ การมีสวนเป็นฉากหลังของบ้านสร้างความสวยงามให้แก่ชุมชนอย่างยิ่ง และยังมีเครือข่ายของแม่น้ำลำคลองที่สามารถเชื่อมโยงได้สะดวก รูปแบบซ้ำๆกันของคลองส่งน้ำขนาดเล็ก (ท้องร่อง) ในสวนผลไม้ มีความสวยงามเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนทั้งด้านการสัญจรและการเกษตรทำให้เกิดภูมิทัศน์ของพื้นที่เกษตร จึงทำให้กลุ่มพื้นที่เหล่านี้มีคุณค่ายิ่งขึ้นทั้งมีความสวยงามและสะท้อนถึงวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน องค์ประกอบทั้งหลายนี้ทำให้ชุมชนริมคลองอ้อมนนท์นั้นมีคุณค่าทางด้านกายภาพ

2) คุณค่าด้านประวัติศาสตร์พื้นที่ที่มีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์สูง ส่วนใหญ่จะเกาะกลุ่มกันอยู่บริเวณพื้นที่คลองบางใหญ่และคลองวัดเสารงหิน เนื่องจากพื้นที่บริเวณนี้เป็นจุดตัดของคลองสำคัญคือ คลองบางใหญ่และคลองอ้อมนนท์ จึงมีการตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่สมัยอยุธยา พื้นที่ที่มีการเชื่อมโยงกับเมืองใกล้ๆด้วยเครือข่ายทางน้ำ เพื่อเดินทางเข้ามาค้าขายบริเวณตลาด และนำของจาก

สวนที่ชาวบ้านนำมาขายกลับไปซึ่งยังพอเหลือภาพของเรือนแถวค้าขายเก่าให้เห็นภาพชุมชนค้าขายโบราณ และวัดที่มีอายุเก่าแก่หลายวัด และยังเป็นวัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และอีกกลุ่มหนึ่งคือ บริเวณชุมชนเก่าบางแพрк ซึ่งเป็นชุมชนที่มีการตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่สมัยอยุธยา เช่นเดียวกัน ประกอบกับวัดที่เกิดจากความเชื่อที่สร้างเพื่อวงศ์ตระกูล บริเวณทั้งสองกลุ่มนี้จึงเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์

3) คุณค่าด้านสังคมและวัฒนธรรมพื้นที่ที่มีคุณค่าด้านสังคมและวัฒนธรรมสูงคือ พื้นที่บริเวณคลองอ้อมนนท์ พื้นที่สวนพื้นที่ของวัด ล้วนแต่เป็นองค์ประกอบที่อยู่ร่วมกับชาวบ้านมาตั้งแต่การศึกษาในเรื่องพัฒนาการทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม องค์ประกอบเหล่านี้ได้สร้างอาชีพเกษตรกรรมที่มีรูปแบบแตกต่างจากที่อื่น คือการทำสวนผลไม้แบบยกร่อง ซึ่งได้แฝงภูมิปัญญาต่างๆ เอาไว้ในการจัดการสวนให้สมดุลกับธรรมชาติส่งเสริมเศรษฐกิจให้กับชุมชน มีประเพณี วัฒนธรรม และที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและอาชีพ เช่นการทำบุญสลากภัตตรุเรียน การตักบาตรพระร้อยแปด การตั้งศาลตามปากแม่น้ำ การลงแขก สิ่งเหล่านี้กลายเป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อการการเรียนรู้และทำให้ชุมชนริคลองอ้อมนนท์เป็นชุมชนที่มีคุณค่า

คุณค่าของภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนริมคลองอ้อมนนท์ประกอบด้วยองค์ประกอบหลายด้านที่ซ้อนทับกันอยู่ซึ่งในหนึ่งองค์ประกอบอาจมีคุณค่าหลายด้าน องค์ประกอบหลักที่ทำให้ชุมชนแห่งนี้มีคุณค่ามาตั้งแต่อดีตก็คือ คลองอ้อมนนท์ ชุมชนริมน้ำ สวน เครื่องช่่ายลำน้ำ และวัด ซึ่งชาวบ้านในชุมชนแห่งนี้ก็ต่างเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าสำหรับชาวบ้านและเมื่อนึกถึงสิ่งหรือพื้นที่ที่มีคุณค่าจะนึกถึงคลองอ้อมนนท์ ชุมชนริมน้ำ สวน เครื่องช่่ายลำน้ำ และวัด ด้วยความสัมพันธ์ที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษทำให้ชาวบ้านมีวิถีชีวิตสัมพันธ์กับคลอง ชุมชนริมน้ำ สวน เครื่องช่่ายลำน้ำ และวัด กลายเป็นองค์ประกอบหลักที่ช่วยคงคุณค่าของภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนแห่งนี้ ภาพของชุมชนแห่งนี้จึงเต็มไปด้วยวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำ ผู้คนที่ศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา สวนไม้ฉากสีเขียวที่สวยงาม ร่มรื่น ความสัมพันธ์ของผู้คนกับคลอง ชุมชนเก่าแก่ที่แวดล้อมไปด้วยชุมชนเมือง คุณค่าของชุมชน แห่งนี้จึงเป็นสิ่งที่ควรเก็บรักษาต่อไป

2.6.1.2 ข้อเสนอแนะและมาตรการในการเก็บรักษาภูมิทัศน์วัฒนธรรม

จากสภาพปัจจุบันและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ที่ได้กล่าวมาข้างต้นสามารถเสนอแนะแนวทางและมาตรการควบคุมในการเก็บรักษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนริมคลองอ้อมนนท์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) การเสนอแนะแนวทางการใช้ที่ดินให้เหมาะสมกับพื้นที่ชุมชน การกำหนดรูปแบบการใช้ที่ดินให้เหมาะสมกับพื้นที่ชุมชน ควรคำนึงถึงคุณค่าและเอกลักษณ์ความสำคัญในแต่ละพื้นที่

โดยการสนับสนุนให้ทุกฝ่าย ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ตลอดจนประชาชนในท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมเพื่อควบคุมการขยายตัวของชุมชนให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมสามารถรักษาและป้องกัน ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนให้คงอยู่ต่อไป

2) การกำหนดรูปแบบสถาปัตยกรรมของอาคารที่เหมาะสมการอนุรักษ์รูปแบบทางสถาปัตยกรรมภายในชุมชน สามารถจำแนกเป็น 3 ประเภทคือ กลุ่มที่มีลักษณะเป็นเรือนแถวไม้ กลุ่มที่มีลักษณะเป็นเรือนไทยภาคกลาง เรือนไทยประยุกต์ และกลุ่มที่มีลักษณะเป็นเรือนไม้พื้นถิ่น ซึ่งมีคุณค่าและเป็นอาคารที่มีเอกลักษณ์ของชุมชน ซึ่งหากไม่มีการรักษา และ ซ่อมแซมในอนาคตรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่ทรงคุณค่าเหล่านี้อาจเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงและหมดไป

3) แนวทางการรักษาสภาพของคลองและภูมิทัศน์ชุมชน การรักษาสภาพแวดล้อมของคลอง ระบบนิเวศ และสภาพภูมิทัศน์ชุมชนนั้นจำเป็นต้องอนุรักษ์ และฟื้นฟูให้มีสภาพแม่น้ำลำคลองที่มีคุณภาพดี และยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของชุมชน โดยใช้มาตรการทางด้านกฎหมาย หรือข้อบัญญัติเฉพาะพื้นที่เพื่อใช้เป็นข้อกำหนดในการจัดการพื้นที่ริมน้ำ หรือกฎหมายสิ่งแวดล้อม พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติรักษาคลอง ร.ศ. 121 และมีมาตรการจูงใจต่างๆให้หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ประชากรในท้องถิ่น ร่วมกันดูแลรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชน

4) แนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์ชุมชนให้แก่ประชากรในท้องถิ่น การอนุรักษ์ชุมชนริมคลองอ้อมนนท์ ต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ประชากรในท้องถิ่น เป็นสำคัญ โดยการมีส่วนร่วมในการสนับสนุน ส่งเสริมบทบาทหน้าที่ในด้านการจัดการชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการอนุรักษ์และสามารถอยู่ร่วมกับการพัฒนาได้อย่างยั่งยืน โดยมีการส่งเสริม สนับสนุนให้มีกิจกรรมร่วมกันในชุมชน จัดทำมาตรการเพื่อการอนุรักษ์ การให้ความรู้ในการอนุรักษ์

ตารางที่ 5 แสดงแนวทางการเก็บรักษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมและผู้เกี่ยวข้องหรือนำแผนไปปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะ	แนวทางการเก็บรักษาภูมิทัศน์วัฒนธรรม	ข้อเสนอแนะ แนวทางการเก็บรักษาภูมิทัศน์วัฒนธรรม ผู้เกี่ยวข้องหรือนำแผนไปปฏิบัติ
1.แนวทางการใช้ที่ดินให้เหมาะสมกับพื้นที่ชุมชน	การกำหนดการใช้ที่ดินให้เหมาะสม -เขตพื้นที่อนุรักษ์ -เขตพื้นที่จำกัดการพัฒนา -เขตพื้นที่พัฒนา	-กลุ่มประชาชนในท้องถิ่น -หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เทศบาล และ อบต.ในพื้นที่ -กรมโยธาธิการและผังเมือง
2.การเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์รูปแบบสถาปัตยกรรมและองค์ประกอบด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรม	กำหนดรูปแบบสถาปัตยกรรมอาคารที่เหมาะสม -กลุ่มที่มีลักษณะเป็นเรือนไทยภาคกลาง -กลุ่มที่มีลักษณะเป็นเรือนแถวไม้ -กลุ่มที่มีลักษณะเป็นเรือนไม้พื้นดิน	-กลุ่มประชาชนในท้องถิ่น -หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เทศบาล และ อบต.ในพื้นที่ -เจ้าของอาคาร
	การกำหนดรูปแบบขององค์ประกอบอื่นๆ ในชุมชน -ทำน้ำเป็นส่วนประกอบของอาคารและศาลาทำน้ำ -สะพานข้ามคลอง	
3.แนวทางการรักษาสภาพของคลองและภูมิทัศน์ชุมชน	-การทำพังกันน้ำแบบธรรมชาติ -การอนุรักษ์แม่น้ำลำคลอง	-กลุ่มประชาชนในท้องถิ่น -หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เทศบาล และ อบต.ในพื้นที่ กรมเจ้าท่า
4.แนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์ชุมชนให้แก่ประชากรในท้องถิ่น	การจัดทำมาตรการเพื่อการอนุรักษ์ -การยกย่องและการให้รางวัล -การฝึกอบรมและให้ความรู้ -มาตรการเชิงควบคุม	-กลุ่มประชาชนในท้องถิ่น -หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เทศบาล และ อบต.ในพื้นที่ -นักวิชาการต่างๆ -องค์กรภาคเอกชน
	การมีส่วนร่วมของประชาชน	

2.6.2 การอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนเกาะเกร็ด-จังหวัดนนทบุรี

2.6.2.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา

ชุมชนเกาะเกร็ดจังหวัดนนทบุรีเป็นพื้นที่ที่มีความเปลี่ยนแปลงมาอย่างยาวนาน และมี การบันทึกทางประวัติศาสตร์ในความเป็นมาควบคู่กับประวัติศาสตร์ของจังหวัดนนทบุรีนับตั้งแต่สมัย ปลายกรุงศรีอยุธยาตอนปลายมาจนถึงช่วงรัตนโกสินทร์ตอนกลาง ซึ่งมีความเจริญรุ่งเรืองมาอย่างยาวนานใน อดีตไม่ว่าจะเป็นการตั้ง ถิ่นฐานของชุมชนสมัยโบราณ การเริ่มต้นตั้งถิ่นฐานโดยชาวมอญเพื่อการประกอบ อาชีพค้าขายและทำเครื่องปั้นดินเผาวิถีชีวิตที่มีประเพณีความเชื่อต่าง ๆ ที่ถ่ายทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น ชุมชน สถาปัตยกรรมที่เก่าแก่เช่นบ้านเรือนที่ปลูกสร้างในสมัยรัชกาลที่ 6 รวมไปถึงจนถึงวัดวาอารามที่สร้างมาพร้อม กับชุมชนเกาะเกร็ดตั้ง เดิมเช่นวัดปฐมยถิกาวาส และคุณค่าการศึกษาโบราณสถานและองค์ประกอบทาง วัฒนธรรมอื่น ๆ ที่ควรค่าต่อการศึกษาทำความเข้าใจและรวบรวมข้อมูลต่างๆอย่างเป็นระบบเพื่อหาแนวทาง ในการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่มี คุณค่าของเกาะเกร็ดอย่างมีระเบียบแบบแผนเพื่อการอนุรักษ์และการ จัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่ควบคู่กับการพัฒนาไปอย่างยั่งยืนของชุมชนเพื่อประโยชน์ของตัวชุมชนเอง ใน การดำรงอยู่และเพื่อรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญเอาไว้ได้อย่างยั่งยืน เพื่อเป็นแหล่งความรู้ที่ยังมีลม หายใจต่อไปเช่นกัน

องค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมประกอบด้วยอาคารและ สิ่งปลูก สร้างที่โดดเด่นทางสถาปัตยกรรมและความเก่าแก่ ส่วนนามธรรม ได้แก่ ประวัติศาสตร์การตั้ง ถิ่นฐาน วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการปรับสภาพที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมริมน้ำภูมิ ทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่กรณีศึกษาเกาะเกร็ดนั้น จัดอยู่ในประเภทภูมิทัศน์ที่มีลักษณะเด่นร่วมกันทั้ง ภูมิทัศน์และวัฒนธรรมที่แสดงระยะเวลาอันยาวนานในการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์วัฒนธรรมตั้งแต่ ยุคตั้งถิ่นฐานจนถึงยุคปัจจุบันแนวทางในการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมนั้นใช้วิธีการตามลักษณะและ คุณค่าความสำคัญขององค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อให้เกิดความยั่งยืน(แดนชัย ไพรสมณ์, 2557)

2.6.2.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- เพื่อศึกษาแนวความคิด ทฤษฎีต่างๆ และแนวทางการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรม
- เพื่อศึกษาองค์ประกอบต่างๆของภูมิทัศน์วัฒนธรรมในพื้นที่กรณีศึกษา
- เพื่อศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันแนวโน้มความเปลี่ยนแปลงศักยภาพและ ปัญหาของพื้นที่กรณีศึกษา
- เพื่อหาแนวทางและวิธีการที่เหมาะสมในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

2.6.2.3 ขั้นตอนการศึกษา

1) ศึกษาทฤษฎีกฎหมายข้อบังคับบทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยค้นคว้าจากประมวลกฎหมายกฎกระทรวงพระราชบัญญัติของบัญญัติของจังหวัดนนทบุรีเอกสารทางวิชาการตำราหนังสืองานวิจัยข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด

2) การศึกษาทางกายภาพของพื้นที่วิจัยโดยสำรวจภาคสนามการสังเกตด้วยตาเปล่าการถ่ายภาพและการบันทึกข้อมูลเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาจำแนกในด้านต่างๆ

3) ระบุสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ได้แก่ ระบุพื้นที่ที่มีความสำคัญเบื้องต้นโดยการนำข้อมูลรายชื่อสาระสำคัญด้านต่างๆ ของพื้นที่มาจัดทำผังกายภาพและนำมาวิเคราะห์หาพื้นที่สำคัญ

4) วิเคราะห์ข้อมูลทางสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมทั้งหมดที่ได้มาจากการสำรวจภาคสนามประกอบกับข้อมูลประกอบด้านอื่นๆ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของภูมิทัศน์วัฒนธรรมในแต่ละองค์ประกอบ

5) วิเคราะห์สถานการณ์ในปัจจุบัน แนวโน้มการเปลี่ยนแปลง โดยปัจจัยภายในและภายนอกที่จะส่งผลกระทบต่อพื้นที่ศึกษา

6) จัดทำเป็นข้อเสนอแนวทางในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมพื้นที่ศึกษาซึ่งเกิดจากการรวบรวมข้อมูลและสรุปเป็นแนวทางเบื้องต้น

7) จัดทำรายงานผลการศึกษาเป็นเอกสารข้อมูลต่อไป

2.6.3.4 การวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพในพื้นที่กรณีศึกษา

1) ภัยจากธรรมชาติ คือ ปัญหาอุทกภัยในทุกปี ทำให้เกิดปัญหาน้ำกัดเซาะตลิ่งและอุทกภัยเป็นประจำ การทรุดตัวของอาคารไม้เก่าริมตลิ่ง และการปลูกสร้างอาคารโครงสร้างคอนกรีตเพื่อป้องกันปัญหาอุทกภัย ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางภูมิทัศน์โดยรวมของเกาะเกร็ดในอนาคต

2) การปลูกสร้างและต่อเติมอาคารในเกาะเกร็ด ซึ่งเป็นไปโดยไร้ระเบียบแบบแผนโดยขาดการควบคุมและดูแลในภาพรวม ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและเสียภาพรวมของ

ภูมิทัศน์ของเกาะเกร็ดทำให้เสียเอกลักษณ์ทางภูมิทัศน์ไป ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การเศรษฐกิจท่องเที่ยว ของชุมชนเกาะเกร็ด

3) เนื่องจากการเกิดอุทกภัยในทุกๆปี จึงทำให้ประชากรที่อาศัยอยู่บางส่วน ได้อพยพไปอยู่ในที่อื่น ซึ่งทำให้เกิดความทรุดโทรมของชุมชนบางชุมชนโดยเฉพาะด้านชุมชนบางส่วน ที่อยู่นอกเหนือแนวเขื่อนป้องกัน ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมทางภูมิทัศน์ได้เช่นกัน

จากการศึกษารวบรวมข้อมูลประเภทต่าง ๆ และการวิเคราะห์ในเรื่องของคุณค่าความสำคัญ การวิเคราะห์ประเด็นปัญหาและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ซึ่งเป็นไปตามลำดับขั้นตอนในการจัดการข้อมูลอย่างเป็นระเบียบแล้ว ในขั้นตอนต่อไปจะเป็นการเสนอแนวทางในการจัดการพื้นที่ องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนเกาะเกร็ด รวมไปถึงจนถึงระบบ สาธารณูปโภคและสาธารณูปการต่างๆภายในชุมชน ซึ่งใช้รูปแบบแนวทางการจัดการภูมิทัศน์ วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมโดยผู้วิจัยได้ทำการเสนอแนวทางออกเป็นหัวข้อต่างๆ ดังนี้

2.6.3.5 การเสนอแนะแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม

1) ทางรูปธรรม

- ศาสนสถาน ได้แก่ วัดปรมัยยิกาวาส วัดไผ่ล้อม วัดเสาธงทอง วัดฉิมพลี วัดป่าเลไลยก์ วัดศาลากุล
- อาคารทั่วไป ได้แก่ กลุ่มอาคารที่พักอาศัยภายในย่านชุมชนเกาะเกร็ด โดยเฉพาะอาคารที่บ่งบอกถึงความเป็นชุมชนเก่าแก่ ตามเกณฑ์ที่ได้สำรวจมาข้างต้นรวมถึงรูปแบบของการก่อสร้างอาคารแบบยกเสาตอม่อและคานหลังบ้านลงแม่น้ำ
- สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและระบบพื้นที่ว่างภายในชุมชน โดยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยาและคลองภายในเกาะเกร็ด ส่วนพื้นที่ว่าง คือ โครงข่ายสัญจรหลักและรองภายในพื้นที่ชุมชน คือ ตรอกซอยทางเดินและบริเวณท่าเรือข้ามฝาก
- ผลผลิตจากชุมชน ศิลปะวัฒนธรรม อาหารพื้นถิ่น ขนมโบราณต่างๆ การประกอบอาชีพเก่าแก่

2) ทางนามธรรม

- ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชน วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการปรับสภาพที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ประเพณีและคติความเชื่อได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ต้มอัญ ประเพณีแห่ทางหงส์ ประเพณีทะเลยมอญ ประเพณีรำเจ้า เป็นต้น

2.6.3.6 ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนเกาะเกร็ด

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของเกาะเกร็ดนั้น คือภูมิทัศน์หรือลักษณะที่มีรูปแบบเฉพาะของชุมชนเกาะเกร็ด ซึ่งเกิดจากการสั่งสมและหลวมรวมเป็นเวลายาวนานของความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรม จนเกิดรูปแบบภูมิทัศน์ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ขึ้น เริ่มตั้งแต่การตั้งถิ่นฐานของชุมชนและเริ่มมีการประกอบอาชีพ การค้าขาย ไปจนถึงการสร้างบ้านเรือน การนับถือศาสนาและประกอบพิธีกรรมของชุมชน ซึ่งทั้งหมดนั้น ประกอบกันเป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมของเกาะเกร็ดประเภทของภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่ ย่านชุมชนเกาะเกร็ดนั้น เป็นแบบ "ภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบมีลักษณะเด่นร่วมกันทั้ง ภูมิทัศน์และวัฒนธรรม" หรือกล่าวคือ ชุมชนที่มีลักษณะโดดเด่นทั้งในแง่ภูมิทัศน์ทางกายภาพ คือ มีความสวยงามและมีเอกลักษณ์ของภูมิทัศน์ทางธรรมชาติและภูมิทัศน์สรรค์สร้างขึ้นโดยชุมชนมาเป็นเวลายาวนาน และรวมไปถึงวัฒนธรรมที่เป็นองค์ประกอบแบบนามธรรมอีกด้วยซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม ได้แก่

2.6.3.7 แนวทางที่เหมาะสมในการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของเกาะเกร็ด

แนวทางการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม ดำเนินตามหลักแนวการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเสนอแนวทางในการจัดการพัฒนาอย่างบูรณาการในสามด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ภายใต้กรอบของแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมโดยมีแนวทางวิธีการอนุรักษ์และพัฒนาในขอบเขตของพื้นที่ระดับต่างๆ คือ

- 1) การศึกษาและการวิจัย (Study and Research)
- 2) การดูแลรักษา (Maintenance)
- 3) การรักษาให้คงสภาพ (Preservation)
- 4) การบูรณะ (Restoration)
- 5) การปฏิสังขรณ์ หรือการสร้างขึ้นมาใหม่ในรูปแบบเดิม (Reconstruction)
- 6) การฟื้นฟู (Rehabilitation)
- 7) การปรับประโยชน์ใช้สอย (Adaptation)
- 8) การพัฒนาและสร้างสรรค์ใหม่ (Development and New creation)

โดยเลือกใช้แนวทางการอนุรักษ์ให้มีความเหมาะสมขึ้น อยู่กับลักษณะพื้นที่และความต้องการใช้สอยร่วมสมัยและคุณค่าด้านต่างๆของพื้นที่ องค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนเกาะเกร็ดซึ่งก็ทำให้ภาพในการกำหนดแนวทางการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวเบื้องต้น สามารถตอบวัตถุประสงค์ของแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อความยั่งยืนได้ทั้ง สามด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม

1) องค์ประกอบด้านศาสนาสถาน

ได้แก่ วัดปรมัยยิกาวาส วัดไผ่ล้อม วัดเสาธงทอง วัดนิมพลี วัดป่าเลไลยก์ วัดศาลากุล ซึ่งวัดที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น สามารถเสนอแนวทางในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม ดังนี้ ก่อนที่จะทำ การจัดการพื้นที่ทางศาสนาเหล่านี้ควรมีการศึกษาข้อมูลและองค์ประกอบภายในพื้นที่ให้เข้าใจและครบถ้วนถึงระดับความสำคัญในด้านต่างๆ เสียก่อน อาคารที่มีคุณค่าทางศิลปะวัฒนธรรมหรืออาคารที่มีความสำคัญที่ระบุไว้ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ควรได้รับการรักษาให้คงสภาพ (Preservation) การดูแลรักษา (Maintenance) และการจัดการสภาพอาคารให้คงอยู่ในสภาพที่มั่นคง สมบูรณ์และเรียบร้อยอยู่เสมอ ด้วยการดูแลรักษาอย่างสม่ำเสมอ ในส่วนที่ต้องได้รับการบูรณะ (Restoration) ซ่อมแซมปรับปรุง การเลือกใช้วัสดุควร อาศัยต้นทุนเดิมที่มีอยู่ในบริเวณเป็นสำคัญ เช่น การสร้างอาคารใหม่ ก็อาจนำไม้เดิมจากการรื้อถอนอาคารที่มีสภาพทรุดโทรมยากต่อการซ่อมแซมมาใช้ เช่น อาคารสำนักงาน หอฉัน กุฏิสงฆ์ เป็นต้น หรือแม้กระทั่งวัสดุอื่นๆ เองก็ตามควรคำนึงถึงความกลมกลืน ในการปรับปรุงนั้นต้องคิดวางแผนเป็นอย่างดี จึงทำให้ประกอบกันเป็นอาคารเดียวกันได้อย่างสอดคล้องกลมกลืนกัน อาคารที่มีคุณค่าทางศิลปะวัฒนธรรมหรืออาคารที่มีความสำคัญที่ระบุไว้ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์นั้นการซ่อมแซมควรซ่อมแซมให้กลมกลืนแต่ก็ควรทำให้สามารถแยกแยะถึงสิ่งที่มีอยู่เดิมกับสิ่งที่ได้ปรับปรุงใหม่เพื่อรักษาคุณค่าทั้ง ในด้านจิตใจและในแง่คุณค่าด้านการศึกษาส่วนของอาคารที่ได้รับการขึ้นทะเบียนแหล่งโบราณสถานนั้นควรได้รับการดูแลรักษาโบราณสถานตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กรมศิลปากรกำหนด โดยการบริหารจัดการพื้นที่ นั้นท้องถิ่นควรดำเนินการเอง โดยการให้การศึกษหรือประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างสำนึกในการอนุรักษ์ให้ประชาชน โดยการคำนึงถึงความสามารถให้เกิดรายได้เพื่อเลี้ยงตัวเองโดยไม่ละเลยเจตนาารมณในการอนุรักษ์

2) องค์ประกอบด้านอาคารที่พักอาศัยและสิ่งปลูกสร้าง

ได้แก่ กลุ่มอาคารที่พักอาศัยในชุมชนริมน้ำเกาะเกร็ด โดยเฉพาะอาคารที่บ่งบอกถึงความเป็นชุมชนเก่าแก่ ตามเกณฑ์ที่ได้สำรวจมาแล้วในเบื้องต้นนั้นเจ้าของอาคารรวมถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในภาคส่วนต่างๆ ควรทำการสำรวจจัดทำผังบริเวณของชุมชน และขอความร่วมมือ ในการสืบค้นข้อมูลทางประวัติศาสตร์วังตระกูลและบ้านเรือนที่เป็นที่อาศัยอยู่เสียก่อน โดยอาจสืบค้น

จากข้อมูลเก่าและภาพความทรงจำจากการสอบถามผู้มีความรู้ในชุมชน ซึ่งในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมของกลุ่มอาคารเหล่านี้จำเป็นต้องใช้วิธีการที่มีความหลากหลาย เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ของระดับการจัดการซึ่งสามารถจำแนกรูปแบบในการจัดการได้ดังนี้ การดูแลรักษา (Maintenance) ในเบื้องต้นอาคารทุกหลังในชุมชนควรได้รับการดูแลจัดการให้คงอยู่ในสภาพที่มั่นคง สมบูรณ์และเรียบร้อยอยู่เสมอ ด้วยการดูแลรักษาอยู่อย่างสม่ำเสมอโดยเริ่มจากผู้อาศัยหรือเจ้าของอาคารเนื่องจากเป็นขั้น ตอนที่สามารถทำได้ง่ายและสามารถดำเนินการได้เองและไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมากนัก การบูรณะและการปฏิสังขรณ์ หรือการสร้างขึ้น ใหม่ในรูปแบบเดิม (Restoration-Reconstruction) การซ่อมแซมปรับปรุงนั้น การเลือกวัสดุในการก่อสร้างนั้น เป็นส่วนสำคัญควรมีการซ่อมแซมให้มีความกลมกลืนกับของเดิม แต่ก็ยังคงให้สามารถแยกแยะถึงสิ่งที่มีอยู่เดิมได้เพื่อประโยชน์ในการศึกษาถึงความแท้ดั้งเดิมนอกจากนี้ แล้วในส่วนอาคารที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่พังทลายหรือสูญหายไปแล้วนั้นหากเห็นว่ามีคุณค่าเพียงพอต่อชุมชนหรือเจ้าของพื้นที่เองก็อาจทำการปฏิสังขรณ์ หรือการสร้างขึ้น ใหม่ในรูปแบบเดิม โดยใช้หลักฐานภาพถ่ายซึ่งอาจมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้งานให้มีความร่วมสมัยเพื่อตอบสนองต่อการใช้สอยในปัจจุบันการปรับประโยชน์ใช้สอย (Adaptation) เพื่อเป็นการทำให้ภูมิทัศน์วัฒนธรรม และมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมแต่ซบเซาลงไปแล้ว กลับมามีชีวิตชีวาได้อีกครั้ง โดยเฉพาะอาคารที่ถูกปล่อยทิ้ง ร้างหรือไม่ได้ดำเนินการใดๆแล้ว อาจทำการปรับเปลี่ยนกิจกรรมใหม่เข้าไปในอาคารเหล่านั้น เพื่อรักษาไว้ซึ่งบรรยากาศโดยรวมให้ยังคงอยู่ต่อได้ แต่ควรมีการวางแผนในเรื่องของกิจกรรมที่จะเข้ามาแทนที่ความเหมาะสมรูปแบบของอาคารและชุมชนเดิมสามารถยอมรับได้ โดยไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชน ประกอบกับมีความเป็นไปได้ที่จะใช้อาคารเก่าบางหลังในพื้นที่ชุมชน จัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อจัดแสดงสิ่งของ และให้เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้คนในอดีตโดยการสนับสนุนของสถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

2.3 องค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและระบบพื้นที่ทางวัฒนธรรม

ภายในชุมชนรักษาความสะอาดของแม่น้ำและคลองให้มีคุณภาพน้ำที่ดี เริ่มจากการสร้างจิตสำนึกในการรักษาความสะอาดจากภายในชุมชน สร้างความเข้าใจร่วมกันรวมถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งน้ำและวิธีการรักษาและป้องกันน้ำเน่าเสียการติดตั้ง ระบบบำบัดน้ำเสีย ถังดักไขมันในครัวเรือนก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำ เป็นต้น รวมไปถึงระบบการจัดการขยะภายในชุมชนด้วย เช่น การคัดแยกขยะ การเข้ามาเก็บขยะของเทศบาลที่เป็นเวลา โดยชาวบ้านอาจเก็บไว้ในบ้านของตนเองก่อน เมื่อถึงเวลาค่อยนำไปทิ้งให้รถเก็บขยะ เพื่อลดความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยของถังขยะหน้าบ้านและส่งกลิ่นเหม็นในพื้นที่ชุมชน เป็นต้นที่ว่างสาธารณะและอาคารบริการสาธารณะ เช่น ห้องน้ำและพื้นที่ริมน้ำควรได้รับการปรับปรุงภูมิทัศน์ให้สามารถเข้าไปใช้งานได้ โดยอาจทำการปรับเปลี่ยนการใช้งาน เช่น

จากเดิมที่เคยเป็นท่าเรือปัจจุบันไม่ได้ใช้งานแล้วก็ปรับเปลี่ยนให้เป็นที่พักผ่อน จัดงานประเพณี เทศกาลหรือใช้เป็นที่พักประสังสรรค์ของคนในชุมชนปรับปรุงและเสริมความแข็งแรงของผนังกัน น้ำ เดิมเพื่อแก้ปัญหาหน้ากักเซาะโดยอาศัยความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญโดยเฉพาะวิศวกรในเรื่องของ โครงสร้างและภูมิสถาปนิกในการจัดรูปแบบทางเลือกรูปแบบของเขื่อนที่มีความเป็นไปได้ของวัสดุ ก่อสร้างที่มีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม งบประมาณ ความสวยงาม และความเหมาะสมกับวิถี ชีวิตของชาวบ้านโดยรอบและควรระวังในเรื่องการบดบังภูมิทัศน์ของแม่น้ำ และมุมมองของชุมชนที่ จะมองออกสู่น้ำ และความรู้สึกเปิดโล่งของแม่น้ำอย่างที่เราควรจะเป็นซึ่งในบางส่วนก็อาจต้องยอมให้ น้ำท่วมไปตามฤดูกาล เป็นต้น

2.6.3.8 ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของเกร็ด

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของเกาะเกร็ดนั้นคือภูมิทัศน์หรือลักษณะที่มีรูปแบบเฉพาะของชุมชนเกาะเกร็ด ซึ่ง เกิดจากการสั่งสมและหลวมรวมเป็นเวลายาวนานของความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรม จนเกิด รูปแบบภูมิทัศน์ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ขึ้นเริ่มตั้งแต่การตั้งถิ่นฐานของชุมชนและเริ่มมีการประกอบ อาชีพ การค้าขาย ไปจนถึงการสร้างบ้านเรือน การนับถือศาสนาและประกอบพิธีกรรมของชุมชน ซึ่ง ทั้งหมดนั้นประกอบกันเป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมของเกาะเกร็ดประเภทของภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่ ย่านชุมชนเกาะเกร็ดนั้นเป็นวัฒนธรรมที่เป็นองค์ประกอบแบบนามธรรมอีกด้วยซึ่งประกอบด้วย องค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม ได้แก่

องค์ประกอบด้านรูปธรรม

ศาสนาสถาน ได้แก่ วัดปรมัยยิกาวาส วัดไผ่ล้อม วัดเสาธงทอง วัดป่าเล ไลยก์ วัดศาลากุลซึ่งมีความสำคัญในประวัติศาสตร์และวิถีชุมชนของเกาะเกร็ด

อาคารทั่วไป ได้แก่ กลุ่มอาคารที่พักอาศัยภายในชุมชน โดยเฉพาะอาคาร เก้าที่บ่งบอกถึงความเป็นย่านการค้าเก่า ตามเกณฑ์ที่ได้ทำการสำรวจมาข้างต้นรวมถึงรูปแบบของการ ก่อสร้างอาคารแบบยกเสาลอยริมน้ำและการหันหลังบ้านลงน้ำเนื่องจากการคมนาคมของคนในอดีตที่ ใช้แม่น้ำลำคลองในการสัญจรเป็นหลัก

สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและระบบพื้นที่ว่างภายในชุมชน โดย สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ได้แก่ แม่น้ำ เจ้าพระยา ส่วนระบบพื้นที่ว่าง คือ โครงข่ายการสัญจร หลักและรองภายในพื้นที่ชุมชน คือ บริเวณท่าเรือข้ามฝาก และลานวัดเพื่อการประกอบกิจกรรมใน

โอกาสสำคัญต่างๆ หรือเพื่อการผ่อนคลายร่วมกันของคนในชุมชนผลผลิตจากชุมชน ศิลปกรรม เครื่องปั้นดินเผา อาหารพื้นถิ่น ขนมโบราณต่างๆ การประกอบอาชีพพ่อค้าแม่ค้า

องค์ประกอบด้านนามธรรม

ได้แก่ ประวัติศาสตร์การตั้ง ถิ่นฐานชุมชน วิถีชีวิตความสัมพันธ์ใกล้ชิดของคนในชุมชน ภูมิปัญญา ท้องถิ่นในการปรับสภาพที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ประเพณีและคติความเชื่อ ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ต้มอัญญา สะบ้ามอัญญา แห่งทางหงษ์ ซึ่งควรค่าแก่การเผยแพร่ให้แก่ นักท่องเที่ยว และคนในชุมชน เพื่อตระหนักถึงความสำคัญของประเพณีหรือองค์ประกอบด้านนามธรรมของภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่กล่าวมานี้

2.6.3 การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม กรณีศึกษา ชุมชนริมคลองบางบาลอำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.6.3.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา

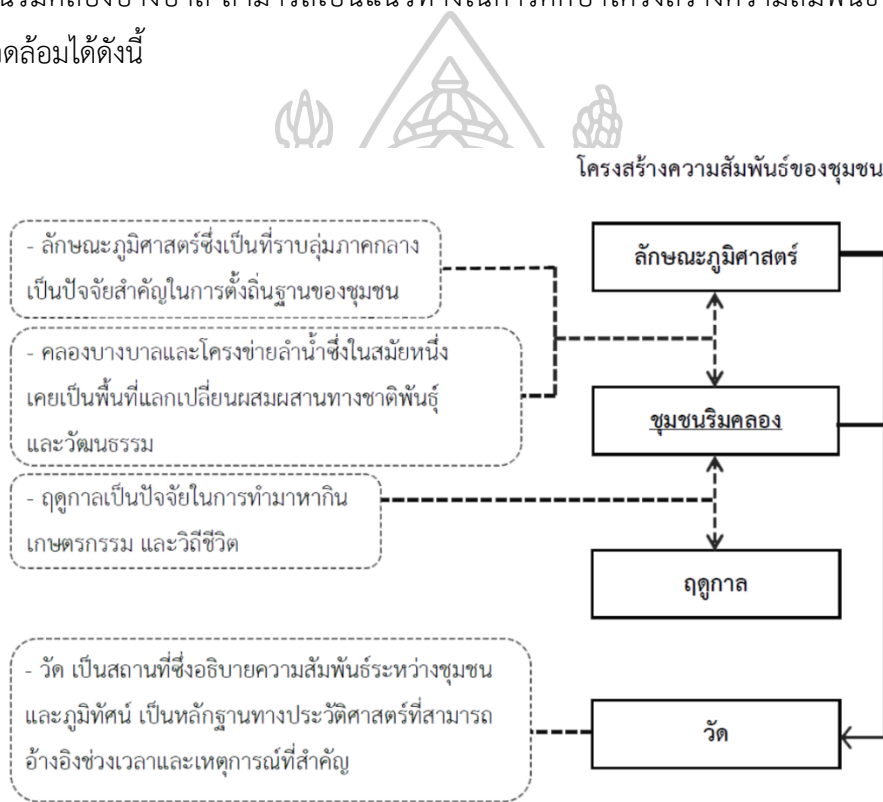
ชุมชนริมคลองบางบาลมีพัฒนาการมาจากชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานบนเส้นทาง การค้าฝั่งตะวันตกของเกาะเมืองอยุธยาตั้งแต่สมัยอยุธยา โดยมีโครงข่ายลำน้ำคลองบางบาลและที่ราบน้ำท่วมถึงเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ ด้วยปัจจัยนี้จึงส่งผลให้ชุมชนมีความหลากหลายทาง ชาติพันธุ์และเกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม มีลักษณะเป็นสังคมเกษตรกรรมที่ยังสืบต่อเรื่อยมา จนกระทั่งพื้นที่ของชุมชนกลายเป็นส่วนหนึ่งของโครงการแก้มลิง นามาสู่การเปลี่ยนแปลงทางภูมิทัศน์ ที่ส่งผลต่อวิถีชีวิต วิถีเกษตรกรรมและมรดกทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม

การดำเนินศึกษาการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมนี้ได้อาศัยคู่มือแนวทางการ จัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมของ Australian Alps National Parks โดยการศึกษาพัฒนาการภูมิทัศน์ วัฒนธรรมเรียบเรียงข้อมูลองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ ประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมตามแต่ละ ช่วงเวลา สัมภาษณ์กับบันทึกบนแผนที่กายภาพและสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อประเมิน คุณค่าและความสำคัญของภูมิทัศน์วัฒนธรรม วิเคราะห์ถึงสภาพพื้นที่ศึกษาในปัจจุบันทั้งด้าน ศักยภาพและภัยเสี่ยงต่อภูมิทัศน์วัฒนธรรม แล้วจึงสรุปเพื่อเสนอแนวทางการจัดการภูมิทัศน์ วัฒนธรรมร่วมสมัยต่อไป

จากการศึกษาพบว่าสามารถกำหนดพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์และควบคุมต่อภูมิ ทัศน์วัฒนธรรมได้ 2 บริเวณ 1. ย่านชุมชนริมคลองฝั่งเหนือมีความสำคัญเร่งด่วนต่อการอนุรักษ์ ควบคุมและฟื้นฟูภูมิทัศน์อันเนื่องมาจากการได้รับการขึ้นทะเบียนย่านชุมชนเก่าริมหน้าภาค 2. ย่านชุมชน

ริมคลองฝั่งใต้ เป็นย่านชุมชนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และศาสนา จึงเหมาะสมต่อการควบคุมและฟื้นฟูภูมิทัศน์เพื่อรองรับวิถีชีวิตร่วมสมัยต่อไป

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเป็นผลลัพธ์จากปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ และสิ่งแวดล้อม ถ่ายทอดและพัฒนามาเกิดเป็นคุณค่าและความสำคัญของภูมิทัศน์วัฒนธรรม โดยสามารถศึกษาได้จากพัฒนาการภูมิทัศน์วัฒนธรรมและการสำรวจพื้นที่ศึกษา เพื่อนามาวิเคราะห์ในประเด็นต่าง ๆ เพื่อประเมินและหาแนวทางในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมร่วมสมัยต่อไปแนวความคิดในการศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนริมคลองบางบาล สามารถเป็นแนวทางในการศึกษาโครงสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนและสิ่งแวดล้อมได้ดังนี้

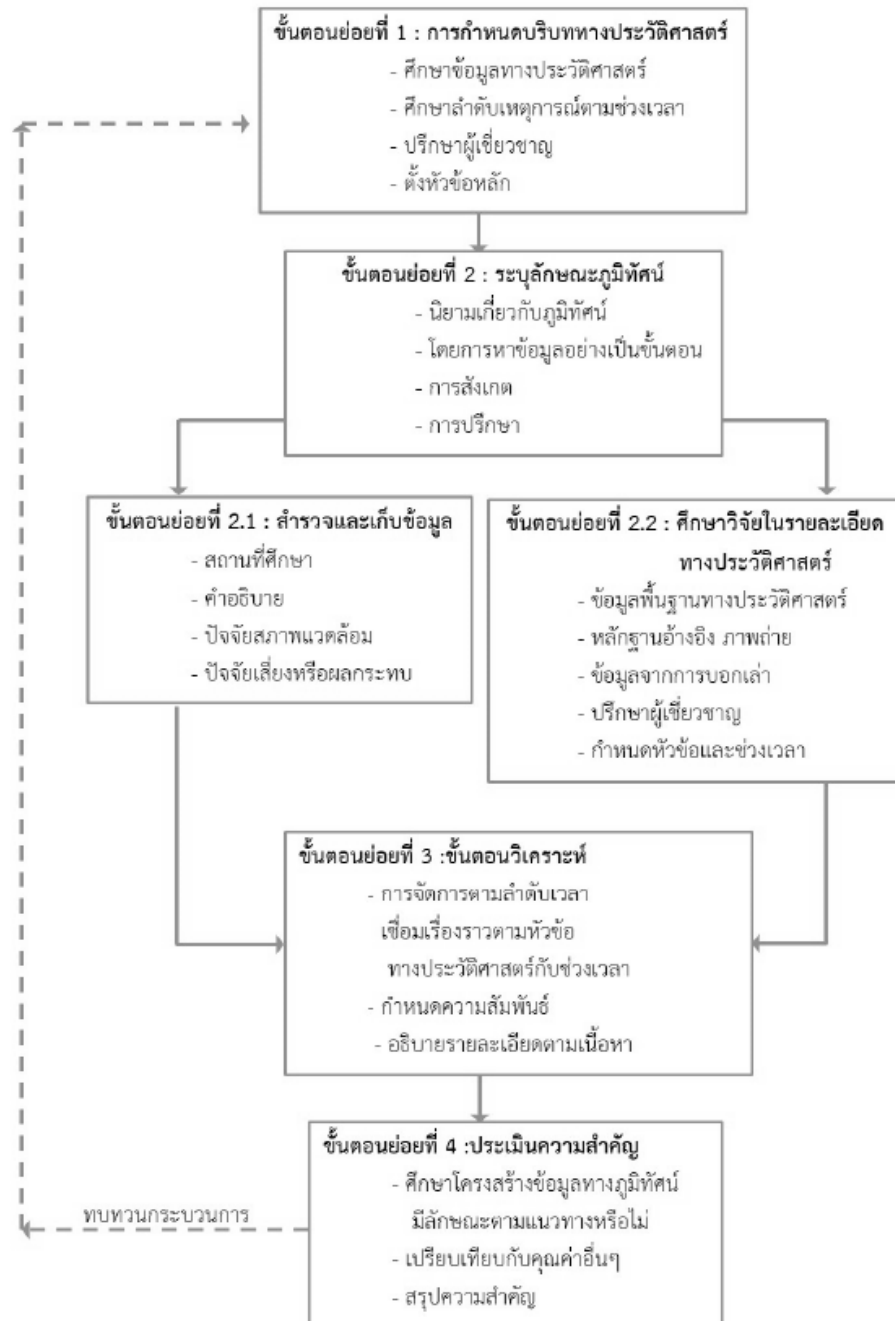

ภาพที่ 4 โครงสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนริมคลองบางบาล

การศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนริมคลองบางบาลอาศัยการศึกษาพัฒนาการของชุมชนและบริบทต่าง ๆ ทั้งทางกายภาพ สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประกอบการสำรวจพื้นที่ศึกษาและการสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชนและสิ่งแวดล้อม โดยมีแนวทางของ Assessing the Significance of Cultural Landscape คู่มือของการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมของ Australian Alps National Park เป็นกระบวนการศึกษา ประยุกต์แนวทาง

ร่วมกับแนวความคิดอื่น ๆ ร่วมกันเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับพื้นที่ในการศึกษาองค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อประเมินความสำคัญต่อไป โดยมี 6 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 : ศึกษาองค์ประกอบและข้อมูลรายละเอียดของพื้นที่ประเมินความสำคัญ

ภาพที่ 5 ขั้นตอนการศึกษาองค์ประกอบเพื่อประเมินความสำคัญ

ที่มา : Lennon Jane & Mathews Steve, 1996 : 17

2.6.3.2 การประเมินคุณค่าและความสำคัญภูมิทัศน์วัฒนธรรม

การประเมินคุณค่าและความสำคัญทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมจึงสามารถเป็นตัวกำหนดทิศทางในการจัดการทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม เพื่อหาแนวทางและข้อเสนอแนะเพื่อลดผลกระทบในอนาคตต่อไปสามารถแบ่งคุณค่าต่าง ๆ ได้ดังนี้

- คุณค่าเกี่ยวกับด้านสุนทรียะ: หลักฐานทางภูมิทัศน์รวมถึงสัมผัสทางการรับรู้คุณภาพ สัดส่วน ขนาด พื้นผิว วัสดุต่าง ๆ คุณค่าด้านสุนทรียะถูกถ่ายทอดผ่านองค์ประกอบทางด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบชนบท เรียกว่า ภูมิทัศน์แบบชุมชนริมคลอง เนื่องมาจากลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มและโครงข่ายลำนําสะท้อนเอกลักษณ์ที่สามารถพบเห็นชุมชนริมน้ำได้ในแทบในกลุ่มเจ้าพระยาการศึกษาขององค์ประกอบและพัฒนาการภูมิทัศน์วัฒนธรรม พบว่าย่านชุมชนริมคลองทางฝั่งเหนือมีองค์ประกอบของชุมชนริมน้ำมากกว่าย่านชุมชนริมคลองทางฝั่งใต้บริเวณพื้นที่เทศบาลอำเภอบางบาล แต่ยังสามารถพบเห็นภูมิทัศน์ที่เป็นทุ่งนาขนาดใหญ่ได้ทั่วไปที่แทบที่ราบลุ่มภาคกลาง

- คุณค่าเกี่ยวกับด้านประวัติศาสตร์: ความสัมพันธ์ของพื้นที่ที่มีอิทธิพล หรือได้รับอิทธิพลจากบุคคลสำคัญ เหตุการณ์สำคัญ ในช่วงเวลาต่าง ๆ และยังคงเหลือร่องรอยเป็นหลักฐานสำคัญ องค์ประกอบด้านประวัติศาสตร์สัมพันธ์กับคลองบางบาลในฐานะเป็นเส้นทางคมนาคมที่เชื่อมโยงถึงตั้งถิ่นฐานของชุมชน เป็นอนุสรณ์ที่บันทึกเหตุการณ์ ตำนานเรื่องเล่าต่าง ๆ และเป็นหลักฐานอ้างอิงทางประวัติศาสตร์ควบคู่กับวัดที่ยังคงเป็นสถานที่ที่เก็บรักษาหลักฐานทางโบราณคดีเป็นแหล่งถ่ายทอดภูมิปัญญา ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชน จากการสำรวจพื้นที่พบว่า วัดที่ตั้งอยู่ตลอดแนวคลองบางบาลล้วนแล้วแต่มีตำนานเรื่องเล่าและหลักฐานทางประวัติศาสตร์มีจำนวนมากน้อยแตกต่างกันไปในจำนวนนี้มีวัดที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน 7 แห่ง และในบริเวณทุ่งบางบาลยังมีซากโบราณสถานและโบราณคดีที่รอการศึกษาเพิ่มเติมอยู่ในอนาคต

- คุณค่าเกี่ยวกับด้านสังคมและวัฒนธรรม: คุณภาพของพื้นที่ที่แสดงออกถึงจิตวิญญาณ การปกครอง เชื้อชาติ หรือความรู้สึกร่วมทางวัฒนธรรมทั้งผู้คนส่วนใหญ่และคนส่วนน้อย ม องค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่สำคัญและสะท้อนคุณค่าด้านสังคมและวัฒนธรรม มีชุมชนชาติพันธุ์และโครงสร้างทางสังคมที่สะท้อนจากการตั้งถิ่นฐานและความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและวัดหรือศาสนาสถานที่เป็นพื้นที่อเนกประสงค์ประกอบกิจกรรมและพิธีกรรม

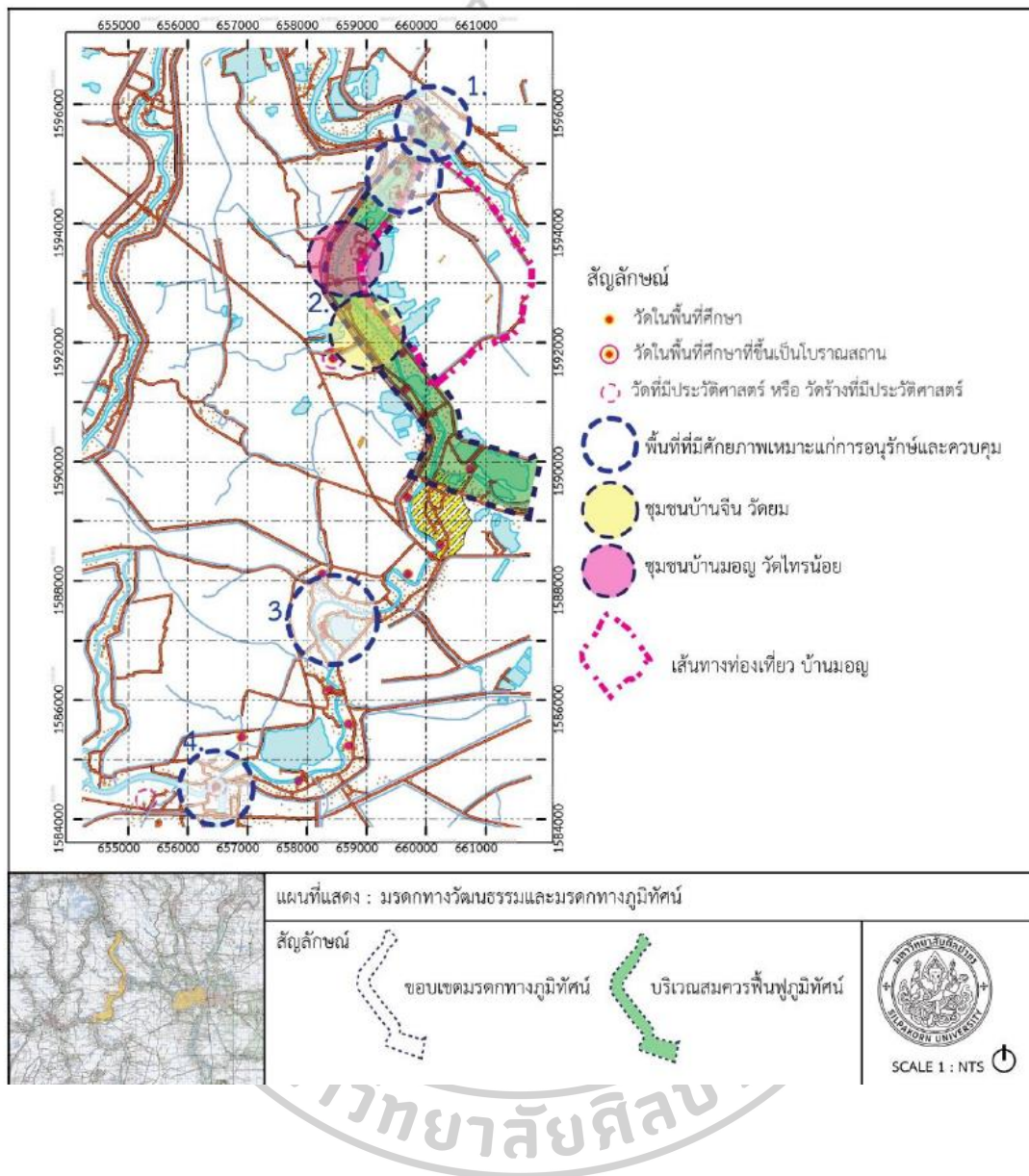
เรื่อยมาจนถึงปัจจุบันชุมชนส่วนใหญ่ยังคงมีโครงสร้างความสัมพันธ์แบบเครือญาติหรือมีความผูกพันทางชาติพันธุ์ซึ่งจากการสำรวจพบว่าพื้นที่ย่านชุมชนริมคลองฝั่งเหนือวัดและชุมชนยังคงมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดและบางชุมชนยังคงอยู่อาศัยภายในอาณาบริเวณของวัด ในส่วนของชุมชนริมคลองทางฝั่งใต้พบว่าวัดเป็นมีขอบเขตชัดเจนแยกจากตัวชุมชนมากขึ้นอย่างในปัจจุบันคุณค่าด้านวัฒนธรรมจะพบว่าชุมชนริมคลองบางบาลอาศัยภูมิปัญญาและทรัพยากรธรรมชาติผสมผสานเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ในปัจจุบันได้มีการส่งเสริมและพัฒนาเป็นชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมและวัฒนธรรมซึ่งสามารถเป็นการอนุรักษ์และต่อยอดภูมิปัญญาของชุมชนต่อไป

- คุณค่าเกี่ยวกับด้านเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น: หลักฐานที่สะท้อนถึงความแท้แสดงถึงวิถีชีวิตที่หายากหรือใกล้สูญ ความเฉพาะตัว พิธีการ การใช้ที่ดิน การดำรงชีพ คุณค่าด้านเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นที่สำคัญแสดงออกโดยวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่เกิดขึ้นระหว่างชุมชนชาติพันธุ์กับทรัพยากรทางธรรมชาติที่ถูกใช้ประโยชน์ให้สามารถปรับใช้กับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และการทำมาหากิน เช่น ภูมิปัญญาด้านงานหัตถกรรม ทาอิฐ กำนธูป เครื่องดนตรีไทย ภูมิปัญญาด้าน เกษตรกรรม การปรับภูมิทัศน์ และจัดการระบบชลประทาน เป็นต้น

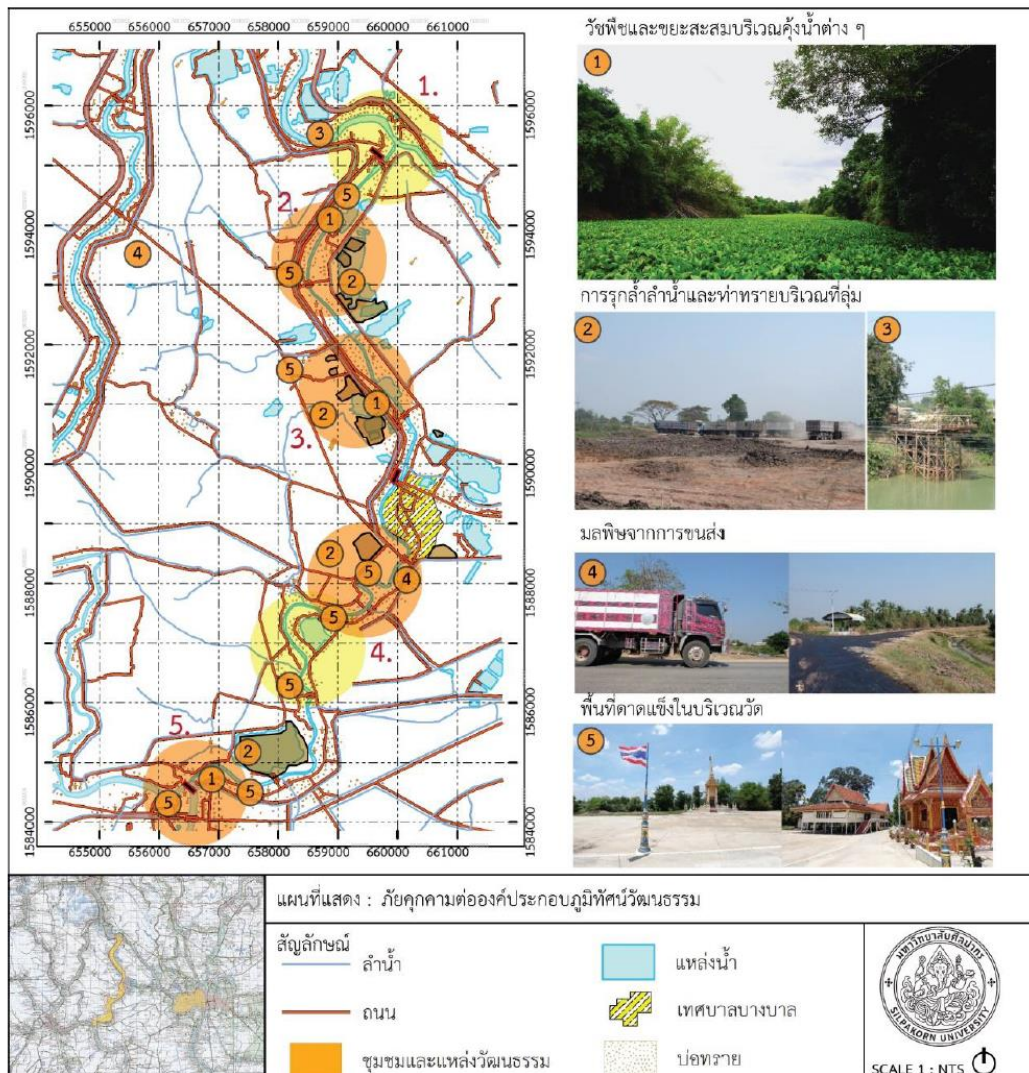
ตารางที่ 6 การวิเคราะห์สถานการณ์ของภูมิทัศน์วัฒนธรรมในปัจจุบันชุมชนคลองบางบาล (สถาปัตยกรรมรายจำปา, 2562)

จุดแข็ง	ศักยภาพ
<ul style="list-style-type: none"> ○ องค์ประกอบทางภูมิทัศน์ - บรรยากาศแบบชุมชนริมคลองบางบาล - ลักษณะทางภูมิประเทศที่ราบลุ่มเหมาะสำหรับการเกษตร - ลักษณะการตั้งถิ่นฐานและโครงสร้างแบบเครือญาติและชาติพันธุ์ - การพัฒนาการบริหารจัดการทุกภัยสำหรับฝั่งชุมชน ○ องค์ประกอบทางประวัติศาสตร์ - มีหลักฐานทางโบราณคดีและเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ - มีตลาดคลองเป็นมรดกทางลาคลองและมรดกทาง 	<ul style="list-style-type: none"> ○ องค์ประกอบทางภูมิทัศน์ - ปรับปรุงและรักษาบรรยากาศภูมิทัศน์ของย่านชุมชนริมคลองบางบาลด้านทิศเหนือ - ปรับปรุงและรักษาคลองและโครงข่ายลำน้ำให้สามารถล่องเรือสัญจรได้ - พัฒนาพื้นที่ริมตลิ่งและเชื่อมกันน้ำชุมชนและศาสนา สถานในรูปแบบธรรมชาติ ○ องค์ประกอบทางประวัติศาสตร์ - ยังหลงเหลือพื้นที่ที่สามารถศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์เพิ่มเติม - โครงข่ายลำน้ำและศาสนาสถานเพื่อเรียนรู้

<p>สัญจร</p> <ul style="list-style-type: none"> - สถานที่เพื่อประกอบประเพณี o องค์ประกอบทางสังคมและวัฒนธรรม - ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ - ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยววิถีการเกษตรและวัฒนธรรม - การได้รับการขึ้นทะเบียนของชุมชนริมคลอง-แหล่งหัตถกรรมการทำธูปมอญ 	<p>ประวัติศาสตร์</p> <p>และประกอบพิธีทางศาสนา</p> <ul style="list-style-type: none"> o องค์ประกอบทางสังคมและวัฒนธรรม - พัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อท่องเที่ยววิถีการเกษตรและวิถีวัฒนธรรม - ส่งเสริมและพัฒนาอัตลักษณ์ของชุมชนชาติพันธุ์ซึ่งสามารถอนุรักษ์และต่อยอดได้
<p>จุดด้อย</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีการรุกราล้าน้ำของชาวชุมชนและวิชาชีพ - การเพิ่มจำนวนของพื้นที่อุตสาหกรรมและพื้นที่พาณิชยกรรมที่มีการใช้ที่ดินที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เช่นท่าทราย และโรงอุตสาหกรรม - การจัดการน้ำในช่วงอุทกภัยต่อสถานที่โบราณสถาน ศาสนสถาน และชุมชน - การปิดประตูระหว่างโครงข่ายลำน้ำส่งผลให้ทางสัญจรขาดเป็นช่วง ๆ - พื้นที่ที่อยู่ในพื้นที่ควบคุมเป็นพื้นที่รับน้ำเพื่อบรรเทาอุทกภัยต่อชุมชนเมืองขนาดใหญ่ - การนำแผนปฏิบัติการศึกษาโครงการแก้มลิงยังไม่ได้ถูกนำมาปฏิบัติอย่างเหมาะสม 	<p>อุปสรรค</p> <ul style="list-style-type: none"> - ชาวชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจต่อการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม - การสัญจรไม่สะดวกสำหรับคนนอกพื้นที่ - ชาวชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจต่อความสำคัญทางประวัติศาสตร์ - ไม่สามารถพัฒนาโครงข่ายลำน้ำให้เชื่อมโยงทั้งลุ่มน้ำ - ผลผลิตทางการเกษตรผูกพันกับการควบคุมการบริหารจัดการน้ำ - เกษตรกรจำเป็นต้องใช้สารเคมีต่อการทำเกษตรเพื่อเร่งผลผลิต - การลดปริมาณพื้นที่หนองน้ำจากการพัฒนาที่ดิน - จำนวนพระสงฆ์ที่จำวัดลดลงทำให้วัดบางแห่งขาดการดูแลสถานที่และประกอบพิธีกรรม

ภาพที่ 6 บริเวณมีศักยภาพเหมาะแก่อนุรักษ์และควบคุมภูมิทัศน์วัฒนธรรม

ภาพที่ 7 บริเวณเสี่ยงต่อความสำคัญภูมิทัศน์วัฒนธรรม

2.6.3.3 สรุปผลการศึกษา

1) ผลจากคาถามการศึกษา

- ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนริมคลองบางบาลคืออะไร ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนริมคลองบางบาล มีรูปแบบภูมิทัศน์น้ำวัฒนธรรม หรือภูมิทัศน์แบบชุมชนริมคลอง โดยมีคลองบางบาลและโครงข่ายลำน้ำเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ร้อยเรียงองค์ประกอบต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

- พัฒนาการภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนเป็นอย่างไรพัฒนาการภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนล้วนมีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชื่อมโยงพัฒนาการต่าง ๆ สามารถแบ่งได้ 4 ช่วงเวลา ได้แก่

พัฒนาการช่วงที่ 1 พ.ศ. 1893 – พ.ศ. 2246 สมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นช่วงที่ลักษณะทางภูมิประเทศเอื้อให้กรุงศรีอยุธยาเจริญสูงสุดเป็นศูนย์กลางการค้านานาชาติ เปิดรับความหลากหลายทางชาติพันธุ์ นามาส่งหลักฐานจากประวัติศาสตร์ที่สำคัญ คือบันทึกและแผนที่ต่าง ๆ ซึ่งเป็นหลักฐานของการดำรงอยู่และความสำคัญฝั่งตะวันตกของคลองบางบาลและโครงข่ายลำน้ำในสมัยนี้ จึงเกิดเป็นชุมชนนานาชาติพันธุ์ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานตลอดสองฝั่งคลอง

พัฒนาการช่วงที่ 2 พ.ศ. 2310 – พ.ศ. 2394 สมัยการกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ถึงช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นช่วงการเปลี่ยนผ่านยุคสมัย มีการอพยพโยกย้ายของนานาชาติพันธุ์มากที่สุดช่วงหนึ่ง โดยอาศัยตามที่ราบลุ่มแม่น้ำและโครงข่ายลำน้ำต่าง ๆ รวมถึงที่ราบลุ่มบางบาล ทั้งชาติพันธุ์มอญ ชาติพันธุ์ลาว ชาติพันธุ์จีน และชาติพันธุ์มุสลิม โดยอาศัยสิ่งแวดล้อมดำเนินวิถีชีวิตสร้างบ้านแปงเมือง พัฒนาสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนสืบมา

พัฒนาการช่วงที่ 3 พ.ศ. 2393 – พ.ศ. 2497 สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ในรัชสมัยที่ 4 - 7 เป็นช่วงรอยต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง การล่าอาณานิคม ทำให้เกิดสนธิสัญญาต่าง ๆ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ รวมทั้งการพัฒนาระบบชลประทาน และการบริหารจัดการน้ำ ด้วยเฉพาะข้อตกลงจากสนธิสัญญาเบาว์ริง นำมาซึ่งส่งเสริมให้ชาวเป็นพืชเศรษฐกิจเพื่อการส่งออก พื้นที่บางบาลจึงได้รับการพัฒนาให้เปิดพื้นที่เพื่อทำเกษตรกรรม ทำนา มีการออกโฉนดให้กับชาวชุมชนจนในสมัยหนึ่งบริเวณย่านบางบาล และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีพื้นที่ปลูกข้าวสูงสุดในประเทศ

พัฒนาการช่วงที่ 4 พ.ศ. 2500 – ปัจจุบัน สมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง มีจุดเปลี่ยนที่สำคัญคือการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ เขื่อนเจ้าพระยา จังหวัดชัยนาทในปีพ.ศ. 2500 การตัดถนนเข้ามาสู่ชุมชน การกว้านซื้อที่ดินในยุคอุตสาหกรรม และโครงการบริหารจัดการน้ำแก้มลิงบางบาล จากเหตุอุทกภัยในปีพ.ศ. 2549 เป็นที่มาของโครงการส่งผลให้ชุมชนจำต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและวิถีเกษตร

- แนวทางจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนริมคลองบางบาลควรเป็นอย่างไรแนวทางจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมเป็นแนวทางที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ที่มีส่วนได้

ส่วนเสียและผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขาบูรณาการร่วมมือร่วมใจเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมซึ่งต้องอาศัยเวลาให้กับการปฏิบัติและปรับปรุงให้เหมาะสมต่อไปตามสถานการณ์และแนวโน้มในอนาคต

2) ข้อเสนอแนะแนวทางในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม

- สิ่งแวดล้อม คือสิ่งสำคัญต่อการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนจำเป็นต้องอาศัยหลักการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมในการควบคุมอย่างเหมาะสม มีการกำหนดขอบเขตและการใช้ประโยชน์ที่ดิน บรรยากาศ แหล่งอันครวณนุรักษ์ พื้นที่สงวน พื้นที่อนุรักษ์ และพื้นที่บริการ และการจัดการหรือพัฒนาเพื่อลดผลกระทบและลดการรบกวนต่อองค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรม

- สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ เป็นสิ่งที่มีการบริหารจัดการยากที่สุดเพราะทุกการจัดการทรัพยากรย่อมมีผู้เสียสละและตกจ่ายอม การหาแนวทางเยียวยาส่งเสริมคุณค่า และชดเชยทั้งสภาพจิตใจ ชีวิตความเป็นอยู่ ผลผลิต และรายได้ ย่อมบรรเทาปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้

- การร่วมมือร่วมใจจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งชุมชน นักวิจัย บุคคลภายนอก และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาสรุปเป็นแนวทางการเริ่มต้นที่ดีในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม และต้องจำเป็นมีการติดตามผลกระทบเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนและเหมาะสมร่วมสมัยต่อไป

3) ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษา

- แนวความคิดภูมิทัศน์วัฒนธรรมเป็นแนวคิดที่เหมาะสมในการใช้เป็นกรอบในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและสิ่งแวดล้อม

- แนวทางการดำเนินการศึกษาของ Assessing the Significance of Cultural Landscape คู่มือของการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมของ Australian Alps National Park เป็นแนวทางในกรณีศึกษาที่นิยมมาอ้างอิง และสามารถใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการ

- การศึกษาพัฒนาภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนริมคลองบางบาล สามารถนำข้อมูลไปต่อยอดการศึกษาชุมชนริมคลองในโครงข่ายลำน้ำในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง

- ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนแต่ละชาติพันธุ์มีความน่าสนใจในการศึกษาต่อ

- การเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์เป็นไปตามพัฒนาการของสังคม เศรษฐกิจ และการบริหารจัดการทรัพยากรในแต่ละช่วงเวลา จึงย่อมมีผู้ที่ได้ประโยชน์และเสียประโยชน์ ผู้ศึกษาควรศึกษาตามข้อมูลที่ปรากฏตามสถานการณ์ไม่ควรตัดสินใจหรือเองเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งจะมีผลกับข้อสรุป ในการศึกษา

บทที่ 3 การดำเนินงานวิจัย

3.1 กรอบทฤษฎี แนวความคิด

การศึกษาถึงแนวความคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อการวางแผนทางการวิจัยได้นำกรอบแนวความคิดการศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อการจัดการ ซึ่งเป็นการนำแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่มาศึกษา มีการศึกษาถึงภูมิทัศน์วัฒนธรรมในพื้นที่ต่าง ๆ ศึกษาถึงคุณค่า การเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่มีต่อภูมิทัศน์วัฒนธรรม โดยศึกษาเกี่ยวกับภาพรวมของพื้นที่ การใช้ประโยชน์ที่ดิน ประชากร การคมนาคม ชุมชนและข้อมูลอื่น ๆ ที่เป็นองค์ประกอบของแต่ละพื้นที่ศึกษา โดยมีโครงสร้างในการศึกษาคลายคลึงกับการศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมประเภทเพื่อการวิจัยการออกแบบการวิจัยเพื่อดำเนินงานในพื้นที่ศึกษา ได้มีการปรับปรุงเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ศึกษาและระยะเวลาในการดำเนินงานวิจัย ทำการศึกษาขั้นตอนต่าง ๆ การประเมินคุณค่า การวิเคราะห์ รวมถึงแนวทางการจัดการเพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการดำเนินมากที่สุด รวมถึงการดำเนินการศึกษาเพื่อสรุปถึงปัญหาและอุปสรรคในการศึกษา แนวทางข้อเสนอแนะสำหรับการจัดการที่เหมาะสมในอนาคต โดยสามารถจำแนกรูปแบบการดำเนินงานออกเป็น 4 ขั้นตอนซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1.1 การจัดการข้อมูล

จากการศึกษาแนวความคิดการศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อการจัดการ สามารถจัดกลุ่มและประเภทของข้อมูลเพื่อให้สามารถทราบถึงความเชื่อมโยงของข้อมูล และเกิดการแยกแยะข้อมูลที่มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษาโดยเฉพาะข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม ซึ่งสามารถทำการสรุปคุณลักษณะสำคัญใน 3 ลักษณะคือ 1) กลุ่มภูมิศาสตร์ และสภาพแวดล้อม 2) กลุ่มสถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น 3) กลุ่มสังคม วัฒนธรรมและประเพณี

3.1.2 การแปลความหมายข้อมูล

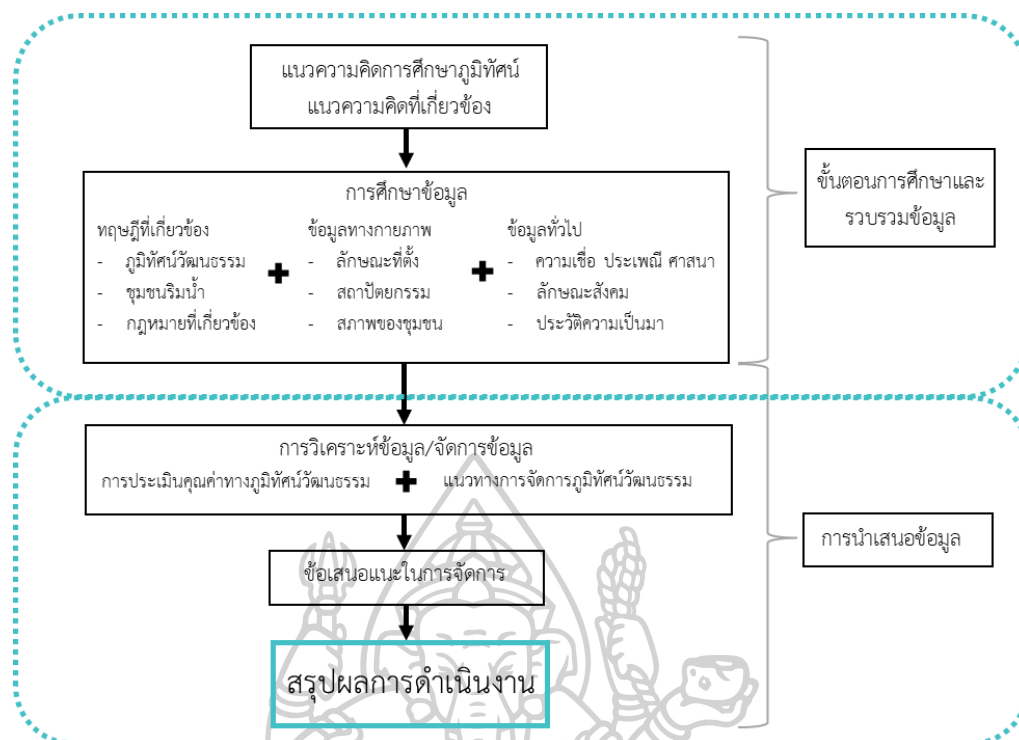
การศึกษา ทำความเข้าใจ วิเคราะห์ข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกันในทุกด้าน และแนวโน้มในด้านต่าง ๆ โดยสามารถแบ่งลักษณะในการแปลความหมายของข้อมูลออกเป็น 2 คุณลักษณะ อันได้แก่ 1)คุณลักษณะด้านกายภาพ 2)คุณลักษณะด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยทำการศึกษาเพื่อการศึกษาทำความเข้าใจถึงความเชื่อมโยงของคุณลักษณะด้านต่าง ๆ ซึ่งนำไปสู่การประเมินคุณค่าและความสำคัญขององค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่ศึกษา

3.1.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวางแผน

กระบวนการวิเคราะห์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุปของคุณค่าและความสำคัญของภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่ศึกษา รวมถึงแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลง ภัยคุกคามที่จะส่งผลกระทบต่อการลดคุณค่าและความสำคัญขององค์ประกอบทางด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่ตำบลท่าอิฐ

3.1.4 การสรุปผลการดำเนินงาน

จากการศึกษาแนวความคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม แนวความคิด การศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อการจัดการ และกระบวนการวิจัยในขั้นตอนต่าง ๆ จึงเกิดเป็นกรอบเพื่อการรวบรวม สรุปปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงานวิจัย เพื่อใช้เป็นข้อมูลแนวทางสำหรับการวิจัยดังนี้

ภาพที่ 8 ขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัย
ที่มา: ปรับปรุงแก้ไขโดย อัครพล ชวนกลาง

3.2 กระบวนการวิจัย

3.2.1 การศึกษารวบรวมข้อมูล

ศึกษาถึงแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของภูมิทัศน์วัฒนธรรม ที่นำไปสู่แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เหมาะสมแก่พื้นที่ศึกษาต่อไป

3.2.2 การแปลความหมายข้อมูล

การศึกษา ทำความเข้าใจ วิเคราะห์ข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกันในทุกด้าน และแนวโน้มในด้านต่าง ๆ โดยสามารถแบ่งลักษณะในการแปลความหมายของข้อมูลออกเป็น 2 คุณลักษณะ อันได้แก่

3.2.2.1 คุณลักษณะด้านกายภาพ เช่น ที่ตั้ง สภาพภูมิประเทศ โครงข่ายการสัญจร แม่น้ำ ชุมชน อาคาร และรูปแบบสถาปัตยกรรมที่สำคัญ ฯลฯ

3.2.2.2 คุณลักษณะด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่น การใช้ประโยชน์ที่ดิน ประวัติศาสตร์ของพื้นที่ กลุ่มของความเชื่อ ประเพณี ศาสนาและวัฒนธรรมในพื้นที่ ฯลฯ โดยทำการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจถึงความเชื่อมโยงของคุณลักษณะด้านต่าง ๆ ซึ่งนำไปสู่การประเมินคุณค่าและความสำคัญขององค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่ศึกษา

3.2.3 การระบุประเภท คุณค่าความสำคัญของตำบลทำอิฐ

การระบุประเภท และคุณลักษณะเด่นที่สำคัญที่มีความเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของตำบลทำอิฐ ลักษณะโครงสร้างของชุมชน องค์ประกอบและลักษณะ เหนือของสถาปัตยกรรม องค์ประกอบทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ประเพณี ความเชื่อ วัฒนธรรมและการ สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม โดยการจัดทำแผนโครงสร้างทางกายภาพขององค์ประกอบและคุณลักษณะสำคัญต่าง ๆ เพื่อนำมาวิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญของพื้นที่ศึกษา

3.2.4 สำรวจจัดทำเอกสารข้อมูล

ดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อเป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบายและแนวทางการจัดการของพื้นที่ศึกษา โดยแบ่งการสำรวจข้อมูลออกเป็น 2 ส่วนคือ

3.2.4.1 การกำหนดขอบเขตพื้นที่เบื้องต้นเพื่อการสำรวจข้อมูลที่มีคุณค่าและลักษณะสำคัญแล้ว ก็จะทำการศึกษาและสำรวจในรายละเอียดต่อไปว่าในคุณลักษณะต่าง ๆ นั้นมีโครงสร้างและองค์ประกอบอย่างไร เพื่อให้เกิดความจำเพาะเจาะจงกับพื้นที่ศึกษา โดยใช้เกณฑ์ในการพิจารณาขอบเขตดังนี้

- 1) คุณลักษณะด้านกายภาพ เช่น ที่ตั้ง สภาพภูมิประเทศ โครงข่ายการสัญจร แม่น้ำ ชุมชน อาคารและรูปแบบสถาปัตยกรรมที่สำคัญ ฯลฯ
- 2) คุณลักษณะด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่น การใช้ประโยชน์ที่ดิน ประวัติศาสตร์ของพื้นที่ กลุ่มของความเชื่อ ประเพณี ศาสนาและวัฒนธรรมในพื้นที่ ฯลฯ
- 3) การสำรวจภาคสนาม จากพื้นที่ที่ได้รับการระบุขอบเขตจากคุณลักษณะข้างต้นแล้ว โดยใช้วิธีการดำเนินการสำรวจร่วมกับคนในพื้นที่ (Walk-Through Survey) เพื่อให้ทราบถึงตำแหน่ง องค์ประกอบสำคัญ และลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ศึกษา

3.2.5 การประเมิน การพิจารณาคุณค่าความสำคัญ

การสรุปถึงคุณค่าและความสำคัญของข้อมูลที่ได้รับมาจากการสำรวจจัดทำเอกสาร ข้อมูล เพื่อนำไปสู่การสรุปคุณค่า ความสำคัญ โดยใช้เกณฑ์ในการประเมินและพิจารณาด้านคุณค่า (Value) อันเป็นสิ่งที่ให้ประโยชน์ทางกายภาพหรือทางด้านจิตใจของมนุษย์ ซึ่งคุณค่าเหล่านั้นจะขึ้นอยู่กับบริบทของสังคมที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วนประกอบด้วย คุณค่าทางวัฒนธรรม (Cultural Value) และ คุณค่าทางสังคม (Social Value) เศรษฐกิจ (Economic Value)

3.2.6 วิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันก่อนการจัดการ

การวิเคราะห์ในส่วนนี้จะทำให้เห็นถึงสถานการณ์ในปัจจุบันที่เป็นอยู่ รวมถึงภัยคุกคามและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง (Threat and Trend) ของพื้นที่ ซึ่งเป็นปัจจัยที่แสดงถึงการเกิดการเสียหายของคุณค่า ความสำคัญ และสภาพความดั้งเดิม ที่อาจจะส่งผลกระทบต่อเนื่องกับพื้นที่ศึกษา โดยจะต้องวิเคราะห์สถานการณ์และแนวโน้มที่มีผลมาจากปัจจัยภายในและภายนอกควบคู่กันไป เพื่อการวิเคราะห์ที่ได้นั้นจะนำไปสู่แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงและการจัดการของพื้นที่

3.2.7 การจัดทำข้อเสนอแนะ และแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม

นำเสนอข้อเสนอแนะ และแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่ที่เหมาะสม อันเกิดจากการวิเคราะห์ ประเมิน พิจารณาข้อมูลที่ได้รับจากข้างต้น นำไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการเก็บรักษา สืบทอด การแสดงให้เห็นถึงคุณค่า ความสำคัญ ในการควบคุมการพัฒนา และการอนุรักษ์ ทั้งด้านกายภาพ สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม โดยเป็นวิธีการที่จะนำไปสู่การอนุรักษ์ของหน่วยงานระดับท้องถิ่นเพื่อนำไปใช้ประกอบการกำหนดนโยบายและแผนงานต่อไป

3.3 การเลือกพื้นที่ศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ได้เลือกพื้นที่ศึกษาบริเวณ ตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ตำบลท่าอิฐตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับเกาะเกร็ดอีกทั้งอยู่ติดแม่น้ำเจ้าพระยาจากลักษณะทางกายภาพของภูมิประเทศจึงทำให้ชุมชนนี้มีความหลากหลาย ของ วิถีชีวิต ความเชื่อ และศาสนา

ตำบลท่าอิฐนั้นมีความน่าสนใจทางด้านวิถีชีวิตประวัติศาสตร์อย่างมาก เนื่องจากอยู่ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยาและยังเป็นชุมชนที่อยู่มาตั้งแต่สมัยอดีตก่อตั้งเมืองนนทบุรี ภายในชุมชนนั้นมีการอาศัยอยู่ร่วมกันแบบ พหุวัฒนธรรม ระหว่างชุมชนชาวพุทธ กับชาวมุสลิมจึงทำให้เกิดความหลากหลายของวิถีชีวิต ความเชื่อ ประเพณี เรื่องราว อาชีพ และผู้คน ความแตกต่างการใช้ชีวิตริมแม่น้ำเจ้าพระยา

ของชาวมุสลิมและชาวพุทธ จึงทำให้ตำบลท่าอิฐมีความน่าสนใจ ควรค่าแก่การศึกษาองค์ประกอบ และเสนอแนะแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

- 1) แบบบันทึกและสำรวจ ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ เพื่อให้ได้ข้อมูลทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม ที่จะนำไปสู่การทำ ความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ศึกษา
- 2) แบบสัมภาษณ์ สอบถาม เพื่อทราบถึงการตระหนัก การเห็นคุณค่า ของคนในพื้นที่ศึกษา

3.4.1 การบันทึกและสำรวจลักษณะของพื้นที่

การสำรวจในศึกษาการวิจัยครั้งนี้จะครอบคลุมตัวแปร 2 ด้าน คือ

- 1) ตัวแปรด้านกายภาพ ได้แก่ ที่ตั้ง สภาพภูมิประเทศ โครงข่ายการสัญจร แม่น้ำ ชุมชน อาคารและรูปแบบสถาปัตยกรรมที่สำคัญ
- 2) ตัวแปรด้านเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ การใช้ประโยชน์ที่ดิน ประวัติศาสตร์ของพื้นที่ กลุ่มของความเชื่อ ประเพณี ศาสนาและวัฒนธรรมในพื้นที่

โดยข้อมูลที่ได้นำไปสู่การระบุประเภท และคุณลักษณะสำคัญต่าง ๆ ของพื้นที่ศึกษา เพื่อการจัดทำแผนท้องถิ่นองค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม ที่จะนำไปใช้ในการกำหนดแนวทางการจัดการพื้นที่ศึกษาต่อไป

3.4.2 แบบสัมภาษณ์ สอบถาม

การสัมภาษณ์ สอบถาม มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้าใจ ผ่านการพูดคุยและตอบข้อซักถามในประเด็นที่สงสัย และการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการตระหนัก การเห็นคุณค่าเกี่ยวกับองค์ประกอบและกระบวนการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมของตำบลท่าอิฐ โดยประเด็นในการสัมภาษณ์ สอบถามสามารถแบ่งออกเป็นประเด็นหลักได้ดังต่อไปนี้

- 1) ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของพื้นที่
- 2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และประเพณี
- 3) การทราบคุณค่า และการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม
- 4) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ และการจัดการกับองค์ประกอบทางวัฒนธรรม

3.5 การรวบรวมข้อมูล

3.5.1 ข้อมูลและประเภทข้อมูล

ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สอบถามจากบุคคล และหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัย

ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากเอกสาร หนังสือ บทความ แนวคิด งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ภาพถ่ายชุมชน แผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศ

3.5.2 การเก็บข้อมูล

1) การเก็บรวบรวมข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

1.1) การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจัดทำแผนกายภาพระบุพื้นที่ในการสำรวจเบื้องต้น ได้แก่ สภาพทั่วไป ประวัติศาสตร์ ภาพถ่ายชุมชน แผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศทั้งในอดีตและปัจจุบัน เป็นต้น

1.2) การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เป็นการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ศึกษา เพื่อให้เข้าใจถึงทัศนคติ ความต้องการ การใช้ประโยชน์และคุณค่า รวมถึงความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรมที่มีการสืบทอดต่อ ๆ กันมา

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ

การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ เป็นกระบวนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ จากเอกสาร ตำรา บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งข้อมูลที่ได้มาจะขึ้นอยู่กับตัวแปร และลักษณะของข้อมูล ที่จะนำไปสู่การศึกษาข้อมูลในกระบวนการต่อไป แบ่งออกเป็น 3 ประเภทดังต่อไปนี้

2.1) ข้อมูลทางด้านกายภาพ ได้แก่ ที่ตั้ง สภาพภูมิประเทศ โครงข่ายการสัญจร แม่น้ำ ชุมชน อาคารและรูปแบบสถาปัตยกรรมที่สำคัญของชุมชนทำอิฐ

2.2) ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ การใช้ประโยชน์ที่ดินประวัติศาสตร์ของพื้นที่ กลุ่มของความเชื่อ ประเพณี ศาสนาและวัฒนธรรมในพื้นที่ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

2.3) องค์ประกอบ ประเภท และคุณค่าความสำคัญของภูมิทัศน์วัฒนธรรมซึ่งจะนำไปสู่การดำเนินงานตามกระบวนการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม เพื่อเสนอแนวทางในการจัดการพื้นที่ตำบลทำอิฐในอนาคต และครอบคลุมถึงการจัดทำแผนบูรณาการเข้าสู่แผนพัฒนาระดับท้องถิ่น

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิ แบ่งได้ออกเป็น 2 ส่วนคือ

1) ข้อมูลที่ได้มาจากการสำรวจด้านกายภาพ ประวัติศาสตร์ ภาพถ่ายชุมชน แผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศ โดยการนำข้อมูลที่ได้มาจัดทำแผนที่ทางกายภาพ เพื่อการระบุคุณค่าคุณลักษณะที่สำคัญของภูมิทัศน์วัฒนธรรมตำบลท่าอิฐ

2) ข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ โดยนำข้อมูลที่ได้รับมาเพื่อวิเคราะห์ถึงปัญหาและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ที่จะนำไปสู่การหาแนวทางเพื่อการจัดการที่เหมาะสมกับความต้องการของคนในพื้นที่

3.6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิ

เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เอกสาร ตำรา บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกรณีศึกษา โดยวิเคราะห์จากลักษณะทางกายภาพ ลักษณะ ทางเศรษฐกิจ สังคม ประเพณี คติความเชื่อและวัฒนธรรม รวมไปถึงการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่ เหมาะสมกับพื้นที่

บทที่ 4

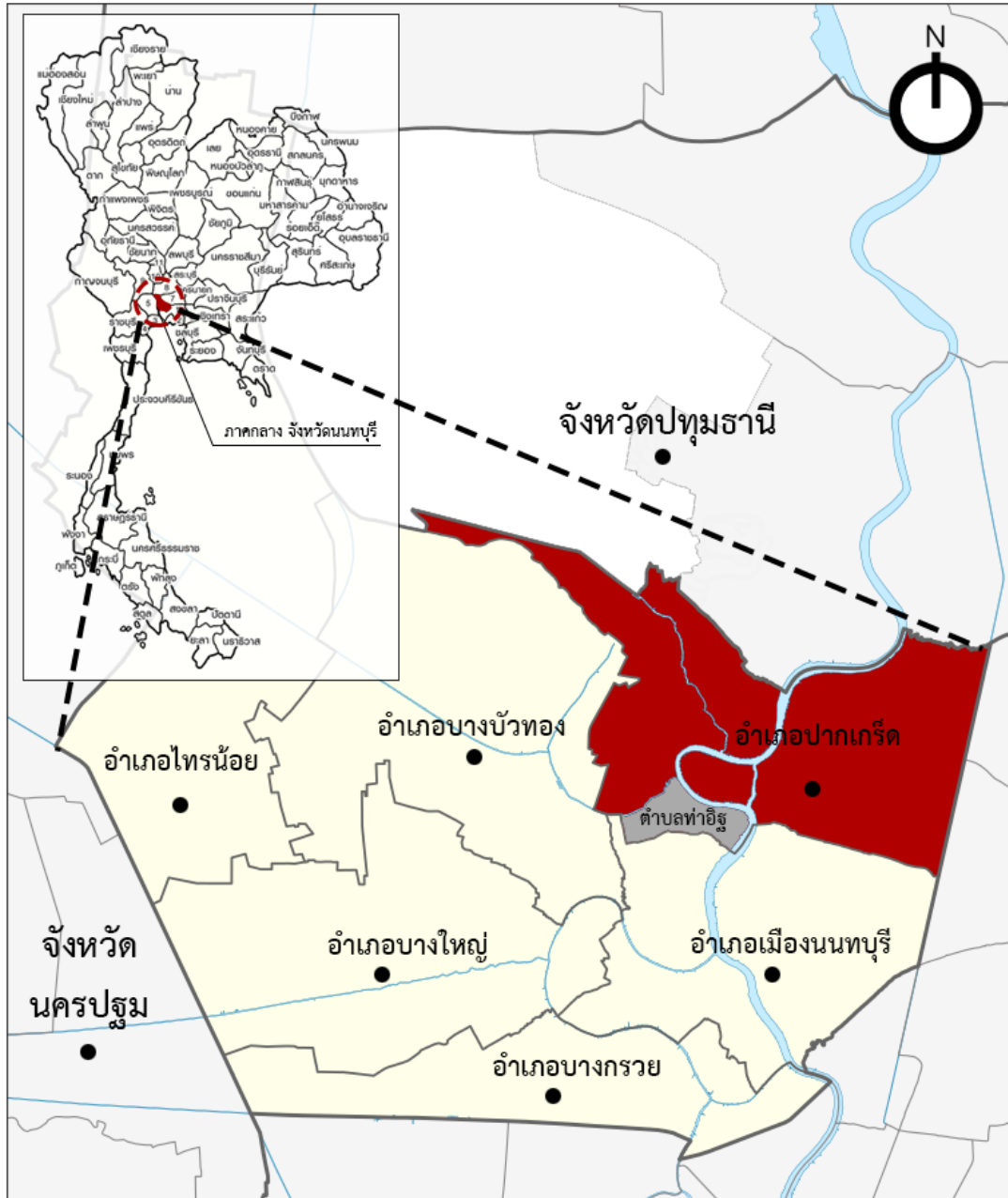
การศึกษาลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ศึกษา

การศึกษาเนื้อหาบทที่ 4 เป็นการศึกษาองค์ประกอบ ทบทวนเอกสาร และศึกษาสำรวจ ข้อมูลเชิงลึกที่ครอบคลุมทั้งในระดับจังหวัด และระดับพื้นที่ศึกษา เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับ ในประเด็นของพัฒนาการด้านประวัติศาสตร์ ลักษณะทางกายภาพ สังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การใช้ประโยชน์ที่ดิน ตลอดจนโครงสร้างและกลไกที่มีผลต่อการจัดการพื้นที่ศึกษา เพื่อเรียนรู้และ เข้าใจถึงความสัมพันธ์ของข้อมูลในด้านต่าง ๆ โดยมีรายละเอียดในการศึกษาดังนี้

4.1 สภาพทั่วไปของจังหวัดนนทบุรี

4.1.1 ขนาดพื้นที่และอาณาเขตการปกครองจังหวัดนนทบุรี

ตั้งอยู่ในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง ห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางทิศ ตะวันตกเฉียงเหนือค่อนทางเหนือ 20 กิโลเมตร มีพื้นที่ปกครองทั้งหมด 622.303 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 388,939.375 ไร่ โดยมีพิกัดภูมิศาสตร์อยู่ละติจูดที่ 13 องศา 47 ลิปดาเหนือ ถึง ละติจูดที่ 14 องศา 04 ลิปดาเหนือ และลองจิจูดที่ 100 องศา 15 ลิปดาตะวันออก ถึงลองจิจูดที่ 100 องศา 34 ลิปดาตะวันออก และมีอาณาเขตจรดอำเภอและจังหวัดข้างเคียงเรียงตามเข็มนาฬิกา

ภาพที่ 9 แผนที่นนทบุรีและตำบลท่าอิฐ
ที่มา: นนทบุรี ปรับปรุงจาก Google Map, [โปรแกรมคอมพิวเตอร์], 2020

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอปากเกร็ด

ทิศตะวันออก ติดต่อกับเขตหลักสี่และเขตจตุจักร (กรุงเทพมหานคร)

ทิศใต้ ติดต่อกับเขตบางซื่อ (กรุงเทพมหานคร) และอำเภอบางกรวย

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอบางใหญ่และอำเภอบางบัวทอง

4.1.2 ลักษณะภูมิประเทศจังหวัดนนทบุรี

จังหวัดนนทบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีแม่น้ำไหลผ่าน จึงแบ่งออกเป็น 2 ฝั่ง คือ ฝั่งตะวันตก มีพื้นที่ 3 ใน 4 ของจังหวัด พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มมีน้ำท่วมถึง มีคูคลองขนาดต่าง ๆ เชื่อมโยงกันหลายสายเหมือนใยแมงมุม มีการทำเรือกสวนไร่นา และฝั่งตะวันออกมีพื้นที่ 1 ใน 3 ของจังหวัด ได้แก่พื้นที่ในเขตเทศบาลนครนนทบุรีและเทศบาลนครปากเกร็ด เป็นเขตเมืองมีประชากรอยู่อย่างหนาแน่น อาจถือได้ว่าส่วนนี้เป็นส่วนหนึ่งของเมืองหลวง

4.1.3 การปกครองส่วนภูมิภาคจังหวัดนนทบุรี

จังหวัดนนทบุรีแบ่งเขตการปกครองส่วนภูมิภาค (ตามกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่) ออกเป็น 6 อำเภอ 52 ตำบล 424 หมู่บ้าน แต่หากไม่นับรวมหน่วยการปกครองในเขตเทศบาลเมืองและเทศบาลนครซึ่งยุบเลิกตำแหน่งกำนันและผู้ใหญ่บ้านแล้ว จะมีทั้งหมด 34 ตำบล 328 หมู่บ้าน โดยอำเภอทั้ง 6 อำเภอของจังหวัดนนทบุรี มีรายชื่อและข้อมูลทั่วไปดังนี้

ตารางที่ 7 ข้อมูลเขตการปกครองส่วนภูมิภาคจังหวัดนนทบุรี

อำเภอ	พื้นที่ (ตร.กม.)	ระยะห่างจาก จังหวัด (กม.)	ตั้งเมื่อ พ.ศ.	ตำบล	หมู่บ้าน	ประชากร
นนทบุรี	77.018	-	-	10	26	367,189
บางกรวย	57.408	16.86	2477	9	41	141,149
บางใหญ่	96.398	8.11	2464	6	69	156,861
บางบัวทอง	116.439	15.96	2445	8	73	281,766
ไทรน้อย	186.017	29.01	2499	7	68	69,007
ปากเกร็ด	89.023	7.45	2427	12	51	249,415

ที่มา :สำนักงานบริหารยุทธศาสตร์ กลุ่มภาคกลาง (กลุ่มภาคกลางตอนบน)

4.1.4 ประชากร

จำนวนประชากรของสำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง ณ วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2561 จังหวัดนนทบุรีมีประชากร 1,246,295 คน คิดเป็นอันดับที่ 15 ของประเทศ โดยแบ่งเป็น ประชากรเพศชาย 581,620 คน และประชากรเพศหญิง 664,675 คน นอกจากนี้ยังมีความหนาแน่น ประชากรโดยเฉลี่ยถึง 2,002.71 คนต่อตารางกิโลเมตร ซึ่งมากเป็นอันดับที่ 2 ของประเทศรองจาก กรุงเทพมหานคร อำเภอที่มีประชากรหนาแน่นมากที่สุดคืออำเภอเมืองนนทบุรี มีประชากรอาศัยอยู่ หนาแน่นถึง 4,748.37 คนต่อตารางกิโลเมตร

ประชากรในจังหวัดนนทบุรีประกอบด้วยหลายเชื้อชาติทั้งไทย (มีจำนวนมากที่สุด มี อยู่ทั่วไปในจังหวัด) จีน มอญ (อพยพมาในสมัยกรุงธนบุรีและสมัยรัชกาลที่ 2) และมลายู (อพยพมา จากเมืองปัตตานีและไทรบุรี) โดยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา รองลงมาเป็นศาสนาคริสต์ ศาสนา อิสลาม และศาสนาอื่น ๆ จากการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน พ.ศ. 2561 ด้านศาสนา พบว่า ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 93.64 รองลงมานับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 6.02 ศาสนาคริสต์ร้อยละ 0.30 นอกนั้นนับถือศาสนาซิกข์ ฮินดู และอื่น ๆ รวมกันร้อยละ 0.04

ตารางที่ 8 ข้อมูลสัดส่วนประชากรในจังหวัดนนทบุรี

ศาสนา	2543	2557	2559	2561
พุทธ	89.75%	94.5%	94.61%	93.64%
อิสลาม	6.91%	4%	5.11%	6.02%
คริสต์	1.19%	1%	0.25%	0.30%
ซิกข์	-	-	0.01%	-
อื่นๆ	2.15%	0.5%	0.01%	0.04%

ที่มา : (กรมการปกครอง, 2565)

เนื่องจากในปัจจุบัน นนทบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีทำเลที่ตั้งอยู่ในเขตปริมณฑลของ เมืองหลวง มีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูง และมีความพร้อมด้านระบบสาธารณูปโภคขั้น พื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ส่งผลให้ชาวไทยจำนวนมากจากทุกภูมิภาคของประเทศ พิจารณาย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่เพื่อความสะดวกในการเดินทางเข้าไปทำงานหรือศึกษาใน กรุงเทพมหานคร ดังนั้น ความพลุกพล่านและความหนาแน่นของประชากรในจังหวัดนนทบุรีจึงไม่

แตกต่างกับกรุงเทพมหานครมากนัก โดยเฉพาะทางด้านตะวันออกของอำเภอบางกรวย อำเภอเมืองนนทบุรี และอำเภอปากเกร็ดซึ่งอยู่ติดกับเขตเมืองชั้นในและเขตเมืองชั้นกลางของกรุงเทพมหานคร

4.2 ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ศึกษา

4.2.1 พัฒนาการด้านประวัติศาสตร์

การศึกษาพัฒนาการด้านประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ และสังคมของตำบลท่าอิฐ จังหวัดนนทบุรี เป็นการศึกษาข้อมูลที่สำคัญสำหรับการจัดฉากภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่ศึกษา เพื่อทำความเข้าใจ และทราบถึงประวัติศาสตร์ของการตั้งถิ่นฐาน การโยกย้ายของผู้คนที่มีความสัมพันธ์กันในมิติต่าง ๆ เช่น มิติทางสังคมและวัฒนธรรม มิติทางเศรษฐกิจ ตลอดจนมิติทางสภาพแวดล้อม ที่เป็นประเด็นสำคัญที่ส่งผลต่อพัฒนาการของชุมชนและวิถีชีวิต ทั้งนี้เพื่อทำความเข้าใจต่อพื้นที่และการวิเคราะห์คุณค่า มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ความเป็นมาของพื้นที่

ตำบลท่าอิฐ เป็นชื่อเรียกติดปากของชาวบ้านมาตั้งแต่ปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา ราวประมาณ 200 ปีกว่ามาแล้ว เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพปั้นอิฐ ก่อสร้างจากดินเผา มีท่าเรือส่งอิฐจำหน่ายตามบริเวณริมฝั่งเจ้าพระยา จนเรียกติดปากว่า “ท่าอิฐ” สืบเรื่อยมา

เมื่อต้นกรุงรัตนโกสินทร์ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) มีชาวไทยมุสลิมอพยพมาจากจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้ามาตั้งรกรากอยู่ใกล้เมืองหลวง เช่น ที่สี่แยกบ้านแขกฝั่งธนบุรี หุ่นครุในอำเภอพระประแดง ตลาดมหานาคหลังตลาดบางรัก และที่บ้านท่าอิฐริมแม่น้ำเจ้าพระยา อีกส่วนหนึ่งไปอยู่ที่ย่านพระโขนงคลองตัน มีนบุรี หนองจอก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดนครนายก

โดยกลุ่มมุสลิมที่มาอยู่เป็นชุมชนใหญ่คือ ที่บ้านท่าอิฐ ริมแม่น้ำเจ้าพระยา จังหวัดนนทบุรี มีผู้นำชุมชนคือ โต๊ะกีวังกะมา ทำงานให้แก่ประเทศชาติ จนได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็น นายกองวังกะมา มีหน้าที่ดูแลพี่น้องชาวไทยมุสลิมในจังหวัดนนทบุรี และได้รับพระราชทานที่นาสำหรับเพาะปลูกทำมาหากินจนตั้งเป็นชุมชนมุสลิมท่าอิฐ

ตำแหน่งนายกองวังกะมา มีหน้าที่ดูแลและส่งเสริมอาชีพให้แก่หมู่พี่น้องชาวไทยมุสลิมในชุมชนของตนเอง งานที่ทำเทียบเท่าตำแหน่งงานของนายอำเภอท่าอิฐหรือผู้บังคับหมวดท่าอิฐ ต่อมานายกองวังกะมาได้จัดสรรที่ดินที่ได้รับพระราชทานมาแบ่งปันให้แก่ลูกบ้านของตนเองจนครบทุกครัวเรือน แล้วช่วยกันสร้างมัสยิดท่าอิฐขึ้นเป็นครั้งแรกเป็นมัสยิดเรือนไม้รูปรางแบบบาเล เข้ามาละมาตได้ครั้งละ 30 คน เมื่อนายกองวังกะมาสิ้นชีวิตลง หลวงสะมาแอทำหน้าที่หัวหน้าชุมชนดูแลทุกข์สุขของพี่น้องชาวไทยมุสลิมที่ตำบลท่าอิฐ

กล่าวโดยสรุปคือ ตำบลท่าอิฐจากเมืองท่าเรือส่งอิฐในช่วงปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งภายหลังได้มีกลุ่มชาวไทยมุสลิมจากจังหวัดภาคใต้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในสมัยรัชกาลที่ 1 กลายเป็นชุมชนแออัดที่อยู่ติดฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาที่ยังคงวิถีชีวิตและเสน่ห์ในรูปแบบของชุมชนริมน้ำ 70 เปอร์เซ็นต์ของชุมชนชาวไทย-มุสลิม มีเอกลักษณ์ทางศาสนาและประเพณีของชาวมุสลิมอยู่อย่างชัดเจน สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่จะช่วยสร้างจุดขายให้กับท่าอิฐให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่จะนำมาซึ่งเศรษฐกิจและอาชีพที่มั่นคงได้

4.2.2 ลักษณะทางกายภาพ

1) การใช้ประโยชน์ที่ดิน

หากพิจารณาถึงการตั้งถิ่นฐานของชุมชนจะพบว่า มีการตั้งถิ่นฐานเพื่อรักษาแหล่งทรัพยากรเดิม และใช้ประโยชน์ต่อการใช้งานในกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับคนในชุมชนดังนี้

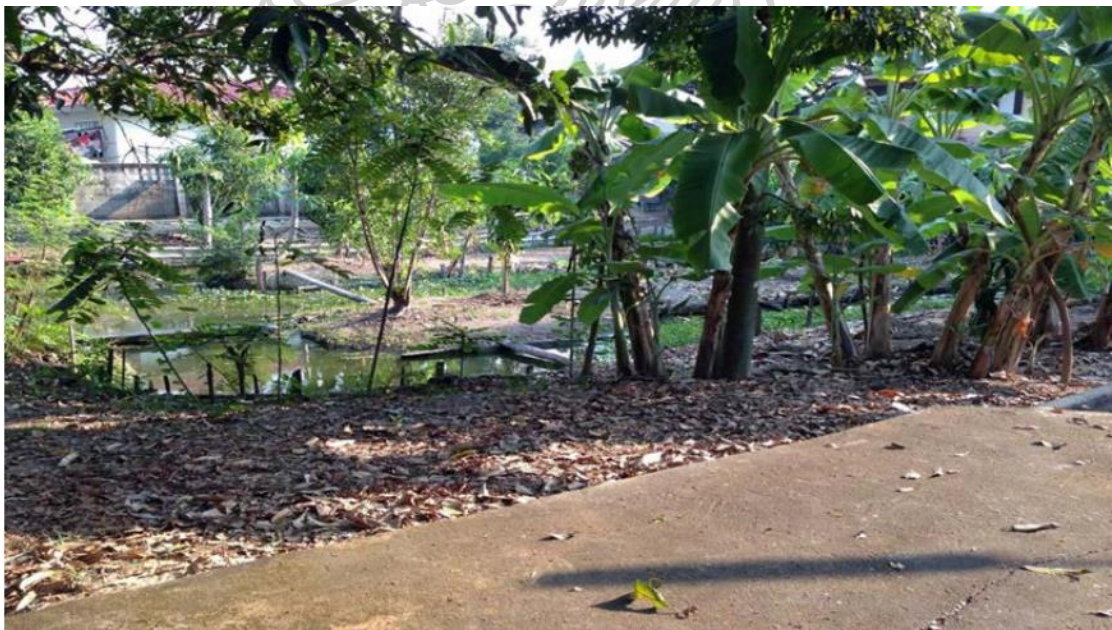
1.1) แหล่งน้ำ

มีคลองเดิมที่เชื่อมต่อกับแม่น้ำเจ้าพระยาเข้ามาอยู่ในพื้นที่ เพื่อใช้เป็นประโยชน์สำหรับพื้นที่เกษตรในชุมชน เช่น สวนกล้วย สวนทุเรียน และการเลี้ยงแพะ เลี้ยงวัว ซึ่งคลองนี้ไม่เหมาะที่จะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ทั้งในด้านการเกษตรต่อไป และเพื่อความสวยงามในการสร้างบรรยากาศในชุมชน

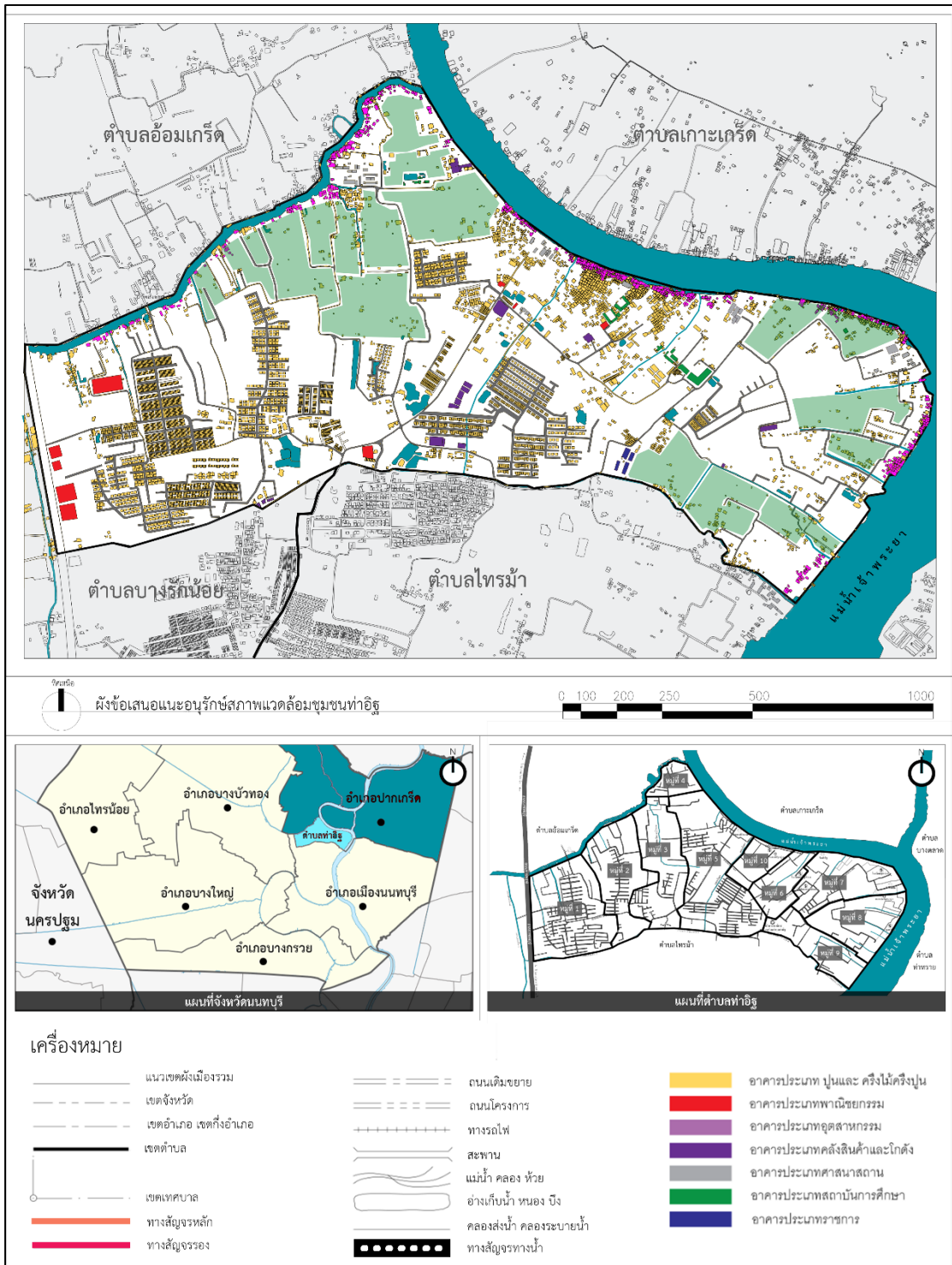

ภาพที่ 14 ลักษณะคลองและแหล่งน้ำในพื้นที่

ภาพที่ 15 ลักษณะสวนกล้วย และสวนทุเรียน

ภาพที่ 16 แผนที่แสดงพื้นที่สวนผลไม้ที่ยังมีอยู่ในปัจจุบัน
ที่มา: นครปฐมรี ปรับปรุงจาก Google Map, [โปรแกรมคอมพิวเตอร์], 2020

1.3) พื้นที่ที่อยู่อาศัย มีปัญหาเหมือนกับปัญหาของชุมชนแออัดทั่วไป คือ ปัญหาน้ำท่วมขัง ซึ่งถือว่าเป็นปัญหาหลักที่ค่อนข้างส่งผลกระทบต่อที่อยู่อาศัยของชาวบ้านในชุมชนเป็นอย่างมาก เพราะการมีน้ำท่วมขังอยู่ในบริเวณใต้ถุนบ้านค่อนข้างสกปรก ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของสมาชิกในครอบครัว รวมถึงโรคภัยต่าง ๆ ที่มากับน้ำท่วมขังด้วย

ภาพที่ 17 ลักษณะของบ้านที่มีน้ำท่วมขัง

ซึ่งลักษณะที่อยู่อาศัยนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะคือ

(1) กลุ่มที่อยู่ดั้งเดิม เป็นชุมชนประเภทบ้านเดี่ยว กระจายตัวอยู่ 2 ลักษณะคือ ชุมชนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ริมน้ำเจ้าพระยา และชุมชนที่ขยายตัวจากชุมชนริมน้ำในอดีต

(2) ชุมชนเกษตรกรรม ส่วนใหญ่จะมีรูปแบบบ้านเดี่ยวปลูกอยู่ภายในพื้นที่ทำการเกษตรเป็นกลุ่มเล็ก ๆ

สภาพทั่วไปของรูปแบบที่พัก เป็นบ้านเดี่ยว 1-2 ชั้น วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างได้แก่ ไม้ ปูน และครึ่งไม้ครึ่งปูน โดยอาคารส่วนใหญ่บริเวณพื้นที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา และลำคลองหลักจะเป็นอาคารไม้ สภาพอาคารส่วนใหญ่ในพื้นที่ชุมชนดั้งเดิมมีสภาพเก่า เนื่องจากมีการอยู่อาศัยและใช้สอยมานาน มีอาคารปูนที่สร้างขึ้นใหม่ และสภาพดีกระจายแทรกตัวอยู่ในพื้นที่ไม่มาก

ภาพที่ 18 ลักษณะของที่อยู่อาศัย

2) โครงข่ายคมนาคม

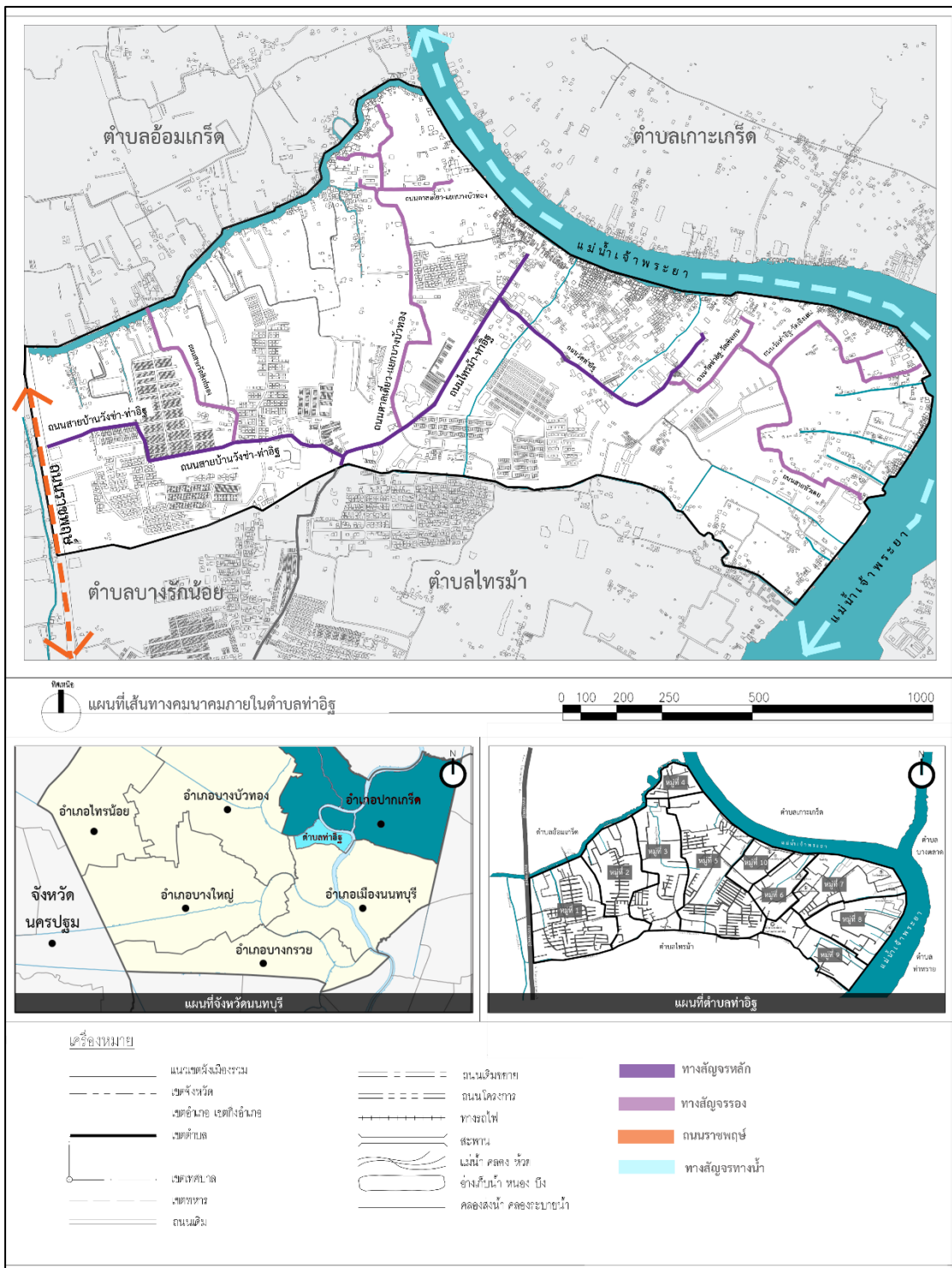
ประชากรในพื้นที่ตำบลท่าอิฐ สามารถใช้เส้นทางคมนาคม 2
เส้นทางดังต่อไปนี้

2.1) การคมนาคมทางน้ำ

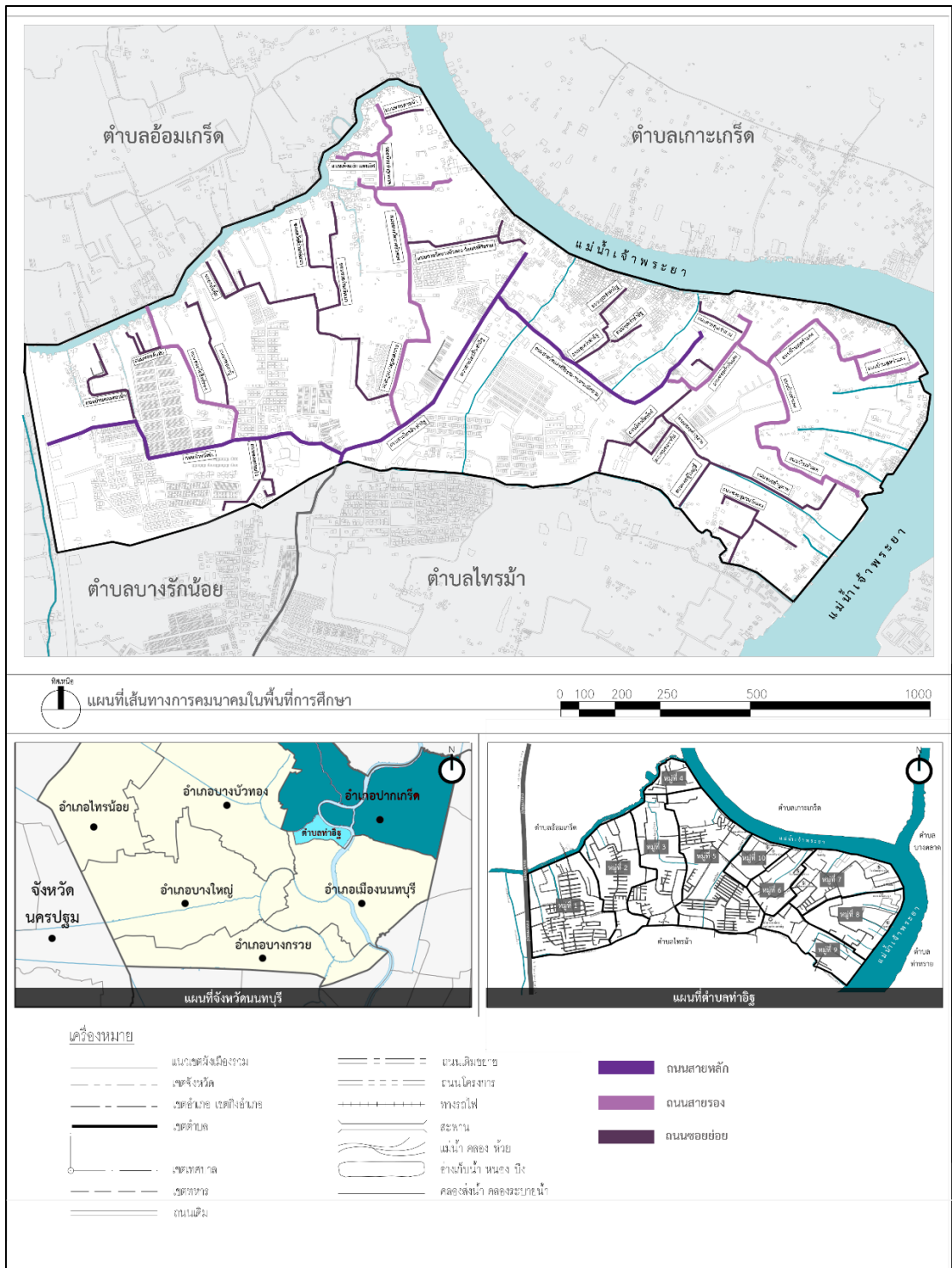
มีเรือโดยสาร และเรือส่วนตัว โดยใช้เส้นทางแม่น้ำ
เจ้าพระยา และคลองบางบัวทอง

2.2) การคมนาคมทางบก

มีทางหลวงแผ่นดินที่ 302 ถนนรัตนธิเบศร์ และถนนราช
พฤกษ์เป็นเส้นทางหลักในการคมนาคม โดยมีถนนคอนกรีตเสริมเหล็กเชื่อมเป็นเครือข่ายทั่วทุก
หมู่บ้าน

ภาพที่ 19 เส้นทางคมนาคมทางรถ
 ที่มา: นนทบุรี ปรับปรุงจาก Google Map, [โปรแกรมคอมพิวเตอร์], 2020

ภาพที่ 20 เส้นทางการคมนาคมภายในตำบลท่าอิฐ
ที่มา: นนทบุรี ปรับปรุงจาก Google Map, [โปรแกรมคอมพิวเตอร์], 2020

3) ลักษณะทางธรรมชาติ

3.1) ลักษณะภูมิประเทศ

ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่มติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา ในฤดูน้ำหลากประชาชนมักจะประสบปัญหาน้ำท่วมเป็นประจำทุกปี ครอบคลุมพื้นที่จำนวนทั้งสิ้น 5.76 ตารางกิโลเมตร มีระยะทางห่างจากศูนย์ราชการจังหวัดนนทบุรี 12 กิโลเมตร ห่างจากที่ว่าการอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 17 กิโลเมตร และห่างจากกรุงเทพมหานคร 18 กิโลเมตร

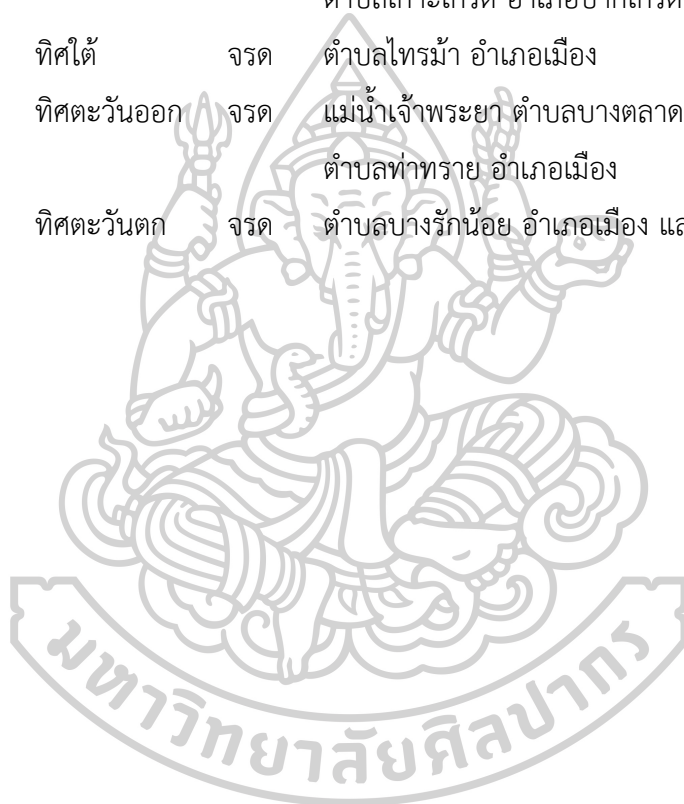
ทิศเหนือ จรด คลองบางบัวทอง แม่น้ำเจ้าพระยา ตำบลอ้อมเกร็ด
ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด

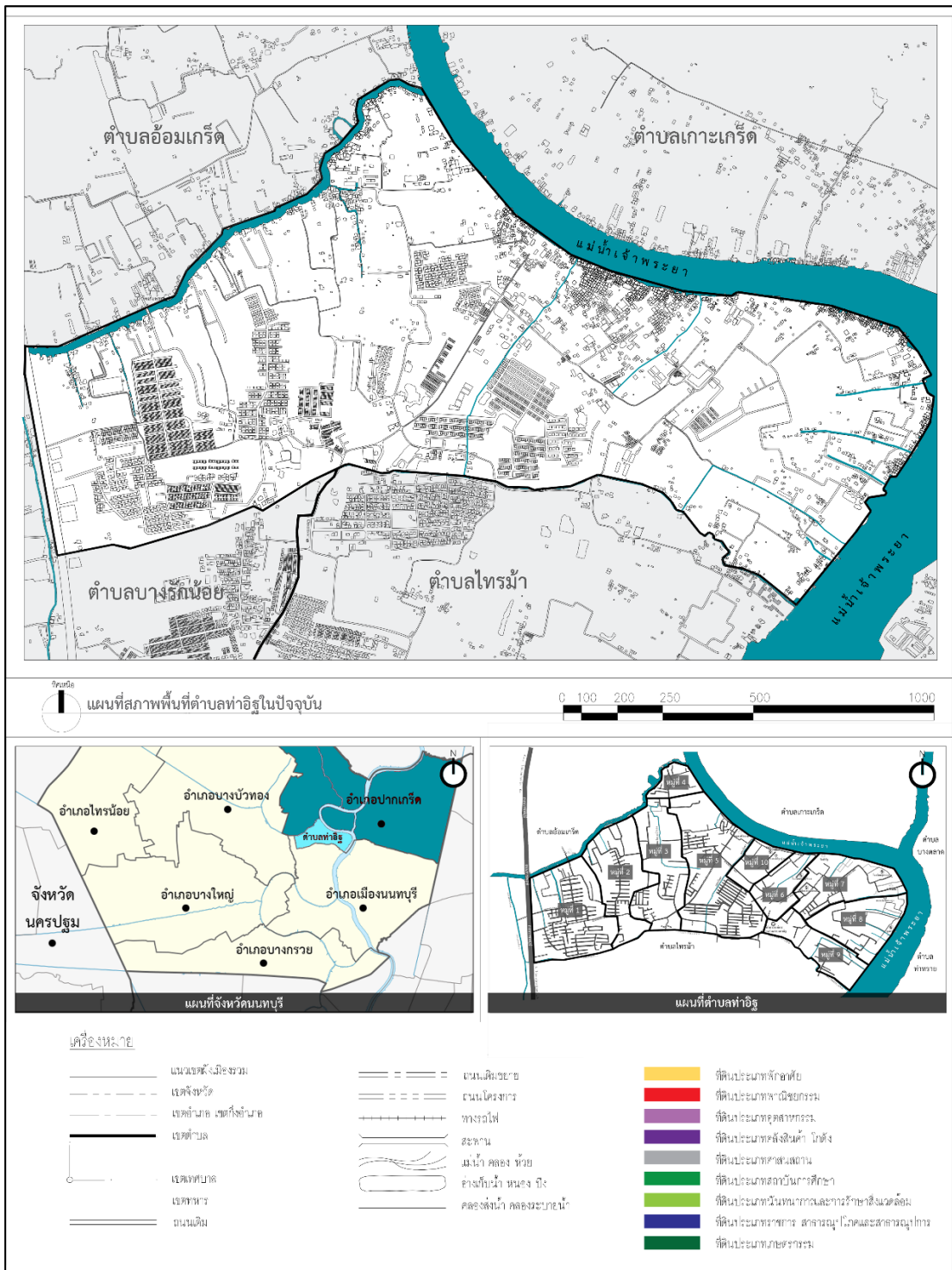
ทิศใต้ จรด ตำบลไทรมา อำเภอมะนัง

ทิศตะวันออก จรด แม่น้ำเจ้าพระยา ตำบลบางตลาด

ตำบลท่าทราย อำเภอมะนัง

ทิศตะวันตก จรด ตำบลบางรักน้อย อำเภอมะนัง และตำบลบางรักใหญ่

ภาพที่ 21 ลักษณะภูมิประเทศ
 ที่มา: นนทบุรี ปรับปรุงจาก Google Map, [โปรแกรมคอมพิวเตอร์], 2020

ปัจจุบันพื้นที่ของตำบลในบางหมู่บ้านซึ่งเคยเป็นสวนผลไม้ และเลี้ยงสัตว์และมีเขตติดต่อกับกรุงเทพฯ เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเป็นที่อยู่อาศัยของประชาชนที่อพยพมาจากทุกภาคของประเทศ นอกจากนี้ พื้นที่บางส่วนยังเป็นที่รองรับการขยายตัวในด้านอุตสาหกรรม มีการจัดสรรที่ดินก่อสร้างหมู่บ้านจัดสรร และโรงงานอุตสาหกรรมขึ้นอย่างหนาแน่น

3.2) แหล่งน้ำ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะได้ดังนี้

(1) แหล่งน้ำธรรมชาติ

ตำบลท่าอิฐ หมู่ที่ 5, 6, 7, 8, 9, 10 ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา หมู่ที่ 1, 2, 3, 4 มีบางส่วนติดคลองบางบัวทองซึ่งเชื่อมกับแม่น้ำเจ้าพระยา

(2) แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

ก่อสร้างเพื่อปรับปรุงแหล่งน้ำธรรมชาติให้สามารถเอื้อประโยชน์ในการประกอบอาชีพ และวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น โดยก่อสร้างประตูเปิดปากคลองสายสำคัญ ๆ บริเวณเชื่อมแม่น้ำเจ้าพระยา ดังนี้

ก่อสร้างประตูระบายน้ำโดยกรมชลประทาน ประกอบด้วย

ประตูระบายน้ำคลองบางบัวทอง ตั้งอยู่ หมู่ที่ 4

ประตูระบายน้ำบ้านหัวเตย ตั้งอยู่ หมู่ที่ 8

ประตูระบายน้ำคลองวัดแดง ตั้งอยู่ หมู่ที่ 9

สำหรับลำคลอง องค์การบริหารส่วนตำบลได้จัดสรรงบประมาณในการลอกคลองเป็นประจำ ทั้งนี้ เพื่อใช้ประโยชน์ในการระบายน้ำในการป้องกันน้ำท่วมในขณะที่ช่วงน้ำหลาก และก็ใช้ในการทน้ำเพื่อการเกษตร และอุปโภคอื่น ๆ ของประชาชน

3.3) ลักษณะภูมิอากาศ

ตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีลักษณะภูมิอากาศแบบร้อนชื้น ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,130.9 มม. อยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ประกอบด้วยฤดูฝน ฤดูหนาว และฤดูร้อน เนื่องจากลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มมีความแตกต่างของระดับพื้นดินเพียงเล็กน้อย สภาพภูมิอากาศจึงมีลักษณะค่อนข้างสม่ำเสมอตลอดพื้นที่ อุณหภูมิเฉลี่ยตามที่กรมอุตุนิยมวิทยารายงาน อุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุด 25 องศาเซลเซียส และสูงสุดที่ 33 องศาเซลเซียส

3.4) ลักษณะของดิน

มีการจำแนกการใช้ที่ดินแตกต่างกันออกไป จากการศึกษาการใช้สภาพที่ดินตามคุณสมบัติของที่ดินแล้วพบว่า ทรัพยากรที่ดินของจังหวัดนนทบุรีเป็นดินที่ราบลุ่ม ซึ่งมีความ

อุดมสมบูรณ์เหมาะกับการเกษตรกรรม โดยเฉพาะการปลูกข้าวและทำสวนผลไม้ ซึ่งสามารถจำแนกลักษณะดินออกได้ 3 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

(1) กลุ่มดินนา เป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีน้ำท่วมขังบนผิวดิน ส่วนมากมีลักษณะดินเป็นดินเหนียวจึงมีการระบายน้ำเลว ดินกลุ่มนี้มีประมาณ ร้อยละ 58 ของพื้นที่จังหวัด

(2) กลุ่มดินไร่ มีลักษณะโครงสร้างเป็นดินเหนียวเช่นเดียวกับกลุ่มดินนา แต่มีความลาดชันของพื้นที่มากกว่า ดินชนิดนี้มีประมาณร้อยละ 33 ของพื้นที่จังหวัด

(3) กลุ่มดินที่มีสภาพเป็นกรด มีลักษณะเป็นดินเหนียวเช่นกัน การระบายน้ำเลวและน้ำผิวดินได้ช้า ความอุดมสมบูรณ์ของแร่ธาตุต่ำ ดินกลุ่มนี้มีประมาณร้อยละ 13 ของพื้นที่จังหวัด

ทรัพยากรที่ดินในตำบลท่าอิฐส่วนใหญ่เป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การเกษตรกรรม ปัญหาที่สำคัญคือ การใช้ประโยชน์ที่ดินไม่เหมาะสม เนื่องจากมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจในอัตราสูง รวมทั้งมีการขยายตัวของแหล่งที่อยู่อาศัยจึงทำให้มีการสูญเสียพื้นที่ทางการเกษตรกรรม อันสาเหตุจากการที่นำพื้นที่ดังกล่าวไปทำหมู่บ้านจัดสรร และโรงงานต่าง ๆ ได้รับผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่สูงกว่านั่นเอง

3.5) ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่

โดยที่ลักษณะพื้นที่ทั้งตำบลมีสภาพราบลุ่ม ธรรมชาติของแม่น้ำเจ้าพระยา และลำคลองเชื่อมแม่น้ำเจ้าพระยา จึงเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาจะต้องอนุรักษ์ และใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน โดยเฉพาะเรื่องการส่งเสริมสนับสนุนอาชีพเกษตรกรรมในระบบการปลูกพืชสวน ระบบการป้องกันและแก้ไขปัญหา น้ำท่วมขังพื้นที่ และนำธรรมชาติของลำน้ำเป็นแหล่งอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ เนื่องจากปัจจุบันแหล่งน้ำธรรมชาติได้ถูกรุกล้ำเป็นจำนวนมาก

4.2.3 ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม

ตำบลท่าอิฐเป็นเมืองที่อยู่ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร ทำให้มีธุรกิจบ้านจัดสรร และโรงงานขยายตัวเข้ามาเป็นจำนวนมาก แต่ประชาชนก็ยังคงมีวิถีชีวิตวัฒนธรรมประเพณีแบบไทย ๆ และประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม โดยมีวัดและมัสยิดเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน แต่ความแตกต่างของด้านศาสนาไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตของชาวบ้าน ชาวบ้านสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสามัคคีและเป็นสุข

โดยการอยู่อาศัยของชาวบ้านในท่าอิฐเป็นลักษณะของครอบครัวใหญ่ มีการอยู่ร่วมกันตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายายจนถึงรุ่นลูกหลาน เพราะคนในชุมชนส่วนใหญ่ต้องการอาศัยอยู่ในพื้นที่เดิม จึงทำการซ่อมแซมและปรับปรุงบ้านให้มีความมั่นคงแข็งแรงมากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดปัญหาบ้านคับ

แคบไม่เพียงพอต่อที่อยู่อาศัย ซึ่งทำให้มีครอบครัวขยายจำนวนมากมีความต้องการที่อยู่อาศัยใหม่เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ภาพที่ 22 รูปแบบบ้านพักในตำบลท่าอิฐ

ถึงแม้ว่าลักษณะที่อยู่อาศัยของชุมชนจะเป็นลักษณะหลังคาเกยกัน แต่มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันที่ดีระหว่างชุมชนชาวไทย-ชาวมุสลิม สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตที่โดดเด่น ซึ่งในอดีตยึดอาชีพการทำเนื้อจนถึงปัจจุบันแต่มีจำนวนน้อยลง และมีอาชีพทำขนมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ วัฒนธรรมการประกอบอาชีพที่มีมาแต่อดีตเหมาะแก่การนำมาวิจัย อนุรักษ์ใหม่ เพื่อสร้างวัฒนธรรมทางอาชีพนี้อีกครั้ง ทำให้สามารถสร้างรายได้และอาชีพให้กับคนในชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหารายได้ที่ลดน้อยลงของคนในชุมชนได้อีกด้วย

ลักษณะทางสังคมในย่านตำบลท่าอิฐเป็นอีกหนึ่งปัจจัยในการศึกษา เพื่อนำไปสู่แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม โดยมีความหลากหลายอันก่อให้เกิดเอกลักษณ์ของชุมชนดังนี้

1) เชื้อชาติ / ศาสนา

ตำบลท่าอิฐเป็นชุมชนแออัดซึ่งถือได้ว่าเป็นแหล่งรวมของผู้คนมาจากหน้า
หลายตา หลายเชื้อชาติ ศาสนา โดยมีรายละเอียดตามตารางที่ 8 ดังนี้

ตารางที่ 8 การนับถือศาสนาของประชากรในตำบลท่าอิฐ

ศาสนา	เพศ				รวม (คน)	%
	ชาย (คน)	%	หญิง	%		
พุทธ	3,696	63.4	4,551	66.04	8,257	64.83
คริสต์	19	0.33	20	0.29	39	0.31
อิสลาม	2,109	36.17	2,312	33.55	4,421	34.75
ซิกข์	5	0.09	7	0.1	12	0.09
ฮินดู	-	-	1	0.01	1	0.01
อื่น ๆ	1	0.02	-	-	1	0.01
รวม	5,830	100	6,891	100	12,721	100

ที่มา : (เทศบาลนครปากเกร็ด, 2564)

จากตารางที่ 4.1 การนับถือศาสนาของประชากรในตำบลท่าอิฐพบว่า ส่วนใหญ่เป็นชาวไทย
พุทธจำนวน 8,257 คน คิดเป็นร้อยละ 64.83 และรองลงมาคือ ชาวไทยมุสลิมจำนวน 4,421 คน คิด
เป็นร้อยละ 34.75 โดยมีชาวไทยที่นับถือศาสนาอื่นด้วยประปราย ได้แก่ ศาสนาคริสต์จำนวน 39
คน คิดเป็นร้อยละ 0.31 ศาสนาซิกข์ จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 0.09 และจำนวนน้อยที่สุดคือ
ศาสนาฮินดูและศาสนาอื่น ๆ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.01

2) ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น

โดยการทำกิจกรรมทางด้านประเพณีส่วนใหญ่ล้วนมีความเกี่ยวข้องกับสถานที่สำคัญทางศาสนา
และความเชื่อความศรัทธาของคนในท้องถิ่น ซึ่งแสดงออกในรูปแบบของลักษณะประเพณีวัฒนธรรม
ท้องถิ่นได้แก่

ประเพณีเดือนรอมฎอน	เดือน ตุลาคม
- ฮีต้อัญญา	
- ฮีต้อปิตรี	
ประเพณีวันสงกรานต์	เดือน เมษายน
ประเพณีวันลอยกระทง	เดือน พฤศจิกายน

ประเพณีวันเข้าพรรษา	เดือน	กรกฎาคม
ประเพณีวันแม่แห่งชาติ	เดือน	สิงหาคม
ประเพณีวันพ่อแห่งชาติ	เดือน	ธันวาคม
ประเพณีแข่งเรือหางยาว	เดือน	ตุลาคม

3) ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภาษาถิ่น ได้แก่

3.1) ภาษาไทย

3.2) ภาษายาวี คือ ภาษาที่คนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ใช้เรียกคำภาษามลายูว่า “ภาษายาวี” ซึ่งหมายถึงคนชวา หรือชวาเก ถ้าเรียกโดยทั่วไปแล้ว หมายถึง คนชวามลายู อันได้แก่ ผู้คนที่อาศัยในเกาะสุมาตรา ชวา และคาบสมุทรมลายูทั้งหมด ซึ่งผู้คนเหล่านี้จะใช้ภาษามลายูเป็นภาษากลาง (lingua franca) ในการสื่อสาร ภาษามลายูนั้นเป็นสาขาหนึ่งของตระกูลภาษาออสโตรนีเซียนที่ใช้กันในรัฐริมฝั่ง เช่น ฟูนัน จามปา ฟิลิปปินส์ บอร์เนียว สุมาตรา ชวา คาบสมุทรมลายู ฯลฯ ทั้งในอดีตและปัจจุบัน

3.3) ภาษามลายู คือ ภาษาที่คนมลายูใช้ในการติดต่อสื่อสารกันประเทศที่ใช้ภาษามลายูในการติดต่อสื่อสาร เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย บรูไน ดารุสสลาม สิงคโปร์ ไทย (จังหวัดในภาคใต้) และอื่นๆ ภาษามลายูเป็นภาษาราชการของประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย บรูไน ดารุสสลาม และสิงคโปร์ ที่มาเลเซีย บรูไน ดารุสสลาม และสิงคโปร์จะถูกเรียกว่า ภาษามลายู (Bahasa Melayu) แต่ที่อินโดนีเซีย จะเรียกว่า ภาษาอินโดนีเซีย (Bahasa Indonesia)

4.2.4 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

ลักษณะอาชีพของประชาชนประกอบอาชีพรับจ้าง ค้าขาย เกษตรกรรม และอื่น ๆ ประชากรมีรายได้เฉลี่ยคนละ 40,000 บาท / คน / ปี โดยประมาณ แยกเป็นกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ดังนี้ (องค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ)

- 1) ผู้ใช้แรงงานรับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 60 ของประชากรทั้งตำบล ได้แก่ แรงงานรับจ้างทั่วไป แรงงานก่อสร้าง และลูกจ้างโรงงานอุตสาหกรรมนอกเขตตำบล
- 2) เกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 20 ของประชากรทั้งตำบล ได้แก่ การทำสวน เลี้ยง
- 3) การค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 10 ของประชากรทั้งตำบล
- 4) พนักงานธุรกิจเอกชน รับราชการ และพนักงานรัฐวิสาหกิจ ทั้งในเขตและนอกเขตตำบล คิดเป็นร้อยละ 10 ของประชากรทั้งตำบล

โดยในบ้าน 1 หน่วย จะมีผู้อยู่อาศัยตั้งแต่ 1-5 ครอบครัว ที่จะมีทั้งเด็ก ผู้สูงอายุ และคนว่างงาน โดยจะมีคนหารายได้หลักเพื่อนำมาใช้จ่ายและดูแลคนในบ้าน รายได้เฉลี่ย

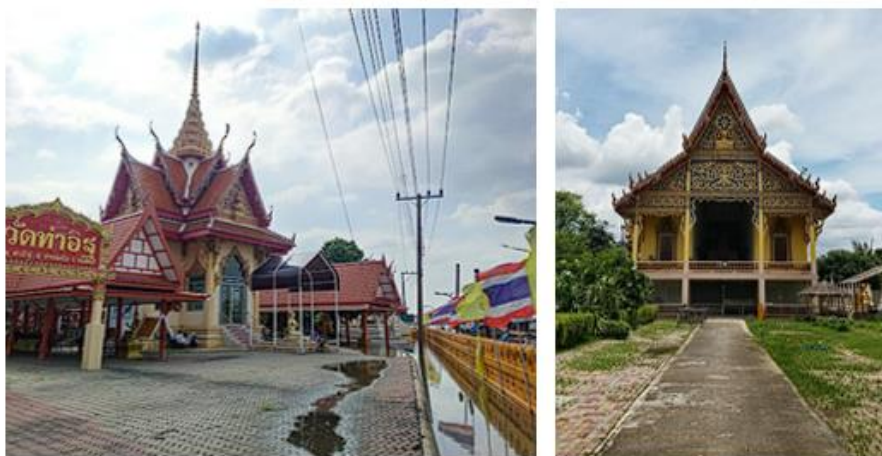
ต่อครอบครัวจึงไม่เพียงพอกับการใช้จ่ายในแต่ละเดือน รายรับเท่ากับรายจ่าย อีกทั้งยังปัญหาหนี้สินนอกระบบที่เป็นปัญหาให้กับครัวเรือน อาชีพส่วนใหญ่เป็นอาชีพรับจ้างแบบไม่ประจำ หรือรายวัน ทำให้ได้รับรายได้ไม่แน่นอน

4.2.5 ลักษณะทางสถาปัตยกรรม

ด้วยเหตุผลทางด้านความหลากหลายของเชื้อชาติ ศาสนา และระยะเวลาในการก่อตั้งถิ่นฐานเป็นเวลายาวนานร่วมสมัย ก่อให้เกิดการผสมผสานและถ่ายทอดวัฒนธรรมที่มีการต่อยอดจนถึงรูปแบบสถาปัตยกรรมในรูปแบบของวัด มัสยิด ซึ่งถือได้ว่าเป็นที่พึงพิงทางใจของคนในตำบลท่าอิฐ ก่อให้เกิดสถาปัตยกรรมร่วมสมัยที่ยังคงหลงเหลือกลิ่นอายความเป็นอดีตให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน

วัดท่าอิฐ

วัดนี้สร้างขึ้นมาราวปี พ.ศ. 2315 เดิมวัดสร้างอยู่บนที่ดอน ต่อมาจึงได้ย้ายมาตั้งใกล้แม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งปัจจุบันเรียกว่า “แม่น้ำอ้อมเกร็ด” วัดอยู่ตรงกันข้ามกับวัดศาลากุน (เกาะเกร็ด) การที่ย้ายมาเพื่อจะได้สะดวกในการคมนาคมและที่ได้นามว่า “วัดท่าอิฐ” จากคำบอกเล่าของประชาชนในสมัยนั้นส่วนมากมีอาชีพปั้นอิฐ และเป็นท่าขึ้นลงจึงได้นามเช่นนั้น ต่อมาในราวปี พ.ศ. 2351 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ให้เจ้าพระยาพลเทพ (บุญนาค) ยกกองทัพไปสมทบกับเมืองสงขลา พัทลุง จนนะ มอบให้หลวงนายฤทธิ์ (เถียนจง) นำทัพไปตีเมืองปัตตานี ได้ชัยชนะจึงได้จับตัวระตุปะกาลันมาไว้ที่กรุงเทพมหานคร จนปัจจุบันนี้ ชาวไทยมุสลิมจึงได้อยู่หนาแน่น “วัดท่าอิฐ” จึงได้ตั้งอยู่ในศูนย์กลางของชาวไทยมุสลิมมาจนถึงทุกวันนี้ ส่วนบุคคลผู้สร้างวัดนี้ไม่ปรากฏ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ.2525 เขตวิสุงคามสีมา กว้าง 22 เมตร ยาว 50 เมตร

ภาพที่ 23 วัดท่าอิฐ

มัสยิดท่าอิฐ

ในต้นกรุงรัตนโกสินทร์ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) มีชาวไทยมุสลิมอพยพมาจากจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้ามาตั้งรกรากอยู่ใกล้เมืองหลวง ซึ่งกลุ่มมุสลิมที่มาอยู่เป็นชุมชนใหญ่คือที่บ้านท่าอิฐ ริมแม่น้ำเจ้าพระยา จ.นนทบุรี โดยมีผู้นำชุมชนคือ โต๊ะกีวังกะ มาทำงานให้แก่ประเทศชาติ จนได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นนายกองวังกะมา ทำหน้าที่ดูแลพี่น้องชาวไทยมุสลิมใน จ.นนทบุรี และได้รับพระราชทานที่นาสำหรับเพาะปลูกทำมาหากิน จนจัดตั้งเป็นชุมชนมุสลิมท่าอิฐ เมื่อนายกองวังกะมาสิ้นชีวิตลง หลวงสะมาแอทำหน้าที่หัวหน้าชุมชนดูแลทุกข์สุขของพี่น้องชาวไทยมุสลิมที่ตำบลท่าอิฐ หลวงสะมาแอเป็นผู้ริเริ่มบุกเบิกสร้างมัสยิดท่าอิฐขึ้นใหม่ในที่ดินพระราชทานเพื่อรองรับจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น และเป็นมัสยิดที่เด่นสง่าริมแม่น้ำเจ้าพระยามาจนถึงทุกวันนี้ มัสยิดท่าอิฐจึงเป็นชุมชนใหญ่

ภาพที่ 24 มัสยิดท่าอิฐ

วัดเชิงเลน

วัดเชิงเลนมีเนื้อที่ 16 ไร่ สร้างขึ้นสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลาง แต่ไม่ปรากฏหลักฐานในการสร้างที่ชัดเจน สันนิษฐานว่า สร้างขึ้นพร้อมกับวัดท้ายอ่าวและวัดเชิงท่า ซึ่งตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันออก ต่อมากรมชลประทานได้ย้ายหน่วยงานบางส่วนมาจากแขวงสามเสน เขตดุสิต กรุงเทพฯ มาตั้งที่ อ.ปากเกร็ด และ อ.เมือง จึงเวนคืนที่ดินตั้งแต่ที่ดินติดกับถนนติวานนท์ฝั่งตะวันตกจรดถึงแม่น้ำเจ้าพระยา วัดท้ายอ่าวและวัดเชิงท่าอยู่ในเขตพื้นที่เวนคืนที่ดินของกรมชลประทานประกอบกับไม่มีพระภิกษุและสามเณรจำพรรษา กรมการศาสนาจึงประกาศยกเลิกวัดท้ายอ่าว และวัดเชิงท่า ต่อมาภายหลังวัดท้ายอ่าว ชาวบ้านพากันเรียกชื่อใหม่ว่า วัดหน้าโบสถ์บ้าง วัดหลวงพ่อเสื่อ

ภาพที่ 25 วัดเชิงเลน

ภาพที่ 26 ผังวัดเชิงเลน

วัดแสงสิริธรรม

วัดแสงสิริธรรม เป็นวัดเก่าที่เริ่มสร้างหลังจากการสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ได้เพียง 2 ปี ภายในพระอุโบสถเก่า เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูโรจนชัย หรือที่ชาวบ้านเรียก หลวงพ่อโต พระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัย กับหลวงพ่อดำ พระพุทธรูปหล่อสัมฤทธิ์ ปางมารวิชัย สมัยอยุธยา สำหรับหลวงพ่อดำองค์นี้เคยถูกขโมยอุ้มหายไปถึง 3 ครั้ง แต่ก็มีอันเป็นไปเกิดขึ้นแก่หัวขโมยจนทำให้สามารถอัญเชิญกลับคืนมาได้ทั้ง 3 ครั้ง โดยรอบพระอุโบสถเก่า เป็นที่แสดงเรือเก่าหลายลำ อันสะท้อนถึงวิถีชีวิตดั้งเดิมแบบชาวบ้านภาคกลางหลายๆ รูปแบบ มีเรือที่ขุดจากไม้ตะเคียนทั้งต้นอยู่ 2 ลำ ลำใหญ่ กว้างประมาณ 2.5 เมตร อายุกว่า 100 ปี

ภาพที่ 27 วัดแสงสิริธรรม

ภาพที่ 28 ตลาดน้ำวัดแสงสิริธรรม

4.3 การจัดการข้อมูลด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมของตำบลท่าอิฐ

การศึกษาขั้นตอนนี้เป็นการวิเคราะห์เนื้อหา และความสำคัญที่เน้นเฉพาะบริเวณพื้นที่ศึกษา เป็นการสรุปคุณลักษณะสำคัญของตำบลท่าอิฐ เพื่อเป็นการลดระยะเวลาในกระบวนการ สร้างความเข้าใจร่วมกัน และกำหนดกรอบของเนื้อหาสาระในการสำรวจ ดังนี้

4.3.1 สรุปคุณลักษณะสำคัญของตำบลท่าอิฐ

1) ด้านคุณค่าและความสำคัญของตำบลท่าอิฐ ประกอบด้วยองค์ประกอบ และลักษณะเด่นของภูมิทัศน์ในชุมชน ได้แก่

1.1) คุณค่าและความสำคัญของตำบลท่าอิฐ

ตำบลท่าอิฐมีคุณค่าความสำคัญในด้านความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ชาวไทย - ศาสนาพุทธ ชาวไทยมุสลิม – ศาสนาอิสลาม อันเป็นผลที่สืบเนื่องมาจากการอพยพที่อยู่อาศัยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) นอกจากนี้ตำบลท่าอิฐยังมีคุณค่าด้านความสวยงามของลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่เกิดจากสถานที่ที่พักทางใจอัน ได้แก่ วัด และมัสยิด ก่อให้เกิดลักษณะของสถาปัตยกรรมจากโบราณสถาน โบราณวัตถุในสมัยนั้น จากโบสถ์ วิหารสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นขึ้น และยังคงมีเค้าโครงให้เห็นบ้างในปัจจุบัน

1.2) องค์ประกอบลักษณะเด่นทางสถาปัตยกรรม

ตำบลท่าอิฐมีลักษณะโดดเด่นทางด้านสถาปัตยกรรมที่สำคัญ โดยสามารถจำแนกได้ดังต่อไปนี้

(1) สถาปัตยกรรมเพื่อพักอาศัย สำหรับอาคารที่พักอาศัยจะมีด้วยกัน 2 ประเภทหลัก ๆ ประกอบด้วยอาคารไม้ ซึ่งได้ทำการก่อสร้างตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย และอาคารก่ออิฐฉาบปูน อาคารครึ่งปูนครึ่งไม้ สถาปัตยกรรมสมัยใหม่ซึ่งได้รับอิทธิพลจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เจริญก้าวหน้าขึ้น

ภาพที่ 29 บ้านหลังที่ 1 (ซ้ายมือ) สถาปัตยกรรมเพื่อพักอาศัย (อาคารก่ออิฐฉาบปูน และครึ่งปูนครึ่งไม้) บ้านหลังที่ 2 (ขวามือ) สถาปัตยกรรมเพื่อพักอาศัย (อาคารไม้)

(2) สถาปัตยกรรมเพื่อการพาณิชย์กรรม ในอดีตชาวบ้านในตำบลท่าอิฐส่วนใหญ่เคยมีอาชีพปั้นอิฐ ก่อสร้างจากดินเผา มีท่าเรือส่งอิฐจำหน่ายตามบริเวณริมฝั่งเจ้าพระยา ซึ่ง

เมื่อเวลาเปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจที่มีการส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านอาชีพของคนในชุมชน ประกอบกับการเข้ามาภาคอุตสาหกรรม ทำให้เกิดโรงงาน โรงโกดังมากขึ้น เช่น โรงฆ่าสัตว์ โค กระบือ แพะ แกะ ที่ถูกต้องตามกฎหมาย 4 โรง ซึ่งโดยทุกโรงงานมีบุคลากรที่ผ่านการอบรมเรื่องฮาลาล จากทางราชการรับรองด้วย

ภาพที่ 30 ตัวอย่างสถาปัตยกรรมเพื่อการพาณิชย์กรรม

2) ด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของตำบลทำอิฐ ประกอบด้วยองค์ประกอบและลักษณะเด่นที่สำคัญ ดังนี้

2.1) องค์ประกอบเด่นและลักษณะเด่นของกิจกรรมทางวัฒนธรรมและความเชื่อ เนื่องจากชุมชนดังกล่าวมีการอพยพของชาวไทยมุสลิมซึ่งอพยพมาจากจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้ามาตั้งรกรากอยู่ใกล้เมืองหลวง อีกทั้งผู้นำชุมชนคือ โต๊ะกีวังกะมา ทำงานให้แก่ประเทศชาติจนได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็น นายกองวังกะมา และได้รับพระราชทานที่นาสำหรับเพาะปลูกทำมาหากินจนตั้งเป็นชุมชนมุสลิมทำอิฐในปัจจุบัน ย่อมทำให้เกิดศาสนสถานที่มีความโดดเด่น และแตกต่างกันออกไป จึงทำให้เกิดการดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญา ภาษา อาหาร หรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ได้แก่

(1) วัดเชิงเลน

เป็นวัดโบราณเก่าแก่ตามประวัติของวัดมีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี แต่ไม่ปรากฏหลักฐานที่มาของผู้สร้าง แต่ก็คาดกันว่าสร้างพร้อม ๆ กับวัดทำยาว และวัดเชิงท่า ซึ่งตั้งอยู่คนละฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ช่วงเวลาที่ผ่านมา วัดแห่งนี้ผ่านทั้งช่วงเวลาที่ถูกไฟไหม้จนเกือบจะกลายเป็นวัดร้าง และได้รับการพัฒนาจนรุ่งเรือง โดยที่มีพุทธศาสนิกชนเป็นผู้อุปถัมภ์ตลอดมา เดิมตั้งอยู่ในแขวงสามเสน กรุงเทพฯ ต่อมาย้ายมาตั้งริมน้ำเจ้าพระยา ตำบลท่าอิฐ เขตอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เหตุเพราะทางกรมชลประทานใช้พื้นที่บริเวณแขวงสามเสน จึงต้องย้ายวัดเชิงเลน ได้ขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ 1 เมษายน พ.ศ. 2456 นับถึงปัจจุบันจึงมีอายุได้ 109 ปี (พ.ศ. 2565) ซึ่งภายในวัดเชิงเลนมีอุโบสถหลังเก่าประดิษฐานพระประธาน พระพุทธรูปปางมารวิชัย

สำหรับโบสถ์หลังใหม่วัดเชิงเลนใช้เวลาก่อนสร้างมาแล้วประมาณ 3 ปี ปัจจุบันอยู่ระหว่างตกแต่งภายนอกโบสถ์ให้สวยงาม ทั้งการปั้นรูปดอกพุดตาลและมีเครื่องถ้วยชามที่ปั้นดินเผาประดับตกแต่ง ภายในโบสถ์ตกแต่งด้วยไม้ผสมปูนอย่างงดงาม ขณะที่พระประธานทางวัดกำลังเตรียมหล่อขึ้น จากการสอบถามช่างผู้ดูแลคาดว่าโบสถ์จะตกแต่งแล้วเสร็จต้องใช้เวลาอีกประมาณ 1 ปี

ภาพที่ 31 ตัวอย่างสถาปัตยกรรมวัดเชิงเลน

ภาพที่ 32 ตัวอย่างสถาปัตยกรรมวัดเชิงเลน (โบสถ์หลังใหม่)

(2) วัดท่าอิฐ

ตั้งอยู่เลขที่ 1 หมู่ 7 ซอยท่าอิฐ รัตนธิเบศร์ ตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด นนทบุรี 11120 นับเป็นอีกหนึ่งวัดเก่าแก่อายุกว่า 200 ปี ที่มีความสำคัญต่อคนในพื้นที่รอบ ๆ บริเวณวัดแห่งนี้ เป็นที่ประดิษฐานของหลวงพ่อดโต และหลวงพ่อเชยในมณฑลปริมณีน

ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ.2316 ชาวบ้านในชุมชนดังกล่าวส่วนใหญ่ประกอบอาชีพปั้นอิฐ และเป็นทำขึ้นลงเรือเพื่อก่อสร้างวัดขุนอินทประมูล จึงได้ซื้อตามท่าเรือไปโดยปริยาย พระประธานในอุโบสถชาวบ้านเรียกว่า หลวงพ่อเพชร พระประธานในวิหารชาวบ้านเรียกว่า หลวงพ่อขาว เป็นพระพุทธรูปที่สร้างในสมัยอยุธยากว่า 200 ปีมาแล้ว ประดิษฐานอยู่ในวิหารมหาธาตุ เมื่อเข้าไปในวัดจะมองเห็นพระธาตุเจดีย์ศรีโพธิ์ทอง โดดเด่นสีทองอร่าม โดยได้สร้างพระธาตุเจดีย์ขึ้นราว พ.ศ. 2535 พระครูสุคนธ์ศีลคุณ (หลวงพ่หอม) มีดำริจะสร้างเจดีย์ขึ้นในบริเวณวัด มีความกว้าง 40 เมตร สูง 73 เมตร รูปแบบศิลปะลังกา-อยุธยา และรัตนโกสินทร์ ลักษณะเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยม มีองค์ระฆังและปล้องไฉน 32 ปล้อง เพื่อทดแทนเจดีย์หลังเดิม ซึ่งตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าอุโบสถที่ผุพังไปตามกาลเวลาและเพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุส่วนพระศอกของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระพุทธรูปปางต่าง ๆ ประดิษฐานในพระเจดีย์ เป็นสมบัติของศาสนาและเพื่อระลึกถึงพระคุณของพระองค์ที่สั่งสอนสัตว์โลกจนเพียบพร้อมไปด้วยศีล สมาธิ ปัญญา ผู้ปฏิบัติ ยิ่ง ๆ ขึ้นไป จนสามารถบรรลุคุณธรรมตามความสามารถของแต่ละบุคคล ต่อมาราว พ.ศ. 2538 พระครูสุคนธ์ศีลคุณได้ทราบอาการพระประชวรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและเป็นช่วงที่กำลังเริ่มก่อสร้างเจดีย์ ด้วยความห่วงใยในพระองค์ท่าน หลวงพ่หอมได้ตั้งสัจจาธิษฐานว่า ขอให้ในหลวงทรงหายจากอาการพระประชวร ถ้าเป็นไปตั้งสัจจาธิษฐาน จะสร้างเจดีย์ถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระองค์ท่าน และได้ทรง

พระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานชื่อเจดีย์ว่า พระธาตุเจดีย์ศรีโพธิ์ทอง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเสด็จมาเปิดเมื่อปี พ.ศ. 2543

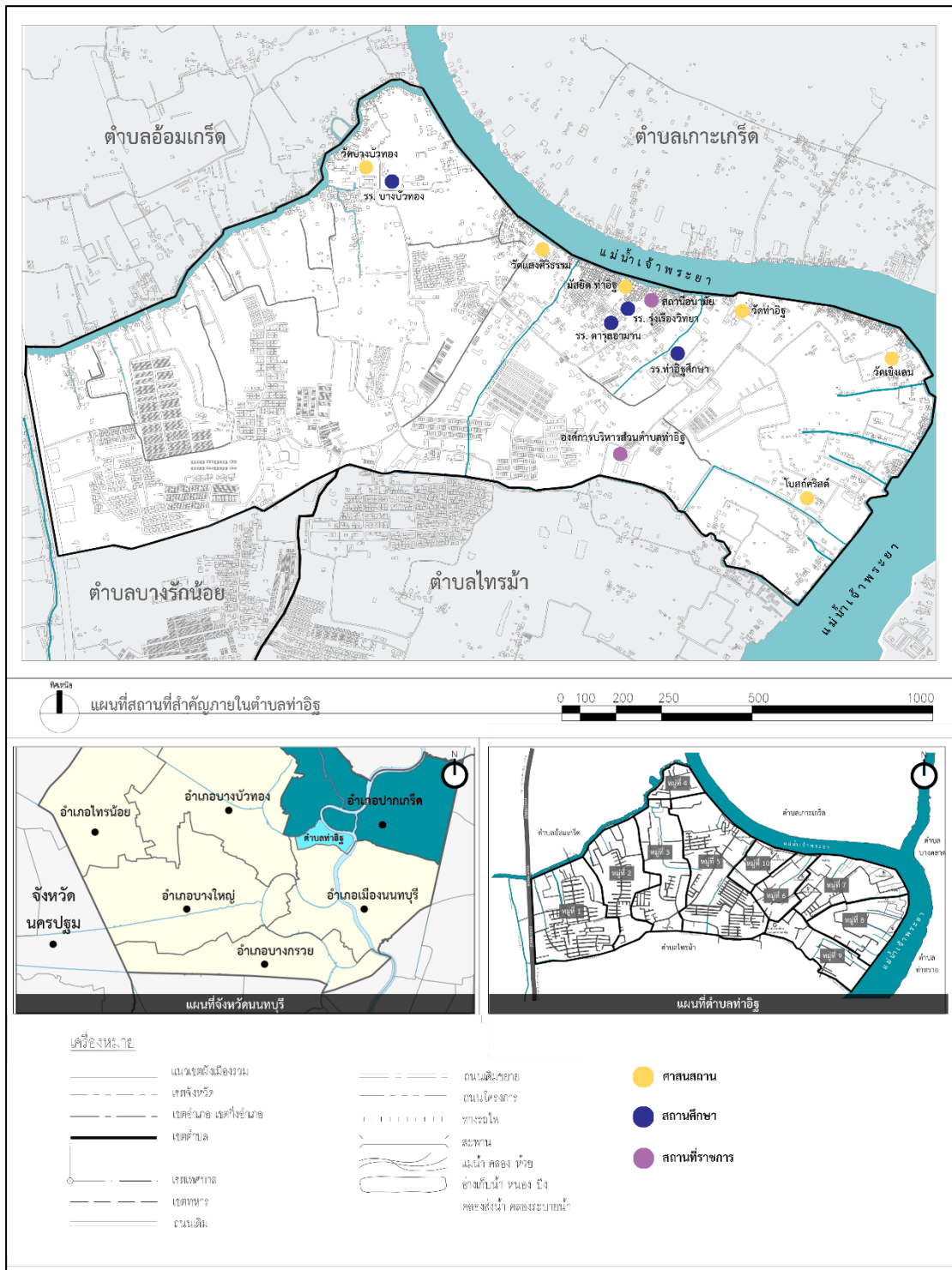
ภาพที่ 33 ตัวอย่างสถาปัตยกรรมวัดท่าอิฐ

(3) มัสยิดท่าอิฐ

มัสยิดท่าอิฐ เป็นศาสนาสถานอีกแห่งหนึ่งของชาวไทยมุสลิมที่มีความสำคัญและขนาดใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของจังหวัด โดยมีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนานตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ โดยในอดีตนั้นชาวไทยมุสลิมจำนวนหนึ่งได้อพยพย้ายถิ่นฐานจากจังหวัดปัตตานี และจังหวัดชายแดนภาคใต้อื่น ๆ เข้ามาตั้งรกรากอยู่อาศัยในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงกับเมืองหลวง ซึ่งก็รวมถึงพื้นที่ตำบลท่าอิฐในปัจจุบันนี้ด้วย ต่อมาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ชาวไทยมุสลิมในเมืองหลวงจำนวนมากได้อพยพหนีภัยสงครามออกไปยังพื้นที่อื่น ๆ และส่วนหนึ่งก็ได้ย้ายมาตั้งถิ่นฐานอยู่บ้านท่าอิฐแห่งนี้ โดยชาวไทยมุสลิมที่อยู่อาศัยรวมกันในพื้นที่นี้ได้ร่วมกันปฏิบัติศาสนกิจ ณ มัสยิดท่าอิฐมาอย่างต่อเนื่องโดยตลอด ตั้งแต่เมื่อครั้งอดีตจวบจนปัจจุบัน (อาดิศร์ อิดริส รักษมณี, 2557) ซึ่งตัวอาคารของมัสยิด/ บาแล มิมบับ, หออะซาน, โคม่ออกแบบทางสถาปัตยกรรมโดยใช้มัสยิดนาบาวีเยมะดีนะห์เป็นต้นแบบ

ภาพที่ 34 ตัวอย่างสถาปัตยกรรมมัสยิดทำอิฐ

ภาพที่ 35 ผังสถานที่สำคัญในตำบลท่าอิฐ
ที่มา: นนทบุรี ปรับปรุงจาก Google Map, [โปรแกรมคอมพิวเตอร์], 2020

3) ด้านสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

ตำบลท่าอิฐส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่มติดแม่น้ำเจ้าพระยาและคลองบางบัวทอง มีคูคลองทั้งตามธรรมชาติและที่ขุดใหม่เป็นจำนวนมาก เชื่อมโยงติดต่อกัน สามารถใช้สัญจรไปมาระหว่างหมู่บ้าน ตำบล อำเภอใกล้เคียงได้ ซึ่งเป็นย่านชุมชนหนาแน่น โดยทั่วไปพื้นที่ส่วนห่างจากแม่น้ำและลำคลองไม่มากจึงประสบปัญหาน้ำท่วมเป็นประจำทุกปี

ดังนั้น คุณค่าและความสำคัญของพื้นที่ติดแม่น้ำเจ้าพระยาและคูคลอง นอกจากการใช้ประโยชน์เพื่อการอุปโภค บริโภคและการเกษตรแล้ว ยังมีการใช้ประโยชน์จากเมืองท่าในการสัญจรไปมาได้ อีกทั้งอาจกลายเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาตำบลท่าอิฐโดยเฉพาะการใช้เพื่อลำเลียงขนส่งสินค้า และเส้นทางการคมนาคมเพื่อชื่นชมทรัพยากรธรรมชาติและสถานที่ท่องเที่ยวภายในตำบลท่าอิฐได้อีกด้วย

4) ด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และมรดกทางวัฒนธรรม

ประกอบด้วยองค์ประกอบและลักษณะเด่นที่สำคัญเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชน วิถีชีวิต รวมถึงวัฒนธรรมประเพณี ที่ส่งผลให้เกิดการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม กาลเวลา ลักษณะสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไป ก่อให้เกิดเสน่ห์ในรูปแบบของชุมชนริมน้ำ 70 เปอร์เซนต์ของชุมชนชาวไทย-มุสลิม มีเอกลักษณ์ทางศาสนาและประเพณีของชาวมุสลิมอยู่อย่างชัดเจน สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่จะช่วยสร้างจุดขายให้กับท่าอิฐให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่จะนำมาซึ่งเศรษฐกิจและอาชีพที่มั่นคงได้

4.4 การแปลความหมายข้อมูล

เป็นการแปลความหมายข้อมูลจากข้อมูลที่ได้กล่าวมาข้างต้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจในข้อมูลต่าง ๆ ก่อนที่จะดำเนินงานในขั้นตอนต่อไป โดยมีหัวข้อดังต่อไปนี้

4.4.1 คุณค่าและความสำคัญของชุมชน

จากการศึกษาข้อมูลสามารถนำข้อมูลที่ได้เพื่อมาแปลความหมายเกี่ยวกับคุณค่าและความสำคัญของตำบลท่าอิฐดังต่อไปนี้

1) ด้านประวัติศาสตร์

ตำบลท่าอิฐ เป็นชื่อเรียกติดปากของชาวบ้านมาตั้งแต่ปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา ราวประมาณ 200 ปีกว่ามาแล้ว เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพปั้นอิฐ ก่อสร้างจากดินเผา มีท่าเรือส่งอิฐจำหน่ายตามบริเวณริมฝั่งเจ้าพระยาจนผู้คนทั่วไปเรียกติดปากว่า “ท่าอิฐ” สืบเรื่อยมาต่อมาในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) มีชาวไทยมุสลิมอพยพมาจากจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้ามาตั้งรกรากอยู่ใกล้เมืองหลวง โดยมีผู้นำ

ชุมชนคือ โต๊ะกวีวังกะมา ทำงานให้แก่ประเทศชาติ จนได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็น นายกองวังกะมา ทำหน้าที่ดูแลพี่น้องชาวไทยมุสลิม และได้รับพระราชทานที่นาสำหรับเพาะปลูกทำมาหากินจนตั้งเป็นชุมชนมุสลิมท่าอิฐ

ตำบลท่าอิฐมีคุณค่าความสำคัญในด้านความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ชาวไทย-ศาสนาพุทธ ชาวไทยมุสลิม-ศาสนาอิสลาม อันเป็นผลที่สืบเนื่องมาจากการอพยพที่อยู่อาศัยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) นอกจากนี้ตำบลท่าอิฐยังมีคุณค่าด้านความสวยงามของลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่เกิดจากสถานที่ที่พักทางใจอันได้แก่ วัดและมัสยิด ก่อให้เกิดลักษณะของสถาปัตยกรรมจากโบราณสถาน โบราณวัตถุในสมัยนั้นจากโบสถ์วิหารสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นขึ้น และยังคงมีเค้าโครงให้เห็นบ้างในปัจจุบัน

2) ลักษณะเด่นทางโครงสร้างของชุมชน

แต่แรกเริ่มมีการติดต่อค้าขาย และขนส่งสินค้าโดยการคมนาคมทางน้ำ ซึ่งในปัจจุบันก็ยังใช้เป็นเส้นทางสัญจรทางน้ำในการเดินทางระหว่างหมู่บ้านอยู่ ต่อมาเมื่อมีการพัฒนาของเมืองทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการตั้งถิ่นฐาน มีทางหลวงแผ่นดินที่ 302 ถนนรัตนธิเบศร์ และถนนราชพฤกษ์เป็นเส้นทางในการคมนาคมบนบก โดยมีถนนคอนกรีตเสริมเหล็กเชื่อมเป็นเครือข่ายทั่วทุกหมู่บ้าน

3) รูปแบบสถาปัตยกรรมที่แสดงคุณค่าของชุมชน

รูปแบบของสถาปัตยกรรมที่แสดงออกถึงคุณค่าของชุมชนในรูปแบบของศาสนสถาน (วัดเชิงเลน วัดท่าอิฐ มัสยิดท่าอิฐ) รูปแบบสถาปัตยกรรมเพื่อพักอาศัยโดยสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้านในการประกอบอาชีพ ก่อให้เกิดการผสมผสาน และถ่ายทอดวัฒนธรรม ความรู้ที่มีเพื่อต่อยอดจนเกิดเป็นรูปแบบทางสถาปัตยกรรมนี้ขึ้นมา อีกทั้งยังมีสถาปัตยกรรมเพื่อการพาณิชย์กรรม ที่ได้รับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง

4) องค์ประกอบ และลักษณะเด่นของภูมิทัศน์

ลักษณะเด่นที่มีความสำคัญของภูมิทัศน์ในตำบลท่าอิฐนั้น ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็นมิติทางกายภาพ และมิติทางทรัพยากรและแหล่งที่อยู่ เช่น แม่น้ำเจ้าพระยา

5) องค์ประกอบและลักษณะเด่นทางภูมิสัญลักษณ์

องค์ประกอบของชุมชนที่มีความโดดเด่นทางคุณค่าของชุมชน ทั้งที่เป็นการสร้างขึ้นโดยมนุษย์ เช่น ท่าเรือ ศาสนสถาน สะพานข้ามคลอง และที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ เช่น แม่น้ำเจ้าพระยา คลองบางบัวทอง โดยภูมิสัญลักษณ์เหล่านี้จะช่วยเป็นสิ่งเตือนใจ และจดจำสำหรับผู้คนในพื้นที่ หรือนักท่องเที่ยวที่สะท้อนถึงความเป็นมาของคนในอดีตจนถึงปัจจุบัน และความเชื่อของชุมชนที่มีความเกี่ยวข้อง

4.4.2 วัฒนธรรมและวิถีชีวิต

- 1) การที่ตำบลท่าอิฐมีการอพยพย้ายถิ่นจากคนหลายเชื้อชาติ ทำให้เกิดแหล่งรวมของผู้คนหลากหลาย ย่อมทำให้เกิดศาสนาสถานที่มีความโดดเด่น และแตกต่างกันออกไป จึงทำให้เกิดกิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญา หรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนขึ้น เช่น ภาษายาวี ประเพณีรอมฎอน ประเพณีวันลอยกระทง เนื้อสวรรค์ทอดกล้วยแปรรูป เนื้อแปรรูป
- 2) สถานที่สืบทอดทางวัฒนธรรมและความเชื่อ พื้นที่รองรับกิจกรรมทางวัฒนธรรมและความเชื่อ เช่น แม่น้ำเจ้าพระยา วัดเชิงเลน วัดท่าอิฐ วัดแสงสิริธรรม มัสยิดท่าอิฐ
- 3) กิจกรรมที่สนับสนุนชีวิตประจำวัน กิจกรรมที่เกิดจากการปรับตัว เปลี่ยนเพื่อตอบสนองการใช้ชีวิตประจำวัน และการเปลี่ยนแปลงจากระบบเศรษฐกิจ เช่น การเปลี่ยนจากอาชีพปั้นอิฐในอดีตมาเป็นพนักงานรับจ้างของโรงงานอุตสาหกรรมแทน หรือเปลี่ยนแปลงจากการเกษตร ทำสวนมาเป็นบ่อเลี้ยงปลาแทน

4.4.3 กลุ่มชนชาติและชาติพันธุ์

ตำบลท่าอิฐเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรม ซึ่งถือได้ว่าเป็นแหล่งรวมของผู้คนหลากหลายหลายเชื้อชาติ ศาสนา อันได้แก่ ชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม ที่สำคัญคู่กับชุมชน

4.4.3.1 ชาวไทยพุทธ ตั้งถิ่นฐานอยู่ดั้งเดิม มีวิถีชีวิตริมแม่น้ำมานาน ประกอบอาชีพ ทำสวน และทำประมงขนาดเล็ก

4.4.3.2 ชาวไทยมุสลิม อพยพมาจากทางใต้ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ร่องมาตามแม่น้ำเจ้าพระยา จึงหาที่พักหลักทำมาหากิน

บทที่ 5

การศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์ ประเด็นปัญหา

โดยการศึกษาเนื้อหาในบทที่ 5 เป็นการวิเคราะห์ศักยภาพและบทบาทของพื้นที่ศึกษา รวมถึงการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาของพื้นที่ โครงสร้างและกลไกการบริหารจัดการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาสาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์วัฒนธรรมของตำบลท่าอิฐ โดยมีรายละเอียดในการศึกษาดังนี้

5.1 การวิเคราะห์ศักยภาพและปัญหาในพื้นที่ศึกษา

5.1.1 บทบาทและศักยภาพของพื้นที่

1) ด้านที่ตั้ง

ตำบลท่าอิฐมีลักษณะเป็นพื้นที่ราบลุ่ม เชื่อมเส้นทางธรรมชาติด้วยแม่น้ำเจ้าพระยา และลำคลอง จึงเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาจะต้องอนุรักษ์ และใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน โดยเฉพาะเรื่องการส่งเสริมสนับสนุนอาชีพเกษตรกรรมในระบบการปลูกพืชสวน เนื่องจากทรัพยากรที่ดินของจังหวัดนนทบุรีเป็นดินที่ราบลุ่ม ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะกับการเกษตรกรรม โดยเฉพาะการปลูกข้าวและทำสวนผลไม้ได้ดี อีกทั้งลักษณะภูมิประเทศเหมาะสมแก่การใช้เป็นที่จอดเรือ รับส่งสินค้า หรือใช้เป็นสถานที่หลบลมพายุและลมมรสุม ซึ่งอาจทำให้กลายเป็นชุมชนการค้าและท่าเรือเหมือนครั้งสมัยก่อนได้อีกด้วย

ภาพที่ 36 ตัวอย่างพื้นที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา

2) ด้านสังคมและวัฒนธรรม

จากสภาพที่ตั้งและความเป็นมาของบรรพบุรุษชาวไทย และชาวไทยมุสลิม ที่ทำการอพยพย้ายถิ่นฐานมาตั้งรกรากในสมัยต้นรัชสมัยที่ 1 ทำให้ตำบลท่าอิฐเป็นแหล่งรวมของผู้คน หลากหลายหลายตาที่เข้ามา มีความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา จนเกิดเป็นพหุสังคมที่มีความ หลากหลายก่อให้เกิดการผสมผสานของวัฒนธรรม มีการถ่ายทอด ส่งต่อผ่านประเพณี วิถีชีวิต และ สถาปัตยกรรมให้เห็นมาถึงปัจจุบัน

3) ด้านเศรษฐกิจ

จากการประกอบอาชีพปั้นอิฐ ก่อสร้างจากดินเผา มีท่าเรือส่งอิฐจำหน่าย ตามบริเวณริมฝั่งเจ้าพระยาจนผู้คนทั่วไปเรียกติดปากว่า “ท่าอิฐ” ในอดีต เกิดการเปลี่ยนแปลงของ การประกอบอาชีพของประชากรในชุมชนให้เป็นที่ไปตามเศรษฐกิจในยุคปัจจุบันมากขึ้น ได้แก่

3.1) การเกษตร มีการปลูกพืชสวน ผลไม้ และทุเรียน โดยมีการประสานงานร่วมกับเกษตรอำเภอปากเกร็ดในการส่งเสริมให้ความรู้ และพัฒนางานด้านการเกษตรอย่างต่อเนื่องและบูรณาการ

3.2) การประดิษฐ์ มีอาชีพนักสร้างเรือหางยาวเพื่อการคมนาคม และ การแข่งขันประจำปี

3.3) การประมง โดยมีการเลี้ยงปลานิล ปลาอุกในกระชังไว้ เพื่อจัดจำหน่าย และเพาะเลี้ยงปลานิลจิตรลดาจำนวน 1 บ่อ

3.4) การปศุสัตว์ โดยมีโรงฆ่าสัตว์จำนวน 4 แห่งที่ผ่านการรับรองมาตรฐาน ฮาลาลแล้ว

3.5) การท่องเที่ยว ได้แก่ ตลาดน้ำวัดแสงสิริธรรม สวนสมุนไพรวัดท่าอิฐ และบ้านขนมหวานบ้านท่าลูกตาล

3.6) โรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลาง จำนวน 11 แห่ง

5.1.2 สถานการณ์ปัญหาของพื้นที่

1) สถานการณ์ในปัจจุบัน

สภาพโดยทั่วไปของชุมชนนั้นส่วนใหญ่เกิดการเปลี่ยนแปลงไป อันเนื่องมาจากปัญหาทางด้านการขยายปริมาณของจำนวนประชากร เพราะคนในชุมชนส่วนใหญ่ ต้องการอาศัยอยู่ในพื้นที่เดิม จึงทำการซ่อมแซมและปรับปรุงบ้านให้มีความมั่นคงแข็งแรงมากยิ่งขึ้น เกิดปัญหาบ้านคับแคบไม่เพียงพอต่อที่อยู่อาศัย ปัญหาทางด้านสภาพแวดล้อม จากพื้นที่ราบลุ่มและ อยู่ติดกับแม่น้ำ ลำคลองของภูมิประเทศทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมขังในพื้นที่ทุกปี ส่งผลกระทบโดยตรง

ต่อสุขภาพของสมาชิกในครอบครัว รวมถึงโรคภัยต่าง ๆ ที่มากับน้ำท่วมขังด้วย ส่วนปัญหาด้านเศรษฐกิจส่งผลถึงปัญหาด้านสาธารณสุขที่ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมลงจากในอดีต โดยเป็นปัญหาของการขยายพื้นที่บางส่วนเพื่อรองรับการขยายตัวในด้านอุตสาหกรรม มีการจัดสรรที่ดินก่อสร้างหมู่บ้านจัดสรร และโรงงานอุตสาหกรรมขึ้นอย่างหนาแน่น ซึ่งทำให้มีครอบครัวขยายจำนวนมากมีความต้องการที่อยู่อาศัยใหม่เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

2) ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติ

จากทรัพยากรที่ดินของจังหวัดนนทบุรีซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะกับการเกษตรกรรม โดยเฉพาะการปลูกข้าวและทำสวนผลไม้ได้ดี แต่เนื่องจากเกษตรกรต้องประสบปัญหาจากการขยายตัวของเมืองหลวง และน้ำท่วมอยู่บ่อยครั้ง ทำให้เกิดความเสียหาย ส่งผลให้เกษตรกรเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่น ๆ และทำการขายพื้นที่ดังกล่าวให้ภาคอุตสาหกรรมและหมู่บ้านจัดสรรแทน เนื่องจากได้ค่าตอบแทนที่คุ้มค่า ทำให้ไม่ได้ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสม และการรุกรานของทรัพยากรที่อยู่อย่างจำกัดเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยแทน และเชิงพาณิชย์แทน ทำให้ในพื้นที่ตำบลท่าอิฐ เกิดลดลงของจำนวนเกษตรกร ชาวสวนผลไม้ อย่างเห็นได้ชัด พื้นที่ริมน้ำถูกพัฒนาไปในทางที่ไม่เหมาะสมกับวิถีชีวิตริมน้ำ คลองที่เป็นเส้นทางคมนาคมอดีตถูกถมตัดออกไป

3) ปัญหาด้านสถาปัตยกรรม

ปัจจุบันด้วยภาวะเศรษฐกิจ ส่งผลให้อาคารต่าง ๆ เกิดการทิ้งร้างเป็นจำนวนมาก เจ้าของอาคารหรือผู้ประกอบการได้เลิกกิจการไป ซึ่งผู้ประกอบการส่วนใหญ่ไม่นับต้องการที่จะลงทุนเพื่อซ่อมแซมหรือปรับปรุงอาคาร ไม่คุ้มต่อการลงทุน เงินทุนไม่เพียงพอ หรือไม่สามารถพัฒนาการใช้ประโยชน์อาคารให้เป็นประเภทอื่น ๆ ได้ จึงทำให้สภาพอาคารปัจจุบันถูกปล่อยทิ้งร้าง ไม่มีผู้อยู่อาศัย มีสภาพทรุดโทรม และ ปัญหาการขยายตัวของเมืองทำให้อาคารที่มีคุณค่าถูกเมืองทำลายหายไป เช่น สถานที่เผาอิฐ ศาลาริมน้ำ ท่าเรือหางยาว และโรงฆ่าหาละสัตว์ เป็นต้น อาคารเหล่านี้เคยเป็นศูนย์กลางและที่ใช้ประโยชน์โดยคนในชุมชน ส่วนใหญ่จะสามารถพบ ซากอาคาร หรือ อาคารเหล่านี้ที่ถูกทิ้งร้างได้บริเวณ ริมแม่เจ้าพระยา

ภาพที่ 37 ลักษณะสิ่งปลูกสร้างเดิมที่ถูกทิ้งร้างและยังคงหลงเหลือในปัจจุบัน

“ 1 ” ภาพสถานที่ชำแหละวัว-ควายแบบดั้งเดิม ตั้งอยู่บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา

“ 2 ” สิ่งปลูกสร้างบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาที่ยังหลงเหลืออยู่แบบดั้งเดิมและต่อเติม เป็นกลุ่มบ้านพักอาศัย เนื่องจากครอบครัวมีการขยายเป็นครอบครัวใหญ่ ลักษณะเป็นอาคารไม้เรือนภาคกลาง หลังคาสูง

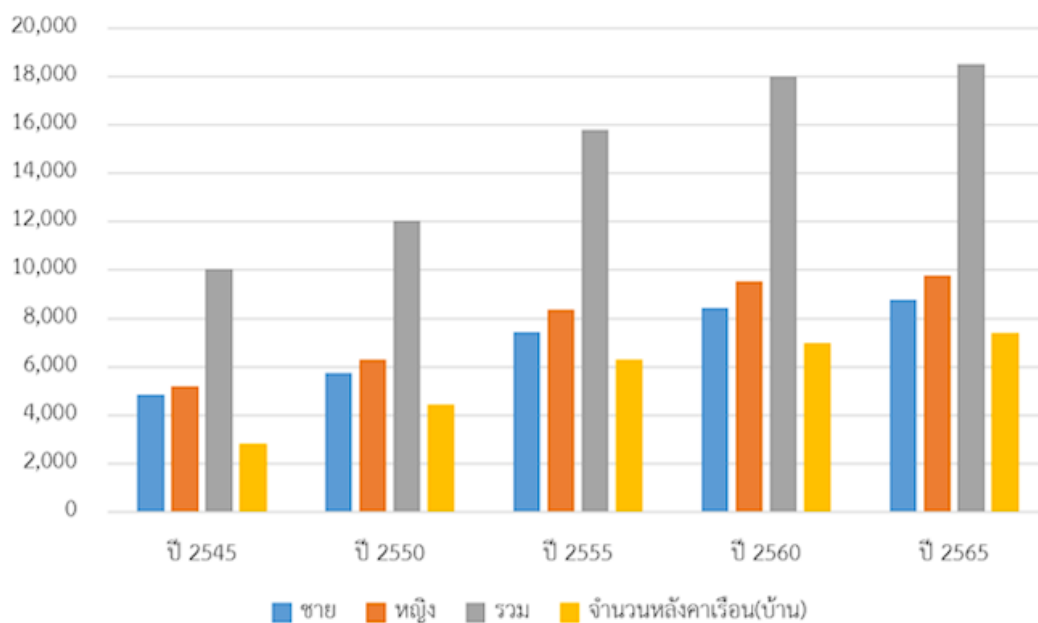
“ 3 ” ศาลาท่าเรือริมแม่น้ำเจ้าพระยา อดีตใช้เป็นสถานีเพื่อสัญจรของหมู่บ้านบริเวณ หรือเป็นส่วนตัวของแต่ละบ้าน

4) ปัญหาทางด้านจำนวนประชากร

ประชากรในตำบลท่าอิฐ ปัจจุบันมีจำนวนประชากรตามสถิติทะเบียนราษฎรจำนวนทั้งหมด 7,396 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด 18,494 คน (กรมการปกครอง, 2565)

โดยเมื่อย้อนดูสถิติเปรียบเทียบจำนวนประชากรจากปี พ.ศ. 2545 และ พ.ศ. 2565 ที่ผ่านมา จะพบว่า จำนวนประชากรในตำบลท่าอิฐได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ อันเนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนสมาชิกในครอบครัวและหมู่บ้านจัดสรรที่เพิ่มเข้ามา ซึ่งส่งผลกระทบต่อพื้นที่ที่อยู่อาศัยที่ไม่เพียงพอ และปัญหาด้านสาธารณสุขจากสภาพชุมชนแออัดนั่นเอง

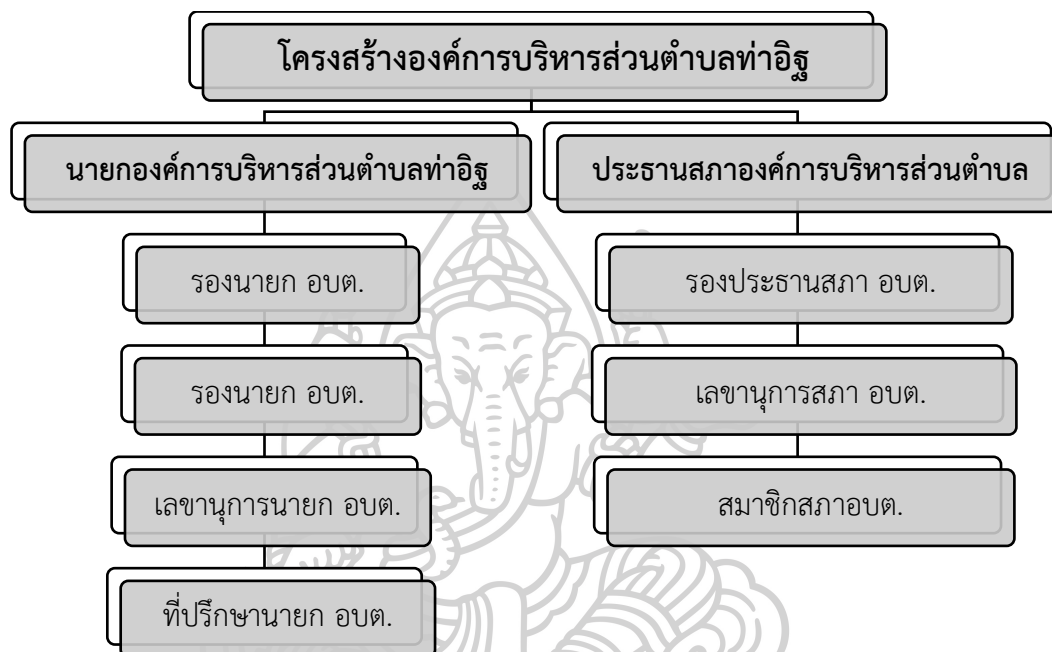
ภาพที่ 38 แสดงสถิติจำนวนประชากรในเขตตำบลท่าอิฐ ระหว่างปี พ.ศ. 2545 - พ.ศ. 2565 ที่มา : ปรับปรุงแก้ไขจาก ระบบสถิติและทะเบียน ปี พ.ศ.2545-2565 (กรมการปกครอง, 2565)

5) ปัญหาด้านพื้นที่สาธารณะ

เนื่องจากตำบลท่าอิฐมีการเพิ่มของจำนวนประชากรและครัวเรือนอย่างต่อเนื่องและรวดเร็วการพัฒนาพื้นที่สาธารณะจึงขาดดูแลและพัฒนาให้ควบคู่ไปพร้อมกับการพัฒนาอย่างอื่นการสัญจร ขาดความต่อเนื่องระหว่างทางแม่น้ำกับถนนสายหลัก ขาดความชัดเจนของสถานีรถ และ ท่าเรือ ถนนมีความคับแคบมากเกินไป รวมทั้งถนนภายในชุมชนและถนนสัญจรของรถยนต์ อีกทั้งยังมีปัญหาของสวนสาธารณะภายในชุมชนที่อยู่ห่างไกลออกจากตัวชุมชน ส่วนสวนที่อยู่ใกล้กับชุมชนนั้นมีความแออัด และเสื่อมโทรม เพราะเจ้าหน้าที่ไม่สามารถเข้าไปดูแลได้ ความต่างของพื้นที่สาธารณะที่ถูกแบ่งโดยศาสนา คนไม่กล้าเข้าไปใช้งาน ตัวอย่างเช่น สวนสาธารณะ ที่อยู่ในวัดพุทธคนอิสลามไม่กล้าเข้าไปใช้งานถูกปิดกั้นโดยขอบเขตของกำแพงวัด เป็นต้น

5.1.3 โครงสร้างและกลไกการบริหารจัดการ

เขตการปกครองแบ่งออกเป็น 10 หมู่บ้าน จำนวน 10 เขตเลือกตั้ง โดยมีสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 20 คน ซึ่งเลือกตั้งขึ้นโดยราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งในแต่ละหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลทำอัฐ หมู่บ้านละ 2 คน

ภาพที่ 39 โครงสร้างองค์การบริหารส่วนตำบลทำอัฐ

ที่มา : ปรับปรุงแก้ไขโดย สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลทำอัฐ (องค์การบริหารส่วนตำบลทำอัฐ)

5.1.4 กฎหมายที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๙ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. ๒๕๒๒ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ อันเป็นพระราชบัญญัติ ที่มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของ บุคคล ซึ่ง มาตรา ๒๙ ประกอบกับ มาตรา ๓๒ มาตรา ๓๓ มาตรา ๔๑ มาตรา ๔๒ และมาตรา ๔๓ ของ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และมาตรา ๗๑ แห่งพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๔๖

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ โดยความเห็นชอบของสภาองค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ และ นายอำเภอปากเกร็ดจึงตราข้อบัญญัติ ไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ข้อบัญญัตินี้เรียกว่า “ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลงหรือเปลี่ยนแปลงการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภท ในเขต องค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พ.ศ. ๒๕๕๕”

ข้อ ๒ ข้อบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไปและให้สิ้นสุด ระยะเวลาการใช้บังคับเมื่อมีประกาศกฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมในท้องที่ตามข้อ ๓

ข้อ ๓ ในข้อบัญญัตินี้

“บริเวณที่ ๑” หมายความว่า พื้นที่ในบริเวณด้านเหนือจดเส้นขนานระยะ ๑๕ เมตร กับริมฝั่งคลองบางบัวทอง ฝั่งใต้ ด้านตะวันออก จดกฎกระทรวงกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลงหรือเปลี่ยนแปลงการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภทในพื้นที่บางส่วนในท้องที่ตำบล คลองข่อย ตำบลบางพลับ ตำบลคลองพระอุดม ตำบลบางตะไนย ตำบลอ้อมเกร็ด ตำบลปากเกร็ด ตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด ตำบลบางรักพัฒนา ตำบลบางรักใหญ่อำเภอบางบัวทอง ตำบลบางรักน้อย ตำบลบางกร่าง ตำบลตลาดขวัญ ตำบลบางเขน ตำบลสวนใหญ่ ตำบลบางไผ่ ตำบลบางศรีเมือง อำเภอเมืองนนทบุรี และตำบลบางชันน ตำบลบางสีทอง ตำบลบางชันกอง ตำบลบางคูเวียง ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี พ.ศ. ๒๕๔๙ ด้านใต้ แนวเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐด้านใต้ ด้านตะวันตก จดแนวเขต องค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐด้านตะวันตก

“บริเวณที่ ๒” หมายความว่า พื้นที่ในบริเวณด้านเหนือจดเส้นขนานระยะ ๑๕ เมตร กับริมคลองบางบัวทอง ฝั่งใต้ และเส้นขนานระยะ ๑๕ เมตร กับริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ฝั่งตะวันตกด้านตะวันออก จดเส้นขนานระยะ ๑๕ เมตร กับริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ฝั่งตะวันตก ด้านใต้ จดแนวเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐด้านใต้ ด้านตะวันตก จดกฎกระทรวงกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลงหรือเปลี่ยนแปลงการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภทในพื้นที่บางส่วนในท้องที่ ตำบล คลองข่อย ตำบลบางพลับ ตำบลคลองพระอุดม ตำบลบางตะไนย ตำบลอ้อมเกร็ด ตำบลปากเกร็ด ตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด ตำบลบางรักพัฒนา ตำบลบางรักใหญ่อำเภอบางบัวทอง ตำบลบางรักน้อย ตำบลบางกร่าง ตำบลตลาดขวัญ ตำบลบางเขน ตำบลสวนใหญ่ ตำบลบางไผ่ ตำบลบางศรีเมือง อำเภอเมืองนนทบุรี และตำบลบางชันน ตำบลบางสีทอง ตำบลบางชันกอง ตำบลบางคูเวียง ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี พ.ศ. ๒๕๔๙ ยกเว้น พื้นที่ในเขตโรงเรียนวัดเชิงเลน วัดบางบัวทอง วัดแสงสิริธรรม วัดท่าอิฐ และวัดเชิงเลน

“บริเวณที่ ๓” หมายความว่า พื้นที่ในบริเวณริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นเส้นขนานระยะ ๑๕ เมตร กับริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ฝั่งใต้และฝั่งตะวันตก และบริเวณริมฝั่งคลองบางบัวทอง ซึ่งเป็นเส้นขนานระยะ ๑๕ เมตร กับริมฝั่งคลองบางบัวทอง ฝั่งใต้ทั้งนี้ บริเวณที่ ๑ บริเวณที่ ๒ และบริเวณที่ ๓ ปรากฏรายละเอียดตามแผนที่ท้ายข้อบัญญัตินี้

ข้อ ๔ ให้กำหนดพื้นที่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ภายในแนวเขตตามแผนที่ท้ายข้อบัญญัตินี้เป็นบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนแปลงใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภท ดังต่อไปนี้

(ก) ภายในบริเวณที่ ๑ ห้ามมิให้บุคคลใดก่อสร้างอาคาร ดังต่อไปนี้

(๑) โรงงานทุกประเภทตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน เว้นแต่โรงงานตามประเภทหรือชนิดและจำพวกที่กำหนดให้ดำเนินการได้ตามบัญชีท้ายข้อบัญญัตินี้ และโรงงานบำบัดน้ำเสียรวมของชุมชน

(๒) สถานที่บรรจุก๊าซ สถานที่เก็บก๊าซ และห้องบรรจุก๊าซ สำหรับก๊าซปิโตรเลียมเหลว ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง แต่ไม่หมายความรวมถึงสถานบริการ

ร้านจำหน่ายก๊าซ สถานที่ใช้ก๊าซ และสถานที่จำหน่ายอาหารที่ใช้ก๊าซ

(๓) สถานที่ที่ใช้ในการเก็บน้ำมันเชื้อเพลิงที่ไม่ใช่ก๊าซปิโตรเลียมเหลวและก๊าซธรรมชาติเพื่อจำหน่ายที่ต้องขออนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง เว้นแต่เป็นสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง

(๔) อาคารเลี้ยงม้า โค กระบือ สุกร แพะ แกะ ห่าน เป็ด ไก่ ภู จระเข้ หรือสัตว์ป่าตามกฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าเพื่อการค้า

(๕) คลังสินค้า

(๖) ไซโลเก็บผลิตผลทางการเกษตร

(๗) โรงกำจัดมูลฝอย

(๘) โรงซื้อขายเศษวัสดุ

(ข) ภายในบริเวณที่ ๒ ห้ามมิให้บุคคลใดก่อสร้างอาคาร ดังต่อไปนี้

(๑) โรงงานทุกประเภทตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน เว้นแต่โรงงานตามประเภท หรือชนิด และจำพวกที่กำหนดให้ดำเนินการได้ตามบัญชีท้ายข้อบัญญัตินี้ และโรงงานบำบัดน้ำเสียรวมของชุมชน

(๒) สถานที่บรรจุก๊าซ และสถานที่เก็บก๊าซสำหรับก๊าซปิโตรเลียมเหลว ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง แต่ไม่หมายความรวมถึงสถานบริการร้านจำหน่ายก๊าซ สถานที่ใช้ก๊าซ และสถานที่จำหน่ายอาหารที่ใช้ก๊าซ

(๓) สถานที่ที่ใช้ในการเก็บน้ำมันเชื้อเพลิงที่ไม่ใช่ก๊าซปิโตรเลียมเหลวและก๊าซธรรมชาติเพื่อจำหน่ายที่ต้องขออนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง เว้นแต่เป็นสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง

(๔) โรงแรมตามกฎหมายว่าด้วยโรงแรม

(๕) อาคารอยู่อาศัยประเภทอาคารขนาดใหญ่

(๖) อาคารพาณิชย์กรรมประเภทอาคารขนาดใหญ่ แต่ไม่หมายความรวมถึงอาคารพาณิชย์กรรมประเภทค้าปลีก

(๗) ห้องแถว ตึกแถว หรือบ้านแถว

(๘) อาคารอยู่อาศัยประเภทอาคารชุด หรือหอพัก

(ค) ภายในบริเวณที่ ๓ ห้ามมิให้บุคคลใดก่อสร้างอาคาร ดังต่อไปนี้

(๑) อาคารเลี้ยงสัตว์ทุกชนิด หรือสัตว์ป่าตามกฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าเพื่อการค้า

(๒) สุสานและฌาปนสถานตามกฎหมายว่าด้วยสุสานหรือฌาปนสถาน

(๓) อาคารอยู่อาศัยประเภทอาคารขนาดใหญ่

(๔) ห้องแถว ตึกแถว หรือบ้านแถว

(๕) อาคารอยู่อาศัยประเภทอาคารชุด หรือหอพัก

(๖) โรงกำจัดมูลฝอย

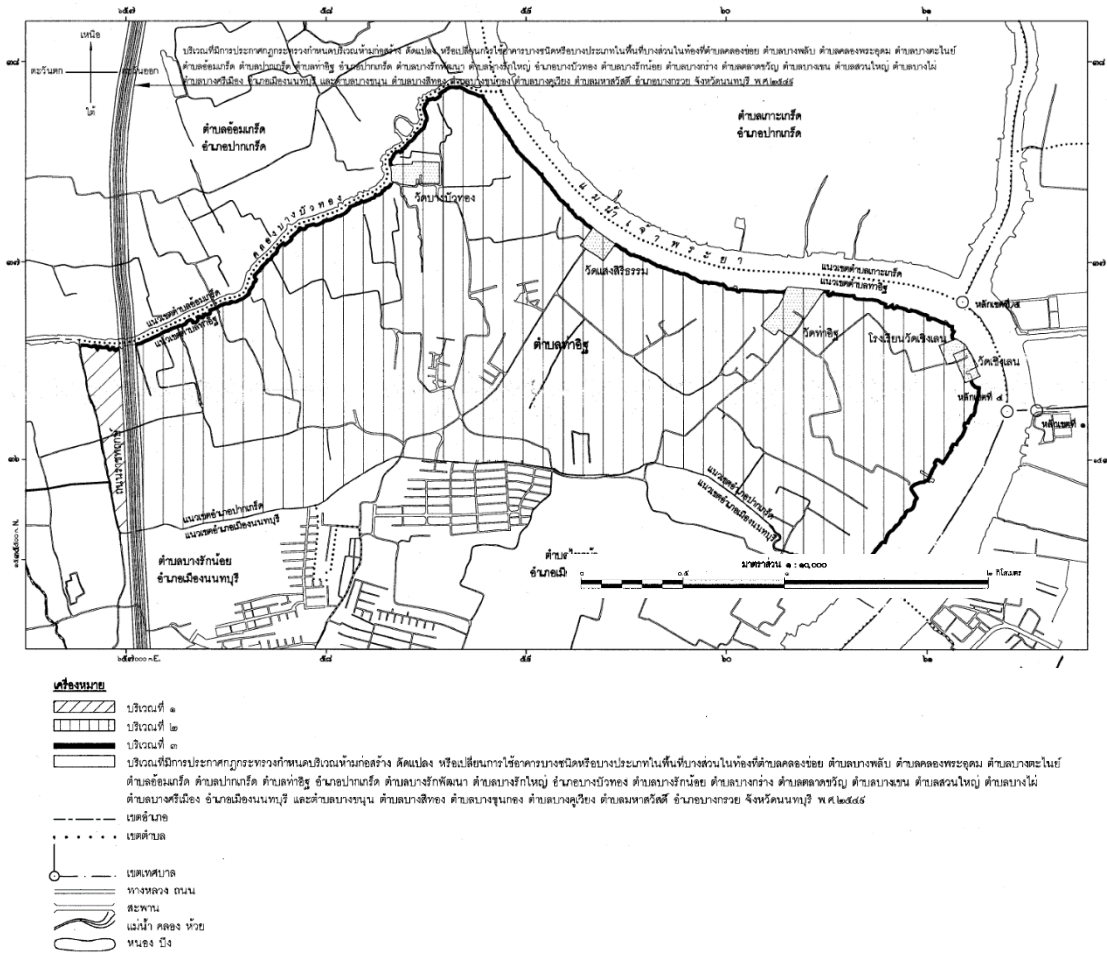
ข้อ ๕ ภายในบริเวณพื้นที่ที่กำหนดไว้ตามข้อ ๔ ห้ามมิให้บุคคลใด ดัดแปลงหรือเปลี่ยนแปลงการใช้อาคารใด ๆ ให้เป็นอาคารชนิดหรือประเภทที่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กำหนดในข้อ ๔

ข้อ ๖ อาคารที่มีอยู่แล้วในพื้นที่ที่กำหนดไว้ตามข้อ ๔ ก่อนหรือในวันที่ข้อบัญญัตินี้ใช้บังคับให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องปฏิบัติตามข้อบัญญัตินี้ แต่ห้ามดัดแปลง หรือเปลี่ยนแปลงการใช้อาคารดังกล่าวให้เป็นอาคารชนิดหรือประเภทที่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กำหนดในข้อ ๔

ข้อ ๗ อาคารที่ได้รับใบอนุญาตหรือใบรับแจ้งการก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนแปลงการใช้ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร หรือที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายเฉพาะว่าด้วยกิจการนั้น ก่อนวันที่ ข้อบัญญัตินี้ใช้บังคับ และยังก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนแปลงการใช้ไม่แล้วเสร็จ ให้

ได้รับการยกเว้นไม่ต้องปฏิบัติตามข้อบัญญัตินี้ แต่จะขอเปลี่ยนแปลงการอนุญาตหรือการแจ้งให้เป็น การขัดต่อข้อบัญญัตินี้ไม่ได้

ข้อ ๘ ให้นายกองค้การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ รักษาการตามข้อบัญญัตินี้

ภาพที่ 40 แผนที่ทำข้อยกข้บัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ

ที่มา: ข้อยกข้บัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนแปลงการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภทในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 2555 (องค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ)

5.1.5 แผนพัฒนา ยุทธศาสตร์ในพื้นที่

ยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 1 (จังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา และสระบุรี)

วิสัยทัศน์ :

เมืองแห่งอนาคต แหล่งของการลงทุน และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มี
ภูมิปัญญาและนวัตกรรมที่แข่งขันในระดับสากล

พันธกิจ :

- 1) เพิ่มศักยภาพการเป็นแหล่งลงทุนด้านอุตสาหกรรม
Electronic และ High Tech
- 2) พัฒนาพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 1 ให้มีขีด
ความสามารถในด้านการเกษตรกรรม การท่องเที่ยวและการบริการ
- 3) บริหารจัดการสิ่งแวดล้อม พื้นที่พระบรมนิวาส แม่น้ำ
เจ้าพระยา/ป่าสัก และลำน้ำสาขา
- 4) การจัดการขยะ ผักตบชวา และวัชพืชและนำไปสร้าง
มูลค่าเพิ่ม
- 5) บริหารจัดการเมืองและระบบ **Logistic**

เป้าประสงค์ :

- 1) มีศักยภาพเป็นแหล่งลงทุนเพิ่มขึ้น
- 2) มีการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม เกษตรกรรม การ
ท่องเที่ยวและบริการเพิ่มขึ้น
- 3) มีประสิทธิภาพในการจัดการสิ่งแวดล้อม การฟื้นฟู
คุณภาพพระบรมนิวาสแม่น้ำเจ้าพระยา/ป่าสัก และลำน้ำสาขา และสามารถสร้างมูลค่าจากขยะ/
ผักตบชวา/วัชพืช ด้วยการใช้นวัตกรรม
- 4) มีการบริหารจัดการเมือง และระบบ **Logistic** ที่มีระบบ
และคุณภาพ

ประเด็นยุทธศาสตร์ :

- 1) การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและความร่วมมือกับสถาน
ประกอบการและ ชุมชนเพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรม และเกษตรเชิงสร้างสรรค์
- 2) การเสริมความโดดเด่นของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
- 3) การเพิ่มศักยภาพการจัดการมลภาวะสิ่งแวดล้อม การ
ฟื้นฟูคุณภาพพระบรมนิวาสของแม่น้ำเจ้าพระยา/ป่าสัก และลำน้ำสาขา และสร้างเพิ่มมูลค่าจากขยะ
ด้วยการใช้นวัตกรรม

5.2 เหตุและปัจจัยที่ส่งผลต่อภูมิทัศน์วัฒนธรรมตำบลท่าอิฐจังหวัดนนทบุรี

5.2.1 ปัจจัยที่ส่งเสริมให้ภูมิทัศน์วัฒนธรรมยังคงอยู่

5.2.1.1 ปัจจัยด้านที่ตั้ง

ตำบลท่าอิฐนั้นมีศักยภาพทางด้านที่ตั้งเหมาะสมแก่การอยู่อาศัย เพาะปลูก และการคมนาคม เนื่องจากเป็นที่ราบลุ่ม และเป็นพื้นที่ริมแม่น้ำที่มีคลองเชื่อมจากแม่น้ำเจ้าพระยา จึงแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถ พัฒนาและอนุรักษ์ต่อเนื่องได้ บริเวณริมแม่น้ำ ยังก่อให้เกิด ประเพณี ต่างๆมาจนถึงปัจจุบัน เช่น ประเพณีทางศาสนาพุทธ ประเพณีทางศาสนาอิสลาม ประเพณีแข่งเรือยาว อีกทั้งยังมีอาชีพที่หลากหลายบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา เช่น การทำสวนผลไม้ การปลูกข้าว การประมงขนาดเล็ก การทำเนื้อวัวและเนื้อควาย การถนอมเนื้อวัวและเนื้อควายในรูปแบบต่าง ๆ การแปรรูปเนื้อวัวและเนื้อควาย

จากที่กล่าวมาข้างต้น ตำบลท่าอิฐนั้นยังมีศักยภาพทางด้านที่ตั้งมาตั้งแต่อดีตมาจนถึงทุกวันนี้ เนื่องจากการขยายตัวของเมืองทำให้ลักษณะเด่นของตำบลท่าอิฐ อาจเลือนหายไปบ้างแต่คนในชุมชนก็ยังคงรักษาเรื่องราว อาชีพ ประเพณี สิ่งปลูกเอาไว้ได้ดี ปัจจัยทางด้านที่ตั้งจึงส่งเสริมให้ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของตำบลท่าอิฐ สามารถคงได้จนทุกวันนี้

5.2.1.2 ปัจจัยทางด้านสถาปัตยกรรม

ลักษณะทางด้านสถาปัตยกรรม ในบริเวณพื้นที่ไม่ติดริมแม่น้ำมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก ลักษณะสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมเหลือน้อย ถูกรื้อทิ้งหรือ รีโนเวทไปจากดั้งเดิมทั้งหมด แต่บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา วิถีชีวิต ยังรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมเอาไว้ได้ ที่อยู่อาศัยแบบเรือนริมน้ำภาคกลางหลังคาทรงสูง โรงฆ่าและสัตว์ ที่ในอดีตรับ วัวและควายมาทางแม่น้ำเจ้าพระยา ตัวอาคารเป็นแบบดั้งเดิมรวมทั้งอุปกรณ์ภายในทั้งหมด ซึ่งเจ้าของยังคงรักษาเอาไว้ ลักษณะท่าเรือไม้แบบหมู่บ้าน และ แบบบ้านส่วนตัว ภายในชุมชนอิสลามยังมีบ้านเรือนไม้แบบดั้งเดิมหลงเหลืออยู่

จากที่กล่าวมาข้างต้น รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของตำบลท่าอิฐนั้นยังมีการเก็บรักษาหรือซ่อมแซมจากเดิมไปไม่มากนัก รูปแบบสถาปัตยกรรมบ่งบอกถึงการอยู่อาศัย และวิถีชีวิตในช่วงนั้นๆ คุณค่าทางด้านสถาปัตยกรรมจะมาจากสิ่งที่กล่าวไปข้างต้น

5.2.1.3 ปัจจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรม

ภายในตำบลท่าอิฐนั้นมีการอยู่ร่วมกันแบบ พหุวัฒนธรรมระหว่างศาสนาอิสลามกับศาสนาพุทธ มาตั้งแต่ในอดีต จึงมีประเพณีและวัฒนธรรมที่ร่วมกันมาตั้งแต่ในอดีต เช่น การทำเรือหางยาว การทำสวนทุเรียน การทำประมงขนาดเล็ก ประเพณีแข่งเรือหางยาว การเรียนภาษาอาหรับที่เปิดสอนทั้งคนศาสนาอิสลามและศาสนาพุทธ

จากที่กล่าวมาข้างต้น การเป็นพหุวัฒนธรรมของตำบลท่าอิฐนี้ เสมือนกับการแพร่วัฒนธรรมของ 2 ศาสนาเข้าด้วย เพราะชุมชนอิสลามกับชุมชนคนพุทธที่อยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาอยู่ปะปนมาด้วยกันตั้งแต่สมัยอดีต

5.2.1.4 ปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อม

สภาพแวดล้อมนั้นยังมีพื้นที่ดิน ที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำสวนผลไม้ อยู่เยอะ พื้นที่ริมน้ำบางส่วนยังมีการทำประมงขนาดเล็ก และยังมีทรัพยากรสัตว์น้ำที่อนุรักษ์อีกด้วย ยังมีคลองและลำน้ำบางส่วนที่ยังไม่เลือนหายไปตามการเปลี่ยนแปลงของเวลา

5.2.2 ปัจจัยและภัยคุกคามที่ทำให้ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเสื่อมลง

5.2.2.1 ปัจจัยด้านสถาปัตยกรรม

เนื่องจากการขยายตัวของเมืองในปัจจุบันและการเติบโตของประชากรในชุมชนทำให้ภายในชุมชนในบางพื้นที่ประสบปัญหา ในเรื่องความแออัดของพื้นที่อยู่อาศัย อีกทั้งในอดีตแม่น้ำเจ้าพระยาและลำคลองหลักในพื้นที่เป็นทางสัญจรหลักในอดีตที่ชุมชนใช้เป็นเส้นทางเชื่อมโยงไปสู่พื้นที่ต่าง ๆ โดยรอบตำบลคลองสำคัญในพื้นที่ที่มีใช้เพื่อการสัญจรและเป็นที่ตั้งของชุมชนเดิม ได้แก่ คลองบางบัวทอง ซึ่งเป็นคลองที่เชื่อมพื้นที่ภายในชุมชนสู่แม่น้ำเจ้าพระยา และเป็นแนวเขตการแบ่งการปกครองระหว่างตำบลท่าอิฐและตำบลบางพลับ ในปัจจุบัน ตำบลท่าอิฐกำลังถูกรุกรานโดยสิ่งที่เรียกว่า หมู่บ้านจัดสรร ชุมชนเมืองเข้ามามีบทบาทในพื้นที่มาก คนในชุมชนส่วนใหญ่เริ่มขายที่ดินเพื่อการพัฒนาด้านอสังหาริมทรัพย์ การพัฒนานี้ขาดการคำนึงถึง ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของตำบลท่าอิฐ

ภาพที่ 41 ลักษณะบ้านเรือนภายในตำบลท่าอิฐ บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา

“ 1 ” ภาพในตำบลท่าอิฐบ้านมีการต่อเติมขาดการควบคุมทำให้หลังคาเกยกัน ทางเดิน
สาธารณะเล็กลง

“ 2 ” บ้านสุเหร่าแดงภายในตำบลท่าอิฐที่ถูก ซ่อมแซมและบูรณะขึ้นมาใหม่จากเดิมซึ่งเป็น
เรือนไม้แบบเก่า

5.2.2.2 ปัจจัยทางด้านพื้นที่สาธารณะ

พื้นที่สาธารณะของชุมชนเป็นปัญหาใหญ่เพราะเกิดจากการพัฒนาโดย
ชาวบ้านที่ขาดการดูแลจากภาครัฐ อีกทั้งยังไม่มีข้อกำหนดเรื่องการสร้างหรือต่อเติมบ้านในชุมชน
ส่งผลให้พื้นที่ สาธารณะเกิดความทรุดโทรม และปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาริมแม่น้ำเจ้าพระยาการ
สร้างเขื่อน ที่บดบังทัศนียภาพทางด้านริมแม่น้ำเจ้าพระยา ปิดกั้นทางอาชีพค้าขายคนในชุมชนมา
ตั้งแต่สมัยก่อน ทำลายวิถีชีวิตริมน้ำ และยังทำให้พื้นที่ริมน้ำสาธารณะหายไปอีกด้วย

ภาพที่ 42 โครงการถนนเลียบริมน้ำเจ้าพระยาอยู่ในช่วงก่อสร้าง

5.2.2.3 ปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อม

แต่เดิมชุมชนมีความแออัดน้อยมากเนื่องจากการเติบโตของชุมชนและการขยายตัวของเมืองทำให้ชุมชน ประสบกับปัญหาแบบชุมชนแออัดทั่วไป คือปัญหาน้ำท่วมขัง ซึ่งเป็นปัญหาหลักส่งผลกระทบต่อที่อยู่อาศัยของชาวบ้านเป็นอย่างมาก นำมาซึ่งโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ การสร้างทางเดินสาธารณะและการซ่อมแซมหรือต่อเติมบ้านแบบไม่ถูกวิธี ทำให้เกิดปัญหาอากาศไม่ถ่ายเท ทางระบายน้ำหรือหมุนเวียนน้ำไม่เป็นไปตามธรรมชาติ

5.3 สรุปการศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การวิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหาของพื้นที่ศึกษา ในประเด็นที่ครอบคลุมเกี่ยวกับบทบาทและที่ตั้ง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม สถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น รวมถึงกลไกและโครงสร้างในการบริหารจัดการ แผนการพัฒนา และยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ดังนี้

5.3.1 ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของตำบลท่าอิฐ

ภูมิทัศน์ของตำบลท่าอิฐจัดอยู่ในประเภทวัฒนธรรมนำภูมิทัศน์หรือภูมิทัศน์เมือง โดยพื้นที่องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องคือ พื้นที่ตำบลท่าอิฐที่อยู่บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา มีองค์ประกอบด้านที่ตั้งที่สำคัญส่งผลต่อชุมชนที่มีลักษณะภูมิประเทศเหมาะสมแก่การใช้เป็นเส้นทางคมนาคมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เนื่องจากมีแม่น้ำเจ้าพระยาและลำคลองเชื่อมต่อกันทุกหมู่บ้าน และด้วยความสมบูรณ์ของทรัพยากรดินทำให้สามารถทำการปลูกข้าวและทำสวนผลไม้ได้ดี อีกทั้งจากความเป็นมาของที่ตั้งและการอพยพย้ายถิ่นของชาวไทยมุสลิมทำให้เป็นแหล่งรวมของผู้คนที่เข้ามาตั้งรกรากถิ่นฐาน ก่อให้เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรม อีกทั้งเกิดความหลากหลายทางสถาปัตยกรรมจากยุคสมัยที่ทำการก่อสร้างโบราณสถาน และโบราณวัตถุ ทำให้เกิดการสืบสาน ส่งต่อวัฒนธรรมให้คงอยู่จนถึงปัจจุบัน

5.3.2 ทิศทางการเปลี่ยนแปลงของชุมชน

ทิศทางการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในปัจจุบัน ได้มีการฟื้นฟูและส่งเสริมการอนุรักษ์ รักษา สืบสานวัฒนธรรม ประเพณีที่สำคัญ อันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนจากความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน แต่ยังคงขาดการพัฒนาในด้านภูมิทัศน์ของเมือง โดยยังคงมีสภาพของพื้นที่ที่อยู่อาศัยที่แออัดจนเกินไป พื้นที่สาธารณะที่ไม่แน่นอน และการเกิดอาคารสถาปัตยกรรมที่รกรุงรัง ทำให้ความสำคัญของพื้นที่ด้านวัฒนธรรมถูกลดบทบาทลงไป ส่งผลถึงคุณค่าขององค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรม

5.3.3 สรุปปัญหา อุปสรรค โอกาส และข้อจำกัดของการอนุรักษ์พื้นที่

โดยกระบวนการขั้นตอนนี้ จะเป็นการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ศึกษาในประเด็นการพัฒนาเชิงพื้นที่ (SWOT Analisis) เพื่อให้ทราบ และนำไปสู่กระบวนการแนวทางในการจัดการที่เหมาะสม ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 9 วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis)

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
1) ลักษณะทางด้านที่ตั้งที่มีความเหมาะสมและส่งเสริมด้านการค้า และด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	1) พื้นที่เกิดการเปลี่ยนแปลง และอ่อนไหวจากการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ และ ทำให้ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชน
2) รูปแบบของสถาปัตยกรรมที่หลากหลายสะท้อนให้เห็นถึงเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย และเศรษฐกิจในช่วงนั้น ๆ	2) เกิดความแออัดจากผู้ต่างถิ่นและการเติบโตภายในชุมชน สิ่งปลูกสร้างขาดการควบคุมที่เหมาะสม
3) ความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรมชุมชน เกิดเป็นสถานที่ทางวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายแตกต่างกันไป	3) พื้นที่ที่อยู่อาศัยแออัดมากเกินไป ทำให้ส่งผลกระทบต่อคนชุมชน และคุณภาพชีวิตที่ไม่ดี รวมไปถึงจากสภาพภูมิประเทศทำให้เกิดน้ำท่วมขัง ส่งผลกระทบต่อระบบสาธารณสุขที่ไม่ดีต่อสุขภาพ
4) ส่งเสริมกิจกรรมจากหน่วยงานท้องถิ่นร่วมกับคนในชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาชุมชนร่วมกัน	4) นโยบายแผนการพัฒนายังไม่เชื่อมโยงและสอดคล้องกับคนในชุมชนมากนัก เนื่องจากคนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางเกษตรกรรมน้อยลง
โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Treats)
1) โอกาสในการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งทางบกและทางน้ำ	1) ขาดการดูแลเรื่องทางสัญจร การเชื่อมโยง และการคมนาคม
2) มีโอกาสในการพัฒนาพื้นที่แออัด หรือสถาปัตยกรรมที่รกร้างให้กลายเป็นพื้นที่สาธารณะของชุมชนได้	2) ความขบเซาของการค้า เศรษฐกิจในปัจจุบัน และปัญหาเรื่องน้ำท่วม ทำให้คนในชุมชนเปลี่ยนจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นรับจ้างหรือโรงงานอุตสาหกรรมแทน
3) มีโอกาสในการพัฒนาเมืองให้เป็นเมืองที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้	3) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมมากเกินไป จนทำให้พื้นที่ทางเกษตรกรรมน้อยลง และขาดการส่งเสริม สนับสนุนจากภาครัฐ

จากการศึกษาข้างต้น ทำให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของภูมิทัศน์วัฒนธรรมของตำบลท่าอิฐที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมากขึ้น รวมทั้งศักยภาพ ปัญหาของพื้นที่ที่ส่งผลกระทบต่อการคงอยู่ของภูมิทัศน์วัฒนธรรม รวมทั้งได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ในประเด็นการพัฒนาเชิงพื้นที่ (SWOT Analysis) ซึ่งการจัดการข้อมูลที่มีลำดับขั้นตอนที่เป็นแบบแผน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปจัดทำแนวทางหรือข้อเสนอแนะในการจัดการพื้นที่ที่ศึกษาในด้านต่าง ๆ ที่เหมาะสม

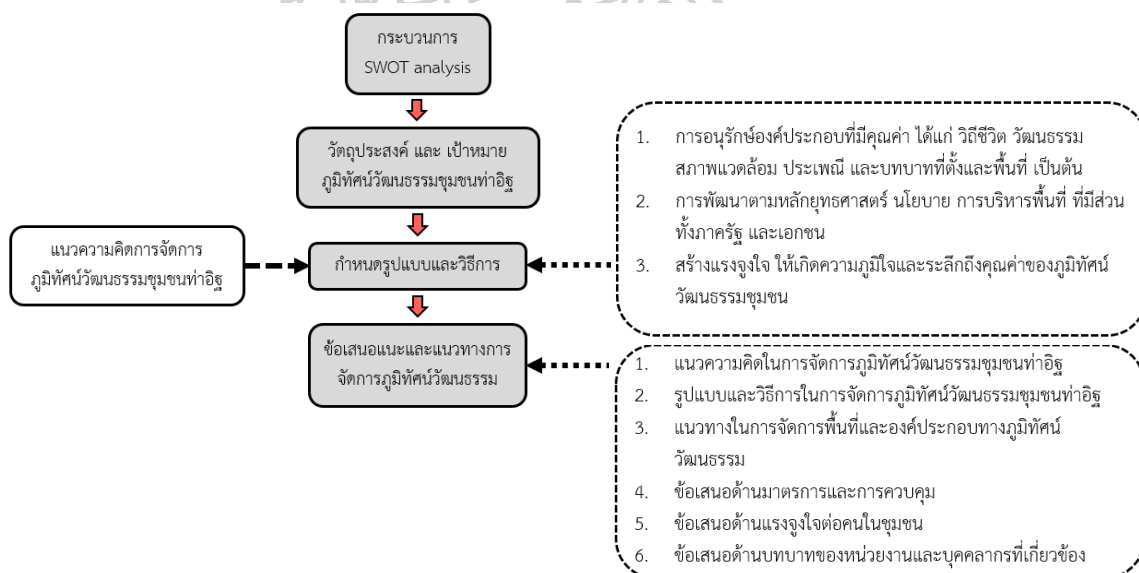

บทที่ 6

การเสนอแนวทางในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมตำบลท่าอิฐ

จากการรวบรวมและศึกษาข้อมูลในระดับปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และการสัมภาษณ์ ได้นำไปสู่กระบวนการประเมินคุณค่า การวิเคราะห์ศักยภาพ ซึ่งเป็นไปตามขั้นตอนของกระบวนการการดำเนินงานวิจัย โดยเนื้อหาในบทนี้เป็นการนำข้อมูลจากการกระบวนการข้างต้น นำไปสู่การเสนอแนวทางในการจัดการพื้นที่ และองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของภูมิทัศน์วัฒนธรรมตำบลท่าอิฐ รวมถึงการนำเสนอแนวทางในการจัดรูปแบบของพื้นที่ศึกษา ที่จะส่งผลต่อการอนุรักษ์รักษา ส่งเสริมให้ภูมิทัศน์วัฒนธรรมมีการสืบทอดและคงอยู่ต่อไป

เนื้อหาภายในบทนี้จะมีทั้งหมด 3 ส่วนดังต่อไปนี้ 1)การอนุรักษ์และพัฒนาย่านชุมชนริมน้ำ เพื่อให้คุณค่ากับองค์ประกอบที่สำคัญทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม 2)วิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่และรูปแบบของปัญหา โดยใช้ กระบวนการ **SWOT analysis** มาสังเคราะห์เพื่อเป็นการกำหนดแนวทางในการอนุรักษ์ การปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชน เพื่อนำไปสู่การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม และการกำหนดยุทธศาสตร์ในการอนุรักษ์พื้นที่ 3)เสนอแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมของตำบลท่าอิฐ

ภาพที่ 43 กระบวนการศึกษาแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมตำบลท่าอิฐ

6.1 วัตถุประสงค์ และเป้าหมายในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมตำบลท่าอิฐ

กระบวนการจะเริ่มจากการ กำหนดขอบเขต ศึกษาทฤษฎีและวิธีการ กำหนดวิธีการจัดการ ให้สอดคล้องกับ สถานการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันของตำบลท่าอิฐ เพื่อให้ทราบถึงคุณค่า และความสำคัญภายในตำบลท่าอิฐ และ นำเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการอนุรักษ์ ส่งเสริม รักษา และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

6.1.1 วัตถุประสงค์ของการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม

วิเคราะห์ประเด็นและปัญหา เพื่อค้นหาคุณค่าและแนวทางในการจัดการภูมิทัศน์ วัฒนธรรมตำบลท่าอิฐ เพื่อค้นหาและทราบถึงคุณค่า จึงกำหนดรูปแบบ ขั้นตอนในการจัดการที่ เหมาะสม ตามแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม และมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งในขั้นตอนนี้สามารถแบ่ง แนวทางการจัดการ ออกเป็นแนวทางดังต่อไปนี้

6.1.1.1 เพื่อศึกษาแนวทางอนุรักษ์และบ่งบอกลักษณะคุณค่า ทางภูมิทัศน์ วัฒนธรรม โดยจัดการตามแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อ กำหนดขั้นตอน และรูปแบบ ใน การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมให้เหมาะสมที่สุด สามารถกำหนดแนวทางได้ดังนี้

1) การดูแลรักษา (Maintenance) เป็นขั้นตอนแรกของการจัดการภูมิ ทัศน์วัฒนธรรม และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมให้อยู่สภาพที่มั่นคงสมบูรณ์ สามารถทำได้โดยไม่ ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญเป็นขั้นตอนการเฝ้าระวังมรดกทางวัฒนธรรมไม่ให้เกิดการเสื่อมสภาพ และหาก เกิดการเสื่อมสภาพก็สามารถทำการซ่อมแซมในทันที

2) การรักษาให้คงสภาพ (Preservation) แนวทางการรักษาให้คงสภาพนี้ เป็นแนวคิดทางด้านโลกตะวันตก มักใช้การจัดการนี้กับโบราณสถานที่ขาดการใช้สอยร่วมสมัยกับ ปัจจุบันแล้ว โดยให้คุณค่าด้านประโยชน์ด้านการศึกษา โดยทำหน้าที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ สามารถเล่าเรื่องหรือแสดงสถานะของพื้นที่นั้น ๆ ในอดีต

3) การบูรณะ (Restoration) การซ่อมแซม ปรับปรุงให้สถาปัตยกรรม และภูมิสถาปัตยกรรมมีความกลมกลืนกับของเดิมที่มีอยู่เดิมมากที่สุด แต่ก็ควรทำให้สามารถจำแนก สิ่งที่มีอยู่เดิมกับสิ่งที่ได้รับการปรับปรุงใหม่ การจัดการในลักษณะนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้คุณค่าที่ เป็นนามธรรมของด้านต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่กลับมามีความชัดเจนยิ่งขึ้น โดยเฉพาะ คุณค่าทางด้านจิตวิญญาณและคุณค่าทางการศึกษา เนื่องจากการแปลความหมายเพื่อสร้างความ เข้าใจต่อมรดกวัฒนธรรมนั้นเป็นสิ่งที่สามารถทำได้ยาก อันเนื่องมาจากกระบวนการและวิถีชีวิตของ คนในสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงจนขาดความเชื่อมโยงกับอดีต ส่งผลให้การมีส่วนร่วมในการดูแล รักษา และ

ความเข้าใจที่มีต่อมรดกทางวัฒนธรรมของสังคมในพื้นที่นั้น ๆ ต่ำลงไปด้วย ดังนั้นหากมีการบูรณะ เพื่อให้เกิดสภาพที่ชัดเจนของมรดกวัฒนธรรม จะเป็นการสร้างแรงบันดาลใจ ประสบการณ์และ จินตนาการ การรับรู้ถึงคุณค่าด้านต่าง ๆ ของภูมิทัศน์วัฒนธรรมในพื้นที่นั้นได้เป็นอย่างดี

4) การปฏิสังขรณ์ หรือการสร้างขึ้นมาใหม่ในรูปแบบเดิม(Reconstruction)

การทำให้มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เคยสูญเสียบ้างหรือพังทลายไป กลับมาอยู่ในรูปแบบเดิมที่เคยเป็นการจัดการในลักษณะนี้จะขึ้นอยู่กับข้อมูล หลักฐานว่ามีเพียงพอสำหรับใช้ในการ ก่อสร้างขึ้นมาใหม่หรือไม่ เช่น การมีภาพถ่าย การบันทึกข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ หรือมีการจัดทำ การสำรวจจริงไว้ก่อนแล้ว แนวคิดในการสร้างใหม่แม้จะมีการขัดแย้งกันกับแนวคิดการอนุรักษ์ที่จะ มุ่งเน้นถึงรูปแบบหรือวัสดุที่มีความสมจริง แต่เมื่อมีความต้องการในการใช้สอยที่มีความร่วมสมัยหรือ อาคารนั้นมีความสำคัญในแง่ของจิตวิญญาณ และการใช้สอยของผู้คนก็มีเหตุผลที่จะมีการปฏิสังขรณ์ ขึ้นมาใหม่ เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มคนในพื้นที่นั้น ๆ

5) การปรับประโยชน์ใช้สอย (Adaptation) การเปลี่ยนแปลงหน้าที่เดิม ของอาคาร หรือภูมิทัศน์วัฒนธรรมดั้งเดิมเพื่อตอบสนองต่อหน้าที่การใช้สอยใหม่ แต่ในการ ปรับเปลี่ยนรูปแบบประโยชน์การใช้สอยใหม่ต้องคำนึงถึงคุณค่าทางด้านต่าง ๆ ของมรดกทาง วัฒนธรรมเป็นสำคัญ เพราะกิจกรรมที่เกิดขึ้นใหม่บางกรณีอาจส่งผลกระทบต่อ หรือลดทอนคุณค่าของ มรดกทางวัฒนธรรมในมิติต่าง ๆ ลงไป ดังนั้นกิจกรรมหรือการเปลี่ยนแปลงของประโยชน์การใช้สอย จะต้องแสดงถึงการเคารพต่อมรดกทางวัฒนธรรมหรือกิจกรรมเดิมของพื้นที่ที่มีอยู่ ทั้งในแง่ของ ขนาด สัดส่วน รูปแบบ พื้นผิวและสี ควรมีความคล้ายคลึงกับสิ่งเดิมที่มีอยู่ รวมทั้งควรหลีกเลี่ยงการ เปลี่ยนแบบที่จะทำให้เกิดความสับสนระหว่างของเดิมที่มีอยู่กับของใหม่ที่มีการก่อสร้างขึ้นมาใหม่

6) การพัฒนาและสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ (Development and New Creation) การพัฒนาและสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่เป็นวิธีการที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่มากที่สุด เนื่องจากการ สร้างสรรค์ใหม่ให้เหมาะสมกับพื้นที่หรือบริบทนั้น จะต้องผ่านการวิเคราะห์อย่างลึกซึ้ง จากผู้เชี่ยวชาญ หลากหลายแขนงเพื่อให้การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมเกิดประโยชน์สูงสุด และส่งผล กระทบต่อสภาพแวดล้อมน้อยที่สุดการออกแบบควรคำนึงถึงมรดกทางวัฒนธรรม ที่มีอยู่เดิมในพื้นที่ นั้นด้วย

6.1.1.2 เพื่อกำหนดรูปแบบ และวิธีการในการแก้ไขปัญหาทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม ให้เป็นลำดับขั้นตอน ที่สามารถนำไปสู่กระบวนการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม ทั้งด้านการอนุรักษ์ และพัฒนาศักยภาพในด้านต่าง ๆ ให้มีความสอดคล้องกับ วิถีชีวิต วัฒนธรรม สังคม เรื่องราว และความเชื่อ ทั้งนี้ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาเมือง และชุมชนในอนาคตอีกด้วย

6.1.1.3 เพื่อให้ผู้คนในตำบลทำอิฐทราบถึง คุณค่าของการอนุรักษ์และพัฒนา ในรูปแบบของภูมิทัศน์วัฒนธรรม

6.1.1.4 เพื่อนเสนอแนะแนวทางการพัฒนาหรือปรับปรุงในรูปแบบการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับตำบลทำอิฐ มากที่สุดและเกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน

6.2 เป้าหมายในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมตำบลทำอิฐ

ตำบลทำอิฐเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าและความสำคัญในแง่ของภูมิทัศน์วัฒนธรรม มีความสำคัญทางด้านที่ตั้ง ด้านประวัติศาสตร์ ด้านเศรษฐกิจ ด้านประเพณีและวัฒนธรรม ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นการกำหนดเป้าหมายในการอนุรักษ์และการจัดการเป็นการส่งเสริมให้เกิดการรักษาและพัฒนาให้ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่คงอยู่ และเกิดการสืบทอดส่งต่อไปยังยุคต่อไปดังนี้

6.2.1 การพัฒนาเมืองและชุมชน ให้เมืองมีส่วนร่วมกับชุมชนเก่าและชุมชนเก่า รับรู้การพัฒนาในรูปแบบของเมืองใหม่ อีกทั้งต้องให้สอดคล้องกับแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม

6.2.2 การพัฒนาและเปลี่ยนแปลงบทบาทพื้นที่สาธารณะพื้นที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา เสนอแนวทางการเปลี่ยนแปลงและดูแลรักษาพื้นที่ริมน้ำ ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน

6.2.3 การตระหนักและรับรู้สิ่งที่มีคุณค่า การได้ทราบถึงสิ่งที่มีคุณค่าจะทำให้เกิดความรู้สึกหวงแหน การสืบทอดทั้ง วิถีชีวิต เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรม บทบาทของพื้นที่นั้น ๆ สามารถนำไปสู่กระบวนการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืนและเหมาะสม

6.2.4 การร่วมมือของ องค์กรภาครัฐ เอกชน และชุมชน เพื่อให้เกิดการแบ่งปันความรู้ซึ่งกันและกัน และเพื่อนำไปสู่การพัฒนาในรูปแบบภูมิทัศน์วัฒนธรรม ในรูปแบบการจัดการให้เป็นไปตามนโยบายหรือแบบแผนต่อไปในอนาคต

6.3 แนวคิดในการจัดภูมิทัศน์วัฒนธรรมตำบลทำอิฐ

การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมตำบลทำอิฐ จะเป็นจัดการเกี่ยวกับ ปัญหาของพื้นที่ สาธารณะริมแม่น้ำเจ้าพระยาของตำบลทำอิฐ ปัญหาด้านพื้นที่ความสำคัญของพื้นที่และที่ดิน ปัญหา ด้านการใช้ประโยชน์อาคาร ปัญหาด้านภูมิทัศน์ เพื่อให้มีความสัมพันธ์กับบทบาทของพื้นที่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีการจัดการด้านพื้นที่ดังนี้

6.3.1 การอนุรักษ์พื้นที่ย่านชุมชนเก่า (Conservation Zone Old Community District) เป็นพื้นที่อันทรงคุณค่าที่แสดงถึงความสำคัญของตำบลท่าอิฐ ทั้งหมู่บ้านชาวพุทธและอิสลามที่อยู่ริมน้ำ มีทั้งสถาปัตยกรรมที่โดดเด่น และวิถีชีวิตของชุมชน

6.3.2 การอนุรักษ์ศาสนสถาน และพื้นที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อเป็นการกำหนดมาตรการในการรักษาให้มีการสืบทอดประเพณีอัน มีคุณค่าคงอยู่ในอนาคต

6.3.3 การอนุรักษ์สภาพแวดล้อมและธรรมชาติ ลักษณะพื้นที่ของตำบลท่าอิฐเป็นชุมชนที่ติดริมแม่น้ำเจ้าพระยาจึงทำให้ มีคูน้ำ คลอง และทางน้ำ ที่เข้ามามีบทบาทต่อคนในชุมชน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทางน้ำเหล่านี้ก่อให้เกิดวิถีชีวิต อาชีพ การคมนาคม ลักษณะทางสถาปัตยกรรม ประเพณี วัฒนธรรม หรือ กิจกรรมประจำวันที่เกิดขึ้นในชุมชน เกิดจากการพึ่งพาทางน้ำที่เข้ามาในชุมชน ดังนั้นจึงต้องมีมาตรการควบคุม ดูแล อนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาตินี้ต้องได้รับการจัดการให้เกิดประโยชน์ที่เหมาะสมแก่ชุมชนในอนาคต

6.3.4 การปรับปรุงพื้นที่สาธารณะ คือการกำหนดทิศทางการพัฒนาพื้นที่ว่างหรือพื้นที่รกร้าง ให้เกิดประโยชน์ต่อคนในชุมชน

6.3.5 พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของเมือง เพื่อรองรับกิจกรรมที่เกิดจากการท่องเที่ยวจากบุคคลภายนอก ทั้งการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวเดิม และพัฒนาพื้นที่ใหม่ ๆ ให้เกิดความน่าสนใจ และดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยว โดยเน้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สร้างอาชีพให้คนในชุมชนมีงานทำเป็นสินค้าท้องถิ่นโดยเฉพาะ เพื่อให้เศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของคนในชุมชนมีคุณภาพที่ดีขึ้น

6.3.6 ปรับปรุงพื้นที่ที่อยู่อาศัยให้เหมาะสม เป็นการกำหนดหรือระบุรูปแบบทิศทางการพัฒนาพื้นที่ว่าง รกร้าง และพื้นที่ชุมชนแออัดให้เกิดประโยชน์ต่อกิจกรรมของคนในชุมชน ให้คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น

กล่าวโดยสรุปคือ การเสนอแนวทางเพื่อการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมตำบลท่าอิฐ จำเป็นต้องมีการพัฒนาแบบยั่งยืนจากความร่วมมือ และการบูรณาการจากหลาย ๆ ด้าน ทั้งจากคนในชุมชน การสนับสนุนและส่งเสริมจากภาครัฐและเอกชนในการช่วยเหลือภายใต้กรอบการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม

6.4 รูปแบบและวิธีการในการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ตำบลท่าอิฐ

จากการศึกษาข้อมูล การวิเคราะห์วัตถุประสงค์ เป้าหมายและแนวคิดในการอนุรักษ์พื้นที่ที่สามารถกำหนดรูปแบบและวิธีการในการจัดการพื้นที่ได้ดังนี้

6.4.1 การดูแลรักษา การบูรณะ และการฟื้นฟูพื้นที่องค์ประกอบทางวัฒนธรรม เช่น ลักษณะทางกายภาพ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม โดยการกำหนด ขอบเขตในการอนุรักษ์พื้นที่และองค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม ดังนี้

6.4.1.1 ด้านประเพณี ความเชื่อ และประวัติศาสตร์

6.4.1.2 ด้านกายภาพ

6.4.1.3 ด้านสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

6.4.2 การพัฒนากลไกการบริหารการจัดการ เพื่อการควบคุมการใช้พื้นที่ควบคุมการใช้ประโยชน์ และรูปแบบของอาคาร โดยการใช้กรอบของกฎหมายเป็นตัวควบคุม

6.4.3 การสร้างแรงจูงใจ การทำความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมระหว่างคนในชุมชน เพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนา การมีส่วนร่วม การสร้างจิตสำนึกให้เกิดการตระหนักถึงคุณค่าของภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนที่มีอยู่ รวมถึงการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาและการจัดการที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับชุมชนจากหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบ และภาคเอกชน

6.5 แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมตำบลท่าอิฐ

ตำบลท่าอิฐเป็นชุมชนริมแม่น้ำเจ้าพระยาเก่าตั้งแต่อดีตมีอพยพย้ายถิ่นฐานของผู้คนหลากหลายรูปแบบ มีวิถีชีวิตริมน้ำดั้งเดิม มีชุมชนมุสลิม-อิสลามที่ตั้งรกรากมาตั้งแต่อดีต อีกทั้งยังมีประเพณี ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมมาจนถึงทุกวันนี้ เนื่องจากการขยายตัวและพัฒนาจากเมืองหลวงค่อนข้างรวดเร็วจึงทำให้ การพัฒนาขาดแนวความคิดด้านการอนุรักษ์กับพัฒนาชุมชน ไปสู่ออนาคต ดังนั้นแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมจึงเข้ามามีบทบาท เพื่อให้เกิดพัฒนาอย่างยั่งยืนรูปแบบการพัฒนานั้นต้องสอดคล้องกับคุณค่าในอดีตและส่งผลที่เหมาะสมต่ออนาคตอีกด้วย

6.5.1 ข้อเสนอแนะทางการจัดการพื้นที่องค์ประกอบทางวัฒนธรรม

6.5.1.1 การจัดองค์ประกอบทางด้านศาสนาสถาน

จากการศึกษา ตำบลท่าอิฐเป็นชุมชนริมแม่น้ำในอดีตศาสนาสถานส่วนใหญ่มีความสำคัญมาตั้งแต่อดีต ในปัจจุบันศาสนาสถานยังมีบทบาทหน้าที่และความสำคัญต่อชุมชนนี้ ได้แก่ วัดท่าอิฐ วันเชิงเลน วัดแสงสิริธรรม วัดบางบัวทอง วัดแดงธรรมชาติ และ มัสยิดท่าอิฐ ดังนั้นขั้นตอนการจัดการองค์ประกอบทางด้านศาสนาสถานจำเป็นต้องมีการ ศึกษา ข้อมูลองค์ประกอบให้ครบถ้วนก่อน ซึ่งต้องได้รับการรักษาให้คงสภาพ (**Preservation**) และ การดูแล (**Maintenance**) ซึ่งรักษาสภาพให้มีความสมบูรณ์ มีความมั่นคง โดยการรักษาอย่างสม่ำเสมอในส่วนศาสนาสถานที่ต้องได้รับการบูรณะ (**Restoration**) การปรับปรุง ซ่อมแซม จากการขาดการดูแลมานาน ที่ทำให้อาคารทรุดโทรมลงไป เช่น พระอุโบสถเก่าแก่ของวัดแสงสิริธรรม พระเจดีย์วัดแสงสิริ

ธรรม อุโบสถวัดท่าอิฐ มัสยิดสุเหร่าท่าอิฐ เป็นต้น สิ่งก่อสร้างเหล่านี้มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และศิลปะอีกทั้งยังทรงคุณค่าด้านสถาปัตยกรรมอีกด้วย การเลือกใช้วัสดุเพื่อซ่อมแซมหรือปรับปรุง ควรเลือกวัสดุจากอาคารเก่าที่ผุพังหรือเหลือใช้มาซ่อม เพื่อคำนึงถึงความกลมกลืนของวัสดุ เพื่อให้คงเอกลักษณ์ทางความเชื่อ และความศรัทธา ของคนในชุมชน

6.5.1.2 การจัดองค์ประกอบทางด้านประวัติศาสตร์และการตั้งถิ่นฐาน

ควรทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์และความเป็นมาของตำบลท่าอิฐ เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ทราบถึง ที่มาของบรรพบุรุษให้ตระหนักถึงคุณค่าทาง ประเพณี วัฒนธรรมที่ยังมีอยู่ โดยนำบรรจุในการเข้าค่ายศาสนาท้องถิ่น เรียนรู้จากกิจกรรมที่เกิดขึ้นในห้องเรียน สอดแทรกเข้าไปในการท่องเที่ยว เพื่อสร้างคุณค่าและการตระหนักถึง ตัวอย่างเช่น การทำ ” ป้ายรู้หรือไม่ ” ในแหล่งชุมชน อาคารทางราชการ ลานกีฬา ร้านสะดวกซื้อ หรือตามศาสนาสถานที่สำคัญ เพื่อให้คนในชุมชนและนักท่องเที่ยวได้ศึกษาข้อมูล

6.5.1.3 การจัดองค์ประกอบด้านวิถีชีวิต ความเชื่อ และประเพณี

ชุมชนอิฐ มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับริมแม่น้ำมาตั้งแต่อดีต ไม่ว่าจะเป็น การค้า การคมนาคม การใช้ชีวิต การประมงขนาดเล็ก อีกทั้งยังมีประเพณีที่มีความสำคัญมาตั้งแต่อดีต เช่น ประเพณีเข้าพรรษา ประเพณีรอมฎอน (การถือศีลอด) อีติ้ลฮัจญ์ (ทำบุญเฉลิมฉลอง) อีติ้ลฟิตรี (วันออกบวชหลังจากถือศีลอด) และประเพณีแข่งเรือหางยาว เป็นต้น ควรสืบทอดวิถีชีวิตและประเพณีเหล่านี้ไปยังคนรุ่นใหม่ อาจมีการปรับเปลี่ยนหรือเพิ่มเติม ขึ้นตอน เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยมากขึ้น เพื่อทำให้คนรุ่นใหม่หรือผู้ที่สนใจเข้ามาเรียนรู้ได้

ดังนั้นหน่วยงานของภาครัฐและเอกชน รวมถึงชุมชน ควรสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมให้สม่ำเสมอ การจัดกิจกรรมให้คนที่สนใจเข้าร่วม ถือได้ว่าเป็นการให้ความรู้และความสำคัญของประเพณี เป็นการเผยแพร่ให้บุคคลอื่น ๆ และคนในชุมชนรับรู้กิจกรรมมากขึ้น ทำให้มนุษย์สามารถตระหนักถึง คุณค่าทางวัฒนธรรม อีกทั้งยังเป็นการสนับสนุนการท่องเที่ยว และเศรษฐกิจชุมชนอีกด้วย

6.5.1.4 การจัดองค์ประกอบด้านความสัมพันธ์ใกล้ชิดของชุมชน

การสร้างพื้นที่ขนาดเล็กให้เป็นที่สรวนสรวนในชุมชนที่สามารถแทรกตัวอยู่ในชุมชนได้ เช่น บริเวณทางสามแยกในซอยชุมชนริมน้ำ ท่าเรือริมน้ำ บริเวณข้างร้านขายของชำ จะเป็นการเพิ่มปฏิสัมพันธ์ภายในชุมชนให้สนิทกันมากขึ้น การพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในแต่ละวัน อีกทั้งยังส่งเสริมทางด้านสุขภาพให้คนในชุมชนออกมาใช้งานพื้นที่เปิดโล่งมากขึ้น มีความปลอดภัยในชุมชนมากขึ้น จุดหมายตาหรือสัญลักษณ์ที่เป็นเครื่องหมายไว้บอกทางภายในชุมชนแก่นักท่องเที่ยวหรือคนรุ่นใหม่ได้

กระบวนการนี้ต้องการ การเก็บข้อมูลจากหน่วยงานท้องถิ่นเพื่อมาทำการออกแบบให้เหมาะสมของแต่ละหมู่บ้าน การเสนอแนวทางนี้ควรปรึกษาผู้ใช้งานเป็นหลัก เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนให้สูงที่สุด

6.5.1.5 การจัดองค์ประกอบด้านอาชีพและผลผลิตจากชุมชน

สิ่งที่ทำให้ชุมชนมีศักยภาพในการดูแลตัวเองได้ได้นอนาคคือ อาชีพ อาหารพื้นถิ่น และผลิตภัณฑ์จากชุมชน สิ่งเหล่านี้ควรถูกพัฒนาให้เป็นสินค้าหรือแหล่งให้ความรู้ที่อยู่คู่กับชุมชน หรือนำไปปรับใช้เพื่อประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างกิจกรรมหรือแหล่งการเรียนรู้ สถานที่ท่องเที่ยวแบบใหม่ ๆ

1) ด้านอาชีพ อาชีพที่เก่าแก่ที่สุดในตำบลท่าอิฐทางฝั่งชุมชนชาวพุทธ คือชาวสวนทุเรียนนนท์ ซึ่งนนทบุรีเป็นที่ราบลุ่มที่มีดินอุดมสมบูรณ์เนื่องจากการทับถมของตะกอน ได้รับอิทธิพลน้ำขึ้นน้ำลงเหมาะแก่การทำเกษตร ในปัจจุบันชาวสวนทุเรียนนนท์ ได้มีการเลิกทำไปบ้างแล้วเนื่องจากมีผู้ประกอบการเอกชนให้ราคาที่ดินสูงจึงเอาไปพัฒนาด้านอื่น ๆ แทน เช่น หมู่บ้านจัดสรร สนามฟุตบอลหญ้าเทียม และคอนโดมิเนียม เป็นต้น และอาชีพทางฝั่งชุมชนอิสลามคือ นักแล่วว/ชายว้าว ซึ่งเป็นอาชีพที่มีประวัติคู่มากับตำบลท่าอิฐ ในอดีตชาวมุสลิมจะขนว้าวและควายมาทางแม่น้ำเจ้าพระยา และมาขึ้นฝั่งเข้าโรงเชือด และนำไปขายให้ชุมชนรอบ ๆ รวมถึงจังหวัดนนทบุรี ชุมชนมุสลิมท่าอิฐจึงร่ำรวยและรุ่งเรืองจากการค้าขายเนื้อ ในปัจจุบันเมืองขยายตัวเข้ามาเริ่มข้อกำหนดมากขึ้นโรงเชือดว้าวควาย ที่ไม่ถูกกฎหมายจึงถูกปิดตัวไปทั้งหมดบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาเหลือเพียง 2 โรงเชือด ณ ปัจจุบันนี้ การพัฒนาควรส่งเสริมอาชีพท้องถิ่น โดยการจัดกิจกรรม **work shop** สำหรับผู้ที่สนใจการสร้างอาชีพ ก่อตั้งศูนย์ให้ความรู้ โฆษณาผลิตภัณฑ์ตามสถานที่ราชการแบบเป็นแผนแม่บทประชาสัมพันธ์ การเปิดให้ผู้สนใจเข้าเยี่ยมชมตามรอบเวลาทำการ

2) ด้านอาหาร ด้านฝั่งชุมชนชาวพุทธ จะมี ก๋วยเตี๋ยวเรือลู่ฮู่ ผัดไทโบราณวัดแสงสิริธรรม ร้านส้มตำป่าฉิมวัดแสงสิริธรรม ด้านฝั่งของชุมชนมุสลิม จะมี ซัลมา ก๋วยเตี๋ยวเนื้อเก่าแก่ ร้านอาหารตามสั่งนิมมี ลูกชิ้นเนื้อหน้า อบต. เนื้อย่างสเต๊กหน้าทางเข้าวัดแสงสิริธรรม

โดยมีแนวทางการพัฒนาดังนี้ สร้างศูนย์กลางขายอาหารของทั้ง 2 ศาสนาเพื่อแบ่งปันแลกเปลี่ยนรสชาติของอาหาร โดยต้องคำนึงถึง ความสะอาด การบรรจุภาชนะ เครื่องแต่งกายของผู้ค้าขายให้เคารพซึ่งกันและกัน จึงจะสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ในอนาคต อีกทั้งยังช่วยรื้อฟื้นพื้นที่ขายอาหารของแต่ละชุมชนที่มีมาตั้งแต่อดีตได้อีกด้วย

6.5.2 ข้อเสนอแนะแนวทางการออกแบบสถาปัตยกรรม

6.5.2.1 รูปแบบสถาปัตยกรรม

องค์ประกอบที่ถ่ายทอดรูปแบบของชุมชนริมน้ำได้ดีที่สุดคือ สถาปัตยกรรม ลักษณะสถาปัตยกรรมของตำบลท่าอิฐได้มีการตั้งถิ่นฐานแบบเดิมตั้งแต่ในอดีต รูปแบบสถาปัตยกรรมของชุมชนชาวพุทธและชุมชนชาวอิสลามจะมีรูปแบบต่างกันไม่มากนัก โดยส่วนใหญ่จะคำนึงถึงสภาพภูมิประเทศในบริเวณนั้น ๆ จะเป็นลักษณะบ้านเรือนตามชายน้ำยาวไปและขยายขึ้นมาบนบก ถูกจัดสรรรูปแบบตามกลุ่มอาชีพ ค้าขายริมน้ำ ชาวสวน และประมงขนาดเล็ก เป็นอาคารแบบไทย สามารถอยู่ได้ทั้ง ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว ลักษณะบ้านยกใต้ถุนสูงเพื่อหนีน้ำในช่วงฤดูน้ำขึ้น ณ ปัจจุบันรูปแบบที่อยู่อาศัยบางส่วนมีการเปลี่ยนไปตามยุคสมัยปัจจุบัน เนื่องด้วย การขยายตัวจากเมือง การขยายตัวของเศรษฐกิจ ผู้คนรุ่นใหม่ คนจากถิ่นอื่นย้ายเข้ามาอยู่จากการขายที่ดิน หรือหมู่บ้านจัดสรรและคอนโดมิเนียมที่กำลังรุกรานพื้นที่ริมน้ำเจ้าพระยา ดังนั้นเพื่อเป็นการควบคุมรูปแบบทางสถาปัตยกรรมดั้งเดิมที่อยู่แล้วกับ สิ่งปลูกสร้างใหม่ที่กำลังจะเกิดขึ้นภายในอนาคต จึงมีข้อเสนอแนะในการควบคุมอาคารดังนี้

6.5.2.1.1 สถาปัตยกรรมเพื่อการอยู่อาศัย

1) เรือนไม้แถว เป็นกลุ่มอาคารที่ตั้งอยู่บริเวณริมชายฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ยาวไปตามชายฝั่ง ลักษณะเป็นเรือนไม้ชั้นเดียวยกใต้ถุนสูง หลังคาจั่วและหมาแหงน มีน้ำอยู่ด้านล่างตลอดเวลา พื้นและผนังสร้างจากไม้ วัสดุผนังหลังคาจะเป็นสังกะสีและกระเบื้องแก้ว ด้านติดกับริมน้ำเป็นมีชานเปิดโล่ง ประตูจะเป็นบานเปิดคู่และบานเฟี้ยม หน้าต่างเป็นบานกระทุ้ง เพื่อให้สะดวกต่อการเปิดร้านค้าขายและระบายอากาศได้ดี ในปัจจุบันยังมีอาคารลักษณะนี้หนาแน่นอยู่ในชุมชนวัดแสงสิริธรรม ชุมชนสุเหร่าท่าอิฐ และชุมชนสุเหร่าแดง

2) เรือนไทยภาคกลาง ลักษณะอาคารหลังคาจั่วทรงสูง หันหน้าจั่วเข้าหาแม่น้ำเจ้าพระยา ปลูกเป็นทั้งแบบเรือนเดี่ยวและเรือนกลุ่ม ยกพื้นสูงหนีน้ำ แบ่งสัดส่วนของพื้นที่ภายในเรือนแบบชัดเจน ชาน ระเบียง ห้องนอน ครัว วัสดุใช้ไม้สร้างทั้งหลัง บางหลังในปัจจุบันมีการซ่อมแซมโดยใช้วัสดุผนังหลังคาเป็นกระเบื้องลอนคู่ เกือบทุกหลังจะมีศาลาท่าเรือริมน้ำ

3) เรือนไม้ท้อถิ่น ลักษณะเป็นอาคารเดี่ยวปลูกเรียงกันตามชายฝั่ง หลังคาทรงจั่วไม่สูงมากนัก ยกสูงหนีน้ำ ใช้โครงสร้างไม้เป็นหลัก วัสดุผนังหลังคาเป็นสังกะสีและกระเบื้องลอนคู่ จะมีชานส่วนตัวที่ยื่นลงไปในพื้นที่น้ำเพื่อการคมนาคม หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ในปัจจุบันอาคารมีรูปแบบและสีสันท่างต่างกันไปตามผู้อยู่อาศัยเกิดจากการซ่อมแซม จุดที่ทรุดโทรมตามกาลเวลา ส่วนใหญ่มีให้เห็นฝั่งชุมชนคนพุทธ

4) อาคารสมัยใหม่ ลักษณะจะกระจายตัวอยู่ทั่วตำบลท่าอิฐ อยู่บนบกถัดจากชุมชนริมน้ำขึ้นมา จะตั้งติดกับเส้นทางคมนาคมเป็นหลัก มีรูปแบบเป็นอาคารพาณิชย์ บ้านพักอาศัย อาคารเรือนแถว ตึกแถว อพาร์ทเมนท์ หมู่บ้านจัดสรร อาคารทางราชการ โครงสร้างเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก

6.5.2.1.2 สถาปัตยกรรมเพื่อการพาณิชย์กรรม

1) อาคารเก่า เป็นอาคารโรงฆ่าสัตว์ที่ถูกทิ้งร้างและอยู่ต่อเรือหางยาว ตั้งอยู่บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา ในอดีตตำบลท่าอิฐมีความรุ่งเรืองด้าน การค้าวัวและควาย มีการซื้อขายขนย้ายมาตามทางริมแม่น้ำเจ้าพระยา จึงทำให้มีโรงฆ่าสัตว์กระจายอยู่ทั่วฝั่งริมแม่น้ำเจ้าพระยา ลักษณะอาคารเป็นโครงสร้างไม้ขนาดกลาง ผนังเป็นสังกะสี พื้นเป็นดิน บางโรงจะเป็นพื้นปูน ภายในมีการแบ่งโซนสำหรับการนำสัตว์เข้ากระบวนการแปรรูป ปัจจุบันเนื่องด้วยยุคสมัยที่เปลี่ยน มาตรฐานโรงฆ่าสัตว์ต้องได้รับการรับรองจากกระทรวง จึงทำให้โรงฆ่าสัตว์ริมแม่น้ำปิดตัวลงทั้งหมด เหลือไว้เพียงอาคารที่รกร้าง บางอาคารเจ้าของยังคงสภาพเดิมไว้มีการดูแลเป็นครั้งคราว บางอาคารเกิดการชำรุด ทรดตัวลงไม่เหลือเพียงแต่พื้นที่ว่างเปล่า ไม่ได้มีการพัฒนา ในส่วนของอยู่ต่อเรือนั้นในปัจจุบันยังมีการใช้งาน ลักษณะเป็นอาคารติดกับบ้านเรือนมีคานไม้เพื่อยกเรือขึ้นพื้นน้ำ มีโซนแห้งและเปียก เพื่อการซ่อมแซมเรือ

2) อาคารใหม่ ลักษณะอาคารเป็นตึกแถว อาคารแถวชั้นเดียว สร้างขึ้นเพื่อการพาณิชย์กรรมโดยเฉพาะ เช่น ร้านค้า อุซอุมรลยนต์ ร้านยาเภสัชกร เป็นต้น โครงสร้างส่วนเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก เป็นสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่เข้ามามีบทบาทในชุมชน

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ทำให้สถาปัตยกรรมเปลี่ยนแปลงไปนั้น คือปัญหาด้านการพัฒนาเมือง การขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็ว ทำให้ผู้คนวิ่งเข้าหาการพัฒนาแบบหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นควรมีการส่งเสริมด้านการพัฒนาอัตลักษณ์ย่านชุมชนริมน้ำให้มากขึ้น โดยมีการจัดการพื้นที่รกร้างริมแม่น้ำให้กลับมาใช้ประโยชน์ได้อีก ยกตัวอย่างเช่น อาคารโรงฆ่าสัตว์ที่ถูกทิ้งร้าง สามารถพัฒนาให้เป็นพื้นที่สาธารณะ พิพิธภัณฑ์ หรือ สวนขนาดเล็ก เพื่อให้คนในชุมชนมาใช้งาน หรือให้นักท่องเที่ยวเข้ามาศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชุมชนริมน้ำ เสมือนกับเป็นการเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กับเมืองอีกทั้งยังช่วยเรื่อง จุดหมายตาในชุมชนเอกลักษณ์ภาพจำในแต่ละพื้นที่ และยังสามารถส่งเสริมสภาพแวดล้อมชุมชนให้ดีขึ้นและยั่งยืนไปในอนาคต

6.5.2.2 การควบคุมโทนสีและวัสดุอาคาร

จากการศึกษา พบว่าวัสดุอาคารริมน้ำส่วนใหญ่จะเป็น ไม้และปูน แต่มีการซ่อมแซมและปรับปรุง จึงใช้วัสดุสมัยใหม่เข้ามาช่วยในเรื่องของ เสาบ้าน พื้นบ้าน และทางเดิน ที่ทรุดโทรมลงไปตามกาลเวลา ลักษณะโทนสีของอาคารย่านตำบลท่าอิฐในปัจจุบัน มีสี ฟ้า ขาว หอม เขียว น้ำตาล ขาว สีครีม สีเทา สีเหลืองไข่ไก่ และสีน้ำตาล อันเนื่องมาจากการซ่อมแซมโดยชาวบ้านที่ขาดการควบคุมขององค์กรส่วนท้องถิ่น ผู้รับผิดชอบควรเข้าไปเก็บข้อมูลรายเดือน หรือรายปี เพื่อแนะนำควบคุมการซ่อมแซมอาคารในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการสร้างเอกลักษณ์ของชุมชนในแบบดั้งเดิม ให้มีหน้าตาที่บ่งบอกถึงชุมชนริมน้ำ

6.5.2.3 การใช้ประโยชน์อาคาร

จากการศึกษา ปัจจัยและปัญหาของการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ของอาคาร คือระบบเศรษฐกิจ เมืองขยายตัวเข้ามาเร็วขึ้น ธุรกิจการค้าริมแม่น้ำซบเซาลง คนจึงหันหน้าเข้าหาเมืองใหญ่ที่มีทั้งโอกาสและความเป็นไปได้ อาคารที่มีคุณค่าถูกละเลยจากชุมชน คนในชุมชนไม่ทราบถึงวิธีการพัฒนาและดูแลรักษา ฉะนั้นควรมีการจัดการอาคารที่รกร้างให้เป็นพื้นที่กิจกรรมภายในชุมชน พื้นที่สวนสาธารณะ หรือแหล่งท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองชุมชนเมืองที่กำลังพัฒนาเข้ามา อนาคตสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีค่าได้

6.5.3 ข้อเสนอแนะแนวทางการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรม

องค์ประกอบของภูมิทัศน์คือภาพจำที่ดีที่สุดของมนุษย์ การจดจำเป็นภาพสามารถสร้างการตระหนักถึงได้กับคนทุกรูปแบบ การปรับปรุงเพื่อเสริมสร้าง คุณลักษณะ เอกลักษณ์ และบรรยากาศของพื้นที่นั้นได้

6.5.3.1 การปรับปรุงถนนภายในชุมชน

1) ทางเดินเท้าภายในชุมชน ควรจัดการให้มีขนาด กว้างขึ้น และเท่ากันตลอดแนวทางเดิน เพื่อให้สามารถสัญจรได้สะดวก ลดการเหลื่อมล้ำเข้ามาใช้ประโยชน์จากทางเท้าสาธารณะ ให้ผู้ใช้งานสามารถใช้งานได้อย่างสะดวกและปลอดภัย

2) การสัญจร ปรับปรุงเส้นทางการสัญจร ภายในชุมชน ให้มีความกระชับ มีป้ายบอกทางที่ชัดเจน มีแผนที่ชุมชนที่สามารถบอกทางเข้าและทางออกได้ โดยเฉพาะบริเวณชุมชนอิสลาม เนื่องจากการซ่อมแซมและปรับปรุงบ้านที่ขาดการควบคุมจึงเกิดความแออัดและคับแคบ ควรมีการเข้าไปแนะนำดูแลวิธีการซ่อมแซมปรับปรุง เพื่อให้คนในชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากการสัญจรได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งการสัญจรทางน้ำระบุดูดจอดเรือลงเรือ การเชื่อมโยงขอท่าเรือแต่ละท่า เพื่อให้เกิดความสะดวกในการเดินทางระหว่างชุมชน

3) วัสดุปูพื้นและถนน ภายในบริเวณจุดเชื่อมต่อเข้ามาในชุมชนนั้นควรมีการเปลี่ยนจากพื้นคอนกรีตแอสฟัลท์ เป็นวัสดุผิวสัมผัสที่มีความแตกต่างจากเดิม เพื่อเน้นย้ำเรื่องความสำคัญของพื้นที่ ลดความอันตรายในพื้นที่ชุมชน จำกัดการเข้าถึงของรถยนต์และมอเตอร์ไซด์ ควรใช้วัสดุปูพื้นภายนอก อิฐบล็อก บล็อกปูพื้น และคอนกรีตพิมพ์ลาย เพื่อป้องกันพื้นที่บริเวณชุมชนที่สำคัญมากกว่าถนน

6.5.3.2 การปรับปรุงพื้นที่รกร้างและพื้นที่สาธารณะ

จากการศึกษาตำบลท่าอิฐ มีศักยภาพด้านการพัฒนาพื้นที่ รกร้างริมแม่น้ำเจ้าพระยาและพื้นที่สาธารณะให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนการท่องเที่ยวได้ โรงฆ่าสัตว์ริมแม่น้ำเก่าที่กระจายตัวอยู่ทั่วตำบลท่าอิฐ สามารถปรับพื้นที่รกร้างให้กลายเป็น ศูนย์กลางกิจกรรมของชุมชนได้ เป็นจุดหมายตาที่จับจ้องภายในชุมชน อีกทั้งยังสามารถส่งเสริมการเรียนรู้

ประวัติศาสตร์จากพื้นที่ให้คนในชุมชนและนักท่องเที่ยว โดยการออกแบบต้องคำนึงถึง เอกลักษณ์ ที่ส่งเสริมย่านให้ปลอดภัยและสะอาดตา มากขึ้น

ในส่วนของพื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่ว่างในตรอกซอย สามารถพัฒนาให้เป็น พื้นที่สาธารณะขนาดเล็ก (Pocket Park) เพื่อใช้สำหรับพักผ่อน ออกกำลังกาย หรือพื้นที่พบปะของคนในชุมชน เป็นการเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่กระจายตัวอยู่ในชุมชน และยังช่วยส่งเสริมทางภูมิทัศน์อีกด้วย

6.5.3.3 การอนุรักษ์พื้นที่นิเวศวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน

การจัดการสภาพแวดล้อม รูปแบบการจัดการต้อง

คำนึงถึงลักษณะระบบนิเวศของพื้นที่การดำรงชีวิตดั้งเดิมของคนในชุมชน ตำบลท่าอิฐนั้นพึ่งพาอาศัยทรัพยากรทางธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ดังนั้น ควรให้ความสำคัญกับการ ดูแล รักษา และฟื้นฟู

1) รักษาความสะอาดของแม่น้ำเจ้าพระยา การดูแลแหล่งน้ำสามารถสร้างวงจรของสุขภาพคนในชุมชนให้ดีขึ้นได้ วิธีการไม่ปล่อยน้ำเสียลงแหล่งน้ำใช้ถังดักไขมันก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำ ทำตาข่ายดักขยะที่น้ำพัดพามาไหลเข้าสู่ใต้ถุนบ้าน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเข้ามาเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องการคัดแยกขยะ การดูแลแหล่งน้ำใกล้ตัว

2) ระบบโครงข่ายลำน้ำ ภายในชุมชนทางอิฐ มีระบบโครงข่ายลำน้ำที่เข้าไปในชุมชนหลากหลายสายทั้งเล็กใหญ่ จึงทำให้เกิดสวนผลไม้แทรกอยู่ในชุมชนส่วนต่าง ๆ ในปัจจุบัน ลำน้ำถูกถม ไปเกือบทั้งหมด เนื่องจากการพัฒนาที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยบ้านจัดสรร จะเหลืออยู่เพียง 50% ควรมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาจัดการเรื่องการใช้ประโยชน์ของจากลำน้ำ คูคลอง รมรงค์เรื่องการถมห้ามลำน้ำ ให้ความรู้เรื่องประโยชน์ของลำน้ำในรูปแบบต่าง ๆ ทำป้ายบ่งบอกถึงเขตลำน้ำที่สำคัญมากที่สุดไปถึงน้อยที่สุด

3) การรักษาพื้นที่ชายฝั่งริมแม่น้ำเจ้าพระยา กำหนด **buffer zone** พื้นที่ริมน้ำถือเป็นจุดสำคัญของตำบลท่าอิฐที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตในแต่ละวัน ดังนั้น การอนุรักษ์ระบบนิเวศทางธรรมชาติคือการ ดูแล และฟื้นฟูพืชพรรณท้องถิ่นที่ช่วยเรื่องการกักเซาะริมตลิ่งได้ เช่น หญ้าแพก ต้นกก ต้นจิกน้ำ และต้นตีนเป็ดน้ำ เพื่อให้ระบบนิเวศริมตลิ่งยังคงสภาพที่ดีไว้ได้ ซึ่งส่งเสริมการอนุรักษ์วิถีชีวิต การประกอบอาชีพ ให้เกิดขึ้นในอนาคตอย่างยั่งยืน

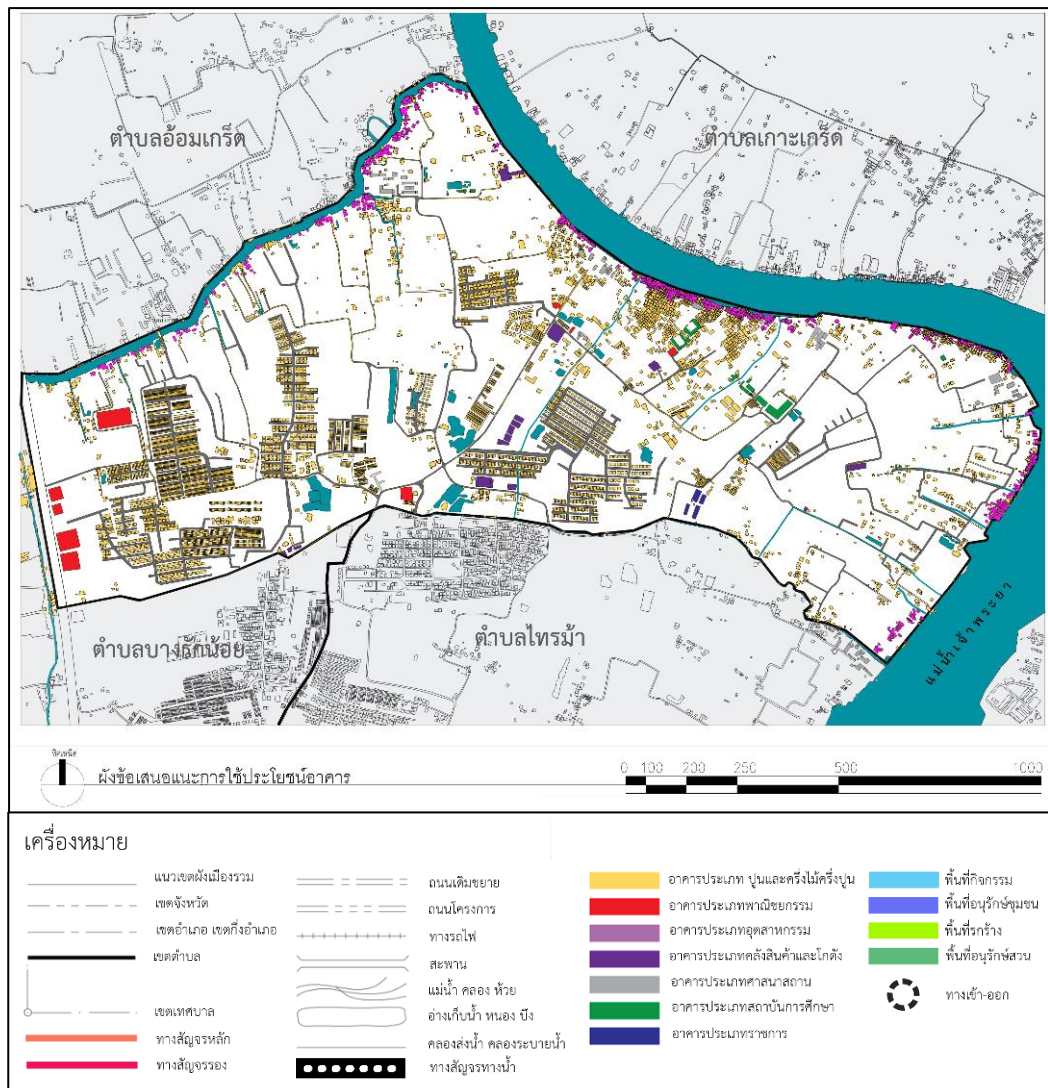
ตารางที่ 10 ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม

หัวข้อ	องค์ประกอบ	ข้อเสนอแนะแนวทาง
ข้อเสนอแนวทางการจัดการพื้นที่องค์ประกอบทางวัฒนธรรม	ด้านศาสนาสถาน	1.การรักษาให้คงสภาพ (Preservation) 2.การบูรณะ (Restoration) 3.การดูแล (Maintenance)
	ด้านประวัติศาสตร์ และ การตั้งถิ่นฐานชุมชน	1.ค่ายศาสนาท้องถิ่น 2.กิจกรรมในห้องเรียน 3.ป้ายประชาสัมพันธ์ในชุมชน แหล่งท่องเที่ยว หรือสถานที่ราชการ
	ด้านวิถีชีวิต ความเชื่อ และประเพณี	ส่งเสริมกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยภาครัฐและเอกชน โดยผ่านการประชุมโดยมีผู้นำชุมชนเข้าร่วมด้วย
	ด้านความสัมพันธ์ ใกล้ชิดของชุมชน	สวนสาธารณะในชุมชน ที่สามารถแทรกตัวอยู่ในชุมชนได้ - ส่งเสริมทางด้านสุขภาพให้คนในชุมชน - เพิ่มจุดหมายตาหรือสัญลักษณ์ในชุมชน - ส่งเสริมปลอดภัยในชุมชนมากขึ้น
	ด้านอาชีพและผลผลิต จากชุมชน	อาชีพ อาหารพื้นถิ่น และผลิตภัณฑ์จากชุมชน - อาชีพท้องถิ่น ทำสวนผลไม้ ค้าวัว/แร่เนื้อวัว เลี้ยงปลากะชั่ง - เนื้อแห้ง เนื้อหมักแดง เนื้อสวรรค์ ขนมไทย
ข้อเสนอแนะแนวทางการออกแบบสถาปัตยกรรม	รูปแบบสถาปัตยกรรม	กำหนดแนวทางการ สร้างใหม่ ปรับปรุงหรือซ่อมแซม
	สถาปัตยกรรมเพื่อการอยู่อาศัย	1.กำหนดวัสดุในการ ปรับปรุงหรือซ่อมแซม 2.อนุรักษ์เรือนไทยริมน้ำภาคกลาง 3.จัดรูปแบบอาคารสมัยใหม่ / ความสูง
	สถาปัตยกรรมเพื่อการพาณิชย์กรรม	1.อาคารเก่า - ปรับปรุงอาคารรกร้างชุมชนริมน้ำ - เปลี่ยนบทบาทอาคารรกร้างในชุมชน 2.อาคารใหม่

		<ul style="list-style-type: none"> - กำหนดความสูงอาคาร - กำหนดรูปแบบการก่อสร้าง
	การควบคุมโทนสีและวัสดุอาคาร	กำหนดโทนสีและวัสดุเพื่อส่งเสริมและควบคุมความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนริมน้ำ
	การใช้ประโยชน์อาคาร	กำหนดประเภทอาคารในแต่ละย่านให้มีความสอดคล้องกับเอกลักษณ์ของย่าน
ข้อเสนอแนะแนวทางการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรม	การปรับปรุงถนนภายในชุมชน	<ol style="list-style-type: none"> 1.ปรับปรุงทางเดินเท้าในชุมชน ให้มีความกว้างเท่ากันตลอดทางเดินวัสดุให้มีความแข็งแรง เคารพต่อชุมชนและยั่งยืน 2.ปรับปรุงวัสดุปูพื้นและถนน เพื่อบ่งบอกความสำคัญของแต่ละพื้นที่ในบริเวณนั้น 3.เส้นทางการสัญจร <ul style="list-style-type: none"> - แผนที่ทางเข้า-ออกภายในตำบล - การสัญจรทางน้ำ จุดเชื่อมต่อไปยังเกาะเกร็ด
	การปรับปรุงพื้นที่ที่รกร้างและพื้นที่สาธารณะ	<ol style="list-style-type: none"> 1.พัฒนาพื้นที่รกร้างริมน้ำให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน <ul style="list-style-type: none"> - สวนสาธารณะ - พิพิธภัณฑ์ชุมชนเรียนรู้ประวัติศาสตร์ - แลนด์มาร์คส่งเสริมการท่องเที่ยว 2.พัฒนา Pocket park ริมน้ำที่แทรกตัวอยู่ในชุมชน
	การอนุรักษ์พื้นที่นิเวศวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน	<ol style="list-style-type: none"> 1.ดูแลและฟื้นฟูริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ส่งเสริมวิธีการดูแลน้ำได้หมู่บ้าน / การกำจัดขยะแต่ละประเภท 2.ดูแลและฟื้นฟู ลำน้ำและคลองที่ยังหลงเหลือภายในชุมชนทำอนุรักษ์แนวชายฝั่งโดยใช้ระบบพีชพรรณรักษาริมตลิ่ง / กำหนด buffer zone
ข้อเสนอแนะด้านแรงจูงใจต่อผู้คน	มาตรการการสร้างแรงจูงใจ	<ol style="list-style-type: none"> 1.การสร้างการรับรู้ถึงคุณค่า และประโยชน์ด้านต่าง 2.การยกเว้นภาษีให้แก่อาคาร สิ่งปลูกสร้าง ที่ปฏิบัติตามข้อเสนอแนะแนวทางในการออกแบบสถาปัตยกรรม 3.การสนับสนุนทุนเพื่อการปรับปรุง อนุรักษ์ และการพัฒนาพื้นที่รกร้างของภาคเอกชนจากหน่วยงานรัฐ 4.การอำนวยความสะดวก การให้คำแนะนำ รวมถึงการจัดทำแผนธุรกิจให้กับสิ่งปลูกสร้างที่ต้องการปรับเปลี่ยน

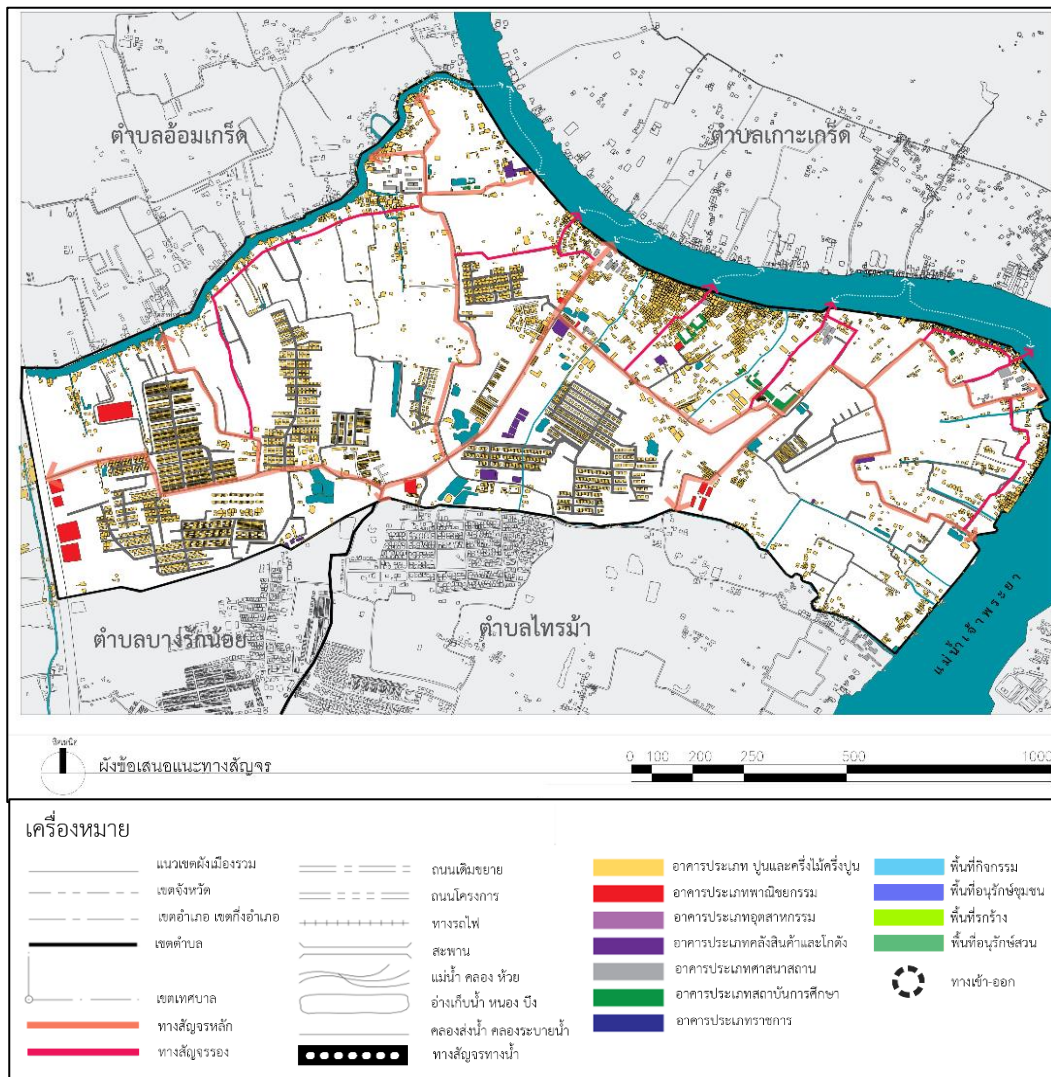
		<p>การใช้สอยประโยชน์ของอาคาร</p> <p>5.การมอบรางวัล และการเผยแพร่สู่สาธารณะให้แก่อาคารหรือพื้นที่ที่มีการอนุรักษ์และจัดการกับพื้นที่ได้เหมาะสมกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม</p>
ข้อเสนอแนะด้านมาตรการและการควบคุม		<p>1.การควบคุมรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน</p> <p>2.การควบคุมรูปแบบการใช้ทางเท้าสาธารณะภายในชุมชน</p> <p>3.การควบคุมรูปแบบของโทนสีและวัสดุ สำหรับการซ่อมแซมปรับปรุง</p> <p>4.การควบคุมการขยายตัวของเมือง จะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อชุมชนริมน้ำทำอิฐ และ ภูมิทัศน์ของชุมชน</p>
ข้อเสนอแนะด้านบทบาทของหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง		<p>1.ผู้ใหญ่บ้านหรือตัวแทนหมู่บ้าน ที่มาจากการยอมรับจากคนในชุมชน เพื่อประสานงานกับหน่วยงานรัฐหรือเอกชน มาเผยแพร่วิธีการ และอธิบายให้เกิดความเข้าใจในชุมชน เพื่อสร้างรากฐานที่ดีแก่ชุมชน</p> <p>2.หน่วยงานระดับท้องถิ่น หน่วยงานราชการที่เข้ามาควบคุมระดับท้องถิ่น ต้องผู้ประกาศมาตรการต่าง ๆ เป็นผู้เก็บข้อมูลเปลี่ยนแปลงของชุมชนทำอิฐ เพื่อกำหนดนโยบาย ดำเนินงาน</p> <p>3.หน่วยงานระดับชาติ ได้แก่ กระทรวงและงานที่เทียบเท่า เป็นหน่วยงานที่กำหนดกรอบและทิศทางการพัฒนาของประเทศไทยในอนาคตหรือ หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมในไทยโดยเฉพาะ</p> <p>4.หน่วยงานเอกชน ได้แก่ ผู้ประกอบการ นักธุรกิจ นักวิชาการ เป็นต้น ที่จะสามารถเข้ามาช่วยแนะและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินการต่าง ๆ</p>

ตารางสรุป ข้อเสนอแนะแนวทางทั้ง 6 ด้าน จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้านปัญหา ความเป็นมา ประวัติศาสตร์ และศักยภาพต่าง ๆ ของตำบลทำอิฐ

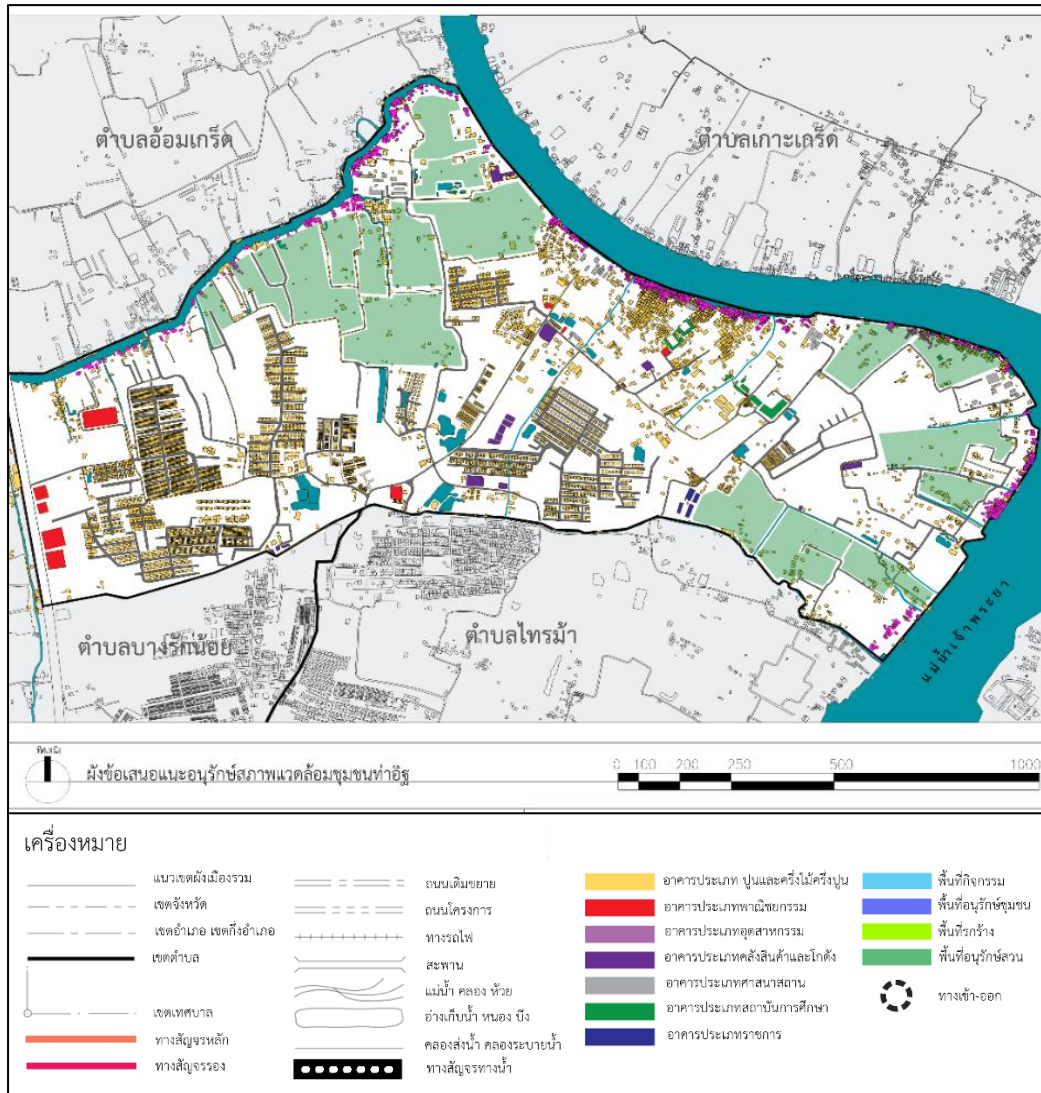
ภาพที่ 44 ผังข้อเสนอการใช้ประโยชน์อาคาร

จากภาพบอกลักษณะและบทบาทของอาคารแต่ละประเภทภายในตำบลท่าอิฐ อาคารเก่าและอาคารที่มีคุณค่าส่วนใหญ่จะอยู่ติดริมแม่น้ำเจ้าพระยา เช่น บ้านอยู่อาศัยรูปแบบดั้งเดิม บ้านไม้ ริมน้ำ โบราณสถานที่มีคุณค่า ชุมชนชาวพุทธและมุสลิม วัดเก่าแก่ เป็นต้น และจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันมีโครงการบ้านจัดสรรเพิ่มขึ้นอย่างจำนวนมากที่ขยายตัวมาจากเมืองใหญ่ ซึ่งอาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ของตำบลท่าอิฐ

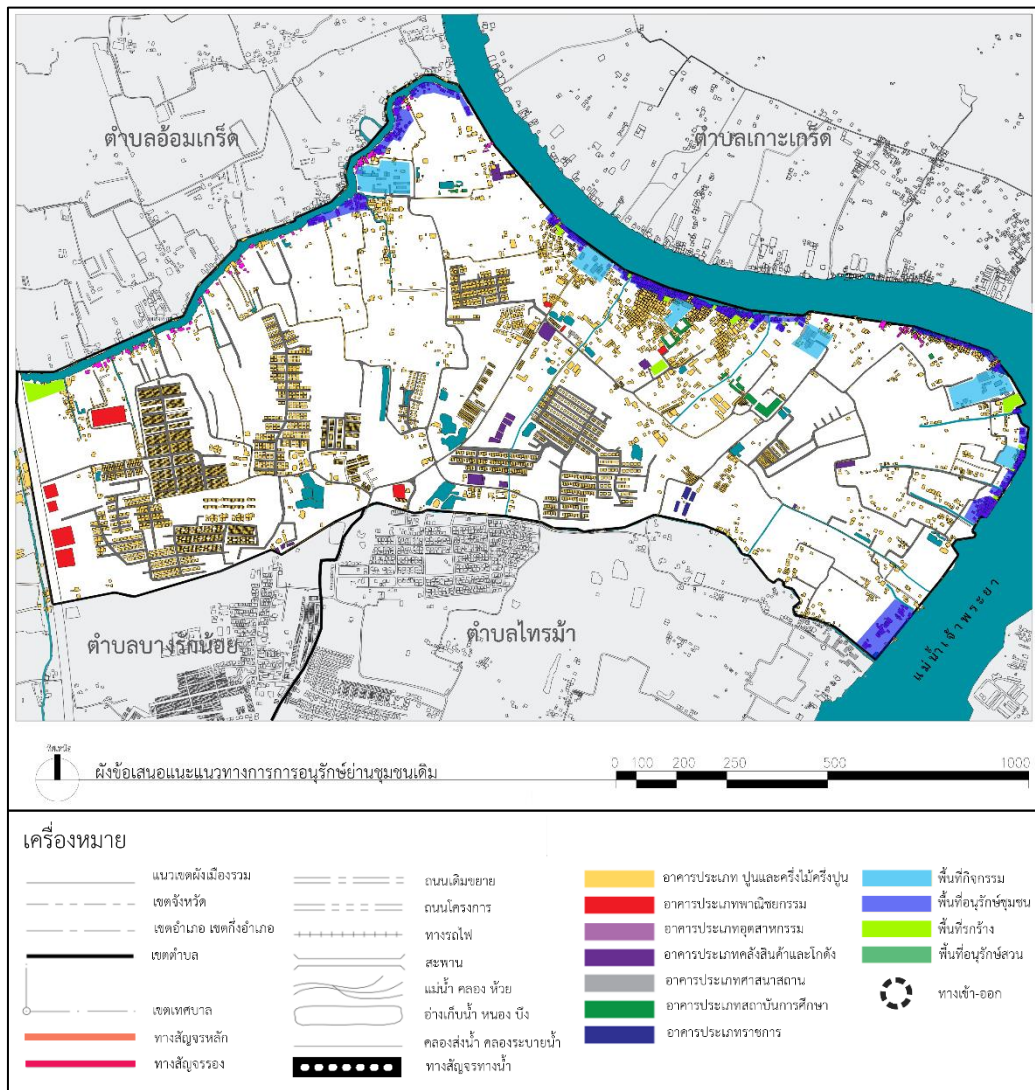
ภาพที่ 45 ผังข้อเสนอเส้นทางสัญจร

จากภาพตำบลท่าอิฐมีศักยภาพในการพัฒนาด้านการสัญจรอย่างมากมีเส้นทางเข้า-ออก และจุดเชื่อมต่อที่หลากหลาย จากข้อเสนอแนะการสัญจรแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ส่วนที่ 1 ด้านซ้ายมือของแผนที่ บริเวณบ้านท่าลูกตาลสามารถพัฒนาเป็นทางจักรยานเพื่อเข้าไปในแหล่งชุมชนได้ ส่วนที่ 2 ตรงกลางของแผนที่ บริเวณมัสยิดท่าอิฐ สามารถเปิดเส้นทางให้เชื่อมต่อไปยังเกาะเกิร์ตได้ และยังส่งเสริมด้านเศรษฐกิจให้กับชุมชนชาวมัสยิดท่าอิฐอีกด้วย ส่วนที่ 3 ด้านขวาของแผนที่ บริเวณสุเหร่าแดง สามารถส่งการสัญจรไปยังเกาะเกิร์ตได้เช่นกัน

ภาพที่ 46 ผังข้อเสนอการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมตำบลท่าอิฐ

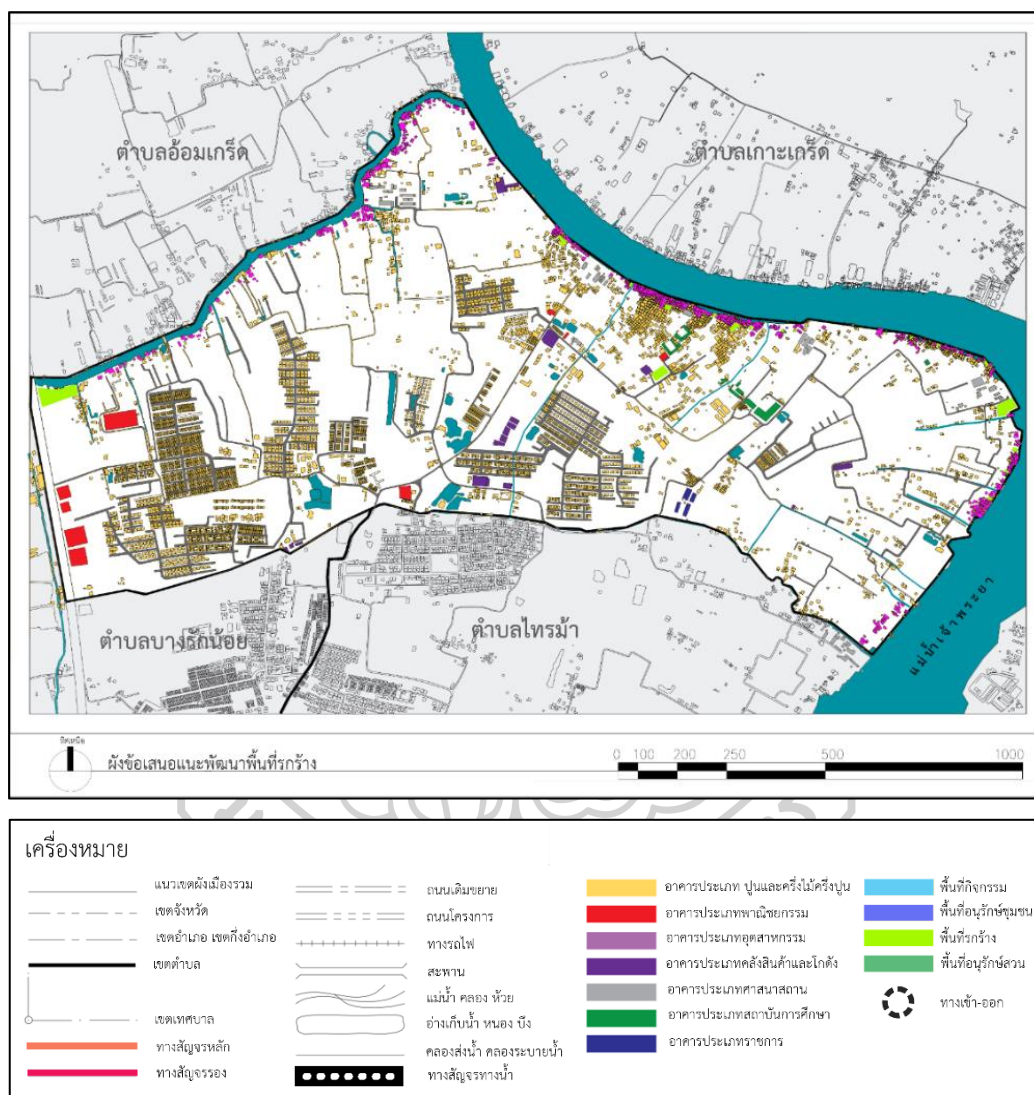
จากภาพพื้นที่สีเขียวในตำบลท่าอิฐ ที่เป็นสวนผลไม้ ยังศักยภาพที่จะอนุรักษ์และรักษา เพื่อให้เกิดเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าด้านเศรษฐกิจท้องถิ่นได้ ณ ปัจจุบันยังชาวสวนที่มีความรู้ความสามารถ ยัง ประกอบอาชีพนี้อยู่

ภาพที่ 47 ผังข้อเสนอการอนุรักษ์พื้นที่ชุมชนดั้งเดิม

จากภาพพื้นที่น้ำเงินเข้มแสดงถึงพื้นที่ชุมชนเก่าที่มีมาตั้งแต่อดีตเป็นชุมชนริมน้ำ จะมีคุณค่าด้านวิถีชีวิต และรูปแบบสถาปัตยกรรมริมน้ำ ลักษณะชุมชนจะตั้งอยู่บริเวณริมน้ำใกล้กับ ศาสนสถาน วัด และมัสยิด ควรอนุรักษ์ชุมชนเหล่านี้ไว้ เพราะจะเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นเรื่องราว วิถีชีวิต

และความสำคัญพื้นที่บริเวณนั้น ย่านชุมชนชนเดิมนั้นประกอบด้วย ชุมชนชาวพุทธ(วัดท่าอิฐ) ชุมชน มัสยิดท่าอิฐ และชุมชนสุเหร่าแดง

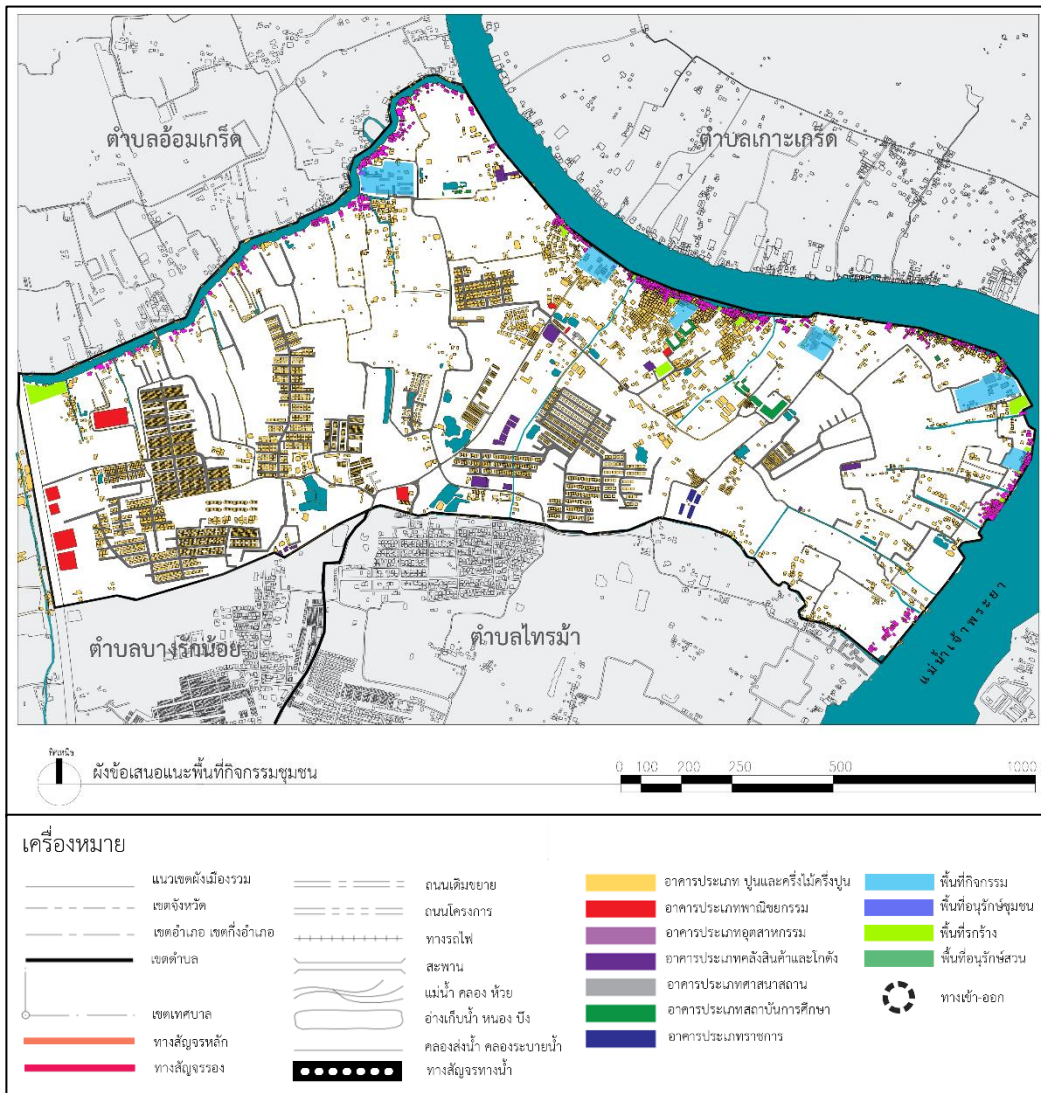
ภาพที่ 48 ผังข้อเสนอแนะพัฒนาพื้นที่ที่กว้าง

จากภาพแสดงให้เห็นพื้นที่ที่กว้าง(สีเขียว) บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา พื้นที่ที่กว้างส่วนใหญ่จะกระจายอยู่บริเวณริมแม่น้ำแทรกตัวอยู่ในชุมชน ในอดีตพื้นที่เหล่านี้จะเป็นโรงฆ่าสัตว์ ซึ่งชาวมุสลิมนำวัวควายขึ้นมาทางริมน้ำและเข้าโรงเชือดเลยเพื่อสะดวกต่อการแปรรูปนำไปค้า-ขาย ต่อมาในปัจจุบัน อาชีพนี้ถูกกลดลง โรงเชือดปิดตัวไปอย่างมากเนื่องจากการพัฒนาของท้องถิ่น โรงเชือดที่ไม่มี

ใบอนุญาตจึงต้องปิดตัวไปทำให้โรงเชือดถูกทิ้งร้างมานาน โรงเชือดหรือพื้นที่ว่างเหล่านี้สามารถพัฒนาเป็นพื้นที่เขียวของชุมชนหรือ Pocket park (สวนสาธารณะขนาดเล็ก) ซึ่งจะเพิ่มความปลอดภัยในชุมชนจุดหมายตาในชุมชนช่วยสร้างภาพจำที่ดีกับชุมชนกับนักท่องเที่ยวที่เข้ามา สามารถทำเป็นเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เรื่องของชุมชน การพัฒนามาแต่ละช่วงยุคสมัย ความสำคัญของชุมชนที่มีต่อแม่น้ำเจ้าพระยาในอดีต แลนด์อาร์ตส่งเสริมการท่องเที่ยว

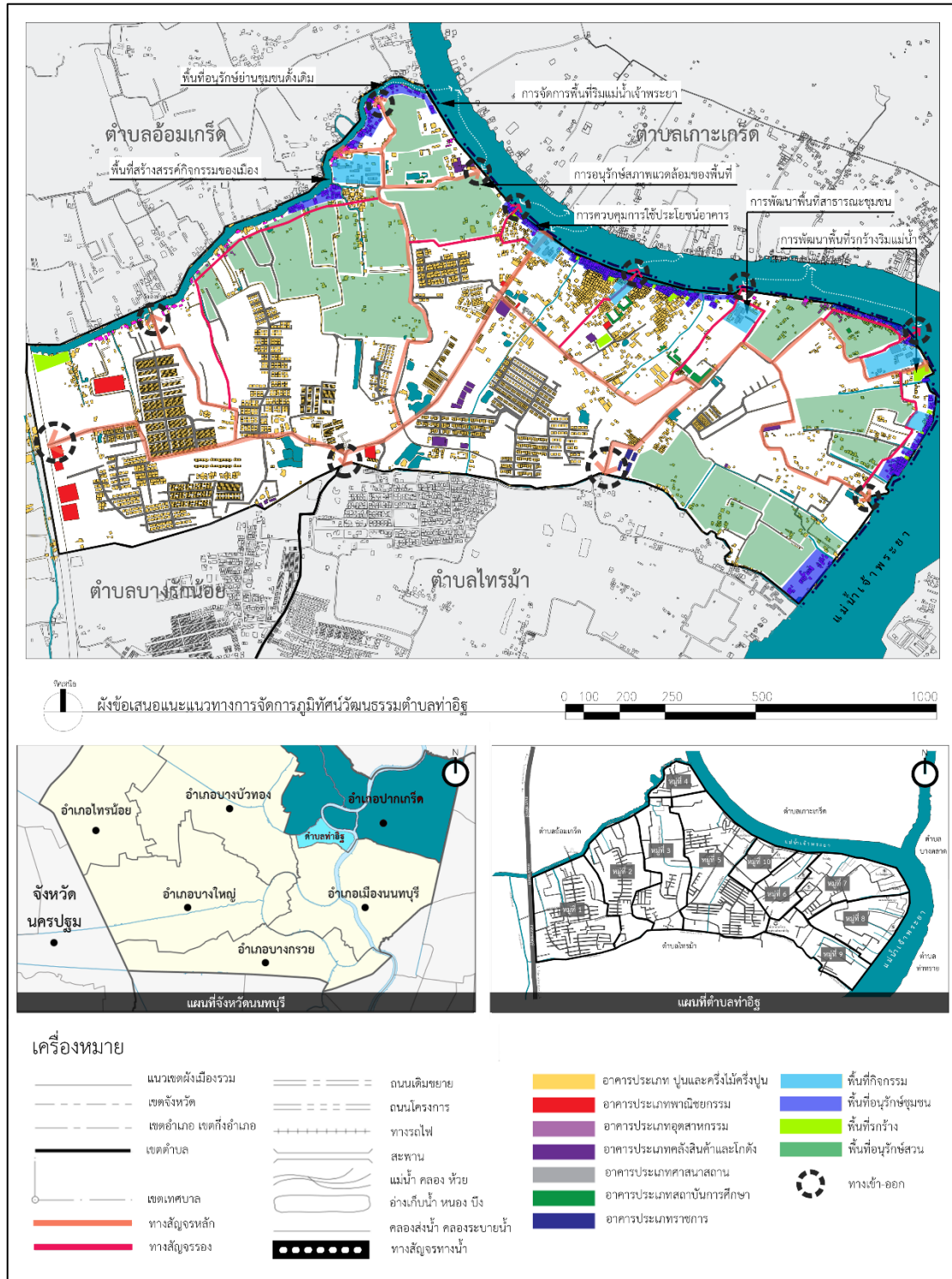
ภาพที่ 49 พื้นที่โล่งและโรงเชือดเก่า บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาดำบลท่าอิฐ

ภาพที่ 50 ผังข้อเสนอแนะพื้นที่กิจกรรมชุมชน

จากภาพพื้นที่ส่งเสริมกิจกรรม (สีฟ้า) จะเป็นบริเวณ วัด และมัสยิด เพราะจะเป็นพื้นที่ที่สามารถจัดงานประเพณีประจำปีตามแต่ละศาสนา พื้นที่ศาสนสถานยังมีขนาดความกว้างที่สามารถรองรับคนในชุมชนที่มีจำนวนมากอีกด้วย สามารถส่งเสริมให้เด็กรุ่นใหม่เข้าถึงงานประเพณีกับพื้นที่ที่

มีคุณค่าและความสำคัญต่อบ้านเกิดอีกด้วย และยังสามารถใช้เป็นพื้นที่ประชาสัมพันธ์ ชาวสารต่างๆเกี่ยวกับชุมชนได้อีกด้วย

ภาพที่ 51 ผังข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมตำบลท่าอิฐ

6.6 ข้อเสนอแนะด้านแรงจูงใจต่อผู้คน

เป็นการสนับสนุนให้การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมตำบลท่าอิฐ ให้เกิดการกำหนดมาตรการตอบสนองได้อย่างมีประสิทธิภาพในการอนุรักษ์ดังนี้

6.6.1 มาตรการการสร้างแรงจูงใจ (Enabling Measure)

- 1) การสร้างการรับรู้ถึงคุณค่า และประโยชน์ด้านต่าง ๆ ที่จะได้รับจากการปฏิบัติตามข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม
- 2) การยกเว้นภาษีให้แก่อาคาร สิ่งปลูกสร้าง ที่ปฏิบัติตามข้อเสนอแนะแนวทางในการออกแบบสถาปัตยกรรม
- 3) การสนับสนุนทุนเพื่อการปรับปรุง อนุรักษ์ และการพัฒนาพื้นที่รกร้างของภาคเอกชนจากหน่วยงานรัฐ
- 4) การอำนวยความสะดวก การให้คำแนะนำ รวมถึงการจัดทำแผนธุรกิจให้กับสิ่งปลูกสร้างที่ต้องการปรับเปลี่ยนการใช้สอยประโยชน์ของอาคาร
- 5) การมอบรางวัล และการเผยแพร่สู่สาธารณะให้แก่ อาคารหรือพื้นที่ที่มีการอนุรักษ์และจัดการกับพื้นที่ได้เหมาะสมกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม

6.7 ข้อเสนอแนะด้านมาตรการและการควบคุม (Controlling Measure)

เป็นการควบคุมความเสี่ยง ที่จะส่งผลกระทบต่อคุณค่าภูมิทัศน์วัฒนธรรมของตำบลท่าอิฐ ดังนั้นจึงต้องใช้มาตรการทางกฎหมาย หรือ ข้อบัญญัติท้องถิ่นมาเป็น ข้อกำหนดในการควบคุมดังนี้

- 1) การควบคุมรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน และ การใช้ประโยชน์อาคาร เป็นการควบคุมพื้นที่ที่ก่อให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ ให้มีการจัดการการใช้ประโยชน์ที่ถูกต้องและเหมาะสม

2) การควบคุมรูปแบบการใช้ทางเท้าสาธารณะภายในชุมชน เพื่อไม่ให้เกิดการรुक้าเข้ามาใช้งานทางเท้าสาธารณะ จึงจำเป็นต้องทำข้อกำหนดในการใช้งาน ข้อกำหนดเรื่องความกว้าง ความยาว ความหนา และโครงสร้างให้เหมาะสมกับแต่พื้นที่

3) การควบคุมรูปแบบของโพนสีและวัสดุ สำหรับการซ่อมแซมปรับปรุงหรือสิ่งก่อสร้างใหม่ ให้เป็นไปตามแนวทางข้อเสนอแนะในการออกแบบทางสถาปัตยกรรม

4) การควบคุมการขยายตัวของเมือง จะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อชุมชนริมน้ำท่าอิฐ และ ภูมิทัศน์ของชุมชน ซึ่งการดำเนินการขั้นนี้ต้องมีความเข้าใจ และดำเนินการให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ ทำการศึกษาถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอีกด้วย เพื่อให้ได้การเปลี่ยนแปลงที่ดีและยั่งยืนที่สุด

การสร้างมาตรการควบคุมที่กล่าวมาข้างต้นนี้จำเป็นต้องมีการวิเคราะห์ และทำความเข้าใจจากผู้เชี่ยวชาญหลากหลายแขนงเพื่อให้เกิดเป็น พื้นฐานและวิธีการที่สามารถนำไปใช้ต่อยอดการพัฒนาในรูปแบบอื่น ๆ ได้อีก ต้องได้รับการยอมรับจากทั้งชุมชนและหน่วยงานภาคท้องถิ่น และทำการศึกษถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอีกด้วย เพื่อให้ได้การเปลี่ยนแปลงที่ดีและยั่งยืนที่สุด

6.8 ข้อเสนอแนะด้านบทบาทของหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่ดีและยั่งยืนนั้น ต้องเริ่มความเข้าใจและความห่วงแหนสิ่งที่มีคุณค่ารอบ ๆ รอบตัวเราและต้องได้รับการสนับสนุนที่ดีจากภาครัฐหรือหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับบุคลากรในแขนงวิชาต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ที่ยั่งยืนและสูงสุดจะมีรายละเอียดดังนี้

6.8.1 หน่วยงานระดับชุมชน ผู้ใหญ่บ้านหรือตัวแทนหมู่บ้านที่มาจากการยอมรับจากคนในชุมชน เพื่อประสานงานกับหน่วยงานรัฐหรือเอกชน มาเผยแพร่วิธีการ และอธิบายให้เกิดความเข้าใจในชุมชน เพื่อสร้างรากฐานที่ดีแก่ชุมชน

6.8.2 หน่วยงานระดับท้องถิ่น หน่วยงานราชการที่เข้ามาควบคุมระดับท้องถิ่น ต้องผู้ประกาศมาตรการต่าง ๆ เป็นผู้เก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของตำบลท่าอิฐ เพื่อกำหนดนโยบายดำเนินการในด้านต่าง ๆ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ โรงเรียนธรรมมิสลาม ผู้นำชุมชนในสุเหร่าท่าอิฐและสุเหร่าแดง เพื่อนำความรู้จากส่วนกลางมาเผยแพร่ มาพัฒนาชุมชน

6.8.3 หน่วยงานระดับชาติ ได้แก่ กระทรวงและงานที่เทียบเท่า เป็นหน่วยงานที่กำหนดกรอบและทิศทางการพัฒนาของประเทศไทยในอนาคตหรือ หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมในไทยโดยเฉพาะ เช่น สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติและกรมศิลปากร กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว และการเคหะแห่งชาติ เป็นต้น

6.8.4 หน่วยงานเอกชน ได้แก่ ผู้ประกอบการ นักธุรกิจ นักวิชาการ เป็นต้น ที่จะสามารถเข้ามาช่วยแนะและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินการต่าง ๆ ได้

การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมตำบลท่าอิฐ ต้องรวบรวม ศึกษาข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล ประเมินคุณค่า วิเคราะห์แนวโน้มที่จะส่งผลกระทบต่อทั้งด้านที่เป็นประโยชน์และเสียประโยชน์ เพื่อที่จะกำหนดทิศทางการพัฒนา รูปแบบที่จะพัฒนาร่วมกันระหว่างเมืองใหญ่ กับชุมชนแบบดั้งเดิม และนำไปสู่กระบวนการวิเคราะห์แบบการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่สมบูรณ์และเหมาะสมกับบริบทนั้น

ในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมตำบลท่าอิฐ ชุมชนพหุวัฒนธรรม มีความหลากหลายของคุณค่า สิ่งที่ทำให้ชุมชนนี้มีความน่าสนใจตั้งแต่อดีตคือ วิถีชีวิตริมน้ำ สวนผลไม้ เครื่องช่่ายลำน้ำ มัสยิด สุเหร่า และวัด โดยการจัดการนี้ต้องสร้างการตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งที่มีคุณค่าของภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่มีอยู่ และทำให้เกิดความร่วมมือจากหลาย ๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 7

บทสรุป

เนื้อหาในส่วนนี้ เป็นบทสรุปของการศึกษาวิจัยที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม: กรณีศึกษาตำบลท่าอิฐ จังหวัดนนทบุรี โดยเป็นการสรุปให้ถึงเชื่อมโยงระหว่างวัตถุประสงค์ของโครงการกับประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัยในครั้งนี้ เพื่อเป็นการตอบสนองเป้าหมายของการวิจัย โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ดังนี้

- 1) เพื่อศึกษาเรื่องราวการเปลี่ยนแปลง และลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์
- 2) เพื่อศึกษาองค์ประกอบทางด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมในพื้นที่ตำบลท่าอิฐ
- 3) เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

โดยการศึกษาได้มีการดำเนินการออกแบบกระบวนการวิจัยอย่างมีแบบแผน เพื่อใช้ในการศึกษาความหมาย ทฤษฎี แนวคิด เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกรณีศึกษา การศึกษารวบรวมข้อมูล สืบค้นและรวบรวมข้อมูล แล้วนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์องค์ประกอบ คุณค่าและความสำคัญภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่ศึกษา เพื่อเสนอแนวทางในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมตำบลท่าอิฐ สามารถสรุปได้ดังนี้

7.1 สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมของตำบลท่าอิฐ สามารถระบุถึงคุณค่าและความสำคัญขององค์ประกอบของภูมิทัศน์ และสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ โดยสามารถตอบวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

7.1.1 เรื่องราวการเปลี่ยนแปลง และลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์

ตำบลท่าอิฐ เป็นชื่อเรียกติดปากของชาวบ้านมาตั้งแต่ปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา ราวประมาณ 200 ปีที่ผ่านมาแล้ว เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพปั้นอิฐ ก่อสร้างจากดินเผา มีท่าเรือส่งอิฐจำหน่ายตามบริเวณริมฝั่งเจ้าพระยาจนผู้คนทั่วไปเรียกติดปากว่า “ท่าอิฐ” สืบเรื่อยมา ต่อมาในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) มีชาวไทยมุสลิมอพยพมาจากจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้ามาตั้งรกรากอยู่ใกล้เมืองหลวง โดยมีผู้นำชุมชนคือ โต๊ะกีวังกะมา ทำงานให้แก่ประเทศชาติ จนได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็น

นายกองวังกะมา ทำหน้าที่ดูแลพี่น้องชาวไทยมุสลิม และได้รับพระราชทานที่นาสำหรับเพาะปลูกทำมาหากินจนตั้งเป็นชุมชนมุสลิมทำอิฐ

ตำบลทำอิฐมีคุณค่าความสำคัญในด้านความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ชาวไทย - ศาสนาพุทธ ชาวไทยมุสลิม - ศาสนาอิสลาม อันเป็นผลที่สืบเนื่องมาจากการอพยพที่อยู่อาศัยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) นอกจากนี้ตำบลทำอิฐยังมีคุณค่าด้านความสวยงามของลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่เกิดจากสถานที่ที่พิกทางใจอันได้แก่ วัดและมัสยิด ก่อให้เกิดลักษณะของสถาปัตยกรรมจากโบราณสถาน โบราณวัตถุในสมัยนั้นจากโบสถ์ วิหารสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นขึ้น และยังคงมีเค้าโครงให้เห็นบ้างในปัจจุบัน

7.1.2 องค์ประกอบทางด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมในพื้นที่ตำบลทำอิฐ

จากการศึกษาสรุปได้ว่า ภูมิทัศน์วัฒนธรรมตำบลทำอิฐทำให้ทราบคุณค่าและองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมดังนี้

1.1) ด้านกายภาพ ชุมชนริมน้ำมีเอกลักษณ์ด้านการตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่อดีต และมีความพร้อมทางด้านทรัพยากรเพื่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชน ดำรงซึ่งไว้ วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมและสภาพทางภูมิศาสตร์ทำให้เกิดรูปแบบของสถาปัตยกรรมเพื่อการอยู่อาศัยที่สะท้อนวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำเจ้าพระยา ศาสนาสถานได้แก่ วัด และมัสยิด ก่อให้เกิดลักษณะของสถาปัตยกรรมจากโบราณสถาน โบราณวัตถุในสมัยนั้นจากโบสถ์ วิหารสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นขึ้น และยังคงมีเค้าโครงให้เห็นบ้างในปัจจุบัน อีกทั้งยังมีสวนผลไม้ (ทุเรียนนนท์) ที่อุดมสมบูรณ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้

1.2) ด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และมรดกทางวัฒนธรรม องค์ประกอบและลักษณะเด่นที่สำคัญเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชน วิถีชีวิต รวมถึงวัฒนธรรมประเพณี ที่ส่งผลให้เกิดการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม กาลเวลา ลักษณะสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ก่อให้เกิดเสน่ห์ในรูปแบบของชุมชนริมน้ำ 70 เปอร์เซนต์ของชุมชนชาวไทย-มุสลิม มีเอกลักษณ์ทางศาสนาและประเพณีของชาวมุสลิมอยู่อย่างชัดเจน สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่จะช่วยสร้างจุดขายให้กับทำอิฐให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่จะนำมาซึ่งเศรษฐกิจและอาชีพที่มั่นคงได้

1.3) ด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิต การที่ตำบลทำอิฐมีการอพยพย้ายถิ่นจากคนหลายเชื้อชาติ ทำให้เกิดแหล่งรวมของผู้คนหลากหลาย ย่อมทำให้เกิดศาสนสถานที่มีความโดดเด่น และแตกต่างกันออกไป จึงทำให้เกิดกิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญา หรือกิจกรรมที่

เกิดขึ้นเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนขึ้น เช่น ภาษายาวี ประเพณีรอมฎอน ประเพณีวันลอยกระทง ประเพณีแข่งเรือหางยาว เนื้อสวรรค์ทอด กล้วยแปรรูป เนื้อแปรรูป

1.4) ด้านสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ คุณค่าและความสำคัญของพื้นที่ติดแม่น้ำเจ้าพระยาและคูคลอง นอกจากการใช้ประโยชน์เพื่อการอุปโภค บริโภคและการเกษตรแล้ว ยังมีการใช้ประโยชน์จากเมืองท่าในการสัญจรไปมาได้ อีกทั้งอาจกลายเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาตำบลท่าอิฐโดยเฉพาะการใช้เพื่อลำเลียงขนส่งสินค้า และเส้นทางการคมนาคมเพื่อขึ้นชมทรัพยากรธรรมชาติและสถานที่ท่องเที่ยวภายในตำบลท่าอิฐได้อีกด้วย

1.5) ด้านเศรษฐกิจ ความเป็นพหุวัฒนธรรมของศาสนาภายในตำบลท่าอิฐก่อให้เกิด อาชีพ ตลาด อาหาร สถานที่ท่องเที่ยว ที่เป็นเอกลักษณ์ ผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น เนื้อสวรรค์ เนื้อแดง ขนมไทยบ้านลูกตาล สวนผลไม้ไทย สวนทุเรียนหน้ เป็นต้น ร้านค้าสมัยใหม่ คาเฟ่ ร้านอาหารในสวนผลไม้

ตารางที่ 11 องค์ประกอบทางด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมในพื้นที่ตำบลท่าอิฐ

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบรอง
องค์ประกอบด้านกายภาพ	แม่น้ำเจ้าพระยา / รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน / ลักษณะภูมิประเทศ
องค์ประกอบทางด้านประวัติศาสตร์	วัดท่าอิฐ / วัดแสงสิริธรรม / มัสยิดท่าอิฐ / ชุมชนริมน้ำ
องค์ประกอบทางวัฒนธรรม และสังคม	การอยู่ร่วมกัน 2 ศาสนา / สุเหร่าท่าอิฐ / ประเพณีเรือยาว
องค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมธรรมชาติ	พื้นที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา / สวนผลไม้ / คูน้ำ ลำคลอง
องค์ประกอบด้านเศรษฐกิจ	ตลาดริมน้ำวัดแสงสิริธรรม / ตลาดขายเนื้อชุมชนมุสลิม

7.1.3 แนวทางที่เหมาะสมในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

จากการรวบรวมและศึกษาข้อมูลนำไปสู่กระบวนการประเมินคุณค่า การวิเคราะห์ศักยภาพ ซึ่งเป็นไปตามขั้นตอนของกระบวนการการดำเนินงานวิจัย ไปสู่การเสนอแนวทางในการจัดการพื้นที่ และองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องของคุณลักษณะของภูมิทัศน์วัฒนธรรมตำบลท่าอิฐ รวมถึงการนำเสนอแนวทางในการจัดรูปแบบของพื้นที่ที่จะส่งผลต่อการอนุรักษ์ รักษา ส่งเสริมให้ภูมิทัศน์วัฒนธรรมมีการสืบทอดและคงอยู่ต่อไปดังนี้

1) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของเมือง เพื่อรองรับกิจกรรมที่เกิดจากการท่องเที่ยวจากบุคคลภายนอก ทั้งการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวเดิม และสถานที่ใหม่ โดยเน้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สร้างอาชีพให้คนในชุมชนมีงานทำเป็นสินค้าท้องถิ่นโดยเฉพาะ เพื่อให้เศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของคนในชุมชนมีคุณภาพที่ดีขึ้น

2) การอนุรักษ์ศาสนสถาน และพื้นที่ที่มีความเกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการกำหนดมาตรการในการรักษาให้มีการสืบทอดประเพณีอันดีงามแก่คนรุ่นหลังต่อไป

3) การอนุรักษ์พื้นที่ที่มีความสำคัญทางสภาพแวดล้อมและธรรมชาติที่เอื้อต่อการเกิดกิจกรรม วิถีชีวิต และประเพณี วัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเป็นสำคัญ เช่น การประกอบอาชีพเกษตรกรรม การคมนาคม วิถีชีวิต สถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนในอดีตและยังคงมีอยู่จนถึงปัจจุบัน ต้องมีการกำหนดมาตรการควบคุมพื้นที่เพื่ออนุรักษ์ จำกัดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่าที่สุด รวมไปถึงการคำนึงถึงความสำคัญของทัศนียภาพเมืองด้วย

4) ปรับปรุงพื้นที่ที่อยู่อาศัยให้เหมาะสม พัฒนาพื้นที่ว่าง รกร้าง และพื้นที่ชุมชนแออัดให้เกิดประโยชน์ต่อกิจกรรมของคนในชุมชน ให้คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนเป็นไปในทิศทางที่ยั่งยืนและดีขึ้นในอนาคต

7.2 ข้อจำกัดในการวิจัย

เนื่องจากการศึกษาข้อมูลในการวิจัยเป็นการศึกษาในภาพรวมของพื้นที่ที่มีความสำคัญเพียงแค่ว่าบางส่วน รวมทั้งข้อมูลในการสำรวจภาคสนามไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ซึ่งสามารถสรุปข้อบกพร่องในการศึกษาได้ดังนี้

7.2.1 การเก็บข้อมูล

ข้อมูลด้านกายภาพยังขาดความครบถ้วนสมบูรณ์ เช่น อาหารท้องถิ่น ภาษาท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นและสถาปัตยกรรมที่ยังขาดความละเอียดครบถ้วน และข้อมูลทางด้านสาธารณสุขเพื่อนำมาใช้จัดทำเป็นข้อมูลประกอบการศึกษาวิจัยนั้นเป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และเอกสารอ้างอิงเท่านั้น

7.2.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

การดำเนินกระบวนการวิเคราะห์ ประเมินคุณค่า และความสำคัญของภูมิทัศน์วัฒนธรรมในพื้นที่เป็นการประเมินจากองค์ความรู้ของผู้วิจัยเพียงเท่านั้น ไม่ได้มีการวิเคราะห์และการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ความเข้าใจในด้านนี้โดยเฉพาะ หรือความคิดเห็นจากบุคคลภายนอกในการร่วมแสดงความคิดเห็น เสนอแนะ และวิเคราะห์ข้อมูลในมุมมองที่แตกต่าง

7.2.3 การมีส่วนร่วมของชุมชน

การดำเนินวิจัยครั้งนี้ยังขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งการสัมภาษณ์นั้นเป็นการสัมภาษณ์เฉพาะกลุ่มคนบางน เนื่องด้วยบางหัวข้อมีประเด็นที่ค่อนข้างละเอียดอ่อน ทำให้การวิจัยในครั้งนี้อย่างขาดกระบวนการด้านการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นและคนนอกพื้นที่อยู่

7.3 ข้อเสนอสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรทำการศึกษาข้อมูลที่มีความเชื่อมโยงกันจากชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาตอบรับ สนับสนุน หรือวิเคราะห์ในประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์
- 2) ควรทำการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงข้อมูล ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพื้นที่จากการแสดงความคิดเห็นหลากหลายและครอบคลุม ทั้งยังต้องคำนึงถึงความสำคัญของปัญหาเร่งด่วน เพื่อจะได้นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และพัฒนาได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสมกับพื้นที่มากที่สุด
- 3) ทำการศึกษานโยบายจากหน่วยงานภาครัฐในหลาย ๆ ด้าน เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลเชิงนโยบาย แผนการพัฒนาเพื่อวิเคราะห์ข้อกำหนด ข้อจำกัดของพื้นที่ในการดำเนินงานของภาครัฐ เพื่อเสนอแนวทางที่พื้นที่สามารถใช้งานได้อย่างครอบคลุม และเป็นไปในทิศทางที่ทำได้จริง

รายการอ้างอิง

- Lucas, P. H. C. (1992). *Protected landscapes : a guide for policy-makers and planners*. London: Chapman and Hall.
- Nation Park Service. Cultural Landscapes 101. Retrieved from <https://www.nps.gov/articles/cultural-landscapes-101.htm>
- เกรียงไกร เกิดศิริ. (2551). ชุมชนกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: อูษาคเนย์.
- เทศบาลนครปากเกร็ด. (2564). ข้อมูลบ้านและครัวเรือนในเขตเทศบาลนครปากเกร็ด. Retrieved from [แดนนชัย ไพรสณฑ์. \(2557\). การอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรม กรณีศึกษา : ชุมชนเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. \(วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารศิลป\).](#) มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- ไพฑูริย์ เครือแก้ว ณ ลำพูน. (2518). ลักษณะสังคมไทย. กรุงเทพฯ: บพิธ.
- กรมการปกครอง, ส. (2565). ระบบสถิติทางการทะเบียน. Retrieved from <http://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMenu/newStat/home.php>.
- กลุ่มภาคกลางตอนบน, ส. ข้อมูลอำเภอในจังหวัดนนทบุรี. Retrieved from <http://www.osmnorthcentral1.go.th/nonthaburi/about>
- พัชรี อาจสาลี. (2552). ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนริมคลองอ้อมนนท์ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารศิลป จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ.
- วัลลิโถม, ศ. (2559). สังคมลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา : พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลง. Retrieved from <https://lek-prapai.org/home/view.php?id=808>
- ศรีศักร วัลลิโถม. (2551). คู่มือออกศึก+ความหมายของภูมิวัฒนธรรม การศึกษาจากภายในและสำนึกของท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์.
- ศิริวรรณ ศิลาพัชรินทร์. (2556). อัตลักษณ์ชุมชนริมแม่น้ำแม่กลองและบางประกง. คณะสถาปัตยกรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: สหายนส์การพิมพ์.
- สถาปัตย์ ร้อยจำปา. (2562). การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม : กรณีศึกษา ชุมชนคลองบางบาลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม, ค. ม. (2549). แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา. (2529). น้ำ : บ่อเกิดแห่งวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- องค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ. ข้อบัญญัติและคำสั่ง. Retrieved from

<https://www.thait.go.th/public/list/data/index/menu/1539>.
องค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ. ข้อมูลพื้นฐานตำบลท่าอิฐ. Retrieved from
<https://www.thait.go.th/public/list/data/index/menu/1144>.
องค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ. บุคลากร. Retrieved from
<https://www.thait.go.th/public/list/data/index/menu/1178>

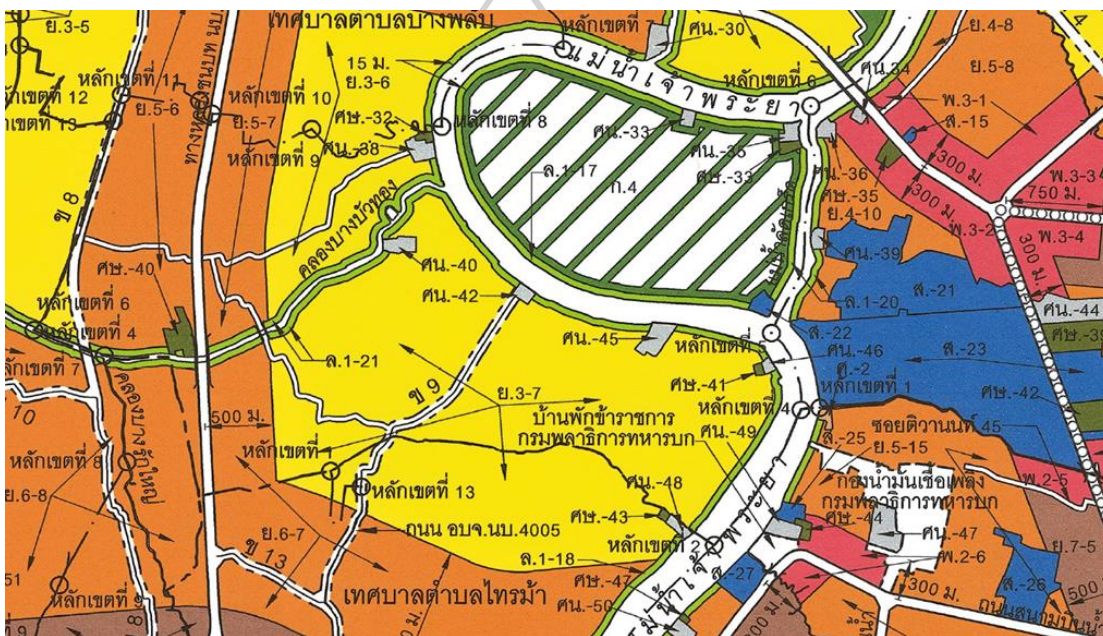
ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

1.ผังเมืองรวมจังหวัดนนทบุรี พ.ศ.2566

1.1 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

โดยที่เป็นการสมควรให้ใช้บังคับผังเมืองรวมนนทบุรี เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและการดำรงรักษาเมือง และบริเวณที่เกี่ยวข้องหรือชนบทในด้านการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สิน การคมนาคมและการขนส่ง การสาธารณสุข โภค บริการสาธารณะและสภาพแวดล้อม ทั้งนี้ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการผังเมือง

ภาพที่ 52 ผังการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณตำบลท่าอิฐ

ที่ดินประเภท ย. 1 ถึง ย. 3 ที่กำหนดไว้เป็นสีเหลือง ให้เป็นที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย โดยมีวัตถุประสงค์และจำแนกเป็นบริเวณ

ที่ดินประเภท ย. 3 มีวัตถุประสงค์เพื่อรองรับการขยายตัวของ การอยู่อาศัยที่มีสภาพแวดล้อมที่ดีบริเวณใกล้กับเขตการให้บริการของระบบขนส่งมวลชน และโครงข่ายคมนาคมและขนส่ง จำแนกเป็นบริเวณ ย. 3 - 1 ถึง ย. 3 - 17 ที่ดินประเภทนี้ ห้ามใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการตามที่กำหนด ดังต่อไปนี้

- (1) โรงงานทุกจากพวกตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน เว้นแต่โรงงานตามประเภท ชนิด และจำพวกที่กำหนดให้ดำเนินการได้ตามบัญชีท้ายประกาศนี้ และโรงงานบำบัดน้ำเสียรวมของชุมชน
- (2) คลังน้ำมันและสถานที่เก็บรักษาน้ำมัน ลักษณะที่สาม ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง เพื่อการจำหน่าย
- (3) คลังก๊าซปิโตรเลียมเหลว สถานที่บรรจุก๊าซปิโตรเลียมเหลวประเภทโรงบรรจุ สถานที่บรรจุก๊าซปิโตรเลียมเหลวประเภทห้องบรรจุ และสถานที่เก็บรักษาก๊าซปิโตรเลียมเหลวประเภทโรงเก็บตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง
- (4) เลี้ยงม้า โค กระบือสุกร สุนัข แพะ แกะ ห่าน เป็ด ไก่จิ้งจก หรือสัตว์ป่าตามกฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า เพื่อการค้า
- (5) สุสานและฌาปนสถานตามกฎหมายว่าด้วยสุสานและฌาปนสถาน เว้นแต่การก่อสร้างแทนฌาปนสถานที่มีอยู่เดิม
- (6) โรงแรมตามกฎหมายว่าด้วยโรงแรม เว้นแต่ที่ตั้งอยู่ริมถนนสาธารณะที่มีขนาดเขตทางไม่น้อยกว่า 16 เมตร หรือตั้งอยู่ภายในระยะ 500 เมตร จากบริเวณโดยรอบสถานีรถไฟฟ้าขนส่งมวลชน
- (7) โรงมหรสพตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร เว้นแต่ที่ตั้งอยู่ริมถนนสาธารณะที่มีขนาดเขตทางไม่น้อยกว่า 16 เมตร หรือตั้งอยู่ภายในระยะ 500 เมตร จากบริเวณโดยรอบสถานีรถไฟฟ้าขนส่งมวลชน หรือที่ประกอบกิจการในอาคารพาณิชย์กรรมประเภทอาคารขนาดใหญ่
- (8) จัดสรรที่ดินเพื่อประกอบอุตสาหกรรม
- (9) จัดสรรที่ดินเพื่อประกอบพาณิชย์กรรมประเภทห้องแถวหรือตึกแถว เว้นแต่ที่ตั้งอยู่ริมถนนสาธารณะที่มีขนาดเขตทางไม่น้อยกว่า 12 เมตร หรือตั้งอยู่ภายในระยะ 500 เมตร จากบริเวณโดยรอบสถานีรถไฟฟ้าขนส่งมวลชน
- (10) จัดสรรที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยประเภทห้องแถวหรือตึกแถว เว้นแต่ที่ตั้งอยู่ริมถนนสาธารณะที่มีขนาดเขตทางไม่น้อยกว่า 12 เมตร
- (11) การอยู่อาศัยประเภทห้องแถวหรือตึกแถว เว้นแต่ที่ตั้งอยู่ริมถนนสาธารณะ ที่มีขนาดเขตทางไม่น้อยกว่า 10 เมตร
- (12) การอยู่อาศัยประเภทอาคารชุดหรืออาคารอยู่อาศัยรวม ที่มีพื้นที่อาคารรวมเกิน 1,000 ตารางเมตร เว้นแต่ หน้า 12 เล่ม 140 ตอนพิเศษ 48 ง ราชกิจจานุเบกษา 1 มีนาคม 2566

ที่ดินประเภท ล. 1 และ ล. 2 ที่กำหนดไว้เป็นสีเขียวอ่อน ให้เป็นที่ดินประเภทที่โล่ง เพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยมีวัตถุประสงค์จำแนกเป็นบริเวณ ดังต่อไปนี้

(ก) ที่ดินประเภท ล. 1 มีวัตถุประสงค์ให้เป็นพื้นที่โล่งริมแม่น้ำ ลำคลอง เพื่อเป็นการส่งเสริมรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมสภาพแวดล้อมทางภูมิทัศน์ริมฝั่งและป้องกันรักษาแนวลำน้ำตามธรรมชาติ จำแนกเป็นบริเวณ ล. 1 - 1 ถึง ล. 1 - 25

(ข) ที่ดินประเภท ล. 2 มีวัตถุประสงค์เพื่อการนันทนาการหรือเกี่ยวข้องกับ การนันทนาการสาธารณสุขประโยชน์ และการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม จำแนกเป็นบริเวณ ล. 2 - 1 และล. 2 - 2

ที่ดินประเภท ศษ. ที่กำหนดไว้เป็นสีเขียวมะกอก ให้เป็นที่ดินประเภท สถาบันการศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาหรือเกี่ยวข้องกับการศึกษา สถาบันราชการ การสาธารณสุขโรคและสาธารณสุขการ หรือกิจการสาธารณสุขประโยชน์จำแนกเป็นบริเวณ ศษ.-1 ถึง ศษ.-75

ที่ดินประเภท ศน. ที่กำหนดไว้เป็นสีเทาอ่อน ให้เป็นที่ดินประเภทสถาบันศาสนามี วัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาหรือเกี่ยวข้องกับการศาสนา กิจการเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาของ ชุมชนสถาบันราชการ การสาธารณสุขโรคและสาธารณสุขการ หรือสาธารณสุขประโยชน์ จำแนกเป็น บริเวณศน. - 1 ถึง ศน. - 105

1.2 ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ

การกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนแปลงการใช้อาคารบางชนิดหรือบาง ประเภทในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีดังต่อไปนี้

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๘ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติควบคุม อาคาร พ.ศ. ๒๕๒๒ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ อันเป็นพระราชบัญญัติ ที่มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของ บุคคล ซึ่ง มาตรา ๒๙ ประกอบกับ มาตรา ๓๒ มาตรา ๓๓ มาตรา ๔๑ มาตรา ๔๒ และมาตรา ๔๓ ของ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และมาตรา ๗๑ แห่งพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ ซึ่งแก้ไข เพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๔๖ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ โดยความเห็นชอบของสภาองค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ และ นายอำเภอปากเกร็ดจึงตราข้อบัญญัติ ไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ข้อบัญญัตินี้เรียกว่า “ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ เรื่อง กำหนด บริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลงหรือเปลี่ยนแปลงการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภท ในเขตองค์การ บริหารส่วนตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พ.ศ. ๒๕๕๕”

ข้อ ๒ ข้อบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไปและให้สิ้นสุด ระยะเวลาการใช้บังคับเมื่อมีประกาศกฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมในท้องที่ที่ตามข้อ ๓

ข้อ ๓ ในข้อบัญญัตินี้

“บริเวณที่ ๑” หมายความว่า พื้นที่ในบริเวณด้านเหนือจุดเส้นขนานระยะ ๑๕ เมตร กับริมฝั่งคลองบางบัวทอง ฝั่งใต้ ด้านตะวันออก จุดกฏกระทรวงกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนแปลงใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภทในพื้นที่บางส่วนในท้องที่ตำบลคลองข่อย ตำบลบางพลับ ตำบลคลองพระอุดม ตำบลบางตะไนย์ ตำบลอ้อมเกร็ด ตำบลปากเกร็ด ตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด ตำบลบางรักพัฒนา ตำบลบางรักใหญ่ อำเภอบางบัวทอง ตำบลบางรักน้อย ตำบลบางกร่าง ตำบลตลาดขวัญ ตำบลบางเขน ตำบลสวนใหญ่ ตำบลบางไผ่ ตำบลบางศรีเมือง อำเภอเมืองนนทบุรี และตำบลบางชัน ตำบลบางสีทอง ตำบลบางชันกอง ตำบลบางคูเวียง ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี พ.ศ. ๒๕๔๙ ด้านใต้ แนวเขตขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐด้านใต้ ด้านตะวันตก จุดแนวเขต องค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐด้านตะวันตก

“บริเวณที่ ๒” หมายความว่า พื้นที่ในบริเวณด้านเหนือจุดเส้นขนานระยะ ๑๕ เมตร กับริมคลองบางบัวทอง ฝั่งใต้ และเส้นขนานระยะ ๑๕ เมตร กับริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ฝั่งตะวันตก ด้านตะวันออก จุดเส้นขนานระยะ ๑๕ เมตร กับริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ฝั่งตะวันตก ด้านใต้ จุดแนวเขตขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐด้านใต้ ด้านตะวันตก จุดกฏกระทรวงกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลงหรือเปลี่ยนแปลงใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภทในพื้นที่บางส่วนในท้องที่ ตำบลคลองข่อย ตำบลบางพลับ ตำบลคลองพระอุดม ตำบลบางตะไนย์ ตำบลอ้อมเกร็ด ตำบลปากเกร็ด ตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด ตำบลบางรักพัฒนา ตำบลบางรักใหญ่ อำเภอบางบัวทอง ตำบลบางรักน้อย ตำบลบางกร่าง ตำบลตลาดขวัญ ตำบลบางเขน ตำบลสวนใหญ่ ตำบลบางไผ่ ตำบลบางศรีเมือง อำเภอเมืองนนทบุรี และตำบลบางชัน ตำบลบางสีทอง ตำบลบางชันกอง ตำบลบางคูเวียง ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี พ.ศ. ๒๕๔๙ ยกเว้น พื้นที่ในเขตโรงเรียนวัดเชิงเลน วัดบางบัวทอง วัดแสงสิริธรรม วัดท่าอิฐ และวัดเชิงเลน

“บริเวณที่ ๓” หมายความว่า พื้นที่ในบริเวณริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นเส้นขนานระยะ ๑๕ เมตร กับริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ฝั่งใต้และฝั่งตะวันตก และบริเวณริมฝั่งคลองบางบัวทอง ซึ่งเป็น เส้นขนานระยะ ๑๕ เมตร กับริมฝั่งคลองบางบัวทอง ฝั่งใต้

ทั้งนี้ บริเวณที่ ๑ บริเวณที่ ๒ และบริเวณที่ ๓ ปรากฏรายละเอียดตามแผนที่ท้ายข้อบัญญัตินี้

ข้อ ๔ ให้กำหนดพื้นที่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ภายในแนวเขตตามแผนที่ท้ายข้อบัญญัตินี้เป็นบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนแปลงใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภท ดังต่อไปนี้

(ก) ภายในบริเวณที่ ๑ ห้ามมิให้บุคคลใดก่อสร้างอาคาร ดังต่อไปนี้

(๑) โรงงานทุกประเภทตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน เว้นแต่โรงงานตามประเภทหรือชนิดและจำพวกที่กำหนดให้ดำเนินการได้ตามบัญชีท้ายข้อบัญญัตินี้ และโรงงานบำบัดน้ำเสียรวมของชุมชน

(๒) สถานที่บรรจุก๊าซ สถานที่เก็บก๊าซ และห้องบรรจุก๊าซ สำหรับก๊าซปิโตรเลียมเหลว ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง แต่ไม่หมายความรวมถึงสถานีบริการ

ร้านจำหน่ายก๊าซ สถานที่ใช้ก๊าซ และสถานที่จำหน่ายอาหารที่ใช้ก๊าซ

(๓) สถานที่ที่ใช้ในการเก็บน้ำมันเชื้อเพลิงที่ไม่ใช่ก๊าซปิโตรเลียมเหลวและก๊าซธรรมชาติเพื่อจำหน่ายที่ต้องขออนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง เว้นแต่เป็นสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง

(๔) อาคารเลี้ยงม้า โค กระบือ สุกร แพะ แกะ ห่าน เป็ด ไก่ ฝูง จระเข้ หรือสัตว์ป่าตามกฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าเพื่อการค้า

(๕) คลังสินค้า

(๖) โซโลเก็บผลิตผลทางการเกษตร

(๗) โรงกำจัดมูลฝอย

(๘) โรงซื้อขายเศษวัสดุ

(ข) ภายในบริเวณที่ ๒ ห้ามมิให้บุคคลใดก่อสร้างอาคาร ดังต่อไปนี้

(๑) โรงงานทุกประเภทตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน เว้นแต่โรงงานตามประเภท หรือชนิด และจำพวกที่กำหนดให้ดำเนินการได้ตามบัญชีท้ายข้อบัญญัตินี้ และโรงงานบำบัดน้ำเสียรวมของชุมชน

(๒) สถานที่บรรจุก๊าซ และสถานที่เก็บก๊าซสำหรับก๊าซปิโตรเลียมเหลว ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง แต่ไม่หมายความรวมถึงสถานีบริการร้านจำหน่ายก๊าซ สถานที่ใช้ก๊าซ และสถานที่จำหน่ายอาหารที่ใช้ก๊าซ

(๓) สถานที่ที่ใช้ในการเก็บน้ำมันเชื้อเพลิงที่ไม่ใช่ก๊าซปิโตรเลียมเหลวและก๊าซธรรมชาติเพื่อจำหน่ายที่ต้องขออนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง เว้นแต่เป็นสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง

(๔) โรงแรมตามกฎหมายว่าด้วยโรงแรม

(๕) อาคารอยู่อาศัยประเภทอาคารขนาดใหญ่

(๖) อาคารพาณิชย์กรรมประเภทอาคารขนาดใหญ่ แต่ไม่

หมายความรวมถึงอาคารพาณิชย์กรรมประเภทค้าปลีกค้าส่ง

(๗) ห้องแถว ตึกแถว หรือบ้านแถว

(๘) อาคารอยู่อาศัยประเภทอาคารชุด หรือหอพัก

(ค) ภายในบริเวณที่ ๓ ห้ามมิให้บุคคลใดก่อสร้างอาคาร ดังต่อไปนี้

(๑) อาคารเลี้ยงสัตว์ทุกชนิด หรือสัตว์ป่าตามกฎหมายว่า

ด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าเพื่อการค้า

(๒) สุสานและฌาปนสถานตามกฎหมายว่าด้วยสุสาน

(๓) อาคารอยู่อาศัยประเภทอาคารขนาดใหญ่

(๔) ห้องแถว ตึกแถว หรือบ้านแถว

(๕) อาคารอยู่อาศัยประเภทอาคารชุด หรือหอพัก

(๖) โรงกำจัดมูลฝอย

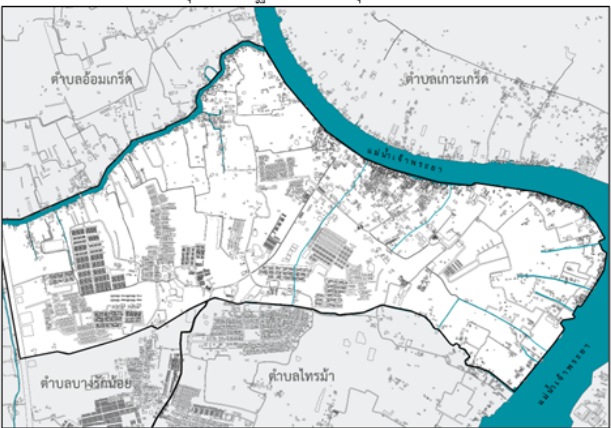

ข้อ ๕ ภายในบริเวณพื้นที่ที่กำหนดไว้ตามข้อ ๔ ห้ามมิให้บุคคลใด ดัดแปลง หรือเปลี่ยนการใช้อาคารใด ๆ ให้เป็นอาคารชนิดหรือประเภทที่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กำหนดในข้อ

ข้อ ๖ อาคารที่มีอยู่แล้วในพื้นที่ที่กำหนดไว้ตามข้อ ๔ ก่อนหรือในวันที่ ข้อบัญญัตินี้ใช้บังคับให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องปฏิบัติตามข้อบัญญัตินี้ แต่ห้ามดัดแปลง หรือเปลี่ยนการใช้ อาคารดังกล่าวให้เป็นอาคารชนิดหรือประเภทที่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กำหนดในข้อ ๔

ข้อ ๗ อาคารที่ได้รับใบอนุญาตหรือใบรับแจ้งการก่อสร้าง ดัดแปลง หรือ เปลี่ยนการใช้ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร หรือที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายเฉพาะว่าด้วย กิจการนั้น ก่อนวันที่ ข้อบัญญัตินี้ใช้บังคับ และยังก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนการใช้ไม่แล้วเสร็จ ให้ ได้รับการยกเว้นไม่ต้องปฏิบัติตามข้อบัญญัตินี้ แต่จะขอเปลี่ยนแปลงการอนุญาตหรือการแจ้งให้เป็น การขัดต่อข้อบัญญัตินี้ไม่ได้

ภาคผนวก ข

1.แบบสอบถาม

	แบบสอบถามเรื่องการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนทำอิฐ สาขาวิชาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร	แบบสอบถามเลขที่ _____ วันที่ _____ สถานที่ _____
<p>แบบสอบถามเรื่อง “ การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนทำอิฐ จังหวัดนนทบุรี “</p> <p>เนื้อหาในแบบสอบถาม</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. วัตถุประสงค์ในการศึกษา 2. คำถามในการวิจัย 3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับพื้นที่ หรือข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ 4. ข้อเสนอแนะใน การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนทำอิฐ จังหวัดนนทบุรี 		
<p>ส่วนที่ 1 วัตถุประสงค์ในการศึกษา</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.1 เพื่อศึกษาเรื่องราวการเปลี่ยนแปลง และลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์ 1.2 เพื่อศึกษาองค์ประกอบทางด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมในพื้นที่ชุมชนทำอิฐ 1.3 เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมอย่างยั่งยืน <p>ส่วนที่ 2 คำถามในการวิจัย</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.1 เรื่องราวและการเปลี่ยนแปลงในอดีตถึงปัจจุบันของชุมชนทำอิฐมีอะไรบ้าง 1.2 องค์ประกอบทางด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนทำอิฐคืออะไรบ้างและมีคุณค่าแบบใด 1.3 การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของชุมชนทำอิฐควรมีแนวทางอย่างไร <p>ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับพื้นที่ หรือข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนทำอิฐ</p> <p>ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนทำอิฐ จังหวัดนนทบุรี</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.1 ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนทำอิฐ จังหวัดนนทบุรี 		
<p>ภาพแสดงพื้นที่การศึกษาชุมชนทำอิฐจังหวัดนนทบุรี</p> <div style="float: right; width: 20%;"> <p>เครื่องหมาย</p> <ul style="list-style-type: none"> ----- แนวเขตเมืองชุมชน ----- เขตจังหวัด ----- เขตตำบล เขตอำเภอ ----- เขตตำบล ----- เขตเทศบาล ----- ถนนหลัก ----- ถนนกิ่งสาขา ----- ถนนโดยรอบ ----- ทางรถไฟ ----- สะพาน ----- แม่น้ำ คลอง ห้วย ----- อุโมงค์น้ำ บึง ----- คลองน้ำ สดุดระบายน้ำ </div> <div style="text-align: right; margin-top: 10px;"> </div>		

ภาพที่ 53 แบบสอบถามเรื่อง แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม ตำบลทำอิฐ จังหวัดนนทบุรี (แผ่นที่ 1)

คำและความหมายของเนื้อหาในการสัมภาษณ์

ภูมิทัศน์วัฒนธรรม คือทุกสิ่งทุกอย่างทั้งทางรูปธรรมและนามธรรมอันเป็นสิ่งที่ผู้คนในกลุ่มถือร่วมกัน (ค่านิยม) และได้กระทำต่อสภาพแวดล้อมภูมิประเทศ เพื่อสร้างความเจริญงอกงาม และพัฒนาสังคมของมนุษย์ เป็นพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่ประกอบด้วยแหล่งทรัพยากรทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ อันมีความเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และมีคุณค่าทางด้านความงาม ภูมิทัศน์วัฒนธรรมแสดงให้เห็นถึงต้นกำเนิดและพัฒนาการของสังคมหนึ่งๆ ผ่านทางลักษณะทางกายภาพและการใช้งานของพื้นที่ เป็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการผสมกันระหว่างธรรมชาติและมนุษย์ โดยแสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์และการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ผ่านกาลเวลามาจนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งทำให้เห็นได้ว่า ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเป็นผลของความสัมพันธ์หรือการกระทำต่อกัน ระหว่างวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมภูมิศาสตร์ โดยสะท้อนถึงพัฒนาการของสังคมหรือชุมชนนั้น จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ผ่านทางลักษณะกายภาพของพื้นที่ในสังคมหรือชุมชนนั้น

ประเภทของภูมิทัศน์วัฒนธรรม

หน่วยงานอุทยานแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา ได้แบ่งประเภทของภูมิทัศน์วัฒนธรรมไว้เป็น 3 ประเภทใหญ่ๆดังต่อไปนี้

ประเภทที่ 1 เป็นคำจำกัดความที่รับรู้กันโดยทั่วไป ได้แก่ พื้นที่สวนสาธารณะหรืออุทยานที่สร้างโดยมนุษย์ เพื่อความสวยงามรื่นรมย์ ซึ่งบางที่อาจเกี่ยวข้องกับศาสนา หรือพื้นที่อนุรักษ์อาคารเก่าแก่แห่งหนึ่งแห่งใด หรือไม่ก็ได้

ประเภทที่ 2 เป็นภูมิทัศน์ที่มีต้นกำเนิดดั้งเดิมมาจากปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ การบริหาร หรือศาสนา พัฒนาต่อเนื่องโดยมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ องค์ประกอบของภูมิทัศน์ประเภทนี้มักจะสะท้อนให้เห็นวิถีแห่งการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท

2.1 ประเภทที่หยุดการเปลี่ยนแปลงแล้ว อาจเรียกว่า “ซากภูมิทัศน์วัฒนธรรม” (fossil landscape) ถึงแม้จะหยุดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการแล้วแต่ยังสามารถเห็นร่องรอยได้ในซากที่เหลืออยู่นั้น สามารถก่อให้เกิดความเชื่อมโยงอันเคยมีอยู่

2.2 อีกประเภทคือ ยังคงมีการเปลี่ยนแปลงดำเนินอย่างต่อเนื่องมาโดยบทบาททางสังคมร่วมสมัย ทำให้เห็นความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการจากห้วงเวลาหนึ่งไปยังห้วงเวลาหนึ่งในองค์ประกอบภูมิทัศน์นั้นๆ

ประเภทที่ 3 เป็นประเภทที่อาจมองไม่เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนในองค์ประกอบของภูมิทัศน์แต่มีอิทธิพลต่อศาสนา ความเชื่อ ศิลปะ หรือเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในพื้นที่ที่เป็นมรดกโลก พื้นที่เก่าแก่ และพื้นที่อนุรักษ์ต่าง ๆ

วัตถุประสงค์ของการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม

การรักษาคุณค่าและความสำคัญภูมิทัศน์วัฒนธรรมให้คงอยู่และยั่งยืน สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของสังคมในปัจจุบัน เพื่อให้ได้ข้อมูล มาใช้ในการวิเคราะห์วางแผน ดำเนินการรักษาคุณค่าและความสำคัญ เพื่อประโยชน์ของการดำรงอยู่อย่างเหมาะสม เพื่อสร้างความตระหนักในคุณค่า ความสำคัญ และการมีส่วนร่วมของสมาชิกในสังคม

ภาพที่ 54 แบบสอบถามเรื่อง แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม ตำบลท่าอิฐ จังหวัดนนทบุรี (แผ่นที่ 2)

2.การสัมภาษณ์

รายชื่อของผู้ให้สัมภาษณ์มีดังต่อไปนี้

2.1 นาย ปรีดา เชื้อผู้ดี อายุ 65 ปี อาชีพ นายกองค้การบริการส่วนตำบลท่าอิฐ

2.2 นาง วรรณุช นิลวรรณ อายุ 59 ปี อาชีพ ช้าราชการ (ผอ.กองช่าง องค์การบริการส่วนตำบลท่าอิฐ)

2.3 นาย วัชระ บุญประเสริฐ อายุ 48 ปี อาชีพ พนักงานองค์การบริการส่วนตำบลท่าอิฐ (ชาวมุสลิมสุเหร่าแดง)

2.4 นาย สหชัย ท่าอิฐ อายุ 50 ปี พนักงานองค์การบริการส่วนตำบลท่าอิฐ (ชาวมุสลิมสุเหร่าท่าอิฐ)

2.5 นายนฤสาร เงินคงพันธ์ อายุ 30 ปี พนักงานองค์การบริการส่วนตำบลท่าอิฐ (ชาวไทยพุทธในตำบลท่าอิฐ)

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	อัครพล ชวนกลาง
วัน เดือน ปี เกิด	27 มิถุนายน 2537
สถานที่เกิด	นนทบุรี
วุฒิการศึกษา	พ.ศ.2538-2545 อนุบาลและประถมศึกษา โรงเรียนกฤษณะวิทยา กรุงเทพมหานคร
	พ.ศ.2546-2548 มัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย โรงเรียนศรีบุญยานนท์ นนทบุรี
	พ.ศ.2555-2559 ปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ จังหวัดนนทบุรี
	พ.ศ.2561-2565 ปริญญาโท มหาวิทยาลัยศิลปากร เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร
ที่อยู่ปัจจุบัน	29 ซ.เรวัติ64 ต.บางกระสอ อ.เมือง จ.นนทบุรี

